

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

На правах рукопису

БУЧИНСЬКИЙ ОЛЕКСІЙ АНДРІЙОВИЧ

УДК 351.823.1:353

**УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ**

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.А.Бучинський

Науковий керівник:

Марчук Ростислав Петрович,

кандидат юридичних наук, доцент

Київ - 2021

АНОТАЦІЯ

Бучинський О.А. Удосконалення інвестиційних механізмів публічного управління в регіонах України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 28 "Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування". – Національна академія державного управління при Президентові України, Київ, 2021.

У дисертації здійснено обґрунтування теоретико-методичних положень та розробку практичних рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційних механізмів публічного управління в регіонах України, що дає підстави зробити відповідні висновки та узагальнення:

В роботі узагальнено науковий доробок щодо дослідження теоретичних засад публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні. За результатами дослідження сутності інвестиційних процесів та визначення їх ролі в соціально-економічному розвитку констатовано, що в рамках державної інвестиційної політики як комплексу правових, адміністративних та економічних заходів, спрямованих на поширення та активізацію інвестиційних процесів, реалізується послідовний організаційний державно-управлінський вплив на підставі принципів, властивих розвиненій ринковій економіці, де учасники інвестиційного процесу дотримуються законів попиту та пропозиції, діючих на фінансових ринках. Зазначено, що головним завданням державної інвестиційної політики є формування сприятливого середовища, що забезпечує активізацію інвестиційних процесів, які утворюють синергетичний ефект у проведенні великомасштабних політичних, економічних і соціальних перетворень, спрямованих на створення сприятливих умов для стійкого економічного зростання.

Систематизовано принципи управління інвестиційними процесами, що враховують об'єктивні закономірності раціональної організації та здійснення державою функцій управління, а також спрямовані на формування сприятливого інвестиційного середовища та забезпечення комплексного економічного зростання. Визначено основні напрями державного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні, а саме: підвищення ефективності освоєння бюджетних інвестиційних ресурсів шляхом їх конкурсного розміщення, використання змішаного державно-приватного фінансування пріоритетних інвестиційних проектів, надання державних гарантій, посилення державного контролю за цільовим використанням бюджетних коштів; забезпечення умов для вдосконалення корпоративних відносин, приведення рівня корпоративного управління у вітчизняних компаніях до міжнародних стандартів; зниження реальних відсоткових ставок до рівня, що відповідає ефективності інвестицій у реальний сектор економіки; формування сприятливих організаційно-правових передумов для зниження ймовірних інвестиційних ризиків і запобігання їх виникненню, що сприятиме стимулюванню внутрішніх і зовнішніх інвестицій, а також вкладів населення. Запропоновано під державною інвестиційною політикою на регіональному рівні розуміти науково обґрунтовану діяльність регіональних органів державного управління та органів місцевого самоврядування, спрямовану на поширення та активізацію інвестиційних процесів у регіоні з метою реалізації стратегічних завдань розвитку економіки регіону, підвищення його інвестиційної привабливості, створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання і вирішення соціальних та екологічних проблем.

За результатами дослідження зарубіжного досвіду формування системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні обґрунтовано пріоритетні напрями формування державної інвестиційної політики на рівні регіону, а саме: врахування інвестиційних ризиків; підвищення мотиваційної складової управління інвестиційним процесом у регіоні шляхом удосконалення регіонального ринку інвестиційних проектів;

посилення значення й ролі фінансово-кредитних установ у залученні інвестицій у регіон; надання всебічної підтримки розвитку малого і середнього підприємництва; концентрація фінансових ресурсів у галузях, що виробляють кінцеву продукцію, мають значний експортний потенціал, забезпечують швидкий обіг капіталу та стабільні бюджетні надходження.

Проведений аналіз державної інвестиційної політики на державному та регіональному рівнях показує низьку ефективність дій органів державної влади та місцевого самоврядування щодо інвестиційної діяльності в цілому по Україні та у Рівненській області зокрема. Наголошено, що державні та регіональні органи влади повинні проводити активну регіональну політику, яка мінімізує розриви в розвитку регіонів. Проведені дослідження свідчать про необхідність активізації інвестиційної політики в Рівненській області за допомогою ряду заходів, у тому числі доцільно докладати зусиль для зміцнення зв'язків з міжнародними, державними та регіональними інвестиційними фондами; сприяти індустріалізації, діджиталізації; підвищувати інвестиційно-інноваційну спрямованість територіального розвитку; підтримувати розвиток державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері; сприяти покращенню інфраструктурної та організаційно-правової підтримки інвестиційної діяльності, мінімізувати тиск на інвесторів та забезпечувати додаткові гарантії.

На основі дослідження проблематики застосування інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні систематизовано дестабілізуючі чинники, усунення яких поставлено за мету при визначенні основних принципів побудови методів підвищення ефективності управління інвестиційними процесами в комплексному розвитку регіонів, а саме: принцип оптимального поєднання методів державного регулювання й ринкових механізмів господарювання; принцип дотримання макроекономічних і структурних пропорцій еколого-соціально-економічного розвитку; принцип ефективного використання всіх наявних джерел фінансування та вибір найбільш ефективних форм державної підтримки пріоритетних інвестиційних

програм і проектів; принцип цілеспрямованої та ефективної інституціональної підтримки рівня активності інвестиційних процесів; принцип запобігання необґрунтованій асиметрії еколого-соціально-економічного розвитку регіонів; принцип мультиплікатора; принцип інноваційності інвестиційних проектів.

За результатами оцінювання ефективності інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному наголошено, що серед наявних інструментів реалізації державної інвестиційної політики основним інструментом впливу регіональних органів управління на інвестиційний розвиток регіону є цільові програми. Доведено, що постійний моніторинг наявної ситуації в регіоні під час реалізація цільових програм дає змогу розглядати існуючі проблеми з технологічної, екологічної, економічної, соціальної, демографічної, культурно-освітньої та інших точок зору, а також шляхом вжиття коригуючих заходів збалансувати ресурсний і виробничий потенціал у напрямі комплексного розвитку територій.

З метою удосконалення інвестиційних механізмів публічного управління в регіонах України сформульовано комплекс пропозиції, а саме:

1 група охоплює пропозиції щодо впровадження стратегічного підходу до розвитку інвестиційних механізмів публічного управління на основі зміцнення потенціалу державно-приватного партнерства, що базується на використанні прогресивних методів і технологій управління, орієнтованих на збалансування інтересів суб'єктів партнерських відносин; забезпечення інституційної спроможності розвитку державно-приватного партнерства; вдосконалення правової бази; забезпечення транспарентності у відносинах на всіх етапах підготовки та реалізації проекту; впровадження сучасних управлінських та фінансових інструментів підтримки. Обґрунтовано необхідність розроблення та прийняття на державному рівні стратегічного програмного документа - Стратегії розвитку державно-приватного партнерства - як інструменту налагодження ефективної взаємодії держави та приватного сектора через формування державної політики щодо розвитку державно-приватного партнерства та правового регулювання відносин у сфері реалізації проектів,

заснованих на принципах державно-приватного партнерства. Стратегія виступатиме модельним каркасом стимулювання економічного та соціального розвитку через залучення приватних інвестицій у соціально важливі інфраструктурні проекти та забезпечуватиме позиціонування приватного сектора як рівноправного партнера держави у виконанні стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни, у тому числі в розподілі економічних ефектів, ризиків та зобов'язань;

2 група охоплює пропозиції щодо використання індикативного планування системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні як інструменту реалізації стратегічних орієнтирів комплексного розвитку регіону, впровадження якого дасть змогу забезпечити збалансоване використання інвестиційних ресурсів регіону (промислово-фінансових, людських, природних). Окреслено методичні положення підвищення ефективності інвестиційних механізмів публічного управління розвитком регіонів, що передбачають координування інвестиційних процесів на основі впровадження системи індексів та інтегральних індикаторів стану регіональних підсистем (соціальної, економічної, екологічної) з метою своєчасної ідентифікації загроз та вжиття коригувальних заходів в аспектах посилення інвестиційного потенціалу регіону.

Ключові слова: публічне управління, інвестиційний механізм, інвестиційні процеси, методи публічного управління, державна інвестиційна політика, інвестиції, регіон, публічно-приватне партнерство.

SUMMARY

Buchynsky O.A. Improving investment mechanisms of public administration in the regions of Ukraine. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 28 "Public management and administration" in the specialization 281 "Public management and administration". – National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, 2021.

The dissertation was prepared at the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. This research work will be defended at Petro Mohyla Black Sea National University.

The dissertation substantiates the theoretical and methodological provisions and develops practical recommendations for improving the investment mechanisms of public administration in the regions of Ukraine, which gives grounds to draw appropriate conclusions and generalizations:

The paper summarizes the scientific achievements on the study of the theoretical foundations of public management of investment processes at the regional level. According to the results of the study of the essence of investment processes and determining their role in socio-economic development, it is stated that within the state investment policy as a set of legal, administrative and economic measures aimed at expanding and intensifying investment processes, consistent organizational governmental influence is implemented, inherent in a developed market economy, where participants in the investment process comply with the laws of supply and demand in the financial markets. It is noted that the main task of state investment policy is to create a favorable environment that enhances investment processes that create a synergistic effect in carrying out large-scale political, economic and social transformations aimed at creating favorable conditions for sustainable economic growth.

The principles of investment process management are systematized, taking into account the objective laws of rational organization and implementation of state management functions, as well as aimed at creating a favorable investment environment and ensuring integrated economic growth. The main directions of state management of investment processes at the regional level are identified, namely: increasing the efficiency of development of budget investment resources through their competitive placement, use of mixed public-private financing of priority investment projects, state guarantees, strengthening state control over targeted use of budget funds; providing conditions for improving corporate relations, bringing the level of corporate governance in domestic companies to international standards; reduction of real interest rates to a level that corresponds to the efficiency of investment in the real sector of the economy; formation of favorable organizational and legal preconditions for reduction of probable investment risks and prevention of their occurrence, which will promote stimulation of internal and external investments, as well as deposits of the population. It is proposed to understand the state investment policy at the regional level as scientifically sound activity of regional public administration bodies and local self-government bodies aimed at spreading and intensifying investment processes in the region in order to implement strategic objectives of the region's economy, increase its investment attractiveness. management and solving social and environmental problems.

According to the results of the study of foreign experience in the formation of the system of public management of investment processes at the regional level, the priority directions of the formation of state investment policy at the regional level are substantiated, namely: taking into account investment risks; increasing the motivational component of investment process management in the region by improving the regional market of investment projects; strengthening the importance and role of financial institutions in attracting investment to the region; providing comprehensive support for the development of small and medium enterprises; concentration of financial resources in the industries that produce final products,

have significant export potential, ensure rapid capital turnover and stable budget revenues.

The analysis of the state investment policy at the state and regional levels shows the low efficiency of actions of public authorities and local governments in relation to investment activities in general in Ukraine and in Rivne region in particular. It is emphasized that state and regional authorities should pursue an active regional policy that minimizes gaps in regional development. The research indicates the need to intensify investment policy in Rivne region through a number of measures, including appropriate efforts to strengthen ties with international, state and regional investment funds; to promote industrialization, digitalization; to increase investment and innovation orientation of territorial development; to support the development of public-private partnership in the investment sphere; to promote the improvement of infrastructural and organizational and legal support of investment activities, to minimize the pressure on investors and to provide additional guarantees.

Based on the study of the application of investment mechanisms of public administration at the regional level systematized destabilizing factors, the elimination of which is aimed at determining the basic principles of building methods to improve the management of investment processes in integrated regional development, namely: the principle of optimal combination of government regulation and market mechanisms. ; the principle of observance of macroeconomic and structural proportions of ecological-social-economic development; the principle of effective use of all available sources of funding and the choice of the most effective forms of state support for priority investment programs and projects; the principle of purposeful and effective institutional support of the level of activity of investment processes; the principle of preventing unjustified asymmetry of ecological, socio-economic development of regions; multiplier principle; the principle of innovation of investment projects.

According to the results of the evaluation of the effectiveness of investment mechanisms of public administration at the regional level, it is emphasized that

among the available tools for implementing state investment policy, the main tool for influencing regional governments on investment development in the region are targeted programs. It is proved that constant monitoring of the current situation in the region during the implementation of targeted programs allows to consider existing problems from technological, environmental, economic, social, demographic, cultural, educational and other points of view, as well as by taking corrective measures to balance resource and production potential. direction of integrated development of territories.

In order to improve the investment mechanisms of public administration in the regions of Ukraine, a set of proposals has been formulated, namely:

Group 1 includes proposals for the implementation of a strategic approach to the development of investment mechanisms of public administration based on strengthening the capacity of public-private partnership, based on the use of advanced management methods and technologies aimed at balancing the interests of partnerships; ensuring the institutional capacity to develop public-private partnerships; improving the legal framework; ensuring transparency in relations at all stages of project preparation and implementation; introduction of modern management and financial support tools. Necessity of development and adoption at the state level of the strategic program document - Strategy of development of public-private partnership - as the tool of establishment of effective interaction of the state and private sector through formation of the state policy on development of public-private partnership and legal regulation of relations in the field of projects based on principles public-private partnership. The strategy will serve as a model framework for stimulating economic and social development through attracting private investment in socially important infrastructure projects and will ensure the positioning of the private sector as an equal partner of the state in fulfilling strategic objectives of socio-economic development, including economic effects, risks and obligations. ;

Group 2 includes proposals for the use of indicative planning of public investment management at the regional level as a tool for implementing strategic

guidelines for integrated development of the region, the implementation of which will ensure balanced use of investment resources in the region (industrial, financial, human, natural). The methodical provisions of increasing the efficiency of investment mechanisms of public management of regional development, which provide for the coordination of investment processes based on the introduction of a system of indices and integrated indicators of regional subsystems (social, economic, environmental) in order to timely identify threats and take corrective measures .

Key words: public administration, investment mechanism, investment processes, methods of public administration, state investment policy, investments, region, public-private partnership.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Бучинський О.А. Посилення ролі держави в управлінні інвестиційним розвитком регіонів: теоретичний аналіз Аспекти публічного управління. Т. 9, № 1, 2021. С.82-89.
2. Бучинський О.А. Категорійний апарат дослідження інвестиційним розвитком регіонів Теорія і практика державного управління. Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр». 2020. №3. С. 138-146. URL : <http://tpdu.journal.kharkiv.ua/index.php/tpdu/article/view/225/201>
3. Бучинський О.А. Реалізація державно-регіональної інвестиційної політики в Україні: тенденції та особливості. Державне управління та місцеве самоврядування. 2020. № 4. С.63-69. URL : <https://grani-print.dp.ua/index.php/dridu/article/view/449/365>
4. Buchynsky Oleksiy. Research of public administration for investment development of regions: theoretical aspects. PNAP» Том 41 № 4. 2020. 107-115 s. PNAP – Scientific Journal of Polonia University is admitted to the following international scientific databases. 2020 4 (41). 94-100 s. URL : <http://pnap.ap.edu.pl/index.php/pnap/issue/view/48/32>
5. Бучинський О.А. Світовий досвід формування системи державного управління інвестиційними процесами в регіоні. Право та державне управління : Зб. наук. праць. 2018. № 2 (28). С. 28-35. URL : http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2018/tom_2/25.pdf

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації :

6. Бучинський О. Державне регулювання розвитку інвестиційних процесів в регіонах в умовах сталого розвитку. *Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за між-нар. участю (Київ, 2020 р.) За заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білинської, О. М. Петрос. Київ : НАДУ, 2020. С. 267-269. URL:

<http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/8c3484cc-59f7-44b8-8c3d-72b97dca98a5.pdf>

7. Бучинський О. Аналіз стану державного регулювання розвитку інвестиційних процесів в регіонах: *досвід країн ЄС для України. Становлення публічного адміністрування в Україні* : матеріали XI Конф. студентів та молодих учених за міжнар. участю . За заг. ред. О. Б. Кіреєвої. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 49-52. URL: http://www.dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2020_05_08_mup_material_stud.pdf

8. Бучинський О.А. Методи підвищення ефективності управління інвестиційними процесами в комплексному розвитку регіонів. *Навчання публічних службовців: новітні тенденції та технології* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за між-нар. участю (Київ, 31 жовтня, 2019 р.). За заг. ред. А. П. Савкова, І. Я. Дегтярьової. – Київ : НАДУ, 2019. Т. 1, 24-27 с. URL : <http://academy.gov.ua/pages/dop/223/files/e2d2ad40-3668-4dd8-8ff1-ac664df93ff2.pdf>

9. Бучинський О.А. Підвищення ефективності державної довгострокової політики у сфері інвестиційної діяльності. *Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за між-нар. участю (Київ, 24 трав. 2019 р.) : у 5 т. / за заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білинської, О. М. Петросє. – Київ : НАДУ, 2019. Т. 5. С.20-21. URL : <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/9711c7bc-f17e-4abd-8110-180b6a3f5d4f.pdf>

10. Бучинський О. Принципи управління інвестиційними процесами в регіонах. *Становлення публічного адміністрування в Україні* : матеріали X Конф. студентів та молодих учених за міжнар. участю (Дніпро, 10 травня, 2019) / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 49-52. URL : http://www.dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2019_05_10_fsdu_stud.pdf

11. Бучинський О. Посилення ролі держави в управлінні інвестиційним розвитком регіонів. *Публічне управління XXI століття: синтез науки і практики* : збірник тез XIX Міжнародного наукового конгресу 19

квітня 2019 р. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2019. С. 386-390. .
https://kbuapa.kh.ua/wp-content/themes/kbuapa/filesforpages/publications/2019_01.pdf

12. Бучинський О.А. Роль інвестиційних ресурсів у регулюванні регіонального розвитку. *Науково-практичне забезпечення надання публічних послуг в умовах децентралізації*: збірник матеріалів доповідей та тез інтернет-конференції, Київ, 18 квітня 2019 року / за заг. ред. Р. В. Войтович, П. В. Ворони. Київ, ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2019. С.150-153. URL : <http://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/konferentsiia-18.04.2019.pdf>

13. Бучинський О.А. Формування системи державного управління інвестиційними процесами в регіоні: досвід Франції *Актуальні питання підготовки фахівців у сфері публічного управління та адміністрування*: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 1-2 листопада 2018 р.) [за заг. ред. В.С.Куйбіди, М.М.Білинської, О.М.Петроє]. матеріали щоріч. наук.- практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 1–2 листоп. 2018 р.): у 2 т. / ред. колегія: В. С. Куйбіда, А. П. Савков, І. О. Дегтярьова та ін. Київ. НАДУ, 2018. Т. 1. С. 122-124. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/223/files/78e51432-a52f-47e2-8559-61b513dfec60.pdf>

14. Бучинський О.А. Умови забезпечення управління інвестиційним розвитком регіонів. Модернізація професійної підготовки державних службовців в умовах глобальних викликів та сучасних змін в суспільстві : зб. тез міжнар. круглого столу, Україна–Литва, 08 липня 2021 р., м. Київ . С. 112-113. URL: <http://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1850/files/1231.pdf>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

USAID -Агентство США з міжнародного розвитку;

Агенція ДПП - Агенція з питань підтримки державно-приватного партнерства;

ВВП - Валовий внутрішній продукт;

ВЕД - Види економічної діяльності;

ВРП - Валовий регіональний продукт;

грн. – Гривня;

ДПЕСР - Державна програма економічного і соціального розвитку України;

ДПП - державно-приватне партнерство;

ДФРР -Державний фонд регіонального розвитку в Україні;

ЄС - Європейський Союз;

ЗМІ - Засоби масової інформації;

млн. – Мільйон;

НДДКР - Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;

НДЕІ Міністерства економіки України - Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України;

НІСД - Національний інститут стратегічних досліджень;

ОЕСР - Організація економічного співробітництва та розвитку;

ПДВ - Податок на додану вартість;

ППП- Публічно-приватне партнерство

СНД - Співдружність Незалежних Держав;

СПУПРР - Система публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні;

США - Сполучені Штати Америки;

тис. - Тисяча.

ЗМІСТ

ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	27
1.1. Сутність інвестиційних процесів та їх роль в соціально-економічному розвитку	27
1.2. Концептуальні основи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні	49
1.3. Світовий досвід формування та реалізації державної інвестиційної політики на регіональному рівні	58
Висновки до розділу 1	72
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	76
2.1. Аналіз реалізації державної інвестиційної політики України : регіональний вимір	76
2.2. Проблематика застосування інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні	90
2.3. Програмна компонента реалізації інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні	108
Висновки до розділу 2	129
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	133
3.1. Перспективи використання індикативного управління в системі державного управління інвестиційними процесами в регіонах України	133
3.2. Напрями впровадження методології програмно-цільового управління інвестиційними процесами на регіональному рівні	153
3.3. Стратегічний підхід до розвитку інвестиційних механізмів публічного управління на основі публічно-приватного партнерства	173
Висновки до розділу 3	184
ВИСНОВКИ	187
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	193
ДОДАТКИ	218

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження проблеми інвестування в економіку країни та активізації інвестиційних процесів завжди перебувало в центрі уваги сучасної державно-управлінської науки, адже інвестиції відіграють найважливішу роль у підтримці й нарощуванні економічного потенціалу країни. На сьогодні залежність національної економіки від інвестиційної діяльності є загальновідомим фактом, адже активізація інвестиційних процесів сприяє зростанню загальних макроекономічних показників економічного розвитку держави. Чим активніше відбувається інвестиційний процес, тим швидше відбуваються ефективні ринкові перетворення в країні. Саме інвестиційним процесам відводиться ключове місце в процесі проведення великомасштабних політичних, економічних і соціальних перетворень, спрямованих на створення сприятливих умов для стійкого економічного зростання.

Проблематика в цьому напрямі актуалізується в міру поглиблення глобалізаційних процесів та наростання кризових явищ у соціально-економічному житті країни. На жаль, в Україні, незважаючи на періодичне пожвавлення інвестиційного процесу, починаючи з початку 90-х рр. ХХ ст., триває «інвестиційний голод». Руйнівні наслідки кризових періодів 1998, 2008, 2014, 2019-2021 рр. (економічні та політичні кризи, військові дії на сході України, пандемія коронавірусу та жорсткий локдаун) призвели до того, що ані кредити комерційних банків, ані бюджетні кошти, ані портфельні інвестиції, ні кошти населення не стали надійними і стабільними джерелами інвестиційних ресурсів.

Для вирішення проблеми залучення інвестицій в економіку країни необхідна виважена державна інвестиційна політика, що являє собою комплекс підходів і рішень, які визначають обсяг, структуру і напрями використання інвестицій у сферах і галузях національної економіки.

Головним завданням державної інвестиційної політики через застосування арсеналу продуктивних механізмів та стимулів є спрямування зусиль на формування сприятливого середовища, що забезпечує активізацію інвестиційних процесів та сприяє залученню й підвищенню ефективності використання інвестиційних ресурсів.

Тому особливого значення набувають питання окреслення перспектив впровадження інвестиційних механізмів публічного управління, що визначаються необхідністю більш глибокого й ґрунтовного осмислення змін, які відбуваються в національній економіці, пошуку нових форм, способів і засобів державного управління інвестиційними процесами та регулювання їх, налагодження партнерства між потенційними учасниками інвестиційного процесу та об'єднання їхніх ресурсних потенціалів.

Успішність проведення реформи децентралізації та наближення народовладдя в нашій державі до західних демократичних стандартів в аспектах надання реальних владних повноважень безпосередньо громадянам зумовлює доцільність проведення дослідження управління інвестиційним процесом на регіональному рівні, адже зазначений процес виступає основою комплексного розвитку регіону та має за мету забезпечення переходу до якіснішого, інвестиційно-інноваційного різновиду зростання, яке залежить від масштабних інвестицій.

У зв'язку з вищезазначеним постає необхідність визначення напрямів удосконалення інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні.

Теоретико-методологічні основи державної інвестиційної політики не залишилися поза увагою багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, які створили потужну базу для вивчення цієї проблеми на загальнотеоретичному рівні. Так, питанням теорії і практики функціонування інвестиційної сфери присвячені дослідження видатних зарубіжних учених, таких як: П. Друкер, Дж. Кейнс, Г. Менш, Р. Нельсон, М. Портер, П. Ромер, П. Самуельсон, Б. Санто, Б. Твісс, С. Уінтер, Р. Харрод, А. Шпітгоф, Й. Шумпетер та ін.

Теоретичні та практичні основи публічного управління інвестиційними процесами на державному та регіональному рівнях висвітлювали у своїх працях І. Ансофф [4], Л. Антонова [174], В. Бакуменко [6,7,50], В. Беглиця [171-173], Т. Бова [10], Н. Бондарчук [11,12], М. Бутко [15], О. Бутник [16], М. Гаман [34], В. Геєць [35, 36], Д. Грицишен [41,182,183], Б. Данилишин [45,46], Н. Дацій [47,48], М. Долішній [54], Я. Жовнірчик [59,60], Л. Івашова [129], В. Ємельянов [57, 187, 197], Н. Ковтун [71], М. Корецький [76], М. Латинін [91,92], О. Литвин [94], В. Мартиненко [96], А. Мерзляк [101], А. Мордовцев [105-109], А. Музиченко [110], Д. Олійник [114], Н. Орлова [89, 115, 176] А. Пересада [125] та інші.

Незважаючи на те, що у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі розкрито різнопланові питання щодо теоретичних основ й узагальнення досвіду формування та реалізації державної інвестиційної політики, ситуація, пов'язана з неочікуваною глобальною пандемією коронавірусу COVID-19, що спричинила швидкі зміни у світовому економічному та соціальному середовищі, зумовлює науковий пошук нових підходів до управління інвестиційними процесами на державному і регіональному рівнях у кризових умовах та передбачає відповідне вдосконалення інвестиційних механізмів у системі публічного управління.

Необхідність теоретичного, методологічного та практичного вирішення зазначених проблем зумовила вибір теми, актуальність і цільову спрямованість дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. В основу дисертації покладено результати досліджень і розробок, отримані автором за безпосередньої участі в науково-дослідній роботі, виконаній у межах комплексного наукового проекту Національної академії державного управління при Президентові України “Державне управління та місцеве самоврядування” (державний номер реєстрації 0199U002827), зокрема: у межах науково-дослідної теми “Механізми запобігання політичній корупції в органах представницької влади в Україні” (державний реєстраційний номер

0119U101588), в якій особистий внесок автора як виконавця полягав в обґрунтуванні перспективи використання індикативного планування та програмно-цільового підходу до управління в системі публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні; у рамках науково-дослідної теми "Інституціоналізація публічної служби в Україні: теорія та практика" (державний номер реєстрації №0120U101668) автором досліджено світовий досвід формування системи публічного управління інвестиційними процесами та проведено критичне оцінювання ефективності реалізації державної інвестиційної політики.

Мета й завдання дослідження. *Метою* дослідження є обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційних механізмів публічного управління в регіонах України.

Для досягнення окресленої мети в дисертації поставлено такий комплекс завдань:

- узагальнити науковий доробок щодо дослідження теоретико-методологічних засад публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні;

- дослідити світовий досвід формування системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні;

- проаналізувати стан реалізації державної інвестиційної політики України та окреслити проблематику застосування інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні;

- провести оцінювання ефективності інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні;

- визначити перспективи використання індикативного планування та програмно-цільового підходу в системі публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні;

- розробити пропозиції вдосконалення інвестиційних механізмів публічного управління на основі розвитку приватно-державного партнерства.

Об'єкт дослідження – інвестиційні механізми системи публічного управління.

Предметом дослідження є перспективні напрями вдосконалення інвестиційних механізмів системи публічного управління в регіонах України.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення теорії державного управління та напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених з питань удосконалення інвестиційних механізмів системи публічного управління на регіональному рівні.

У дисертації використано такі методи: визначення стану наукових досліджень публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні здійснено за допомогою бібліометричного та хронологічного методів; метод комплексного аналізу використано для забезпечення цілісності дослідження інвестиційних механізмів системи публічного управління; метод історіографічного аналізу - для оцінювання ефективності системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні; методи порівняння та узагальнення - у ході дослідження сучасних практик та виявлення проблемних зон при реалізації державної інвестиційної політики; системно-функціональний метод застосовано для вдосконалення понятійно-категоріального апарату дослідження, а саме: при дослідженні сутності понять «інвестиції», «державна інвестиційна політика», «державна інвестиційна політика на регіональному рівні»; абстрактно-логічний - для теоретичного узагальнення й формулювання висновків; компаративного аналізу - для вдосконалення інвестиційних механізмів публічного управління в регіоні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. Сполучення використаних загальнонаукових методів (індукції, дедукції, системний та факторний аналіз) і спеціальних методів (інституціональний аналіз) у форматі системного підходу забезпечило цілісність проведеного дослідження інвестиційних механізмів публічного управління інвестиційною діяльністю в регіоні. Всі зазначені підходи та методи застосовуються,

доповнюють один одного в усіх складових основного змісту роботи і в сукупності дають змогу всебічно розглянути предмет дисертаційного дослідження.

Інформаційними джерелами дослідження стали Конституція України, нормативно-правові акти України, програмні документи державних органів України, матеріали Державного комітету статистики України, монографії і статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

Наукова новизна одержаних результатів визначається особистим внеском автора у вирішення актуального наукового завдання в галузі державного управління, що полягає в теоретичному обґрунтуванні напрямів удосконалення інвестиційних механізмів системи публічного управління в регіонах України та розробці науково-практичних рекомендацій щодо їх впровадження в українські реалії з урахуванням європейського досвіду.

Найсуттєвіші результати дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

уперше :

- запропоновано концептуальну модель модернізації системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні, що передбачає при впровадженні інвестиційних механізмів враховувати стратегічні положення антикризового державного управління та проведення структурно-динамічних зрушень у регіональних економічних системах на основі об'єктно-цільової активації системоутворювальних регуляторів і важелів впливу, що вимагає уточнення цілей та завдань, формування нових принципів, конкретизації пріоритетів, удосконалення об'єктивізації, коригування програмних документів;

удосконалено:

- стратегічний підхід до розвитку інвестиційних механізмів публічного управління на основі зміцнення потенціалу державно-приватного партнерства, що базується на використанні прогресивних методів і технологій управління інноваційними процесами та орієнтований на збалансування інтересів

суб'єктів партнерських відносин; передбачає забезпечення інституційної спроможності розвитку державно-приватного партнерства; вдосконалення правової бази; забезпечення транспарентності у відносинах на всіх етапах підготовки та реалізації проекту; впровадження сучасних управлінських та фінансових інструментів підтримки;

- методичні положення підвищення ефективності інвестиційних механізмів публічного управління розвитком регіонів, що передбачають здійснення регулювання інвестиційних процесів на основі впровадження системи індикативного планування як інструменту реалізації стратегічних орієнтирів комплексного розвитку регіону, який спрямований на посилення конкурентних позицій регіону, комплексне використання всіх інвестиційних ресурсів регіону (промислово-фінансового капіталу, людського, природного капіталу), підвищення якості життя та добробуту населення, створення сприятливих умов для діяльності суб'єктів господарювання, збалансованість інтересів усіх учасників інвестиційної діяльності;

набули подальшого розвитку:

- понятійний апарат науки державного управління шляхом визначення сутності поняття «державна інвестиційна політика на регіональному рівні» як цілеспрямованої науково обґрунтованої діяльності регіональних органів влади та управління в напрямі формування та використання інвестиційних ресурсів регіону з метою реалізації стратегічних завдань розвитку економіки регіону, підвищення його інвестиційної привабливості, створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання і вирішення соціальних та екологічних проблем; поняття «інвестиційні механізми публічного управління» як цілісної сукупності взаємопов'язаних засобів управління (правових, адміністративних та економічних), задіяних у сфері регулювання інвестиційного розвитку, націлених на реалізацію програм і заходів активізації інвестиційних процесів;

- концептуальні підходи до формування інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні з акцентуванням на впровадженні комплексу економічних, правових та адміністративних заходів,

які спрямовані на підвищення інвестиційної активності та охоплюють такі системні компоненти впливу: формування умов для інвестиційної діяльності (правових, інституційних, фінансових, організаційних, соціальних, техніко-технологічних, екологічних); використання змішаного державно-приватного фінансування пріоритетних інвестиційних проектів; посилення державного контролю за цільовим використанням бюджетних коштів; формування сприятливих організаційно-правових передумов для зниження ймовірних інвестиційних ризиків;

- напрями імплементації зарубіжного досвіду формування інвестиційної політики на регіональному рівні в аспектах забезпечення ефективності реалізації регіональних інвестиційних програм і проектів, що передбачають гнучке співвідношення участі держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства та забезпечення належного рівня координаційного управління. Обґрунтовано, що координаційний характер державно-управлінського впливу має бути зосереджений за такими напрямами: врахування інвестиційних ризиків; підвищення мотиваційної складової управління інвестиційним процесом шляхом удосконалення інфраструктури регіонального ринку інвестиційних проектів; посилення значення й ролі фінансово-кредитних установ у залученні інвестицій у регіон; надання всебічної підтримки розвитку малого і середнього підприємництва; концентрація фінансових ресурсів у сферах діяльності, що виробляють кінцеву продукцію, мають значний експортний потенціал, забезпечують швидкий обіг капіталу та стабільні бюджетні надходження.

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи мають практичне спрямування та забезпечують методичне та емпіричне підґрунтя для ефективного впровадження інвестиційних механізмів у систему публічного управління на регіональному рівні.

Результати дослідження були використані в роботі Рівненської обласної ради при визначенні пріоритетності та екологічності інвестиційних проектів, а

також при підготовці до засідань Координаційно-консультативної ради з питань місцевого самоврядування (довідка про впровадження від 24.03.2021 р. № 0110-209р); у роботі Рівненської районної ради Рівненської області при розробці Програми економічного та соціального розвитку Рівненського району Рівненської області на 2021 р., а також при розробці проекту Стратегії сталого розвитку Рівненського району на 2021-2025 рр.; у роботі Департаменту економічного розвитку і торгівлі Рівненської обласної державної адміністрації при розробці проекту Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 р. та проекту Програми розвитку інвестиційної діяльності Рівненської області на 2021-2023 рр.; у роботі Волинської обласної ради в ході проведення консультативно-дорадчої роботи з депутатами.

Теоретичні напрацювання, що містяться в дисертаційному дослідженні, було використано в навчальному процесі Національної академії державного управління при Президентові України під час підготовки фахівців галузі знань «Публічне управління та адміністрування».

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням. Усі наукові результати, викладені в роботі, отримані автором особисто і здобули апробацію та відображення в опублікованих працях. У дисертації не використовуються ідеї і розробки, що належать співавторам.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні, методологічні та практичні результати дисертації доповідалися на таких науково-комунікативних заходах, міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, як: “Публічне управління та адміністрування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку” (м. Київ, 2018 р.); “Публічне управління XXI ст. : синтез науки і практики” (м. Харків, 2018 р.); “Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів” (м. Київ, 2019 р.); “Навчання публічних службовців: новітні тенденції та технології” (м. Київ, 2019 р.); “Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку” (м. Київ, 2020 р.);

“Становлення та розвиток публічного адміністрування” (м. Дніпро, 2020 р.);
“Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України” (м. Дніпро, 2020 р.).

Публікації. Основні результати та висновки дисертаційної роботи опубліковано в 13 наукових працях, у тому числі: 5 статей, серед них 4 – у наукових фахових виданнях з державного управління, 1 – у виданнях інших держав, 2 – інших у виданнях; 8 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій та науково-комунікативних заходів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел з 203 найменувань, 15 додатків. Основний текст викладено на 192 сторінках, містить 15 таблиць та 24 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Сутність інвестиційних процесів та їх роль в соціально-економічному розвитку

Дослідження проблеми інвестування в економіку країни та активізації інвестиційних процесів завжди знаходилося у центрі уваги сучасної державно-управлінської науки, адже інвестиції відіграють найважливішу роль в підтримці і нарощуванні економічного потенціалу країни. На сьогодні залежність національної економіки від інвестиційної діяльності є загальновідомим фактом, адже активізація інвестиційних процесів спонукає зростання загальних макроекономічних показників економічного розвитку держави. Чим активніше відбувається інвестиційний процес, тим швидше відбуваються ефективні ринкові перетворення в країні. Тож, саме інвестиційним процесам відводиться ключове місце в процесі проведення великомасштабних політичних, економічних і соціальних перетворень, спрямованих на створення сприятливих умов для стійкого економічного зростання.

Активізація інвестиційного процесу як комплексної діяльності усіх учасників ринкової економіки щодо нарощування вітчизняного капіталу є важливою передумовою динамічного розвитку економічної системи в цілому.

Проблематика на цьому напрямку актуалізується по мірі поглиблення глобалізаційних процесів, зростання конкуренції в сфері інвестицій, наростанні кризових явищ у соціально-економічному житті країни. Нажаль в Україні, незважаючи на періодичне пожвавлення інвестиційного процесу, починаючи з початку дев'яностих років ХХ століття, триває «інвестиційний голод». Руйнівні наслідки кризових періодів 1998, 2008, 2014, 2019 (пандемія

коронавірусу та жорсткий локдаун), відповідно бюджетна криза, призвели до того, що ані кредити комерційних банків, ані бюджетні кошти, ані портфельні інвестиції, ні кошти населення не стали надійними і стабільними джерелами інвестиційних ресурсів. Для вирішення проблеми залучення інвестицій в економіку країни необхідна виважена державна інвестиційна політика, що представляє собою комплекс підходів і рішень, що визначають обсяг, структуру і напрямки використання інвестицій в сферах і галузях економіки.

Головним завданням державної інвестиційної політики є формування сприятливого середовища, що забезпечує активізацію інвестиційних процесів та сприяє залученню і підвищенню ефективності використання інвестиційних ресурсів (рис. 1.1).

Рис.1.1 Ключові напрями впливу держави на інвестиційні процеси

Джерело: за даними [10, с. 37]

Як зазначають вчені [38;42; 43; 156;187], які досліджують інвестиції в економіку та їх вплив на соціально-економічне зростання держави, інвестиційний процес являє собою багатосторонню діяльність учасників

відтворювального процесу з нарощування капіталу. Він виступає як сукупний рух інвестицій різних форм і рівнів. Місце держави у інвестиційному процесі наведено на рис.1.2.

Рис. 1.2. Місце держави у стимулюванні інвестиційного процесу
Джерело: за даними [150, с. 280; 151, с. 72]

Так, у своїх наукових дослідженнях доктор економічних наук Н. Ковтун визначає особливості та ланцюгові зв'язки інвестиційних процес мікро-, мезо- і макро рівнях. Дослідниця акцентує увагу на тому, що на макро- і мезо- рівні інвестиційний процес є результатом інвестиційної діяльності окремих суб'єктів її здійснення, що доводить його багаторівневність (Рис.1.3). Вважає, що інвестиційний процес слід трактувати як сукупність послідовних дій суб'єктів інвестування, що призводять до змін інвестиційного середовища, спрямованих на досягнення певного рівня соціально-економічних показників. [71, с. 52]

Слід зазначити, що науково дослідити всі особливості інвестиційного процесу як об'єкта дослідження неможливо без глибокого аналізу інвестиційних теорій, що народжувалися та зникали впродовж понад 300 років

розвитку соціально-економічних систем господарювання, враховуючи, що жодна з них не стала вичерпною і не мала тривалого позитивного соціально-економічного ефекту.

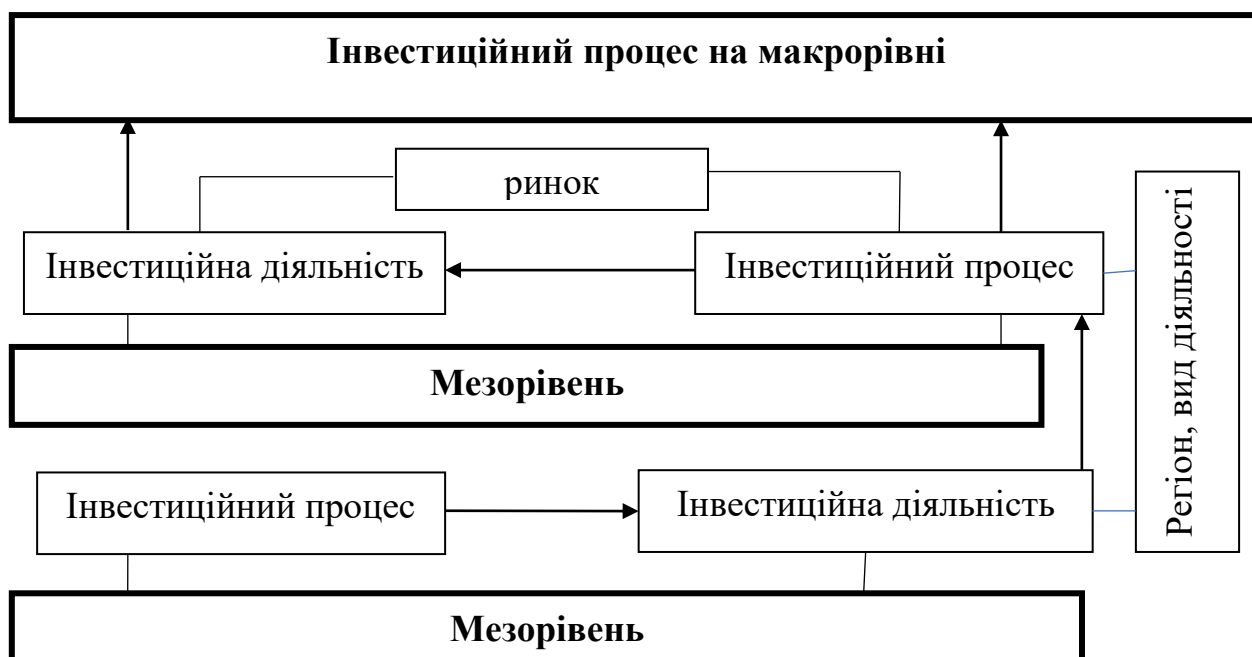

Рис. 1.3. Формування інвестиційного процесу на макрорівні

Джерело: за даними [71, с. 73]

Аналіз інвестиційних теорій періоду становлення індустріальної економіки показує, що більшість з них були відірвані від реального буття суспільства, описують його за допомогою економічної або математичної теорії, тому цей аналіз виявляється неповним, спрощеним, однобоким, наближеним, економічно детермінованим.

Наприкінці ХХ ст. усі інвестиційні теорії відповідно до тенденцій глобалізації набули комплексного, загального, оптимального (з економічного погляду) характеру. Але жодна з цих теорій не змогла передбачити криз, які періодично спустошують економіку, та запобігти їм, використовуючи відповідний управлінський інструментарій і впливаючи на господарські механізми високорозвинених держав.

Дослідники підкреслюють, що інвестиції є економічною категорією, хоча й пов'язаною з технологічними, соціальними та іншими аспектами їх

реалізації. У цьому аспекті інвестиції є об'єктом економічного управління на мікро- та макрорівнях будь-яких економічних систем [1; 12; 40; 65; 66;]. Проте інвестиції є не тільки економічною категорією, а й категорією соціальною, тому що в кінцевому результаті реалізуються через соціальне середовище, та категорією екологічною, оскільки здійснюються в екологічному середовищі (забруднюють або очищують навколишнє середовище). Їх слід розглядати й через інтелектуальні, технологічні та інші складові відтворення. Тому інвестиції, на наш погляд, не можна абсолютизувати тільки як економічну категорію, а це означає, що вони мають бути не тільки об'єктом економічного управління на макрорівні, а й об'єктом соціального, екологічного та іншого управління [62, с. 29].

У відповідності до Закону України “Про інвестиційну діяльність” “інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї та цінні папери; рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права інтелектуальної власності, сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної інформації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих (“ноу-хау”); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності” [141].

На думку О. Акименко дане визначення має позитивні сторони, оскільки [1, с.65]:

- враховує міжнародну практику підходу до процесу спрямування грошових, майнових, інтелектуальних та інших цінностей з метою одержання кінцевого ефекту у майбутньому;

- відносить грошові засоби не до єдиного джерела формування інвестиційних ресурсів, а розкриває всі ресурсні складові, котрі притаманні ринковій економіці;
- розкриває сутність процесу трансформації інвестиційних ресурсів у реальні проекти, котрі обумовлюють створення нових, модернізацію діючих потужностей;
- розподіляє об'єкти та суб'єкти інвестиційного процесу по ступеню їх причетності до реальних інвестицій та їх фінансових інструментів;
- дає широку уяву про інновації, як об'єкт інвестицій.

Багато науковців [81; 96; 113; 128; 149; 168] вважають, що найбільш повне розкриття сутності інвестицій повинно відбуватися на макроекономічному рівні. Макроекономічне розуміння інвестицій, за оцінкою П. Самуельсона має базуватися на їхній функції створення інвестиційного прибутку – тих об'єктів інвестування, які в сукупності складають ресурсну базу відтворення суспільного виробництва „...щораз, коли ми будуємо нові заводи чи дороги, збільшуємо тривалість чи якість освіти або підвищуємо запас потрібних технічних знань, ми підвищуємо майбутню продуктивність економіки і рівень майбутнього споживання” [152, с. 351].

Відповідно до вищенаведеного, інвестиційний процес характеризується інтегруючими властивостями виступаючи як важіль соціального й економічного розвитку; як засіб реалізації інвестиційних можливостей за всіма галузевими та регіональними напрямками в інвестиційному просторі та як чинник забезпечення комплексного розвитку.

Визначаючи інвестиції як економічну категорію, Г. Александер, Дж. Бейлі, У. Шарп [169; 198-199] розглядають інвестиційний процес крізь призму прийняття інвестором рішення під час вибору тих чи інших цінних паперів, строків та обсягів вкладень. Вітчизняні економісти [35; 37; 62; 71; 125; 151] пов'язують інвестиційний процес з обґрунтуванням, розробкою і реалізацією інвестиційних проектів. Проте в умовах становлення господарської системи підхід до інвестиційного процесу, що базується на механізмі придбання і

вкладання цінних паперів та реалізації багатьох інвестиційних проектів, звужує об'єкт дослідження, не включає всіх складових господарської діяльності. Це зумовлює необхідність вивчення зазначеної категорії в ході формування сучасної системи публічного управління.

На основі аналізу різних тлумачень [2; 13; 14; 39; 61; 69; 153] змісту категорії можна стверджувати, що на регіональному рівні інвестиційний процес являє собою цілісний об'єкт з імовірними протилежними причинно-наслідковими векторами руху базових складових, які охоплюють: взаємоперетворення форм вартості та її самозростання; формування умов для інвестиційної діяльності (правових, інституційних, фінансових, організаційних, соціальних, техніко-технологічних, екологічних); інвестиційну діяльність; функціонування інвестиційного середовища; функціонування управлінських, фінансових, соціальних, техніко-технологічних, інноваційних, екологічних, товарних, споживчих циклів; взаємодію суб'єктів господарювання; споживання інвестиційних ресурсів та інвестиційних товарів.

Як стратегічний об'єкт державного управління інвестиційний процес має бути керованим і передбачає постійний державний вплив. Його складна суспільна й економічна природа зумовлена комплексністю та причинно-наслідковою залежністю різноспрямованих потоків капіталу; невизначеністю якісно-кількісного переходу в процесі розвитку виробництва, циклічністю руху капіталу, що потребує управління на базі структуризації системних ресурсів виробництва, взаємоузгодження та організації господарської діяльності суб'єктів регіону [14].

Відповідно до визначення сутності інвестиційного процесу Н. Гуляєва зазначає, що процес управління останнім включає п'ять етапів [44, с. 34]:

- формулювання інвестиційної мети;
- формування інвестиційної політики;
- вибір портфельної стратегії;
- вибір активів;
- вимір та оцінка ефективності інвестицій.

Такий набір базових етапів управління притаманний для всіх горизонтальних ланок у багаторівневій системі управління.

Як засвідчує історія розвитку інвестиційних теорій та світова практика їхньої реалізації як публічно-управлінського інструментарію, поняття, принципи, напрями та функції державного управління інвестиційними процесами завжди перебували в центрі уваги науковців [46с. 39].

Оскільки логіка управління вимагає дотримання певної системи принципів, як основних вихідних положень, незаперечних вимог, дотримання яких сприятиме ефективному його функціонуванню всієї системи, розглянемо даний аспект більш детально.

На сьогодні вченими пропонується достатньо розгалужена класифікація принципів управління інвестиційними процесами. Так, принципи управління інвестиційними процесами являють собою об'єктивні закономірності раціональної організації та здійснення державою функцій управління, спрямованих на ефективне залучення та використання інвестицій, формування сприятливого інвестиційного середовища та підвищення інвестиційного потенціалу та забезпечення комплексного економічного зростання.

За змістом принципи державного управління інвестиційними процесами можна розподілити на загальні (соціально-політичні та організаційні) та спеціальні.

До спеціальних принципів управління можна віднести [50, с. 36]:

принцип взаємної відповідальності інвесторів і держави;

принцип дотримання основних прав і свобод інвесторів;

принцип юридичної відповідальності інвесторів за порушення вимог законодавства України або міжнародних договорів;

принцип послідовної децентралізації інвестиційного процесу та розширення змішаного фінансування інвестиційних проектів;

принцип залучення іноземних інвестицій переважно для реалізації державних пріоритетних програм (проектів), спрямованих на здійснення структурної перебудови економіки та надання переваги завершенню раніше

розпочатих будівництва, технічному переоснащенню та реконструкції діючих підприємств; принцип вдосконалення законодавства про інвестиційну діяльність.

Найбільш вичерпаною на нашу думку є система принципів, що запропонована О. Акімової. На думку дослідниці основними принципами впливу держави на здійснення інвестиційного процесу є такі: ефективності; справедливості; стабільності; системності; адекватності; оптимального поєднання адміністративно-правових і економічних важелів; поступовості та етапності; забезпечення єдності стратегічного і поточного державного регулювання [1, с. 65], а також комплексності, пропорційності, збалансованості, соціальної направленості (Дод. А.)

Цілком погоджуємося, що впливу держави на інвестиційні процеси повинен здійснюватися відповідно до вищезазначених принципів, але не завжди ці принципи можуть бути дотримані, особливо в умовах трансформаційної економіки та у періоди загострення кризових явищ.

Управлінська діяльність – складний процес, що включає різні за змістом та призначенням функції. Під функціями державного управління необхідно розуміти складову виконавчо-розпорядчої діяльності органів виконавчої влади (їх посадових осіб), об'єктивно зумовлені дії, що здійснюються від імені держави з метою реалізації її завдань в економічній, соціально-культурній та в адміністративно-політичній сферах суспільного життя. Їх можна розподілити на три групи: загальні, спеціальні та допоміжні.

Серед загальних функцій управління виділяють такі, як: інформаційна, керівна, прогнозування, планування, організація, координація, контроль.

Спеціальні функції управління інвестиціями на державному рівні можна поділити на дві групи: 1) функції щодо залучення інвестицій та 2) функції з використання інвестицій.

Функції щодо залучення інвестицій включають:

- визначення важливих стратегічних орієнтирів структурно-інвестиційної політики, пріоритетних напрямів використання інвестицій;

- формування державної політики щодо залучення інвестицій;
- участь у міжнародному економічному співробітництві, роботі світових економічних і фінансових організацій з метою залучення іноземних інвестицій, укладення міжнародних договорів з питань іноземного інвестування;
- здійснення обліку інформації щодо джерел інвестицій, потреб у їх залученні, напрямів та ефективності використання;
- створення сприятливих умов для діяльності інвесторів на території України тощо.

На підставі аналізу змісту положень і статутів про відповідні органи державної влади та інші установи, практики їх діяльності можна зауважити, що зазначені функції належать до компетенції Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Міністерства закордонних справ України, Міністерство інфраструктури України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

До функцій щодо використання інвестицій належать [62, с. 30]:

- організація проведення експертизи та конкурсного відбору інвестиційних проектів і програм, пошук їх виконавців;
- організація збирання, вивчення й узагальнення пропозицій суб'єктів інвестиційної діяльності щодо надання та отримання інвестицій, ведення обліку заявок інвесторів та реципієнтів на участь в інвестиційних проектах і програмах;
- здійснення реєстрації інвестиційних проектів і програм.

Узагальнюючи особливості управління інвестиційними процесам, як процесу трансформації інвестиційних ресурсів в інвестиційний продукт через певну послідовність дій представимо схему здійснення інвестиційного процесу (Додаток Б)

Інвестиційний процес як результат інвестиційної діяльності окремих суб'єктів призводить до змін інвестиційного середовища макро- і мезо- рівнів, і відповідно, рівня соціально-економічних показників макро- і мезо- рівнів.

Зв'язок між рівнями впливу на інвестиційний процес доцільно розглядати з точки зору реалізації певних видів державної політики враховуючи їх цільове спрямування, вертикаль виконання та об'єктивізацію (рис. 1.4.)

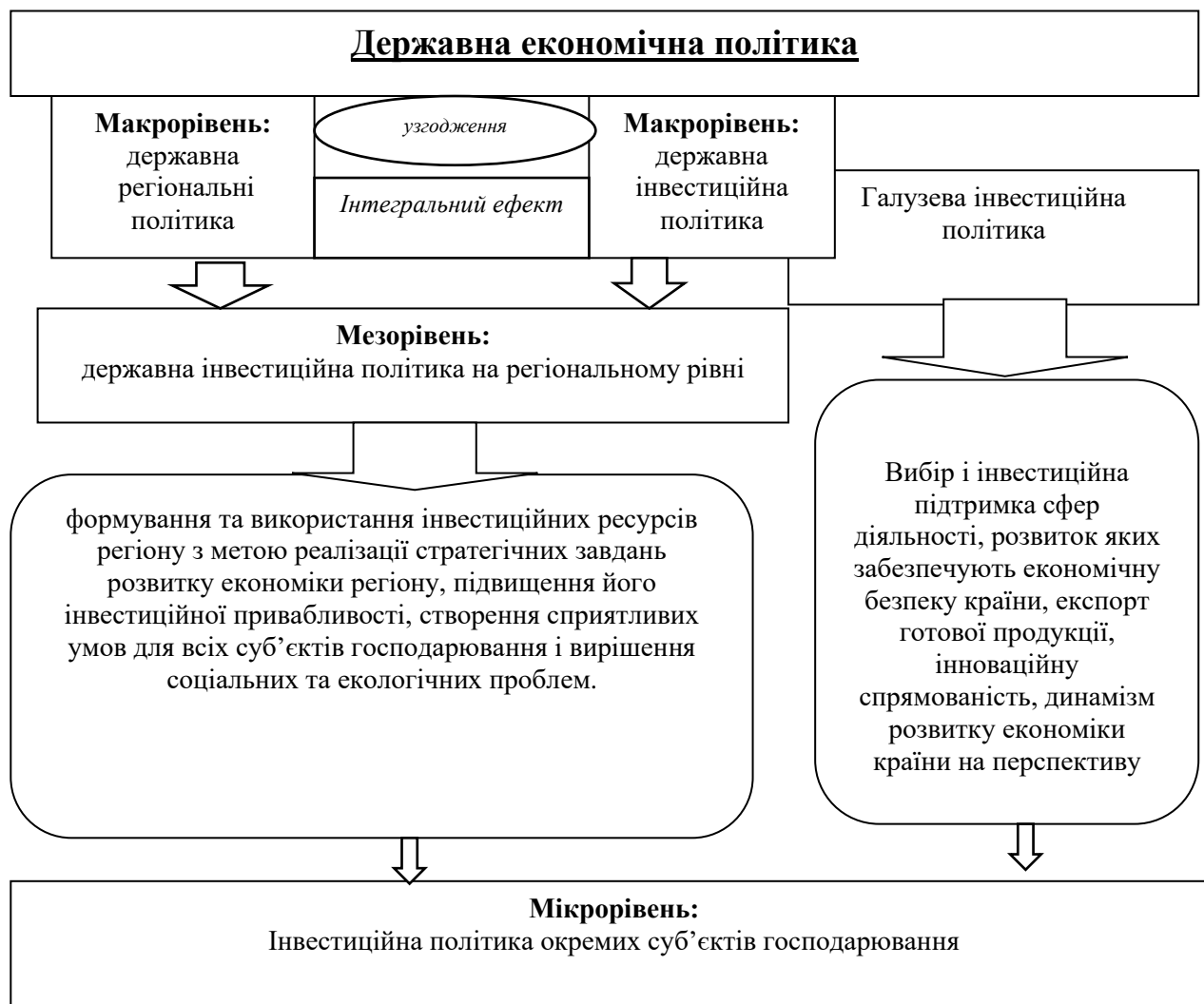

Рис. 1.4. Взаємозв'язок інвестиційної політики з іншими видами державної політики на макро-, мезо- і мікрорівні

Джерело: систематизовано автором

Досягнення високого ступеня узгодженості в реалізації державної політики за їх видами/ напрямками та рівнями реалізації виступає вирішальним фактором реалізації масштабних зрушень. Адже успіх перспективного розвитку держави має у своїй основі скоординовану інституціональну політику

держави, яка націлена на високий рівень та стійку динаміку макроекономічних фінансових і виробничих досягнень. Такий підхід дозволяє створити перспективний бізнес, розвивати внутрішній ринок, підтримувати прозорі відносини та сприятливий інвестиційний клімат.

Встановленню чітких орієнтирів інвестиційної діяльності в розвинених країнах приділяється особлива увага з позицій зниження ризику і невизначеності. У цій сфері держава і приватні компанії стають зацікавленими, що обумовлює виникнення особливих мотивів до розширення співпраці. Таким чином, починаючи з формулювання пріоритетів, відбувається гармонізація цілей і узгодження інтересів всіх учасників інвестиційних процесів, виникають передумови забезпечення паритетної основи у відносинах держави та бізнесу.

Розглядаючи інвестиційний процес на макро- та на мезо- рівнях як результат інвестиційної діяльності окремих суб'єктів слід зазначити, що ефективність державного впливу через відповідне застосування інвестиційних механізмів зосереджується за такими ключовими векторами: формування сприятливого інвестиційного клімату та здійснення заходів щодо цілеспрямованого регулювання інвестицій.

На рис.1.5 представлено співвідношення між поняттями «інвестиційна політика», «інвестиційна діяльність», «інвестиційний клімат», «інвестиційний потенціал», «інвестиційна інфраструктура», що дозволяє усвідомити глибинність системних зав'язків між складовими інвестиційного процесу та важливість раціонально-організуючого та регулюючого впливу держави через видання та коригування відповідних законодавчих та інших нормативно-правових актів, а також шляхом проведення певної економічної, в тому числі і інвестиційної, політики держави.

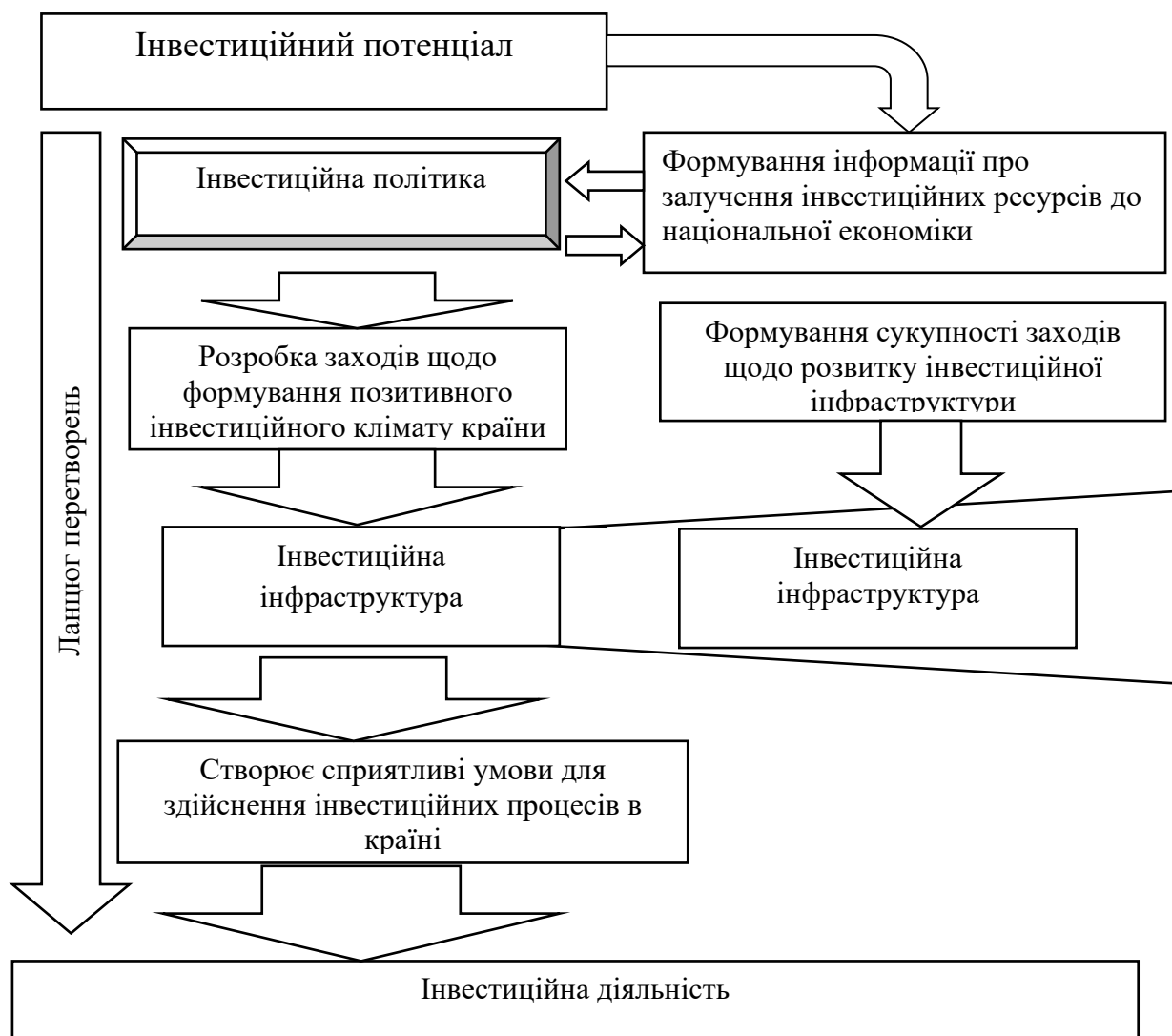

Рис. 1.5. Причинно-наслідкові зв'язки процесів і забезпечуючих систем інвестиційного розвитку

Джерело : за даними [32;77;100;103;130].

У науковому полі існують дві протилежні концепції інвестиційного розвитку, що відрізняються рівнем втручання держави у формуванні інвестиційної політики.

Згідно першої концепції ринок є тим ключовим важелем, що може оптимально регулювати на економічні процеси. Дана концепція заперечує участь держави у розвитку інвестиційних процесів.

У другій концепції ключову роль в управлінні інвестиційною діяльністю з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики відіграє саме держава.

Відповідно, характер інвестиційної політики визначається силою державного втручання в економічні процеси. Для України, з огляду на витратний характер національної економіки, критичний стан засобів виробництва, низькі темпи модернізаційних процесів, низьку конкурентоспроможність національної економіки в цілому вважаємо, що участь держави у формуванні та впровадженні державної інвестиційної політики як інструменту забезпечення економічної безпеки держави повинна посилюватись.

Розглянемо більш детально сутність інвестиційної політики як державно-управлінської категорії.

Так, Л. Гриценко. в своїх працях дає узагальнене твердження поняття «Інвестиційна політика» – «сукупність дій економічних агентів із забезпечення умов простого і розширеного відтворення капітальних ресурсів у регіоні, або в державі в цілому, а сутність інвестиційної політики полягає в забезпеченні відтворення основних фондів виробничих і невиробничих галузей, їх розширенні і модернізації» [40, 92].

На думку О. Коюди та В. Гриньової, «державна інвестиційна політика являє собою визначення структурних та кількісних потреб в інвестиційних ресурсах, збільшення джерел фінансування, вибір пріоритетних напрямків фінансування та формування ефективної пропозиції для залучення інвестицій» [68, с. 21].

У своїх працях В. Бударна зазначає, що «найважливішим акцентом державної інвестиційної політики є розвиток системи захисту активу інвестора, а отже, і збільшення обсягу інвестицій залежить від покращення макроекономічної ситуації в Україні та від розробки центральними, регіональними органами держави та органами місцевого самоврядування дієвих механізмів удосконалення нормативно-правового, економічного, інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності як потужного стимулятора розвитку ринкових відносин. Безперервність функціонування інвестиційних процесів, забезпечення розширеного відтворення національного

виробництва, пріоритетність серед них саме інноваційного інвестування, створення складної інфраструктури ринку із сегментами акумуляції інвестиційних ресурсів, виведення їх на ринок у формі товарної інвестиційної пропозиції тощо стали ключовими вимогами законодавчої політики держави у сфері правового регулювання інвестиційних відносин» [13, с. 179].

У наукових доробках В. Кудрявцевої наголошується, що «механізм формування правової інвестиційної політики опосередковує процес трансформації завдань економічної інвестиційної політики об'єктами якої є такі категорії як інвестиційний ринок, інвестиційні товари, інвестиційний ефект інвестиційні ризики, рівновага між інвестиційним попитом та інвестиційною пропозицією в контексті регулюючої ролі держави. Інвестиційну політику держави слід розглядати як комплекс заходів щодо підвищення рівня залучення наявного інвестиційного потенціалу до процесу відтворення, створення оптимальних умов для вкладання інвестицій та використовуючи переваги спільної інвестиційної діяльності забезпечувати сталість соціально-економічного розвитку усієї країни» [82]. Також В. Кудрявцева наголошує на тому, що «досліджуючи сутність державної інвестиційної політики, необхідно пам'ятати, що вона є складовою економічної політики держави, яка спрямована на врегулювання інвестиційних процесів у країні. Державна інвестиційна політика – складова економічної політики, що проводиться державою у вигляді становлення структури та масштабів інвестицій, напрямів їх використання, джерел отримання інвестиційних ресурсів. Реалізація правової інвестиційної політики забезпечується засобами законодавчої політики та механізмом юридичної відповідальності органів державної та місцевої влади, а саме через недосягнення рівня показників інвестиційного розвитку затверджених Державною програмою» [82].

У працях Н. Гаврилової наголошується на тому, що, «Інвестиції є носієм економічних характеристик та інтересів, а отже, вони є суб'єктом економічного управління на всіх рівнях економічних систем. Здійснення інвестицій

забезпечує процеси простого і розширеного відтворення основних засобів і нематеріальних активів, є головним інструментом впровадження результатів науково-технічного прогресу, реалізації інвестиційної політики [33, с. 145]. Крім того Н. Гаврилова підкреслює, що «Інвестиційну політику можна розглядати як складову частину загальної економічної стратегії, що визначає вибір і способи реалізації найбільш раціональних шляхів оновлення та розширення його виробничого і науково-технічного потенціалу. Інвестиційна політика повинна передбачати досягнення економічного, науково-технічного і соціального ефекту від заходів, що розглядаються (для кожного об'єкта інвестування використовують спеціальні методи оцінки ефективності, після чого обирають ті проекти, які забезпечують максимальну ефективність)» [32, 306].

У працях В. Пшеничної приділяється увага розробці моделей реалізації державної інвестиційної політики економічного зростання через створення механізму стимулювання надходження інвестицій з різних джерел, досягнення інвестиційних цілей досконалого гармонійного виробничого, фінансового та політичного середовища і забезпечення економічно безпеки та стійкості держави [149]. Також В. Пшенична розглядає функціональні напрями державної інвестиційної політики економічного зростання через ефективне інвестування, здійснення пошуку залучення інвесторів та оптимізацію параметрів діяльності інвесторів [149].

О. Кононенко виділяє структурно-інвестиційну політику, як «систему науково обґрунтованих цілей та заходів, спрямованих на оптимізацію функціонально-компонентної й функціонально-територіальної структури економіки регіонів України, вдосконалення міжгалузевих пропорцій та формування соціально орієнтованої, економічно ефективної та екологічно безпечної господарської системи з врахуванням природних, демографічних та ресурсних особливостей регіонів. При цьому метою регіонального структурного регулювання є забезпечення функціонування національної економіки як цілісної системи на основі оптимального розміщення

продуктивних сил з врахуванням природно-ресурсного потенціалу, існуючих систем розселення, особливостей історичного розвитку та екологічної безпеки регіонів» [75].

Реалізація інвестиційної політики здійснюється через її компонентне наповнення (рис. 1.6.).

Рис. 1.6. Основоположні елементи державної інвестиційної політики

Джерело: систематизовано автором

З огляду на залученість в інвестиційний процес усіх суб'єктів ринкової інфраструктури ключовими цілями державної інвестиційної політики є оптимізація інвестиційного клімату, акумулявання інвестиційних ресурсів.

подолання диспропорційності регіонального інвестиційного розвитку та забезпечення загальнодержавної економічної міцності. Реалізація такої політики має стати каталізатором підприємницької активності, яка сформує широкі можливості для розвитку бізнесу, створення нових і розширення діючих виробництв, збільшить наповнюваність податками консолідованого бюджету держави.

Звісно, що державна інвестиційна політика держави розробляється на підставі прогнозів економічного й соціального розвитку країни, схем розвитку й розміщення продуктивних сил у цілому по країні й по регіонах. При цьому, інвестиційна політика потребує певних механізмів її реалізації, що обумовлює необхідність розроблення та прийняття інвестиційної стратегії розвитку національної економіки, яка була б інструктивним документом застосування форм і інструментів активізації інвестиційних процесів (рис. 1.7).

Торкаючись питань реалізації державної інвестиційної політики на регіональному рівні, слід наголосити, що функціонування зовнішнього економічного простору дає змогу кожній регіональній системі в процесі побудови та реалізації певного напрямку державної політики користуватися всіма перевагами територіального та міжнародного поділу праці, єдиними принципами розміщення продуктивних сил і загальними правилами регулювання грошового обігу, фінансово-кредитними й валютними відносинами. Таким чином, процес побудови державної інвестиційної політики на регіональному рівні реалізується за допомогою господарських зв'язків регіону, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Побудова інвестиційної політики на регіональному рівні передбачає комплексний аналіз та управління структурними зв'язками і відносинами в економіці регіону, включаючи відтворення людського капіталу, грошові, фінансові, природні та інформаційні ресурси, послуги галузей регіональної виробничої і соціальної інфраструктури, які забезпечуються за допомогою регіональних ринків, формують сьогодні значну частину господарських зв'язків між суб'єктами регіонального відтворення.

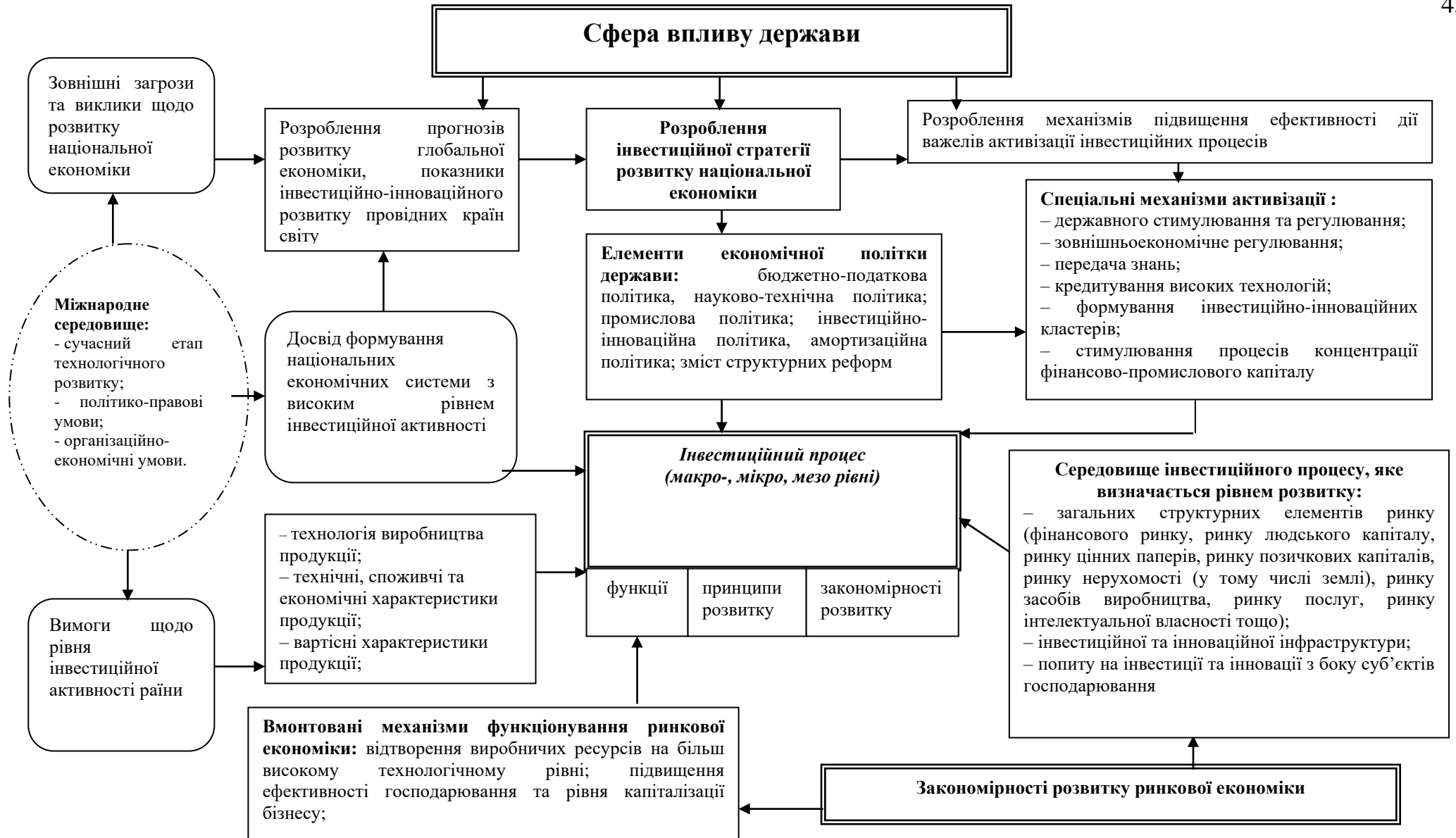

Рис. 1.7. Концептуальна схема умов активізації інвестиційних процесів

Джерело: систематизовано автором

Буркинський Б.В., Лайко О.І. виділяють такі напрямки регіональної інвестиційної політики «встановлення прозорого та конкурентного середовища для інвестиційної діяльності на засадах застосування мінімально необхідного регуляторного втручання державних органів, створення системи потужної непрямой підтримки інвестиційних процесів регіонах з мінімізацією дотаційного підходу; створення системи інформаційного супроводу; реалізація стратегічних переваг окремих регіонів відповідно до наявних передумов щодо розвитку стратегічно значущих видів економічної діяльності» [14].

Також, теоретичні та практичні аспекти регіональних особливостей інвестиційної політики досліджували Купрійчук В.М., Шатило О.А, які у своїй роботі запропонували схему співпраці управлінь обласної державної адміністрації в процесі розгляду запитів та пропозицій потенційних інвесторів, у якій розглядаються завдання потенційних інвесторів про надсилання запиту про можливість впровадження інвестиційного проекту, Департаменту економічного розвитку про розгляд запиту та проведення підготовчої роботи щодо співпраці з інвестором, Галузевих управлінь, щодо проведення робіт з пошуку необхідних об'єктів, звітування перед Департаментом економічного розвитку про стан співпраці, Районних державних адміністрацій, щодо проведення робіт з пошуку необхідних інвестору об'єктів [85].

Склад базових цілей інвестиційної політики на регіональному рівні визначається потребами підвищення конкурентоспроможності економіки регіону, її підприємств; розвитку соціальної сфери і зростання її внеску у збільшення економічного потенціалу регіону; підвищення рівня інтеграції економіки регіону у світовий економічний, науковий та освітній простір. (Табл. 1.1)

Структурна декомпозиція цілей та завдань державної інвестиційної політики на регіональному рівні

Цілі	Завдання інвестиційної політики
Підвищення конкурентоспроможності економіки регіону і підприємств	Забезпечення державної підтримки інвестиційної діяльності сфер діяльності, що є «точками» зростання економіки регіону
	Сприяння формуванню і розвитку асоціативних форм бізнесу, заснованого на міжгалузевих та міжрегіональних зв'язках
	Стимулювання інноваційної діяльності підприємств, пов'язаної з освоєнням наукоємної продукції, конкурентоздатної на національному, світовому ринках
	Сприяння становленню сучасної інфраструктури інвестиційного ринку
	Створення умов для розвитку системи консалтингових послуг й інформаційних комунікацій
Розвиток соціальної сфери і зростання її внеску в збільшення економічного потенціалу регіону	Забезпечення фінансової стійкості соціальної сфери
	Стимулювання інноваційних процесів у соціальній сфері
	Сприяння процесам інтеграції науково-дослідницьких організацій (ЗВО, НДІ) з бізнес-структурами, що реалізують креативний потенціал
Підвищення рівня інтеграції економіки регіону у світовий економічний, науковий і освітній потенціал	Сприяння процесам формування стійких, довготривалих коопераційних міжрегіональних і зовнішньоекономічних зв'язків підприємств
	Сприяння процесам інтеграції в національний і світовий освітній і науковий простір організацій, що реалізують креативний потенціал

Джерело : за даними [40, с. 91]

Активізація інвестиційних процесів сприятиме підвищенню ефективності виробництва і подальшого зростання обсягів виробництва. Ефект від активізації інвестиційних процесів проявляється як у прямій, непрямій та очікуваній формі та має фінансовий, економічний, соціальний та екологічний прояви (табл. 1.2)

Наведена систематизація свідчить про синергетичний вплив інвестиційної діяльності як на регіональну, так і на національну економіку, що посилює важливість наукового обґрунтування напрямів, засобів, форм, методів и механізмів втручання держави у напрямі стимулювання інвестиційних процесів та формування позитивного інвестиційного іміджу як держави цілому, так і її регіонів.

Класифікація видів ефектів від активізації інвестиційних процесів на регіональному рівні

Види ефекту	Прямий (оперативний)	Непрямий (тактичний)	Очікуваний (стратегічний)
Фінансовий	Оптимізація структури активів та джерел їх формування	Зростання податкових надходжень	Зниження в потребі трансфертів
Економічний	Зростання валового регіонального продукту і прибутковості підприємств регіону	Оптимізація цін на продукцію/послуги	Зростання інвестиційної привабливості галузі
Соціальний	Зростання доходів населення	Зростання життєвого рівня і зайнятості населення	Зростання якості життя і зниження відтоку населення
Екологічний	Зниження екологічного впливу	Підвищення ефективності використання ресурсів регіону	Зростання ресурсного потенціалу регіону

Джерело: систематизовано автором

Таким чином, на основі вищенаведених трактувань і обґрунтувань інвестиційного процесу пропонуємо останній розглядати як поетапну реалізацію різних компонентів інвестиційної діяльності, що створює при цьому сприятливий інвестиційний клімат на основі існуючих ресурсних можливостей. Саме системний та обґрунтований вплив держави на інвестиційний процес, що має за мету усунення існуючих негативних чинників соціально-економічного розвитку, стабілізацію макроекономічних процесів та як результат створення сприятливого інвестиційного клімату, виступає найважливішим засобом проведення соціально-економічних перетворень, підвищення рівня інвестиційної привабливості України, відповідного підвищення якісних показників господарської діяльності як на мікро-, так і на макрорівнях та умовою виходу країни з довготривалого кризового становища.

1.2. Концептуальні основи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні

В Українській державі у складних умовах формування й розвитку ринкових відносин велику увагу доцільно приділити дослідженню управління інвестиційним процесом на регіональному рівні. Зазначений процес виступає основою комплексного розвитку регіону та має за мету забезпечення переходу до якіснішого, інвестиційно-інноваційного різновиду зростання, яке залежить від масштабних інвестицій. Водночас слід констатувати, що темпи соціально-економічного розвитку в більшості регіонів України можна охарактеризувати як достатньо повільні. З одного боку, є потужний природно-виробничий потенціал, передові наукові здобутки в галузі інновацій, а з іншого - наявна суперечність між існуючими можливостями для розвитку та фактичним рівнем їх реалізації. Одна з причин такого стану справ полягає в недостатній ефективності інвестиційних процесів, що відбуваються в різних регіонах держави. Водночас від інтенсивності інвестиційних процесів залежить добробут держави в цілому і стабільний розвиток територій зокрема, який передбачає взаємодію й поєднання завдань усіх підсистем регіону (соціальної, екологічної, економічної). Вкрай актуальні ці проблеми для депресивних територій, де, незважаючи на сформовані сприятливі умови, інтенсивність інвестиційних процесів слабка через виснажений природно-ресурсний потенціал, відсутність можливостей для реалізації інновацій. З огляду на вищезазначене необхідно є розробка сучасних концептуальних засад щодо активізації інвестиційних процесів у регіонах з метою забезпечення регіонального розвитку та соціального, економічного, екологічного прогресу в державі .

Теоретичні аспекти дослідження питань побудови державної інвестиційної політики на регіональному рівні становлять потужний пласт теорії регіонального відтворення, їх висвітили в наукових публікаціях Р. Білик [8], М. Бутко [15], Б. Буркинський [14], О. Бутник [16], І. Герасименко [37], Б. Данилишин [45], М. Долішній [54], Я. Жаліло [53],

Л. Івашова [129] , Т. Кулініч [84], В. Купрійчук [85], О. Лайко [90], О. Лайко [14], В. Микитенко [45], М. Корецький [76], В. Романова [53], О. Шатило [85], О. Шевченко [53] та інші. Зазначені науковці розглядали питання впливу інвестиційних процесів на регіональний розвиток через взаємний вплив економічної діяльності та інтеграції ринків на територіально-географічні об'єкти. Так, система регіональних ринків являє собою сукупність ринкових утворень різного типу, пов'язаних між собою головною метою - забезпечити рух результатів інвестиційної діяльності між учасниками регіонального відтворення. Ринки, об'єднуючи зовнішній і внутрішній економічний простір регіонального відтворювального процесу, створюють соціально-економічне середовище регіону. За допомогою товарного обміну регіональні ринки забезпечують безперервність відтворювального процесу та створюють умови для довгострокового протікання інвестиційного процесу в регіоні. Кожен з цих ринків пов'язаний з обслуговуванням внутрішньофазових і міжфазових зв'язків відтворювального процесу. Всі ринки в сукупності беруть участь у кругообігу матеріально-речових, фінансово-кредитних і грошових потоків, регулюючи при цьому економічні відносини між суб'єктами відтворення з метою забезпечення безперервності та збалансованості реалізації продуктивних сил і виробничих відносин, ступінь ефективності взаємодії яких визначає ефективність побудови та реалізації інвестиційної політики в регіоні. З урахуванням цього стосовно до побудови інвестиційної політики на регіональному рівні поняття «регіональне відтворення» має подвійне смислове навантаження.

Звідси ми можемо визначити регіон як відтворювальну систему, що являє собою сукупність економічних суб'єктів, які беруть участь у створенні, розподілі та споживанні регіонального продукту з метою відтворення життєдіяльності на певній території. Зазначене поняття акумулює в собі такі характеристики стосовно вирішення питань побудови інвестиційної політики на регіональному рівні:

- регіон є відкритою відтворювальною системою;
- ця система поліструктурна та суб'єктна;

- метою функціонування відтворювальної системи регіону є якісне життєзабезпечення населення;

- кінцевим продуктом регіону виступає відтворення сукупного інвестиційного капіталу.

Регіон як територіально локалізована відтворювальна система має яскраво виражену соціальну спрямованість інвестиційних цілей, їх об'єктивну наближеність до інтересів населення, що проживає на цій території. Фактично, формування інвестиційної політики на регіональному рівні - першооснова формування інвестиційної поведінки населення й господарюючих суб'єктів, що діють на території регіону. Визначимо тепер основні проблеми побудови інвестиційної політики на регіональному рівні, які зачіпають можливості залучення інвестицій у відтворювальну систему регіону.

Реалізація інвестиційної політики в регіонах України може бути забезпечена лише за умов припливу в економіку широкомасштабних інвестицій, як зовнішніх, так і внутрішніх. Таким чином, посилення інвестиційної активності в регіонах як результат побудови інвестиційної політики має принципове значення для оновлення виробничого потенціалу регіонів. Однак, обсяги інвестування поки недостатньо великі, щоб говорити про активне включення України у світові інвестиційні потоки.

Таким чином, частина дефектів інвестиційного клімату України вбудовані всерйоз і надовго в українську регіональну систему, що знаходить своє відображення в неефективності інвестиційних політик окремих регіонів.

При обґрунтуванні необхідності посилення ролі публічного управління інвестиційними процесами слід враховувати, що масштаби публічного управління, зокрема, його стрижневої складової – державного управління шляхом державної участі в економіці регіону, мають об'єктивні обмеження. Ці обмеження пов'язані з тим, що розширення присутності держави повинне сприяти припливу приватних інвестицій, а не їх витісненню. Підвищення ефективності державної інвестиційної політики вимагає конкретних дій за умови збереження ринкових свобод і стимулювання приватних інвестицій.

Проте через обмеженість ресурсів, які суспільство може виділити на розвиток науки, техніки і інновацій, виникає проблема визначення державних пріоритетів у цій сфері.

З огляду на це велике значення надається вибору пріоритетних напрямів, за якими проводяться дослідження й розробки. Набувають поширення й користуються попитом масштабні міжгалузеві проекти зі створення і впровадження технологій, які сприяють докорінним змінам у технологічній структурі економіки, мають за мету проведення фундаментальних досліджень, розвиток науково-технічного забезпечення соціальних програм.

До пріоритетних напрямів розвитку як науки, так і техніки можна зарахувати галузі, що мають ключове значення для реалізації поточних і перспективних цілей соціально-економічного і науково-технічного розвитку. На їх формування впливають національні соціальні, економічні, політичні, екологічні й інші чинники.

Велику увагу під час вибору головних напрямів приділяють критичним технологіям, які мають міжгалузевий характер і справляють значний вплив на розвиток різних галузей науки й техніки. Названі технології створюють загальні передумови для розвитку технологічних галузей або напрямів досліджень, є основоположними для вирішення основних проблем розвитку науки й технології. У переліку критичних технологій деталізуються конкретні пріоритетні напрями розвитку науки і техніки, розробка яких проводиться в рамках державних науково-технічних програм, програм державних наукових центрів, провідних програм і проектів у галузі народного господарства, національних і міжнародних програм і проектів. Відбір критичних технологій здійснюється з урахуванням їх позитивного впливу на конкурентоспроможність продукції і послуг, якість життя, екологічну ситуацію тощо [124].

Фінансування робіт з розвитку досліджень у галузі фізики високих енергій, ядерної фізики керованого термоядерного синтезу, високотемпературної надпровідності, космосу, генетики здійснюється у формі цільових програм. Можна виділити також програми створення технологій,

машин і виробництв майбутнього, перспективних інформаційних технологій; розробку новітніх методів біоінженерії. Крім того, державні науково-технічні програми передбачають створення нових лікарських засобів; розвиток медицини й охорони здоров'я; вирішення соціальних проблем.

Сьогоднішня економічна ситуація в Україні засвідчує, що саморегуляції ринку недостатньо для вирішення пріоритетних завдань інвестиційного розвитку. Запорукою ефективного управління інвестиційним процесом є поєднання державних важелів управління та ринкових методів регулювання.

Роль держави в управлінні інвестиційним процесом зростає, на неї покладено завдання щодо визначення провідних галузей, оновлення й модернізації основних виробничих фондів.

Пріоритетність галузей забезпечується конкурентними перевагами на світовому ринку, розробками високих технологій. До таких галузей, у яких є потенційні можливості і ґрунтовні технологічні заділи, можна віднести космонавтику, біотехнологію, нанотехнологію, сільське господарство, газову промисловість, кольорову металургію та ін.

Виробництво інноваційної продукції є перспективним напрямом інвестування на світовому ринку, оскільки формує нові вектори руху капіталу, підвищує його продуктивність і стимулює економічне зростання.

Цільовий характер інвестицій у виробництво інноваційної продукції забезпечує економічне пожвавлення в умовах обмеження джерел інвестицій. Високу міру пріоритетності слід надати програмам розвитку сфер життєзабезпечення та підтримки вітчизняних виробників. Водночас слід враховувати, що в умовах глобалізації інвестиції у виробництво товарів, що є конкурентоспроможними лише на внутрішньому ринку, не можуть бути джерелом стабільного зростаючого доходу.

З метою успішної й продуктивної реалізації завдань економічного розвитку в Україні на сучасному етапі необхідна активніша підтримка інвестиційної сфери. У державному інвестуванні доцільно перемістити акценти з обсягу централізованих джерел на державні гарантії, страхування й орієнтири для приватних інвесторів.

Окреслення стратегічних пріоритетів передбачає визначення існуючих конкурентних переваг на світовому ринку, насамперед у вигляді високих технологій. Серед галузей, де наявні високотехнологічні здобутки і потенційні переваги, належать авіація, металургія, енергетика, машинобудування, верстатобудування, біотехнологія тощо.

Інвестування у виробництво інноваційної продукції сприятиме формуванню нових напрямів руху капіталу, забезпечить підвищенню його продуктивності, стимулюватиме економічне зростання. Так званий «точковий» характер цих інвестицій дасть змогу досягти економічного пожвавлення за умов обмеженості інвестиційних джерел. У світовій практиці господарювання такий підхід є способом подолання недосконалості ринкових механізмів.

У розвинених країнах зв'язок між нормою валового нагромадження та темпами економічного зростання простежується не так очевидно. Великі обсяги накопиченого реального капіталу диктують тут необхідність вже не нарощування, а більш ефективного його використання, насамперед, за рахунок залучення нових знань і підприємницьких здібностей. У групі розвинених країн (особливо в країнах-лідерах) економічний розвиток здійснюється переважно на базі цих двох факторів. Справедливість цієї тези підтверджує успіх заснованої на інноваціях (тобто нових знаннях і їх швидкому впровадженні у господарське життя) «нової економіки». Саме за рахунок цього США змогли зберегти високі для розвинених країн темпи економічного зростання (3,5% у 1980-1990-ті рр.), при цьому норма валового нагромадження залишалася на порівняно низькому для розвинених країн рівні (близько 20,5% у 1980-ті рр., на початку 1990-х рр. вона впала, а до кінця 1990-х рр. знову зросла до 21%) [112].

Також слід враховувати, що регіональні інвестиції фінансуються, перш за все, з регіональних заощаджень. Загалом у світі обсяг заощаджень по відношенню до ВВП (норма валового заощадження) становив в останню чверть ХХ ст. таку саму величину, що і норма валового нагромадження, – 23–24%, причому цей показник нижчий у розвинених країнах і вищий у тих,

що розвиваються. Найвищий рівень заощадження в Японії (від 32% в 1980-ті рр. до 27% в 2000-і рр.), нових розвинених країнах Азії (близько 29–30% у 2000-і рр.) і Китаї (близько 40%), найнижчий - в Африці (18–20% у 2000-і рр.) і Латинській Америці (17–19%) [112].

Частина проблем побудови інвестиційної політики регіонів України породжена реалізованою державною інвестиційною політикою з її орієнтацією виключно на ліберальний інструментарій і тому може бути вирішена шляхом проведення активної промислової політики і посилення валютного законодавства в аспекті вивезення капіталу. Іншими словами, Україні потрібна більш прагматична регіональна інвестиційна політика.

З огляду на це процес побудови інвестиційної політики на регіональному рівні об'єктивно зумовлюється тим, що соціально-економічні процеси, структура виробництва та екологічні умови мають чітко виражений регіональний характер. На процес побудови інвестиційної політики на регіональному рівні сьогодні істотно впливають відмінності природно-кліматичних умов, нерівномірність розподілу природних ресурсів, різний рівень розвитку промисловості в регіонах, традиції господарського устрою. Соціально-економічний розвиток, використання природних ресурсів та охорона навколишнього середовища завжди співвідносяться з певною територією, з якістю організації інвестиційного процесу в регіоні.

Проблемні регіони за рівнем якості побудови та реалізації інвестиційної політики існують у всіх країнах: розвинених і країнах, що розвиваються (Англія і Бразилія), з різним типом розвитку (Німеччина і Корея), великих і малих (Канада та Фінляндія). Різний і зміст завдань інвестиційної політики, які доводиться вирішувати в проблемних регіонах. У зарубіжній літературі є багато класифікацій регіонів з точки зору інвестиційних політик, що проводяться в ній. Як універсальні ознаки класифікації зазвичай пропонуються фактори, які породжують появу проблемних регіонів і зміст проблеми. Можна виділити три основні чинники, що характеризують проблемні регіони з точки зору побудови та реалізації інвестиційної політики: природний, соціально-економічний і катастрофи.

У системі регіонального розвитку, *територіального поділу праці* та просторової організації господарської діяльності проблемні регіони за рівнем ефективності побудови інвестиційного процесу виділяються масштабами й особливостями кризи тієї чи іншої великої проблеми відтворення ресурсів та капіталу в регіоні. При цьому набір заходів, спрямованих на поетапне розв'язання проблеми, виходить на рівень загальнодержавних завдань. Їх невирішеність створює загрозу соціально-економічному розвитку всієї країни, може призвести до різкого загострення політичної нестабільності, погіршення екологічної ситуації. Проблемні регіони з точки зору неефективності побудови інвестиційної політики відрізняються «набором» проблем, масштабами і мірою гостроти, що виділяють даний регіон, великим значенням їх вирішення для країни в цілому. Тому проблемний регіон при побудові інвестиційної політики - це такий регіон, який не в змозі самостійно, без допомоги держави вирішувати внутрішні відтворювальні проблеми. Типові ознаки неефективності побудови та реалізації інвестиційної політики в регіоні, як правило, виражаються за допомогою системи індикаторів, що дають змогу оцінити щільність явища, визначити його територіальні межі, ступінь гостроти, напрям традицій і темп змін у тому чи іншому напрямі інвестиційної діяльності регіональних господарюючих суб'єктів. Особливу значущість мають інтегральні показники, здатні охарактеризувати стан інвестиційного процесу в регіоні загалом. Ними можуть служити показники виробництва валового регіонального продукту на душу населення, одиницю території, розмір доходів на сім'ю тощо. Поряд з цим важливим є виявлення причин виникнення неефективності процесу побудови і реалізації інвестиційної політики на регіональному рівні, до яких можна віднести:

- особливості галузевої *структури економіки територіально просторового* утворення певного рівня.

- різного роду катастрофи - природні, антропогенні та техногенні, соціально-політичні (військові, конфесійні та етнічні конфлікти); екологічні лиха;

- загострення тієї чи іншої для країни проблеми, яка в деяких регіонах сягає крайніх ситуацій - демографічної, екологічної, недоотримання інвестицій, порушення господарських зв'язків [67].

Одним із шляхів підвищення ефективності побудови державної інвестиційної політики на регіональному рівні є чітке виділення та систематизація проблем з урахуванням важливості й актуальності їх вирішення. Це дає змогу виділити відповідні типи проблемних регіонів і оцінити їх значущість для прийняття конкретних рішень з метою вдосконалення інвестиційного процесу в регіонах, особливо в напрямі ефективного використання інвестиційних ресурсів.

Беручи до уваги вищезазначене, під державною інвестиційною політикою на регіональному рівні будемо розуміти цілеспрямовану науково обґрунтовану діяльність регіональних органів влади та управління, що спрямована на поширення та активізацію інвестиційних процесів в регіоні з метою реалізації стратегічних завдань розвитку економіки регіону, підвищення його інвестиційної привабливості, створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання, і вирішення соціальних та екологічних проблем. Обсяги, структура, масштабність державної інвестиційної політики на регіональному рівні залежать від внутрішньої та зовнішньої політики регіону, його стратегічних задумів. Результатом реалізації державної інвестиційної політики на регіональному рівні є підтримка інвестиційної активності суб'єктів господарювання, розробка й ефективне застосування критеріїв і методів розподілу інвестицій.

Таким чином сьогодні, коли перебіг реформ у державі не можна назвати успішним, особливої значущості набуває наукове обґрунтування напрямів державного управління та забезпечення ефективного регулюючого впливу держави в цілому. Серед основних напрямів державного управління інвестиційними процесами, що спрямовані на забезпечення комплексного регіонального розвитку, можна назвати:

- підвищення ефективності освоєння бюджетних інвестиційних ресурсів шляхом їх конкурсного розміщення, змішаного державно-приватного

фінансування пріоритетних інвестиційних проектів, надання державних гарантій по приватних інвестиціях, посилення державного контролю за цільовим використанням бюджетних коштів;

- забезпечення умов для вдосконалення корпоративних відносин, приведення рівня корпоративного управління у вітчизняних компаніях до міжнародних стандартів;

- зниження реальних відсоткових ставок до рівня, що відповідає ефективності інвестицій у реальний сектор економіки;

- формування сприятливих організаційно-правових передумов для зниження ймовірних інвестиційних ризиків й запобігання їх виникненню, що сприятиме стимулюванню внутрішніх і зовнішніх інвестицій, а також вкладів населення.

1.3. Світовий досвід формування та реалізації державної інвестиційної політики на регіональному рівні

Становлення й розвиток в Україні ринкових відносин пов'язані з ґрунтовним дослідженням проблем інвестиційної діяльності на регіональному рівні, передбачають перехід до інвестиційно-інноваційного типу зростання, в основі якого лежать масштабні інвестиції. У найближчій перспективі роль інвестицій різко зростатиме, оскільки вони є основою стабільного й стійкого економічного розвитку, який дасть змогу скоротити розрив в основних макроекономічних показниках між Україною та розвиненими країнами, створить передумови для гідного входження в Європейський Союз. Якість життя населення та інші найважливіші характеристики розвитку сучасного суспільства теж залежать від темпів економічного зростання країни, тобто від залучення інвестицій. Звідси випливає, що управління інвестиційним процесом, забезпечення їхньої повної віддачі є одним з першочергових завдань як центральних, так і регіональних органів влади [61, с. 121].

Зарубіжний досвід формування інвестиційної політики на регіональному рівні показує, що впровадження регіональних інвестиційних проектів і

програм сприяє економічному відродженню територій, реконструюванню й модернізації історичних центрів, де держава, впливаючи на інвестиційний клімат через податки на прибуток, фінансово-кредитні механізми, амортизаційну політику, митне регулювання тощо, визначає тим самим правила гри на ринку капіталовкладень для різних видів підприємництва.

Успішна реалізація регіональних інвестиційних програм і проектів пов'язана зі знаходженням гнучкого співвідношення участі в них приватних змішаних (приватно-державних) і громадських організацій. Багато в чому результативності сприяє система так званого «координаційного управління», що передбачає погодженість дій усіх учасників інвестиційної діяльності в регіоні.

Так, світова практика формування державної інвестиційної політики на регіональному рівні свідчить, що до функцій держави (відповідних урядових організацій) входить сприяння координації управління регіональною програмою й створення ефективного механізму її реалізації. Це включає:

- забезпечення правового регулювання, оформлення договірних відносин із муніципальними або регіональними організаціями щодо делегування їм відповідальності, у тому числі в сфері зонального планування;
- створення умов для об'єднання фінансових і матеріальних ресурсів, встановлення пріоритетів податкового регулювання (пільгове кредитування тощо);
- визначення форм відповідальності місцевих органів за реалізацію заходів у рамках інвестиційної політики й можливі негативні наслідки (порушення екологічного середовища, зонального земельного планування тощо);
- забезпечення зв'язку із громадськістю через засоби масової інформації для широкої демонстрації реалізованої інвестиційної політики в регіоні з метою залучення громадських організацій і населення до участі в ухваленні рішення про доцільність і напрями її подальшого розвитку [51, с. 48].

За кордоном інвестиційна політика на регіональному рівні є чинником стабілізації економіки, де кількість і глибина економічних і соціальних

проблем, що вимагають свого вирішення, настільки велика, що єдиним можливим шляхом досягнення поставлених реформами цілей є поступовий і систематичний рух на шляху побудови нового інвестиційного механізму в умовах розвитку ринкових відносин.

Інвестиція, будучи одним з головних інструментів державної економічної політики, концентрує в собі її основні проблеми. Ключовим фактором, що визначає підходи до формування інвестиційної політики в регіонах у закордонній практиці, є гострий дефіцит фінансових ресурсів держави. Причина його полягає в спаді виробництва, що не припиняється. Позначається також нерозв'язаність питань державного устрою та взаємодії державної і місцевих влади, неврегульованість відносин різних гілок влади в країні, що руйнує інвестиційну систему держави. Тому в закордонних економіках мета розвитку інвестиційної політики на регіональному рівні - це, насамперед, за допомогою різних пільг привернути увагу великих корпорацій та інших приватних підприємців до конкретної території.

Основний принцип сучасної державної інвестиційної політики України – забезпечити існування глобально конкурентоспроможної, інноваційної та ефективної державної інвестиційної політики в Європі. Розглянемо досвід проведення інвестиційної політики в провідних європейських державах. У цьому аспекті заслуговує на увагу досвід Франції щодо покращення конкурентоспроможності її регіонів.

Активний розвиток промислової політики у Франції розпочався наприкінці 1940-х рр. з прийняття урядом рішення про децентралізацію промислових підприємств Парижа. На фоні скорочення загальної кількості населення країни населення столиці у період з 1880 р. по 1936 р. збільшилося втричі. Рівень зайнятості у Парижі зріс на 45%, а в інших регіонах - лише на 3%. Через недостатньо розвинену систему транспортного сполучення між столицею й провінціями основні урядові, культурно-просвітницькі, фінансові установи й організації та промислові підприємства були сконцентровані в Парижі. Наслідком такої ситуації стала адміністративна централізація, що призводила до дисбалансу соціально-економічного розвитку держави.

У 1950-х рр. на рівні уряду країни було здійснено ряд заходів для зміни ситуації й вирівнювання економічного розвитку регіонів. Владними структурами ініціювалося переміщення промислових підприємств з Парижа до провінції. Цей процес супроводжувався податковими пільгами та субсидіями, а також створенням нових і розширенням діючих підприємств у паризькому регіоні.

На початку 1960-х рр. настав час кардинальних змін. Реформування адміністративно-територіального устрою передбачало поділ території Франції на 20 програмних департаментів, на які було покладено функції щодо координації економічних програм у регіонах. Наступним кроком у подоланні диспропорцій економічного розвитку стало створення в 1963 р. національного Агентства з питань координації та планування регіонального розвитку.

З метою протидії потужній іноземній конкуренції в середині 1970-х рр. було вирішено підвищити конкурентоспроможність промисловості на французькому ринку за допомогою створення в кожній галузі господарства так званих “національних чемпіонів” (одного-двох найбільших підприємств). Організація таких промислових гігантів здійснювалася шляхом злиття кількох дрібніших фірм і передбачалася державними “галузевими планами” [10, с. 380-385].

Пізніше, у 1980-х рр., політика в галузі конкурентоспроможності була зосереджена на створенні так званих “вільних ніш”. Перед “національними чемпіонами” ставилося завдання захопити вільні ніші світових товарних ринків, виявивши високий рівень технологічних переваг з метою забезпечення високої конкурентоспроможності.

Уряд Франції протягом тривалого приділяв першорядну увагу плануванню територіального розвитку. У період з 1947 до 2006 р. розроблено 12 Національних Планів, до структури яких обов’язково введено регіональний розділ. Наприклад, п’ятий Національний План (1966-1970 рр.) передбачав надання підтримки сільському господарству та слабким галузям промисловості.

На сучасному етапі для Франції потреби промисловості є стратегічно важливими, оскільки метою французької інвестиційної політики є забезпечення високої конкурентоспроможності промисловості, що, у свою чергу, передбачає розвиток інноваційного потенціалу держави. До дієвих інструментів інвестиційної політики, які застосовуються урядом Франції, належать державне стимулювання й підтримка науково-дослідних та конструкторських розробок для потреб промисловості. Цей напрям інвестиційної політики Франції заслуговує на більш детальний розгляд.

Із середини 1970-х рр. у Європі на рівні Європейського Співтовариства, паралельно з розбудовою регіональної політики для кожної країни-учасниці ЄС на національному рівні, з метою надання допомоги економічно відсталим (депресивним) регіонам розпочався процес розробки та реалізації наднаціональної політики для Євросоюзу.

Першим кроком і водночас потужним поштовхом для проведення нової політики щодо регулювання регіонального розвитку в ЄС стало підписання Маастрихтської Угоди. Ухвалення ЄС у 1990 р. Європейської Хартії про місцеве самоврядування сприяло активізації діяльності місцевих органів влади, спрямованої на реалізацію конкретних цілей розвитку місцевих громад. Ці зміни в регіональній політиці відбувалися в умовах економічної кризи, яка охопила країни Заходу після 1974 р. [49, с. 72].

Прийнятий у 1986 р. Єдиний Європейський Акт у Договорі про ЄС містить спеціальний розділ, що включив до свого складу інструменти економічної політики, спрямовані на вирівнювання розвитку країн ЄС, під назвою «Економічне і соціальне об'єднання». Статті 130а-130с окреслюють зміст, завдання й цілі регіональної політики ЄС. У ст. 130а визначено, що з метою гармонійного розвитку Співтовариство розширює діяльність щодо посилення свого соціально-економічного єднання. Провідною метою політичного курсу Співтовариства є скорочення диспропорцій між регіонами та ліквідація відсталості регіонів, що перебувають у несприятливих умовах. Згідно зі ст. 130с, на Європейський Фонд Регіонального Розвитку покладено завдання зробити внесок в усунення суттєвих регіональних диспропорцій у

Співтоваристві шляхом залучення до участі в розвитку і структурній перебудові ряду регіонів, що відстають у розвитку, а також конверсії індустріально-промислових регіонів, які перебувають у занепаді [134, с. 63].

Цікавим в аспекті управління інвестиційним процесом є досвід Німеччини. Для цієї країни характерна яскраво виражена модель соціальної ринкової економіки, у якій бізнесу надається активна державна підтримка адміністративними й економічними методами.

Німецька модель управління економічним і промисловим розвитком охоплює п'ять рівнів: галузевий, технологічний, макроекономічний, регіональний і міждержавний. Такий розподіл пов'язаний з формуванням державної політики в Європейському Союзі загалом. У сучасній інвестиційній політиці Німеччини саме держава відіграє ключову роль у процесі структурного пристосування й модернізації національної промисловості до складних і швидкозмінюваних умов глобалізації світового господарства. Доцільно зауважити, що її дії мають не стільки активний, “розвивальний”, скільки опосередкований, “дозвільний” характер, виявляються у підтримці інститутів і політики, що справляє вплив на промисловість загалом. У Німеччині наявний широкий інструментарій державної промислової політики, проте надання адресної допомоги суб'єктам господарювання або галузям є винятком, а не усталеною практикою. Зміцненню конкурентоспроможності промисловості Німеччини сприяють такі напрями державницько-управлінських дій, як: вплив на канали кредитування провідних промислових галузей (набув активного використання в умовах реструктуризації промисловості на нових німецьких землях); усебічна підтримка науково-дослідних і конструкторських робіт, упровадження інновацій у промисловості [63, с. 13-16].

На відміну від інших держав, у Великобританії багато регіональних проблем виникло приблизно на 15-20 років раніше. Пріоритет надавався індустріальному розвитку, що передбачав ліквідацію старого і розбудову нового. До основних напрямів управління інвестиційним процесом, що забезпечують інвестиційну привабливість та підвищення

конкуентоспроможності підприємств Великобританії, належать стимулювання прозорості й чесної конкуренції на внутрішньому ринку, скасування валютного контролю, нейтральна податкова реформа, лібералізація зовнішньої торгівлі.

Урядовий документ «Промисловий розвиток регіонів» (1983 р.) вперше закріпив соціальне навантаження регіональної інвестиційної політики. Поряд з обґрунтуванням економічної доцільності проведення регіональної політики, продовження розроблення й її подальшу реалізацію пов'язували із соціальним аспектом. Передбачалося, що в довгостроковій перспективі регіональна політика має за мету скорочення розбіжностей між регіонами в рівнях зайнятості населення. Проте згодом соціальне значення в регіональній політиці відійшло на другий план, а основна увага зосереджена на залученні інвестицій і підвищенні конкурентоспроможності регіонів.

У сучасній Великобританії метою інвестиційної політики є підвищення конкурентоспроможності, сприяння розвитку науково-технічного потенціалу й досягнення стабільно високих темпів зростання економіки та продуктивності праці. Відбувається подальша децентралізація механізму управління господарством: скасовано державний контроль над заробітною платою, спрощено процедури регулювання, ліквідовано сертифікати на промислове будівництво. На сьогодні в управлінні підвищилася роль місцевих органів влади; триває процес лібералізації ринку праці.

Політика дерегулювання у валютній і банківсько-кредитній сферах не означає відмови уряду від контролю над ситуацією на ринках (не втратили чинності жорсткі закони, покликані регулювати приватне підприємництво, насамперед щодо запобігання надмірній концентрації економічної влади в певних компаніях). Стимулювання конкуренції – це мета такого регулювання. Великобританія лідирує в лібералізації зовнішньоекономічної діяльності та глобалізації світової економіки. Функції держави в цій сфері передбачають контроль за якістю надання інформаційно-консультативних послуг експортерам, їх заохочення, особливо за успіхи в просуванні й збуті наукоємної, високотехнологічної продукції.

Сьогодні іноземні інвестиції розглядаються як важливе джерело створення додаткових робочих місць, набуття виробничого й управлінського досвіду, засіб отримання нових технологій. Тому на них поширюється існуючий національний режим. Наслідком такої політики стало згорання конкурентоспроможних виробництв, загальне відносно скорочення оброблювальної промисловості і при цьому зміцнення міжнародних позицій окремих конкурентоспроможних видів промислової діяльності [125, с. 65].

До країн з розвиненим індустріально-промисловим комплексом належить і Швеція. Економічний і науково-технічний розвиток у соціальній і виробничій інфраструктурі країни здійснюється в рамках державного регулювання. Така організація управління здобула назву “шведської моделі”.

У Швеції існує дві форми державної власності:

- 1) придбання за рахунок бюджету контрольного пакета акцій акціонерних підприємств;
- 2) створення державних фірм.

Робота державних підприємств Швеції підпорядкована законам ринку. Державне підприємство без згоди з урядом не може бути продано або оголошено банкрутом. Сьогодні відносини ділового партнерства в ринковій економіці Швеції і розвинених демократичних інститутах будуються на теорії компромісів між державою і бізнесом.

Основними напрямками сучасної інвестиційної політики Швеції є дерегулювання ринку, спрощення державних процедур, правил і регламентацій ведення бізнесу; розвиток виробничо-промислової інфраструктури; стимулювання науково-технічного прогресу; відмова від підтримки й фінансування нерентабельних галузей; вивчення процесів інтернаціоналізації світових промислово-господарських зв'язків; підвищення ефективності роботи державних підприємств; сприяння розвитку малого бізнесу; підтримка спеціальних вузькоспрямованих галузевих і регіональних програм; інформаційна і консультаційна допомога. Великі фінансові, науково-технічні центри й консультаційні установи виступають у ролі інституційних органів проведення державної інвестиційної політики. Вступ до

Європейського Союзу в середині 1990-х рр. вплинув на специфіку «шведської моделі». Наслідком цього кроку було скорочення державою перерозподільних процесів і комерціалізація господарства, водночас частка приватного сектора зростає.

Сучасна шведська державна інвестиційна політика характеризується скороченням бюджетного фінансування у таких галузях, як науково-дослідні та конструкторські розробки, експортні кредити й гарантії, позики, субсидії за регіональними програмами, програми перепідготовки кадрів і створення нових робочих місць. Вступ Швеції до ЄС мав і позитивні наслідки, зокрема сприяв прискоренню темпів економічного зростання орієнтованих на експорт галузей промисловості, збільшенню частки економіки, пов'язаної із зовнішньоекономічними відносинами і залученням прямих іноземних інвестицій. На сьогодні досягнуто позитивне сальдо балансу поточних операцій. Швеція впевнено утримує позиції однієї з провідних країн світу з погляду економічного розвитку й конкурентоспроможності [125, с. 71].

Країни азійського регіону характеризуються державною інвестиційною політикою агресивного типу, що забезпечив їм швидке економічне зростання. Цьому типу політики притаманні експансія (розширення впливу) на зовнішніх ринках збуту, захист від імпорту промислових товарів. У Японії господарська діяльність традиційно передбачає поєднання державного регулювання та ринку. Державна інвестиційна політика орієнтована на вирішенням довгострокових завдань економічного розвитку урахуванням галузевих пріоритетів.

Основою державного регулювання економіки у Японії виступає так зване “адміністративно-юридичне” законодавство. Правова база інвестиційної політики складається з трьох головних блоків, таких як: закони про галузеве регулювання; закони про статус міністерств і відомств; загальноекономічне законодавство.

Виокремлюють два різновиди галузевих законів: постійні та тимчасові. До постійних законів належать нормативи постійної регламентації. Тимчасовими вважаються закони, які визначають пільгові умови для

перспективних галузей, регламентують вжиття особливих заходів щодо покращення стану “структурно-хворих” галузей, перелік яких оновлюється залежно від змін загальноекономічної та промислової кон'юнктури. Законодавство про статус міністерств і відомств визначає повноваження цих установ, механізми міжвідомчої координації та підпорядкування в справі реалізації макроекономічної та регіональної промислової політики. Пріоритети державної інвестиційної політики динамічно змінювалися залежно від викликів часу [125, с. 71].

До загальноекономічного законодавства входять закони, що регулюють бюджетну сферу, оподаткування, земельні відносини, монопольну практику, діяльність корпорацій, охорону природи, зовнішньоторговельні та валютні операції, трудові відносини, визначаючи ключові параметри для підприємництва.

Наприкінці 1990-х рр. японським урядом було схвалено план лібералізації національної економіки. План містив 917 позицій, по яких було запропоновано послабити або повністю зняти існуючі регламентації, водночас збільшено кількість видів діяльності, у яких зменшено бюрократичний контроль з боку держави. Створення нових “ніш” для підприємництва мало за мету стимулювання конкуренції, підвищення економічної ефективності як на мікро-, так і на макрорівні.

Пріоритетним напрямом інвестиційної політики Японії сьогодні й на перспективу є підтримка національного виробника, забезпечення конкурентоспроможності національних фірм на світовому ринку.

У Японії з кінця ХХ ст. класична експансіоністська промислова політика зазнає впливу ліберальної, близької до американської. Проте повний перехід до англосаксонської моделі бізнес-етики найближчим часом не можливий через критику в країні ліберальної політики уряду.

Цікавою для вивчення є південнокорейська модель «направленого економічного розвитку», яка була реалізована в порівняно короткі за історичними мірками строки. Радою з економічного планування розробляються індикативні плани економічного розвитку на п'ять років.

Умовами їх реалізації є жорсткий адміністративний контроль з боку держави та підтримка з державного бюджету. У цій моделі держава здійснює підприємницьку діяльність і функції управління економікою та безпосереднього керівництва промисловістю. Відповідно до п'ятирічних планів державна промислова політика Міністерства торгівлі і промисловості здійснювалася за участю держави через великі концерни-конгломерати, що виникли із сімейно-кланових об'єднань. Унаслідок розвитку економіки країни напрями державної інвестиційної політики зазнавали змін. З 1990-х рр. пріоритетного значення надано наукоємній індустріалізації виробництва, набуває розвитку промислова і побутова електроніка, приладобудування, інформатика. Як показує досвід Південної Кореї, зазначені напрями вимагають гнучкішого поєднання державного регулювання, ринкових механізмів і стимулів [134, с. 63].

З плином часу великі конгломерати почали втрачати минулі конкурентні переваги в умовах жорсткої конкуренції на світових ринках. Для вирішення ситуації, що склалася, у країні було прийнято рішення про припинення прямого втручання держави в економіку і визнано необхідність формування нових відносин між державою та бізнесом. Цей курс надав самостійність фінансовому сектору, забезпечив рівні умови доступу комерційних структур до кредитних ресурсів кредитування комерційних структур, сприяв реструктуризації й розукрупненню найбільших конгломератів, зосередив увагу на підтримці новітніх структурних перетворень і посиленні конкуренції. Позитивні наслідки курсу були відчутні як для внутрішнього ринку, так і для зовнішньоекономічної політики держави. Нерезиденти отримали доступ на внутрішній ринок, що сприяло поживавленню торговельних зв'язків; багато дрібних підприємств позбавилися примусової опіки з боку держави, здобули можливості для ефективної діяльності. У зовнішньоекономічній політиці Південна Корея переорієнтувалася на участь національного бізнесу у всьому комплексі світогосподарчих зв'язків - від розробки до збуту й обслуговування кінцевої продукції; крім того, увага приділяється забезпеченню сумісності південнокорейських підприємницьких структур з їх зарубіжними партнерами.

Отже, можна підсумувати, що сучасна інвестиційна політика Республіки Корея, хоч і зберігає експортну орієнтацію, водночас враховує завдання інтеграції в конкурентне середовище глобальної економіки, проводить активну структурну перебудову в країні на більш ліберальних основах.

Для Греції характерне сприяння інвестиційному й регіональному розвитку в межах єдиної законодавчої політики. Метою відповідного закону 1982 р. був розвиток за межами району Афін і Салоників. У названих районах підтримка проектам надавалася лише за умови їх відповідності спеціальним критеріям, наприклад, захист довкілля або інвестиції в розвиток сучасних технологій. Але з часом стало більше винятків із цього встановленого правила, відповідно, акценти в регіональній політиці в законодавстві держави змістилися й зазнали змін.

Натомість в Ірландії регіональна інвестиційна політика підпорядковується завданням національного економічного розвитку. Основна увага приділяється розвитку національної промисловості, водночас здійснюються спроби щодо вирівнювання розвитку територій.

У Португалії уряд активно розробляє регіональну інвестиційну політику. У період 1994-1999 рр. розмежовано тісно пов'язані напрями промислового й регіонального розвитку, і покладено початок розробленню виваженої регіональної політики. Проте через недостатнє фінансування регіональної політики та її спрямованість на надання підтримки й допомоги малим фірмам заходи в рамках цієї політики були малопомітними на фоні масштабних проектів ЄС, що мали за мету розвиток національної конкурентоспроможності.

На території північноамериканського регіону інвестиційна політика офіційно не формулюється й не закріплюється у державних документах урядових структур, відповідальних за розробку національної стратегії економічного розвитку. Завдання промислового розвитку є складовою загальноекономічної політики і передбачають державну підтримку формуванню середовища, яке сприяє зростанню конкурентоспроможності, зміцненню позицій на внутрішньому ринку, експансії на зовнішніх ринках

товарів, посиленню рівномірності інвестиційного розвитку в регіональному розрізі [138, с. 180].

США, тримаючи курс на ліберальну економіку, з 1990-х рр. посилили роль держави та державного регулювання в соціальному та економічному житті країни. Суттєві зміни в державному управлінні економічним і промисловим розвитком країни, що розгорнулися у кінці 1990-х рр., дали відчутні результати. Створено потужну мережу державних інститутів, сформульовано нову економічну філософію відносин між державою та ринком. Як відомо, ринок є основою американської економіки, тому розвинена конкуренція між компаніями - запорука інтенсифікації інноваційної діяльності та покращення економічної ефективності. Уряд США усвідомлює важливу роль ринкових механізмів та сил у справі розвитку національної економіки та використовує спонукальні мотиви бізнесу для реалізації своїх завдань. Державні механізми застосовуються у випадку, якщо ринок нездатний самостійно задовольнити нагальні суспільні потреби. У США велике значення надається сферам розвитку «людського капіталу», тобто освіти, професійній підготовці робочої сили, охороні здоров'я, відпочинку. Висока ефективність державних інвестицій у «людський капітал» забезпечується в державі спеціально розробленою системою стимулів. Уряд сприяє здобуттю громадянами середньої та вищої освіти, здійснює політику «рівних стартів», що створюють сприятливі умови для кожного виявити свої здібності й досягти успіху. Чинна президентська програма, спрямована на розвиток передових технологій, створює умови для стабільного економічного зростання й забезпечення конкурентоспроможності у наукоємних галузях промисловості. У США створена найзріліша ринкова економіка у світі, що базується на інноваційних конкурентоспроможних підприємствах, що є запорукою проведення високоефективної національної політики у напрямі формування конкурентоспроможної економіки.

Аналіз економічного розвитку й досвіду управління інвестиційними ресурсами в різних державах світу показав, що до важливих і актуальних для всіх країн завдань належать: формування єдиного економічного простору;

створення економічних, соціальних, організаційно-правових основ державності; вирівнювання соціально-економічного розвитку в регіонах; надання пріоритету розвитку регіонів, які мають стратегічне значення для держави; максимальне й раціональне використання природних ресурсів та особливостей регіонів; запобігання забрудненню навколишнього природного середовища.

На сучасному етапі, в умовах жорсткої конкуренції, підприємства долають продиктовані внутрішнім і зовнішньоекономічним середовищем труднощі, що мають тенденцію до загострення.

Активізація інвестиційної політики у сфері підвищення конкурентоспроможності національних товаровиробників і їх продукції спрямована на ліквідацію неефективних і підтримку високоефективних виробничих структур; прискорення науково-технічного прогресу з метою зниження всіх видів витрат, собівартості продукції і підвищення її якості; вдосконалення структури експорту й імпорту продукції з метою інтеграції України у світове господарство; використання і розвиток конкурентних переваг національної промисловості в галузі виробничого, науково-технічного, трудового, інтелектуального і природно-ресурсного потенціалів; збільшення платоспроможності споживання; розширення виробництва конкретних видів конкурентоспроможної продукції на базі високих наукоємних технологій, що користуються попитом на світовому і внутрішньому ринках; послідовне заміщення на внутрішньому ринку імпортової продукції шляхом підтримки вітчизняних імпорто-замінних виробництв [126, с. 176].

Світовий досвід показує, що державна інвестиційна політика реалізується за допомогою програм пріоритетного розвитку. З урахуванням особливостей розвитку економіки України доцільно підвищувати регулюючу роль держави в забезпеченні конкурентоспроможності виробництва на основі об'єднання "проблемних" промислових структур у великі корпорації, у тому числі з державною участю. З іншого боку, доцільно спільно з органами

місцевого самоврядування надавати всебічну підтримку розвитку малого і середнього підприємництва, створенню конкурентного середовища.

Очевидно, що постала необхідність створення принципово нових структур для успішного впровадження інвестиційних механізмів в систему публічного управління. Проте лише інституційного забезпечення недостатньо для ефективної реалізації державних інвестицій. Викликає занепокоєння недосконалість визначення державних пріоритетів інвестування, серед яких продовжують залишатися збитковими, низькорентабельними сфери, які, насамперед, потребують якісних змін у принципах господарювання. Держава повинна сконцентрувати обмежені фінансові ресурси у сферах діяльності, де виробляють кінцеву продукцію, мають значний експортний потенціал, забезпечують швидкий обіг капіталу та стабільні бюджетні надходження.

Висновки до розділу 1

1. За результатами дослідження сутності інвестиційних процесів та визначення їх ролі в соціально-економічному розвитку констатовано, що у рамках державної інвестиційної політики реалізується послідовний рух до організації інвестиційного процесу на підставі принципів, властивих розвиненій ринковій економіці, де учасники інвестиційного процесу підкорюються ринковим законам попиту та пропозиції, діючим і на фінансових ринках. Зазначено, що головним завданням державної інвестиційної політики є формування сприятливого середовища, що забезпечує активізацію інвестиційних процесів які утворюють синергетичний ефект у проведенні великомасштабних політичних, економічних і соціальних перетворень, спрямованих на створення сприятливих умов для стійкого економічного зростання належить

Запропоновано інвестиційний процес розглядати як поетапну реалізацію різних компонентів інвестиційної діяльності, що створює при цьому сприятливий інвестиційний клімат на основі існуючих ресурсних можливостей. Наголошено, що системний та обґрунтований вплив держави на

інвестиційний процес, що має за мету усунення існуючих негативних чинників соціально-економічного розвитку, стабілізацію макроекономічних процесів та як результат створення сприятливого інвестиційного клімату, виступає найважливішим засобом проведення соціально-економічних перетворень, підвищення рівня інвестиційної привабливості України, відповідного підвищення якісних показників господарської діяльності як на мікро-, так і на макрорівнях та умовою виходу країни з довготривалого кризового становища.

2. Наголошено, що в умовах «інвестиційного голоду» велику увагу доцільно приділити дослідженню управління інвестиційним процесом на регіональному рівні з акцентуванням на впровадженні комплексу економічних правових та адміністративних заходів спрямованих на підвищення інвестиційної активності суб'єктів регіональної господарської системи та підвищення конкурентоспроможності економіки регіону; розвитку соціальної сфери і зростання її внеску у збільшення економічного потенціалу регіону; підвищення рівня інтеграції економіки регіону у світовий економічний, науковий та освітній простір. Визначено, що як на державному, так і на регіональному рівнях інвестиційний процес являє собою цілісний об'єкт управління з причинно-наслідковими векторами руху базових складових, які охоплюють: формування умов для інвестиційної діяльності (правових, інституційних, фінансових, організаційних, соціальних, техніко-технологічних, екологічних) та оптимізацію інвестиційного клімату, акумулювання інвестиційних ресурсів. подолання диспропорційності регіонального інвестиційного розвитку та забезпечення загальнодержавної економічної міцності.

4. Запропоновано під державною інвестиційною політикою на регіональному рівні розуміти цілеспрямовану науково обґрунтовану діяльність регіональних органів влади та управління, що спрямована на поширення та активізацію інвестиційних процесів в регіоні з метою реалізації стратегічних завдань розвитку економіки регіону, підвищення його інвестиційної привабливості, створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання, і вирішення соціальних та екологічних проблем.

Результатом реалізації державної інвестиційної політики на регіональному рівні є формування сприятливого інвестиційного середовища, підтримка інвестиційної активності суб'єктів господарювання, розробка й ефективне застосування критеріїв і методів розподілу інвестицій.

5. За результатами дослідження зарубіжного досвіду формування інвестиційної політики на регіональному рівні визначено, що успішність реалізації регіональних інвестиційних програм і проектів пов'язана зі знаходженням гнучкого співвідношення участі держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства, а також із забезпеченням належного рівня «координаційного управління», що передбачає погодженість дій усіх учасників інвестиційної діяльності в регіоні. Це включає забезпечення правового регулювання, оформлення договірних відносин щодо делегування відповідальності; створення умов для об'єднання фінансових і матеріальних ресурсів, встановлення пріоритетів податкового регулювання (пільгове кредитування тощо); визначення форм відповідальності; забезпечення зв'язку з громадськістю через засоби масової інформації для широкої демонстрації реалізованої інвестиційної політики в регіоні.

6. Наголошено, що активізація інвестиційної політики у сфері підвищення конкурентоспроможності національних товаровиробників і їх продукції спрямована на ліквідацію неефективних і підтримку високоефективних виробничих структур; зниження собівартості продукції і підвищення її якості; вдосконалення структури експорту й імпорту продукції; використання і розвиток конкурентних переваг національної промисловості в галузі виробничого, науково-технічного, людського, інтелектуального і природно-ресурсного потенціалів; збільшення платоспроможності споживання; розширення виробництва конкретних видів конкурентоспроможної продукції на базі високих наукоємних технологій, що користуються попитом на світовому і внутрішньому ринках; послідовне заміщення на внутрішньому ринку імпортової продукції шляхом підтримки вітчизняних імпорто-замінних виробництв.

7. На основі вивченого зарубіжного досвіду формування інвестиційної політики запропоновано напрями формування державної інвестиційної політики на регіональному рівні, а саме : врахування інвестиційних ризиків при формуванні державної інвестиційної політики на регіональному рівні; підвищення мотиваційної складової управління інвестиційним процесом у регіоні шляхом удосконалення регіонального ринку інвестиційних проектів; посилення значення й ролі фінансово-кредитних установ у залученні інвестицій у регіон; надання всебічної підтримки розвитку малого і середнього підприємництва; створенню конкурентного середовища; концентрація фінансових ресурсів в галузях, що виробляють кінцеву продукцію, мають значний експортний потенціал, забезпечують швидкий обіг капіталу та стабільні бюджетні надходження.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз реалізації державної інвестиційної політики на рівні регіону

На сучасному етапі для більшості регіонів України характерна розбалансована структура економіки, високий рівень зношеності основних виробничих фондів, слабка технічна оснащеність місцевого виробничого комплексу; технологічна відсталість системоформуючих виробництв, низька ефективність використання місцевого ресурсного потенціалу. Перелічені недоліки регіонального розвитку посилюють залежність соціально-економічної ситуації в регіонах від непрогнозованих кон'юнктурних коливань, нестабільної зовнішньоекономічної ситуації; знижують мотивацію регіонів до нарощування потенціалу й внутрішніх ресурсів розвитку через неефективність системи їх перерозподілу та використання; формують цикл екстенсивного типу регіонального розвитку, що негативно позначається на конкурентоспроможності національної економіки загалом.

Для забезпечення комплексного збалансованого розвитку регіонів особливого значення набуває активізація інвестиційних процесів через стимулюючи та підтримуючи важелі державної інвестиційної політики, що передбачає застосування відповідного управлінського інструментарію та виконання таких умов:

- розширення можливостей у регіонах щодо освоєння інвестиційних ресурсів, зокрема за рахунок стимулювання інвестиційного попиту з боку сфери послуг та виробничої сфери;

- створення сприятливих умов для здійснення інвестування, мінімізація та диверсифікація ризиків капіталовкладень;

- розвиток ринкової та інвестиційної інфраструктури, відповідне інформаційне та кадрове забезпечення.

Ситуація в інвестиційній сфері та ефективність державної інвестиційної політики є своєрідним барометром загального стану національної економіки. Якщо інвестиційний процес ослаблений, то немає того каталізатора, який необхідний для кардинальної перебудови економіки країни. Саме інвестиційна політика визначає реальні джерела, напрями, структуру інвестицій, вжиття раціональних та ефективних заходів для виконання загальнодержавних, регіональних і місцевих соціально-економічних та технологічних програм з метою зміцнення інвестиційного потенціалу регіону, збільшення обсягів інвестицій у реальний сектор економіки, забезпечення

Якісним показником, який дає змогу оцінити ефективність державної інвестиційної політики є показник мультиплікації капітальних інвестицій. Оцінку ефективності капітальних інвестицій в Україні можна провести використовуючи матеріали Державної служби статистики.

Для розрахунку ефективності інвестицій в основний капітал використовується мультиплікатором інвестицій. Мультиплікатор інвестиції, згідно теорії Кейнса, показує в якій пропорції підсумковий приріст національного доходу більше впливає на приріст інвестицій. В сучасному розумінні мультиплікатор інвестицій в основний капітал є приріст номінального ВВП до приросту капітальних інвестицій, ще його називають коефіцієнт пропорційності. Тобто чим більший розрахований мультиплікатор інвестицій тим більше буде приріст номінального ВВП.

Розрахований нами мультиплікатор інвестицій з 2016 по 2019 роки (табл.2.1.) свідчить про ефективне розміщення капітальних інвестицій, які дають збільшення ВВП. Вже у 2020 році мультиплікатор інвестицій характеризується від'ємним значенням, що свідчить про нераціональне, неефективне розміщення капітальних інвестицій. Але, враховуючи проблеми, з яким стикнувся виробничий та аграрний сектори (посуха, низька врожайність сільськогосподарських культур, жорсткі карантинні обмеження), а значна частина капітальних інвестицій була спрямована саме в сільське

господарство, а також в харчову та переробну промисловість це пояснює отриманий нами такий результат. З 2019 року навіть світове економічне зростання має спадну тенденцію. І питання полягає в тому, наскільки тривалою буде така тенденція (Дод Г.)

Таблиця 2.1

Оцінка ефективності інвестицій в основний капітал в Україні за 2015 - 2020 роки

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. Номінальний ВВП (млрд. грн.)	1979,5	2383,2	2982,9	3558,7	3974,6	4194,1
2. Капітальні інвестиції (млн. грн.)	273,1	359,2	448,5	578,7	623,9	419,4
3. Мультиплікатор капітальних інвестицій		4,69	6,7	4,42	9,2	-0,038

Джерело : розраховано за даними [118]

Враховуючи необхідність дослідження державної інвестиційної політики в розрізі регіонів України, вважаємо за доцільне розглянути підсумки роботи господарського комплексу Рівненської області та результати її інвестиційної діяльності за 2015-2019 роки (табл.2.2). Вибір нами області обумовлений тим фактом, що автор безпосередньо приймає участь у розробці та практичній реалізації програмних документів спрямованих на активізацію інвестиційних процесів даного регіону.

За даними офіційного вебсайту Рівненської ОДА, За 9 місяців 2019 року обсяг капітальних інвестицій, вкладених в економіку Рівненської області становив 4,4 млрд. грн.. У розвиток підприємств промисловості Рівненської області вкладено 60,7 млн. дол. США іноземних інвестицій, будівництва – 29,9 млн. дол. США, транспорту – 27,9 млн. дол. США, оптової та роздрібною торгівлі – 8,3 млн. дол. США.. На підприємствах Рівненської області продовжується робота з оновлення виробничих потужностей, запровадження інновацій та прогресивних технологій, освоєння нових видів конкурентоспроможної продукції та створення нових робочих місць [122].

Основні показники соціально – економічного розвитку Рівненської області за 2015 -2019 роки [118]

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Оптовий товарооборот (без ПДВ), млн.грн	6231,1	7617,7	8984,2	9896,2	12202,5
продовольчі товари	2228,8	2428,2	2903,4	3352,9	3914,1
непродовольчі товари	4002,3	5189,5	6080,8	6543,3	8288,4
Обсяг реалізованої промислової продукції (млн.грн.)	26872,8	31166,9	36664,7	40293,2	45515,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	796,0	870,6	1229,6	1387,1	1634,9
Переробна промисловість	16648,3	18072,8	21170,3	24069,4	26238,8
Обсяг виконаних будівельних робіт, тис.грн.	1331997	1202962	1564118	2519333	3315435
Середньооблікова кількість штатних працівників (тис. осіб)	188,0	182,4	176,5	174,7	169,7
Середньомісячна заробітна плата штатних працівників	3573	4364	6013	7469	8967
Заготівля деревини (усі види круглого лісу, м3)	1528883	1690790	1671145	1794101	1736507
Поточні витрати на охорону навколишнього середовища	340469,4	329359,2	343791,3	366522,3	530075,0
Інноваційна активність промислових підприємств: Питома вага витрат	10,6	-	5,9	-	13,9
Загальна сума витрат	6865,9	-	7315,4	-	29023,5

За всіма наведеними економічними показниками протягом 2015-2020 рр. слід констатувати зростання. Однак соціальна складова вимагає більш пильної уваги. Так, слід констатувати зменшення середньооблікової кількості штатних працівників, що свідчить про деструктивні тенденції на ринку праці навіть до початку пандемії. Таку ситуацію на ринку праці вчені та дослідники вважають кризовою і такою, що доводить неефективність його функціонування, а саме: зменшення рівня економічної активності та рівня зайнятості населення,

збільшення рівня безробіття, наявність диспропорції між попитом на робочу силу та її пропозицією, зменшення навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце, що пояснюється високими темпами трудової міграції, зниження реальної заробітної плати. Такий стан продукує розшарування населення на соціально-вразливі групи, неузгодженість із ринком освітніх послуг, і, відповідно, зниження якості трудового потенціалу та мотивації до продуктивної діяльності

Щодо економічних показників останніх років, то слід зазначити, що за 2020 рік в області забезпечено приріст обсягів промислового виробництва на підприємствах добувної промисловості і розроблення кар'єрів на 21,9 %, машинобудування – на 11,8 %, деревообробної промисловості – на 10,7 %, хімічної промисловості – на 6,3 %, текстильного виробництва – на 4,8 %, виробництва готових металевих виробів – на 3,2 %. Обсяг реалізованої промислової продукції за 2020 рік склав 44,6 млрд. грн., що на 4,1 % більше рівня 2019 року У 2020 році в усіх категоріях господарств вироблено валової продукції сільського господарства на суму 17271,9 млн. грн., у т. ч. у сільгосп підприємствах – 8152,9 млн. грн., що відповідно на 3,1 % та 6,5 % більше, ніж за 2019 рік (відповідно, 4 та 2 місця серед регіонів України). У галузі рослинництва загальна площа посіву під урожай 2020 року всіма категоріями господарств становила 619,3 тис. га, що на 28 тис. га більше рівня попереднього року [122].

Під урожай 2021 року всіма категоріями господарств озимі зернові посіяно на площі 130,9 тис. га (100 % до прогнозу). Крім того, проведено посів озимого ріпаку на площі 33,5 тис. га . У галузі тваринництва в усіх категоріях господарств збільшено поголів'я птиці – на 2,7 %, при цьому, у сільськогосподарських підприємствах збільшено виробництво м'яса на 6,2 %, поголів'я птиці зросло на 8,6 % [122].

Зважаючи на зменшення ділової активності у сфері господарської діяльності в цілому по області, обумовленою пандемією вірусу COVID-19 та пов'язаних з нею карантинних обмежень, зокрема, за 9 місяців 2020 року обсяг капітальних інвестицій, вкладених в економіку області скоротився на

43,8 % проти рівня відповідного періоду 2019 року і становив 2,65 млрд. грн [122].

У 2020 році на щорічний обласний конкурс проєктів розвитку територіальних громад з обласного бюджету виділено 2,9 млн. грн., реалізовано 25 проєктів. Пріоритетними стали проєкти спрямовані на підтримку мікробізнесу (створення робочих місць та надходження додаткових податків до місцевих бюджетів), розвитку туристичної діяльності, міжмуніципального співробітництва громад, з організації ефективної системи надання соціальних послуг населенню [122].

На території області реалізується 6 проєктів міжнародної технічної допомоги загальною вартістю 2,8 млн. євро, бенефіціаром яких виступає обласна державна адміністрація [122].

Провести аналіз ефективності інвестицій в Рівненській області можна використовуючи дані (табл. 2.3).

В Рівненській області розрахований нами мультиплікатор капітальних інвестицій у 2017 та 2018 році показує, що дане збільшення обсягу інвестицій збільшує обсяг валового регіонального продукту в 5,19 та 7,27 разів відповідно. У 2016 та 2019 році від'ємне значення свідчить про неефективне, нерациональне розміщення інвестицій.

Таблиця 2.3

Оцінка ефективності інвестицій в основний капітал в Рівненській області за 2015 -2019 роки [118]

	2015	2016	2017	2018	2019
1. ВРП (млн. грн.)	35252	39469	48836	56842	67379
2. Капітальні інвестиції (млн. грн.)	4334,2	4324,1	6126,7	7227,9	6729,2
3. Мультиплікатор капітальних інвестицій		-521,7	5,19	7,27	-21,16

Джерело : розраховано за даними [118]

Використовуючи дані офіційного сайту головного управління статистики в Рівненській області [117] проаналізуємо капітальні інвестиції, за

видами активів їх склад та структуру (дод. Д, дод. Е) та за видами економічної діяльності, їх склад та структуру (табл. 2.4 та 2.5).

Таблиця 2.4

Аналіз складу та структури капітальних інвестицій за видами активів Рівненської області за 2016 -2020 рік [118]

	2016		2017		2018		2019		2020	
	до % загальної кількості	Приріст до попереднього о періоду	до % загальної кількості	Приріст до попереднього о періоду	до % загальної кількості	Приріст до попереднього о періоду	до % загальної кількості	Приріст до попереднього о періоду	до % загальної кількості	Приріст до попереднього о періоду
Усього	100	-10,1	100	1802,6	100	1101,9	100	-498,7	100	-1078,6
інвестиції в матеріальні активи	0,99	42,7	0,99	1678,0	0,99	1095,6	0,99	-496,2	0,98	-1110,2
будівлі житлові	0,31	156,2	0,23	60,3	0,25	372,9	0,22	-293,5	0,14	-691,8
будівлі нежитлові	0,15	63,9	0,17	328,0	0,01	-24,6	0,20	269,2	0,18	-366,9
інженерні споруди	0,08	-739,3	0,08	163,0	0,12	376,8	0,13	-27,2	0,13	-130,1
машини, обладнання та інвентар	0,31	375,9	0,36	838,6	0,31	835,5	0,3	-255,4	0,35	-10,6
транспортні засоби	0,09	164,4	0,12	316,4	0,12	150,8	0,09	-223,9	0,09	-62,0
земля	0,003	0,6	0,002	0,6	0,002	3,3	0,003	6,7	0,01	42,9
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	0,01	3,8	0,005	-2,4	0,007	14,7	0,009	11,8	0,02	84,4
інвестиції в нематеріальні активи	0,007	-51,7	0,009	24,6	0,008	5,7	0,008	-3,6	0,01	31,7

Проведений аналіз капітальних інвестицій за видами активів по Рівненській області за 2016-2019 роки свідчить про скорочення загального обсягу інвестицій у 2018 році у нематеріальні активи та житлові будинки (-293,5 млн. грн.), інженерні споруди (-27,2 млн. грн.), машини та обладнання (-255,4 млн. грн.). Аналогічна негативна тенденція спостерігається і у 2019 році саме обсягів інвестицій в матеріальні активи у 2019 році. Особливе скорочення спостерігається у будівництві житлових (-691,8млн.грн.), нежитлових приміщень (366,9 млн. грн.), інженерних споруд (-130,1 млн.

грн.), інвестицій у машини, обладнання та інвентар (-10,6 млн. грн.), та транспортні засоби (-62,0 млн. грн.)

Таблиця 2.5

Аналіз складу та структури капітальних інвестицій за видами економічної діяльності Рівненської області за 2016-2019 роки[118]

	2016		2017		2018		2019		2020	
	до % загальної кількості	Приріст до попереднього періоду	до % загальної кількості	Приріст до попереднього періоду	до % загальної кількості	Приріст до попереднього періоду	до % загальної кількості	Приріст до попереднього періоду	до % загальної кількості	Приріст до попереднього періоду
Усього	100	-10,1	100	1802,6	100	1101,2	100	-498,0	100	-1078,6
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	0,13	107	0,24	917,7	0,16	-288,1	0,12	-323,8	0,19	222,7
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	0,11	91,8	0,23	942,0	0,15	-341,7	0,12	-273,7	0,19	246,4
Лісове господарство та лісозаготівлі	0,01	16,3	0,006	-29,7	0,01	52,4	-	-	-	-
Промисловість	0,29	-587,1	0,25	265,5	0,001	530,5	0,28	-159,1	0,28	-287,8
Будівництво	0,27	12,8	0,25	348,9	0,25	311,9	0,24	-190,9	0,15	-774,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,03	69,7	0,03	45,2	0,05	161,1	0,04	-91,2	0,07	131,1
Інформація та телекомунікації	0,003	0,7	0,001	2,8	0,00	-2,0	0,001	-	0,0	-
Операції з нерухомим майном	0,02	2,5	0,01	-6,7	0,08	-13,7	0,1	36,0	0,006	-61,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	0,0	0,8	0,0	-1,7	0,003	18,6	0,001	-14,1	0,0	-1,9
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,14	211,6	0,12	100,0	0,14	293,3	0,2	386,4	0,18	-362,2
Освіта	0,007	6,3	0,01	31,2	0,02	82,7	0,01	-43,1	0,008	-58,7

Результати наведені в табл. 2.5. свідчать про зменшення загального обсягу інвестицій у 2016, 2019 та 2010 роках. У 2019 році суттєве скорочення обсягів інвестицій спостерігається у сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (-288,1 млн. грн.), сільському господарстві, мисливству та наданні пов'язаних із ними послуг (-341,7 млн. грн.), промисловості (-159,1 млн. грн.), будівництві (-190,9 млн. грн.). У 2020 році також спостерігається значне скорочення обсягу інвестицій (-1078,6 млн. грн.), а саме по промисловості (-287,8 млн. грн.), будівництву (-774,2 млн. грн.), операціям з нерухомим майном (-61,4 млн. грн.) та державному управлінні й оборони і обов'язковим соціальним страхуванням (-362,2 млн. грн.). Нажаль, суттєве скорочення обсягів інвестицій спостерігається і в цілому по Україні.

З метою проведення аналізу капітальних інвестицій Рівненської області доцільно проаналізувати індекс капітальних інвестицій відповідно до методики згідно теоретичних положень статистики та міжнародної практики обліку капітальних інвестицій з урахуванням особливостей національної економіки. Індекс капітальних інвестицій використовується для аналізу динаміки інвестиційних процесів, при здійсненні макроекономічних розрахунків, у прогнозуванні розвитку секторів економіки (табл.2.6 та дод. Г).

Таблиця 2.6

Індекс капітальних інвестицій Рівненської області у 2019 - 2020 роках

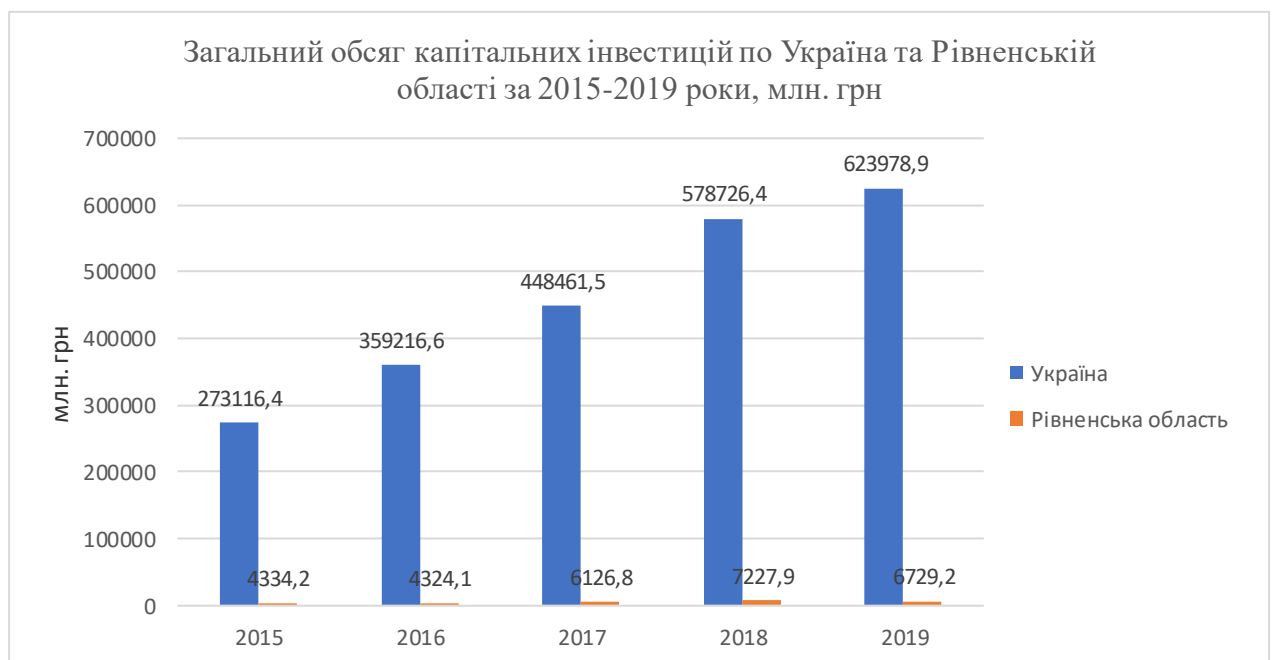
	2019 рік				2020 рік			
	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.
Індекс капітальних інвестицій (у % до відповідного періоду попереднього року)	70,1	94,9	95,6	94,6	83,9	55,9	56,2	66,4
Індекс капітальних інвестицій у житлове будівництво (у % до відповідного періоду попереднього року)	94,4	94,0	89,0	75,7	64,4	59,8	40,8	46,6

Джерело : за даними [118]

Різкий спад індексу капітальних інвестицій в Рівненській області починаючи з 2 кварталу 2020 року в недалекому майбутньому негативно

позначитися на обсягах випуску продукції в регіоні, а отже можливі перебої у самозабезпеченні внутрішнього ринку окремими видами продукції. В майбутньому, за умов подальшого зниження індексу капітальних інвестицій, посилення інвестиційних ризиків, відмова інвесторів від реалізації своїх проєктів, можливим є посилення інвестиційної кризи. Отже, невідкладною задачею регіональних органів управління є проведення стабілізаційної інвестиційної політики.

Проаналізувавши оприлюднені статистичні дані, щодо капітальних інвестицій за джерелами фінансування по Україні та Рівненській області за 2015 - 2019 роки (дод. Ж , дод. З) можемо побудувати діаграму, яка наглядно продемонструє місце Рівненської області у загальному обсязі капітальних

інвестицій в Україні (рис. 2.1, рис..2,2, рис. 2.3, рис. 2.4).

Рис. 2.1. Загальний обсяг капітальних інвестицій по Україні та Рівненській області за 2015 -2019 роки, мл. грн.

Джерело : за даними [118]

Аналізуючи загальний обсяг капітальних інвестицій за період з 2015 по 2019 роки (рис. 2.1) спостерігаємо загальне збільшення капітальних інвестицій

по Україні, але обсяги капітальних інвестицій по Рівненській області збільшуються повільно.

Рис. 2.2. Фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів державного бюджету по Україні та по Рівненській області за 2015-2019 роки

Джерело : за даними [118]

Наведені дані на рис.2.2 свідчать про те, що у 2015 році Рівненська область займала 1,84% від загального обсягу капітальних інвестицій за рахунок коштів державного бюджету в Україні., у 2016 році – 1,44%, у 2017 році – 1,39%, у 2018 році – 1,33%, у 2019 році – 1,45%. Нажаль, фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів державного бюджету у Рівненській області знаходиться на дуже низькому рівні.

Рис. 2.3. Фінансування капітальних інвестицій за рахунок місцевих бюджетів по Україні та Рівненській області за 2015-2019 роки

Джерело : за даними [118]

За рахунок коштів місцевих бюджетів у 2015 році в Рівненській області профінансовано 2,49% від загальної їх кількості в Україні, у 2016 році – 2,16%, у 2017 році – 1,69%, у 2018 році – 2,03%, у 2019 році – 2,09%. За досліджуваний період спостерігається зменшення обсягів фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів у їх загальній кількості по Україні. Ця негативна тенденція має бути усунена, і органи місцевої влади мають вживати невідкладні заходи щодо збільшення обсягів залучення коштів місцевих бюджетів у загальному обсязі капітальних інвестицій.

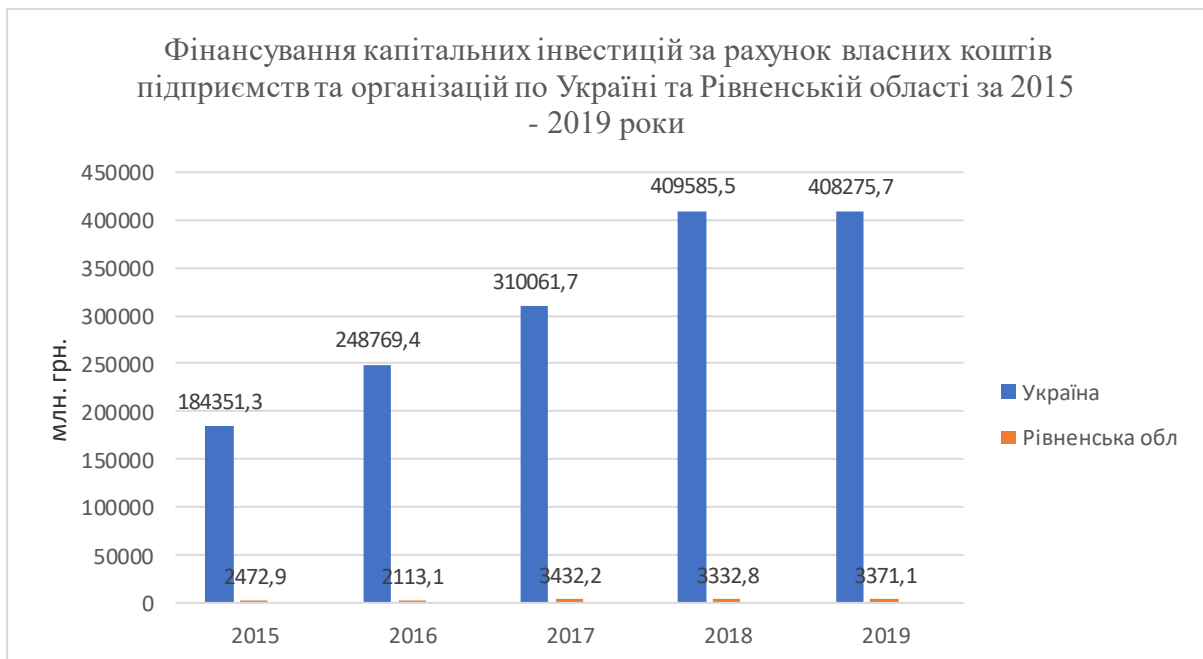

Рис. 2.4. Фінансування капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств та організацій по Україні та Рівненській області за 2015-2019 роки

Джерело : за даними [118]

Розглянувши показники, які характеризують фінансування капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств та організацій по Україні та Рівненській області та по Україні (рис. 2.4), можемо побачити, що питома вага Рівненської області у загальній кількості фінансування капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств по Україні у 2015 році складає – 1,34%, у 2016 році – 0,85%, у 2017 році – 1,1%, у 2018 році – 0,8%, у 2019 році – 0,8%.

Проведений аналіз інвестиційної політики на державному та регіональному рівнях показує низьку ефективність дій органів державної влади та місцевого самоврядування щодо інвестиційної діяльності в регіоні. Державні та регіональні органи влади повинні проводити активну фінансово-інвестиційну та соціальну політику, яка мінімізує розриви у розвитку регіонів, адже нехтування цими проблемами призведе до посилення безробіття, старіння населення, а отже значним навантаженням на місцеві бюджети та

Пенсійний фонд України. Задачею уряду щодо вирішення цих проблем є забезпечення політико-економічної та законодавчо-правової безпеки, сприяння та заохочення приватних інвесторів, як вітчизняним так і зарубіжним до співпраці, інвестуванні у нові проекти та напрямки, що у майбутньому сприятиме соціально-економічному, технологічному та комунікаційному розвитку окремих регіонів та країни в цілому.

Проведені дослідження яскраво свідчать про необхідність активізації інвестиційної політики у Рівненській області, яку доцільно проводити вживаючи наступні заходи:

- докладати зусиль по зміцненню зв'язків з міжнародними, державними та регіональними інвестиційними фондами;
- сприяти індустріалізації, діджиталізації, що дозволить спростити доступ інвесторів у регіон, сприяти забезпеченню отримання інформації для потенційних інвесторів щодо програм, проектів;
- підвищувати інвестиційно-інноваційну спрямованість територіального розвитку на основі формування технопарків і технополісів;
- підтримувати розвиток державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері;
- сприяти покращенню інфраструктурної та організаційно - правової підтримки інвестиційної діяльності, мінімізувати тиск на інвесторів та забезпечувати додаткові гарантії.

В цілому для стимулювання і розвитку національної економіки необхідно забезпечити нарощування інвестиційних потоків та звернути увагу на наступні моменти: формування нормативно-правової бази інвестиційного ринку; підвищення якості управління державними інвестиціями, а також відповідальності державних органів за реалізацію інвестиційної політики; виявлення надійних джерел і нових методів фінансування інвестицій, визначення пріоритетних для капіталовкладень секторів економіки з відповідними заходами щодо їх просування; створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання з метою підвищення їх інвестиційної активності, підйому економіки, підвищення ефективності виробництва і

вирішення соціальних проблем; інтенсивне проведення за кордоном презентації інвестиційного потенціалу для стимулювання іноземних інвесторів; розробка інвестиційних проектів, що дозволяють залучити нові, нетрадиційні країни-інвестори.

2.2. Проблематика застосування інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні

Регіональні господарські комплекси в Україні характеризуються переважно монофункціональною спрямованістю. Для більшості областей регіонально -центричне значення мають одна чи дві галузі, які, у свою чергу, забезпечують економічний базис інших регіональних показників.

Наприклад, у 16 регіонах основними видами господарської діяльності виступають сільське господарство, переробка сільськогосподарської сировини та харчова промисловість (традиційні аграрні області – Вінницька, Тернопільська, Хмельницька, Чернігівська). У Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій областях найбільша частка в обсягах регіонального виробництва припадає на металургію та металообробку, у Запорізькій та Сумській – на машинобудування, Луганській та Полтавській – на виробництво коксу та ядерного палива. Вузькоспрямованість господарської діяльності може призвести до формування депресивного стану території, що найяскравіше спостерігається в розвитку так званих «старопромислових» вугледобувних регіонів і малих міст України [8, с. 89].

Від часів набуття незалежності України в технологічній структурі національної економіки України переважають III, IV уклади. (табл.2.7)

Протягом всього періоду незалежності загальноекономічна ситуація погіршувалася: питома вага традиційного третього укладу критично збільшується на фоні скорочення частки передових інноваційних технологій, що унеможлиблює перехід країни до постіндустріального суспільства.

Характерний для України технологічний консерватизм призвів до інституційної неспроможності щодо сприйняття інновацій та, відповідно,

спричинює відставання країни від розвинутих держав в освоєнні V-VI технологічних укладів, питома вага яких у 2010 р. становила, відповідно, 4% і 0,1%. (Табл. 2.7 та Дод. И).

Таблиця 2.7

Показники за технологічними укладами в Україні, 2010 г.[30, с. 67]

Показники	Технологічні уклади			
	3	4	5	6
Обсяги виробництва продукції	57,9 %	38 %	4 %	0,1 %
Фінансування наукових розробок	6 %	69,7 %	23 %	0,3 %
Витрати на інновації	30 %	60 %	8,6 %	0.4 5
Інвестиції	75 %	20 %	4,5 %	0,5
Вкладення капітату на технологічну модернізацію	83 %	10 %	6,1 %	0.9 %

У 2016 році ОЕСР змінив методику поділу видів економічної діяльності за технологічними секторами у залежності від інтенсивності наукових витрат. Якщо раніше диференціація здійснювалася лише для промисловості, то зараз всі види економічної діяльності (у результаті зростаючої ролі послуг у світовій економіці), а не тільки промислові, розподіляються на п'ять технологічних секторів – високотехнологічний з часткою витрат на науку більше 20% валової доданої вартості (ВДВ) даного сектору, середньовисокотехнологічний (5% - 20%), середньотехнологічний (1,8% - 5%), середньонизькотехнологічний (0,5% - 1,8%) та низькотехнологічний (менше 0,5%). Наукоємні ВЕД, тобто ВЕД, що витрачають значну частку своїх доходів на наукові дослідження, охоплюють як виробничий сектор, так і сферу послуг і включають 2 технологічних сектори – високо- і середньовисокотехнологічний. До них відносяться сім промислових ВЕД та чотири ВЕД сфери послуг. Хоча підприємства середньовисокотехнологічного сектору витрачають відносно меншу частку свого доходу на НДДКР порівняно з високотехнологічними виробничими ВЕД, вони виробляють багато продуктів, що включають передові наукові технології. Наприклад, легкові та вантажні автомобілі містять складні датчики та програмне забезпечення для запобігання аварій,

оптимізації роботи двигуна та максимальної економії палива тощо. Державне управління та оборона, освіта, охорона здоров'я регулюються державою, менш керовані ринком, тому ОЕСР виключив їх із розподілу за технологічними секторами [67].

Так, частка фінансування інноваційної діяльності у співвідношенні до ВВП протягом 2017-2019 рр становить лише 0,3%. При цьому, основним джерелом фінансування інновацій залишаються власні кошти підприємств (2019 р. - 12474,9 млн грн або 87,7% загального обсягу фінансування інновації). Кошти державного бюджету у 2019 р. отримали 6 підприємств, загальний обсяг яких становив 556,5 млн грн (3,9%); кошти іноземних інвесторів отримали 3 підприємства в обсязі 42,5 млн грн (0,3%); обсяг коштів з інших джерел становив 1147,0 млн грн (8,1%) [67].

Критичність ситуації посилює наявний значний розрив рівнів активності технологічних секторів між регіонами України, що засвідчує асиметрію в технологічному розвитку та неефективність управлінських рішень щодо розміщення інвестиційних ресурсів. У східних регіонах домінує середньонизькотехнологічний сектор, а в центральних і західних – високотехнологічний середньовисокотехнологічний сектори.

Для виправлення такого становища та планомірної реалізації заходів зі стабілізації соціально-економічного розвитку регіонів необхідно значно посилити роль інструментів та інституцій регулювання регіонального розвитку, які, по-перше, мають врегулювати питання взаємовідносин органів місцевого самоврядування регіонів і громад з органами влади, бізнесом та громадськими організаціями, а по-друге, значно спростити процедуру доступу до інвестиційних ресурсів. Низка таких інструментів та інституцій, дія яких була започаткована або кардинально модифікована у 2014–2016 рр., нині підтверджує свою ефективність. Такими інституціями, зокрема, є Державний фонд регіонального розвитку в Україні (ДФРР), пріоритетними завданнями діяльності якого є вирівнювання регіональних диспропорцій розвитку та досягнення стабільного соціально-економічного зростання на місцевому й регіональному рівнях, підтримка регіональної конкурентоспроможності,

співробітництва територіальних громад; офіси реформ, агенції регіонального розвитку, Міжвідомча координаційна комісія з питань регіонального розвитку, Рада регіонального розвитку, а модераторними інструментами – регіональні стратегії та державно-приватне партнерство.

Так, реалізацію державної політики сталого розвитку України на регіональному рівні декларує Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки [127]. Стратегія є основним документом для координації державної політики у різних сферах, виконання секторальних стратегій розвитку, єдності держави, досягнення в регіонах та територіальних громадах ефективності використання державних ресурсів в інтересах людини.

Стратегічна мета державної регіональної політики до 2027 року може бути реалізована на основі трьох стратегічних цілей: підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; формування згуртованої держави в гуманітарному, соціальному, економічному, безпековому, просторовому, екологічному вимірах; розбудова ефективного багаторівневого врядування [190, с. 520].

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюється за рахунок коштів державного бюджету в межах бюджетних програм, державного фонду регіонального розвитку; субвенцій, інших трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам; коштів місцевих бюджетів; коштів міжнародних фінансових організацій, міжнародних донорів, секторальної підтримки ЄС, коштів інвесторів, технічної допомоги власних коштів підприємств [137].

В світова практика реалізації державних та місцевих програм і проектів демонструє широкий спектр джерел та форм фінансування. Доцільно саме джерела фінансового забезпечення розглядати як базову класифікаційну ознаку систематизації інвестиційних інструментів публічного управління (рис.2.5.).

Рис.2.5. Класифікація інвестиційних механізмів публічного управління за джерелами формування фінансового забезпечення

Джерело: за даними [89, с. 65]

Серед наведеного комплексу інвестиційних механізмів публічного управління саме бюджетні інструменти на сьогодні забезпечують фінансування економічного розвитку. Бюджетні ресурси формуються завдяки внутрішнім джерелам міста, громади, зовнішнім джерелам. До таких інструментів відносять: продаж або оренда комунального майна, податки, збори та інші платежі, зокрема місцеві податки та збори (механізм фінансування місцевого розвитку), субвенції, місцеві цільові програми, муніципальне замовлення та ін. [89, с. 61].

Найвагомішими для економічного розвитку є субвенції на фінансування інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, на місцевий соціально-економічний розвиток, формування інфраструктури територіальної

громади. В доходах бюджетів міст обласного значення України частка субвенцій становить 47%, у бюджетах міст районного значення – 3,2%; у бюджетах громад – 45%, в обласних бюджетах – 36%, що свідчить про їхню важливість для економічного розвитку [190, с. 520].

Спільними ознаками субвенцій є їхній цільовий характер і вимоги щодо забезпечення економічної ефективності. Станом на 1 січня 2020 року обсяг загальної бюджетної підтримки програм і проектів соціально-економічного розвитку територій в Україні становив 16,1 млрд. грн., що у 32 рази більше проти 2014 року. У 2018 році кошти субвенції було розподілено між 665 територіальними громадами (1,9 млрд. грн.), у 2019 році — 806 територіальними громадами (2,1 млрд. грн.), пропорційно до площі території та кількості сільського населення (рис.2.6) [202].

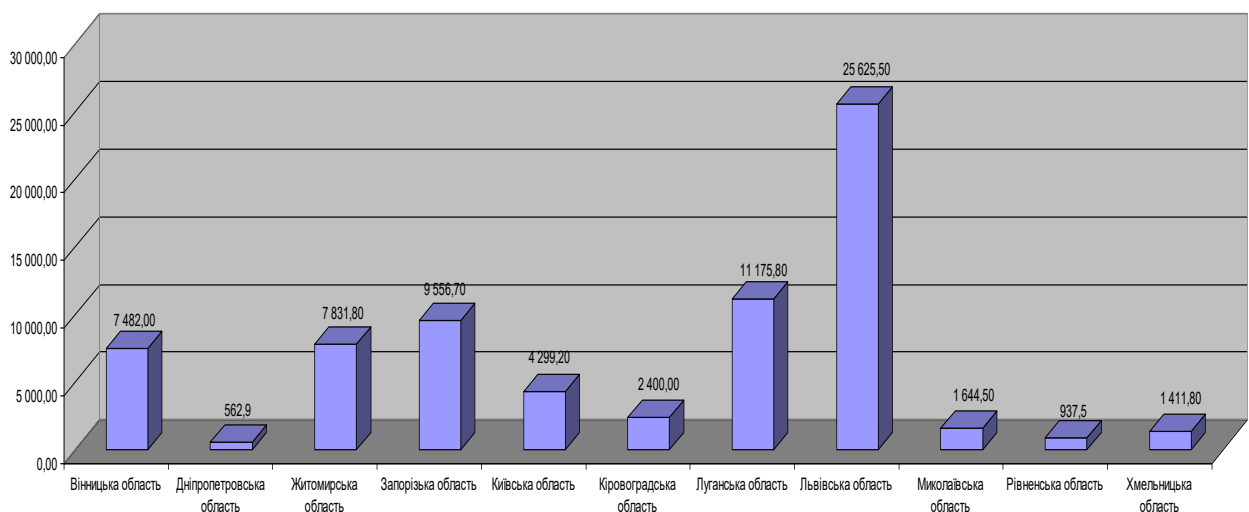

Рис. 2. 6 Регіональний аналіз надання субвенції з державного бюджету України в 2020 році, тис. грн.

Джерело: [202]

Загальний обсяг субвенції на 2020 рік становить 1,7 млрд. грн., з них розподілено близько 1,68 млрд. грн. на понад 1150 проектів. Лідерами за розподілом субвенцій з державного бюджету в Україні є Львівська, Луганська та Запорізька області [202].

Фінансово-кредитні інструменти та грантові інструменти лише починають набирати обертів та закріплюватися у практиці. Покладені великі

сподівання на публічно-приватне партнерство, що більш глибоко розглянуто у третьому розділі дисертаційного дослідження.

Досить важливу роль для стимулювання розвитку української економіки відіграють іноземні інвестиції. Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати ряд вигід, а саме: є поліпшення платіжного балансу; трансфер новітніх технологій та ноу-хау; комплексне використання ресурсів; розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного ефекту (підвищення рівня зайнятості, розбудова соціальної інфраструктури тощо). Водночас, використання іноземних інвестицій для країни є потенційним джерелом загроз, таких як експлуатація сировинних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, підвищення рівня залежності країни від іноземного капіталу, зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, трансфер капіталу за кордон [188, с. 63].

У ході освоєння ресурсів іноземних інвесторів необхідно пам'ятати про їхню обмеженість і недостатність. Під обмеженістю розуміється те, що в обмін на отримані інвестиції країна повинна виконувати певні зобов'язання, забезпечуючи для інвесторів реалізацію їхнього корпоративного права. До того ж кількість об'єктів для інвестування, тобто таких, що можуть бути привабливими для іноземного капіталовкладника, є вкрай обмеженою і на сьогодні недостатньою. Також слід враховувати, що присутність закордонних інвесторів має бути найбільшою на тих вітчизняних ринках, які за рівнем свого еволюційного розвитку не відстають від світових.

Входження іноземних інвесторів у сировинні сектори товарних ринків є вкрай неефективним для країни-реципієнта, оскільки сума інвестицій обмінюється на право участі в розподілі сировини, яка за своєю питомою вартістю є дуже дешевою. За часткою іноземного капіталу в різних секторах товарних ринків ми, у свою чергу, можемо робити висновки про ступінь еволюційної розвиненості інвестиційного ринку в країні та про ступінь ефективності інвестиційного процесу. Відразу зазначимо, що, порівнюючи Україну з розвиненими державами, можна вести мову про наявність нині

ситуативного етапу інвестування з деякими елементами стабілізаційного капіталовкладення.

У перспективі вважаємо за необхідне орієнтуватися на внутрішній інвестиційний ринок, оскільки для активного співробітництва з іноземними партнерами потрібні перевірені роками та усталені ділові контакти, а також зарекомендована репутація. Однак на сьогодні ключовим моментом у глобальному вимірі є руйнівні наслідки пандемії коронавірусу, що вдарила по світовій економіці і загальний рівень інвестицій впав більш як на 50%. І Україна не є винятком таких тенденцій. Так за 2020 рік зафіксовано відтік прямих іноземних інвестицій у обсягу 0,9872 220 млрд дол. США. (У 2019 р. приплив прямих іноземних інвестицій в Україну становив 2,5 млрд дол. США. У 2018 р. чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну становив 2,4 млрд дол. США, більше половини яких були спрямовані у реальний сектор економік)

В цілому Україна за 30 років є хронічно недоінвестованою. Починаючи з років незалежності економіка України залучила близько 50 млрд дол. США. В той час, як у Польщі за такий же час було накопичено близько 240 млрд дол. інвестицій [119] .

Узагальнюючи вищенаведене, слід констатувати, що проблеми недостатньої активності інвестиційних процесів як на державному так і на регіональному рівня зумовлені такими чинниками

1. У частині властивостей інституціонального забезпечення: відсутність стабільності; слабовиражений регуляторний характер і потужний фіскальний вплив; орієнтованість на види діяльності, а не на інвестиційні проекти; невідповідність реальній структурі ринкової економіки; неповна корельованість зі світовою нормативною базою; слабкі акценти із захисту вітчизняних товаровиробників на світових ринках; слабка підтримка регіональних ініціатив та ініціатив суб'єктів господарювання; надмірна централізованість нормативної бази і низька орієнтованість на регіональну специфіку; недостатність повноважень регіональних органів влади; високий ступінь корумпованості регуляторних інституцій; структурна невідповідність

ринковому типу господарського комплексу; загальна нерозвиненість інвестиційної інфраструктури; низька здатність ефективної роботи фінансових інституцій з учасниками інвестиційного процесу.

2. У частині ресурсного забезпечення: низька база; низькі темпи приросту капіталу; реально обмежений набір джерел для інвестування.

3. У частині властивостей інвесторів: прагнення до надприбутків за короткий термін інвестування; недостатність кваліфікованих менеджерів; недостатність досвіду роботи на інвестиційних ринках; недостатність досвіду стратегічного інвестування.

4. У частині властивостей реципієнтів: непривабливість об'єктів інвестування через зношеність капіталу та застарілість технологій; нестача кваліфікованих менеджерів; брак досвіду роботи на інвестиційних ринках та з іноземними партнерами.

Таким чином, існуючий розподіл інвестиційних ресурсів між регіонами і сферами діяльності визначає низькопродуктивну неінноваційну спрямованість вітчизняної економіки. Усе це дає підстави зробити невтішний прогноз щодо соціально-економічного розвитку: наростання інвестиційної кризи у відсталих регіонах, спад виробництва в них і подальше економічне зростання регіонів-лідерів.

Також, реалією сьогодення в Україні є низький рівень міжрегіонального співробітництва в напрямі активізації соціально-економічного розвитку регіонів. Наявна міжрегіональна диференціація темпів економічного зростання, що склалася, певною мірою спричинена несистемним розподілом інвестиційних ресурсів за сферами діяльності і територіях країни.

До проблем, що гальмують поширення позитивного досвіду міжрегіонального співробітництва, належать такі:

- низька інтенсивність господарських зв'язків у межах країни;
- слабка економічна зацікавленість підприємств у формуванні зв'язків із контрагентами всередині країни;
- незначна питома вага внутрішнього попиту на інноваційну продукцію, передусім на ринку засобів виробництва;

- слабка міжрегіональна інвестиційно-виробнича співпраця, зумовлена недосконалою галузевою структурою економіки України;

- несприятливий інвестиційний клімат у більшості регіонів, нераціональне використання інструментів стимулювання інвестиційних потоків та складність їх координації; високі трансакційні витрати тощо;

- недостатнє інформаційне висвітлення можливостей регіону (у тому числі потенціалу регіональних підприємств) у загальнонаціональному інформаційному просторі;

-- відсутність у середньострокових стратегіях регіонального розвитку пунктів щодо міжрегіонального співробітництва.

Відповідно, з метою вирішення нагромаджених в Україні системних соціально-економічних проблем регіонального розвитку необхідне застосування інноваційних підходів, пошук і впровадження дієвих управлінських рішень щодо забезпечення комплексного розвитку регіонів, оновлення механізмів та інструментів стимулювання та підтримки інвестиційної діяльності.

На сьогодні як ніколи, важлива консолідація всіх сил, ресурсів як з боку держави, так і з боку громадян, підприємців, інвесторів, спрямованих на швидке подолання кризи та вихід на траєкторію зростання. У зазначеному напрямі реформа децентралізації, яка включає «режим співробітництва» дозволяє використовувати і розвивати методи та інструменти активізації участі громади у розвитку економічної системи територіальної одиниці та підтримки інвестиційних ініціатив.

Вищенаведене вимагає визначити основні принципи побудови методів підвищення ефективності управління інвестиційними процесами в комплексному розвитку регіонів. Основоположними є наступні [37]:

1. Принцип оптимального поєднання методів державного регулювання і ринкових механізмів господарювання. Застосування методів індикативно-мотиваційного і програмно-цільового управління інвестиційними процесами в регіонах, залежно від об'єкта управління. При цьому обов'язкова реалізація першого з них і бажано другого на основі системи нормативів

еколого-соціально-економічного розвитку регіонів, до формування якої слід підходити з позицій оцінки відповідних характеристик ресурсів регіону.

2. Принцип дотримання макроекономічних і структурних пропорцій еколого-соціально-економічного розвитку. Експертиза інвестиційних проектів і процесів за встановленими для регіонів критеріями економічної, соціальної та екологічної ефективності. Проекти, що отримали позитивну оцінку експертів, повинні накопичуватися в спеціалізованому інформаційному банку для подальшого їх конкурсного відбору для фінансування.

3. Принцип ефективного використання всіх наявних джерел фінансування та вибір найбільш ефективних форм державної підтримки пріоритетних інвестиційних програм і проектів.

4. Принцип цілеспрямованої та ефективної інституціональної підтримки рівня активності інвестиційних процесів. Забезпечення стабільності, формування інформаційної бази, моніторингу інвестиційної діяльності в розрізі географічних і галузевих сегментів.

5. Принцип запобігання необґрунтованій асиметрії еколого-соціально-економічного розвитку регіонів. Аналіз диференціації розвитку, побудова регіонального рейтингу інвестиційної привабливості й ефективності інвестиційних процесів з метою отримання інформації про інвестиційні потреби регіонів.

6. Принцип мультиплікатора. Цей принцип спирається на взаємозв'язок галузей і зводиться до такого: збільшення попиту на один товар зумовлює збільшення попиту на зв'язані товари. Знання технології виробництва дозволяє розрахувати коефіцієнти кореляції. Мультиплікатор забезпечує визначення часу і впливу одного виробництва на суміжні. Своєчасне використання такої інформації дає змогу запобігти неефективному інвестуванню і визначити інші, результативніші, напрями інвестиційних вкладень. Цей принцип необхідно враховувати при формуванні інвестиційної стратегії. Ефект мультиплікатора слабшає, затухає в міру віддалення галузі від іншої галузі — генератора попиту і дохідності. Крім того, ефект мультиплікатора затухає і в часі.

7. Принцип інноваційності інвестиційних проектів. Пріоритетами державної інвестиційної політики в сучасних умовах має бути сприяння усуненню диференціації в соціально-економічному розвитку регіонів на основі модернізації виробництва і його структурної перебудови; підвищенню конкурентоспроможності обробного сектора промисловості; комплексному обґрунтуванню виробничої і невиробничої інфраструктури. Орієнтація на передові здобутки науково-технічного прогресу, передусім у сферах високих технологій; прискорений інвестиційний розвиток секторів «нової економіки» та становлення інноваційних й інформаційних галузей забезпечить формування нового технологічного вигляду національної економіки.

Окреслені принципи та імперативність комплексного розвитку регіону вимагає нових організаційно-методичних підходів до формування інвестиційного процесу, управління інвестиційною діяльністю, побудови інвестиційної політики на регіональному рівні. Територіальні утворення стають основною ланкою управління економічним розвитком, а центром будь-якої системи цілей їх розвитку є поліпшення якості життя населення. У розгорнутому вигляді така система цілей являє собою ядро – розвиток регіону як багатофункціональної системи, інтегрованої у вітчизняну і світову економіку, що створює сприятливе середовище для життя й економічної активності, а також підцілі – підвищення доходів і рівня зайнятості, покращення загальних умов життя як результат зростання ефективності віддачі ресурсів і бюджетних коштів.

Курс трансформаційних процесів існуючої системи публічної влади та регіонального управління, взятий останніми роками, не сприяв підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств і зростанню національної економіки загалом.

Реформування системи управління не завжди мало послідовний характер. По-перше, низку достатньо раціональних, вивірених часом принципів управління (перспективне планування, колегіальність у прийнятті рішень, наукова система організації праці, системи контролю і відповідальності керівництва, охорони праці) було відкинуто або

трансформовано в ході перебудови системи управління. По-друге, перенесення зарубіжного досвіду менеджменту без урахування українських реалій і відсутність вираженої методології сучасного управління негативно позначилися на стані української економіки.

Потребою часу є пошук нових систем і методів державного управління, розширення знань управлінців у сфері інвестиційного менеджменту, заміна неконкурентоспроможних структур управління на інтелектуальні системи, що дадуть змогу для кожного регіону вирішити питання щодо:

- вибору напрямів інвестування, обґрунтування цього вибору, розгляду переваг обраних напрямів порівняно з іншими;

- обґрунтування ефективності й переваг окремого проекту, розрахунку віддачі вкладених коштів та визначення умов для залучення інвестицій (адміністративне регулювання, податки, конкурентні переваги в зоні інвестування);

- шляхів упровадження проектів і досягнення запланованих цілей і результатів, забезпечення управління інвестиціями, підготовки команд керування проектами та узгодження інтересів учасників інвестування.

Результативність визначення пріоритетних напрямів інвестування, обсягів фінансових і матеріальних засобів прямо пропорційно залежить від відповідно оновленої методологічної бази. З огляду на це суттєвого значення набуває оновлення методології управління інвестиційними процесами з урахуванням потреб і викликів зовнішнього середовища, для якого характерні мінливість, непрогнозованість і наявність множини ризиків. Доцільно брати до уваги „правила поведінки” суб’єктів та об’єктів підприємницької діяльності на інвестиційному ринку, інакше кажучи, основоположні стратегічні принципи інвестування. Ці принципи мають бути основою теоретичного базису управління процесом капіталовкладень.

На сьогодні вітчизняна наука у напрямі дослідження особливостей та формування системи управління інвестиційними процесами має вагомий здобутки. Домінантні положення такої системи базується на єдності інтересів всіх учасників процесу інвестування і передбачає[1, с. 70]:

- оцінку інвестиційного клімату в країні;
- моніторинг інвестиційної привабливості галузей економіки, регіонів та суб'єктів господарювання;
- обґрунтування стратегії інвестиційної діяльності з орієнтуванням не лише на задоволення потреб, а й на створення умов для задоволення потреб у майбутньому;
- оцінка ступеню впливу інвестицій на кінцеві результати функціонування господарської системи;
- прогнозування масштабності інвестиційних ризиків та визначення шляхів їх мінімізації.

З наведеного переліку доцільно виділити такі ключові напрями публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні:

1. моніторинг рівня економічного розвитку регіону;
2. мінімізація ризику інвестиційного процесу;
3. побудова системи регіонального управління інвестиційними процесами.

I. Моніторинг економічного стану регіону здійснюється на основі системного й динамічного підходів, урахування регіональної специфіки та здобутків науково-технічного прогресу.

Принцип системного підходу передбачає, що в основу моніторингу формування й розвитку економічного потенціалу регіону мають бути покладені такі методологічні передумови:

- економіку регіону доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних суб'єктів, до яких належать підприємства, об'єднання, організації різних форм власності, самостійні підприємці і яким надано права щодо організації виробництва й подальшої реалізації продукції;

- взаємодія суб'єктів господарювання у сферах виробництва, розподілу, обміну й споживання забезпечує відтворювальний процес у регіоні.

Комплексний моніторинг розвитку економіки регіону передбачає визначення кола суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у регіоні, аналіз основних факторів, що впливають на ринкові процеси в регіоні,

окреслення територіальних меж впливу ринку, аналіз міжрегіональних зв'язків, оцінювання розвитку інфраструктури, інформаційного забезпечення, інструментів і методів державного управління інвестиційною діяльністю регіону.

У рамках динамічного підходу до моніторингу економічного стану регіону передбачено аналіз економіки регіону з погляду змін у її розвитку з урахуванням наявних тенденцій та нових коливань в економічній ситуації і структурних зрушень у регіональній системі господарських зв'язків.

Результатом системних змін і свідченням поступу науково-технічного прогресу є загальна комп'ютеризація ринкової діяльності, бізнес-процесів у регіоні, запровадження цифрових інновацій, таких як інформаційні системи й електронні комунікації, у діяльність регулюючих органів [37].

Регуляція специфіки передбачає врахування регіональних особливостей в економічно розвинених та депресивних областях з адекватною рівню розвитку системою регіональних пропозицій сфери обігу. На специфіку впливають економічна структура регіонів, завершеність комплексів профілюючих галузей, характер і динаміка інвестиційних процесів, обсяги, стан і рівень зношеності наявних виробничих фондів, соціально-демографічні процеси й міграція населення.

Моніторинг проблем регіону надасть регіональним органам державного управління та місцевого самоврядування цінну інформацію щодо впровадження проектів стратегічної важливості на територіях регіонів, допоможе визначити адекватність і раціональні обсяги їх інвестування з огляду на пріоритетність і мобільність напрямів регіонального розвитку.

II. Для інвесторів і власників проекту найважливішими цілями інвестування є отримання доходів з інвестицій, їх захист від інфляції та мінімізація ризиків. Дохідність та ризик прорахувати й урівноважити досить важко. Суть конкуренції між інвестиціями полягає в тому, що зі зростанням доходів від проектів збільшуються їх ризики. У ході інвестування інвестор, власник проекту та органи місцевого самоврядування повинні зіставити

обсяги коштів, які заплановано інвестувати, із загальним капіталом та оцінити вплив ризику можливих втрат на своє становище.

З огляду на нестабільність економічної ситуації в регіонах доцільно продумати варіанти дій щодо зменшення ризиків. Один з напрямів ґрунтується на так званому «принципі інтерференції», або поглинання можливих збитків доходами. Згідно з цим принципом, кожний проект у певній сфері або галузі супроводжується іншим проектом у паралельній сфері діяльності.

Прийняття стратегічних інвестиційних рішень у ході поточного управління інвестиційними процесами базується на принципі рефлексії, оскільки міра ефективності стратегічних інвестиційних рішень як комплексна економічна категорія характеризується, з одного боку, впливом об'єктивних чинників на процес капіталовкладень, а з іншого – ступенем узгодженості інтересів суб'єктів інвестиційного ринку з їхніми рефлексіями.

Аналіз рефлексій висвітлює очікування, цінності, інтереси осіб, які приймають рішення, та інших учасників інвестиційних проектів. До того ж обов'язковою умовою прийняття рішень є врахування інтересів суб'єктів зовнішнього середовища. Використання цього принципу доцільне для визначення методів, які можна застосувати під час планування інвестиційних проектів, з метою перевірки цінності інформації, комплексного аналізу компонентів і факторів зовнішнього середовища, розробки ряду планів впливу на нього [147, с. 310].

Особливістю інвестування як відкритої системи є взаємодія із зовнішнім середовищем, що являє собою сукупність наявних у ньому об'єктів. Закономірно, що зміна певних властивостей цих об'єктів змінює зовнішнє середовище. Міра прямого й опосередкованого впливу зовнішнього оточення різниться. Зовнішнє середовище домінує над системою, якщо її вплив незначний. Для високоорганізованих адаптивних систем притаманна така здатність змінювати зовнішнє середовище, що зникає потреба в зміні власної поведінки системи.

Диверсифікація передбачає, з одного боку, одночасне вкладення фінансових ресурсів у різні види засобів виробництва, а з іншого – їхню

концентрацію. В одному інвестиційному портфелі поєднуються об'єкти різних галузей і спеціалізацій матеріального виробництва.

Застосування диверсифікації дає змогу вирішити проблеми раціонального використання інвестицій, забезпечує найефективніший їхній розподіл у разі наявності альтернативних проектів, тобто варіантів використання.

III. На сьогодні нагальним завданням є розробка обґрунтованих організаційних принципів, цілей, завдань і функцій органів управління інвестиційними процесами на рівні регіону, які враховували б нові економічні відносини. Будучи складною системою зв'язків, організаційна структура регіонального управління інвестиційними процесами в регіоні передбачає взаємозв'язки лінійних і штабних функцій. Відтворення самого процесу управління, що являє собою результат поділу праці і розмежування функцій, дає можливість змоделювати цю структуру.

У наукових колах виділяють два методологічні шляхи формування організаційних структур управління: функціональний і цільовий [59, с. 65].

У рамках функціонального напрямку передбачається, що структура управління має якнайповніше сприяти реалізації функцій, які покладені на відповідні підрозділи та прописані в положеннях і посадових інструкціях.

Відповідно до цільового напрямку організаційна структура формується по вертикалі управління: цілі системи нижчого порядку, встановлення сукупностей функцій, повноважень і відповідальності всередині неї підпорядковується цілям у системі вищого порядку. З метою формування раціональної організаційної структури управління регіону враховують такі параметри: кількість підрозділів і їх склад, оптимальна кількість шаблів в управлінській ієрархії, характер зв'язків між ними і всередині них. Врахування цих складових забезпечує передумови для ефективного функціонування системи регіонального управління інвестиційними процесами.

Регіональні органи управління під час проведення своєї роботи дотримуються низки внутрішніх правил, таких як:

- розподіл завдань у рамках поділу праці між працівниками. Водночас установа, у якій співробітники працюють ізольовано, лише орієнтуючись на своє завдання, без цілісного уявлення про спільну мету й кінцевий результат, приречена на крах;

- синтез завдань. Головне завдання управління полягає в координуванні завдань як на певному робочому місці, так і між виконавчими ланками. Такий підхід дає змогу уникнути ймовірних проблем, які можуть бути спричинені поділом завдань;

- підтримка інстанцій, тобто побудова комунікацій за принципом ієрархічного підпорядкування, що передбачає консолідацію зусиль працівників установи задля досягнення спільної мети. Загальна ефективність установи прямо пропорційно залежить від ефективності комунікації між співробітниками, що забезпечується за допомогою її структуризації;

- єдність розпорядництва. Вимагає дозволити будь-яке розпорядження до виконання через його безпосереднього керівника.

Наведені правила становлять систему з притаманними їй синергійними властивостями. Вивчення системи сприятиме змістовній інтерпретації теоретичних засад державного управління інвестиційними процесами. Виважений методологічний базис дасть змогу визначити оптимальне поєднання тих чи інших методів, моделей та інструментів стратегічного управління інвестиційними процесами на рівні регіону.

Можна підсумувати, що організаційна компонента системи регіонального управління інвестиційними процесами передбачає прийняття особами, які входять до її складу, певної сукупності правил як обов'язкових для виконання. Дотримання правил є запорукою її ефективності.

Особливість впливу регіональних органів управління на інвестиційні процеси полягає в диференціації застосування методів управління. Якщо до матеріальних об'єктів, що перебувають у державній та муніципальній формі власності, а також інвестицій, здійснюваних за кошти державного чи місцевого бюджету, застосовуються методи прямого адміністративного впливу, то стосовно матеріальних об'єктів недержавної форми власності та

інвестицій, здійснюваних за кошти приватних власників, більш ефективними і дієвими є регулятивні методи впливу. Аналіз показує, що в діяльності регіональних органів управління не завжди прослідковується диференційований підхід до вибору методів впливу на об'єкти та інвестиційні процеси залежно від форми власності.

Крім того, аналіз діяльності органів регіонального управління інвестиційними процесами і нормативно-правових актів, які їх регулюють, засвідчує явну диференціацію виконуваних ними функцій зі створення привабливого інвестиційного клімату для інвесторів, що неминуче звужує сферу практичної участі цих органів у процесі здійснення інвестицій.

2.3. Програмна компонента інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні

Серед наявних інструментів реалізації державної інвестиційної політики нині основним інструментом впливу регіональних органів управління на інвестиційний розвиток регіону є обласні цільові програми. При цьому обласні цільові програми можуть бути двох видів: спрямовані на вирішення завдання стимулювання соціально-економічного розвитку (наприклад, забезпечення прискореного економічного зростання) і спрямовані на вирішення завдання забезпечення відтворення ресурсів розвитку (у тому числі на вирішення проблем кризових територій). У змісті двох видів програм відсутні вироблені вимоги стосовно ефективності відповідно до типології регіонів і специфіки розв'язуваних завдань. До цього ж у концептуальній частині домінує підтримка конкретних регіонів, а не вирішення системних проблем..

Реалізація обласних цільових програм через моніторинг наявної ситуації в регіоні дозволяє розглядати існуючі проблеми з технологічної, екологічної, економічної, соціальної, демографічної, культурно-освітньої та інших точок зору, а також збалансувати ресурсний і виробничий потенціал у напрямку комплексного розвитку територій.

Прикладом може служити Програма розвитку інвестиційної діяльності Рівненської області на 2021-2023р, яка реалізується обласною державною адміністрацією та розроблена за участю автора. Загальна розрахункова потреба в коштах обласного бюджету для виконання заходів Програми становить у 2021 році – 855,0 тис. гривень, у 2022 році – 910,0 тис. гривень, у 2023 році – 955,0 тис. гривень.

Головна мета Програми полягає в тому, щоб за рахунок підвищення рівня інвестиційної привабливості області, покращення її інвестиційного клімату, максимального використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу, розвитку інфраструктури та інноваційно-інвестиційної діяльності досягнути суттєвого збільшення вкладення інвестицій в економіку області, в тому числі іноземних, для забезпечення сталого зростання, та створення нових високооплачуваних, кваліфікованих робочих місць, що сприятиме підвищенню життєвого рівня населення.

Досягнення цілей та завдань Програми передбачається шляхом їх конкретизації в планах проведення певних заходів з урахуванням можливого ресурсного забезпечення, що забезпечить ефективність її реалізації та побудову інвестиційної моделі розвитку регіону (рис. 2.6).

При запровадженні Програми розвитку інвестиційної діяльності, як державно-управлінського інструменту активізації складових інвестиційного потенціалу певного територіального утворення, важливим є її фінансове забезпечення. Модель розробки з конкретизацією потенційних джерел фінансового забезпечення подано на рис. 2.7. Важливо у даному аспекті сконцентрувати ресурси із усіх потенційних джерел та спрямувати їх на реалізацію пріоритетних проектів з заданим рівнем ліквідності

Рис. 2.6. Заходи Програми розвитку інвестиційної діяльності Рівненської області на 2021-2023рр..

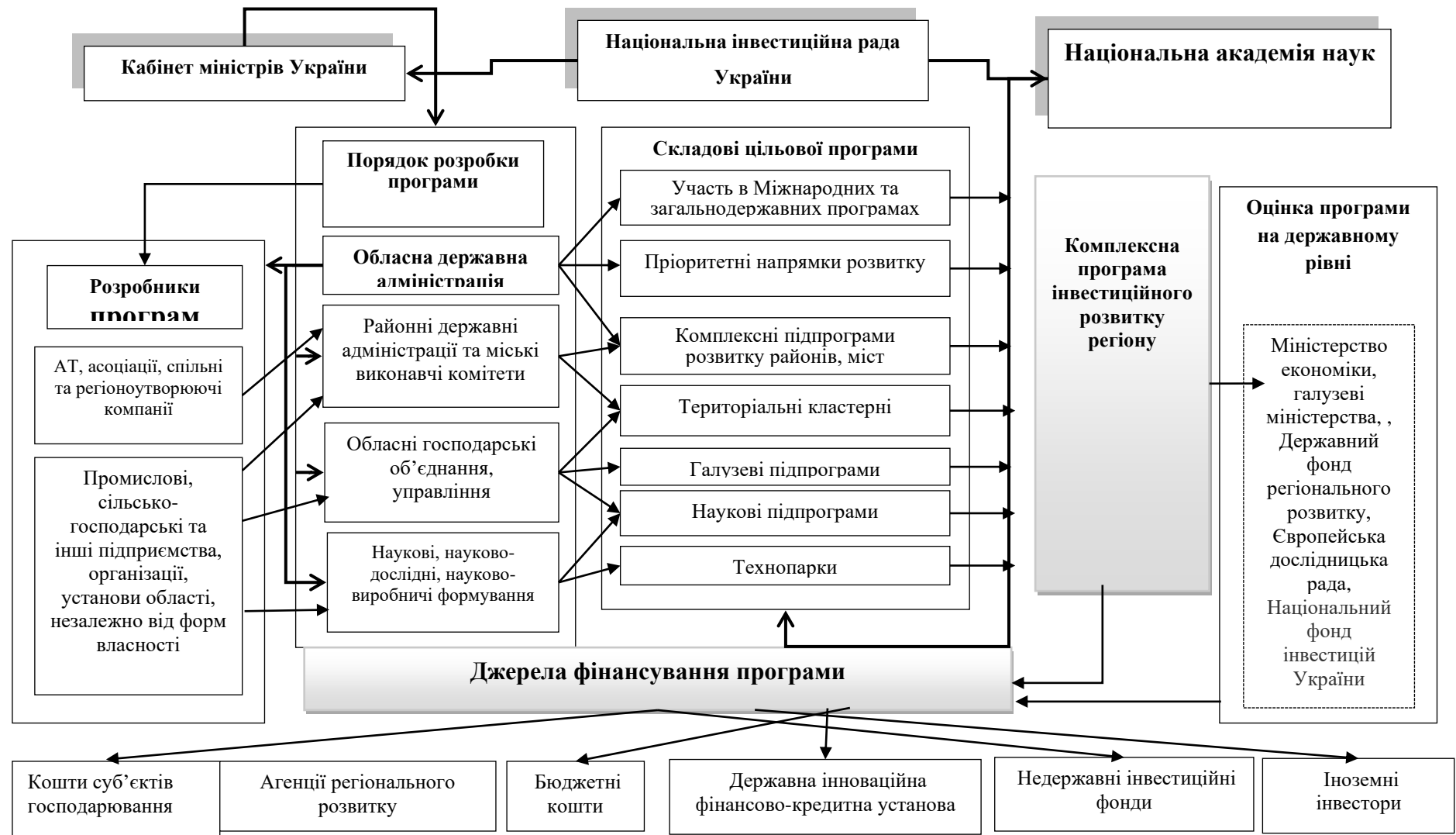

Рис. 2.7. Схема формування, оцінки та джерела фінансування регіональних (обласних) цільових програм розвитку

Джерело: систематизовано автором

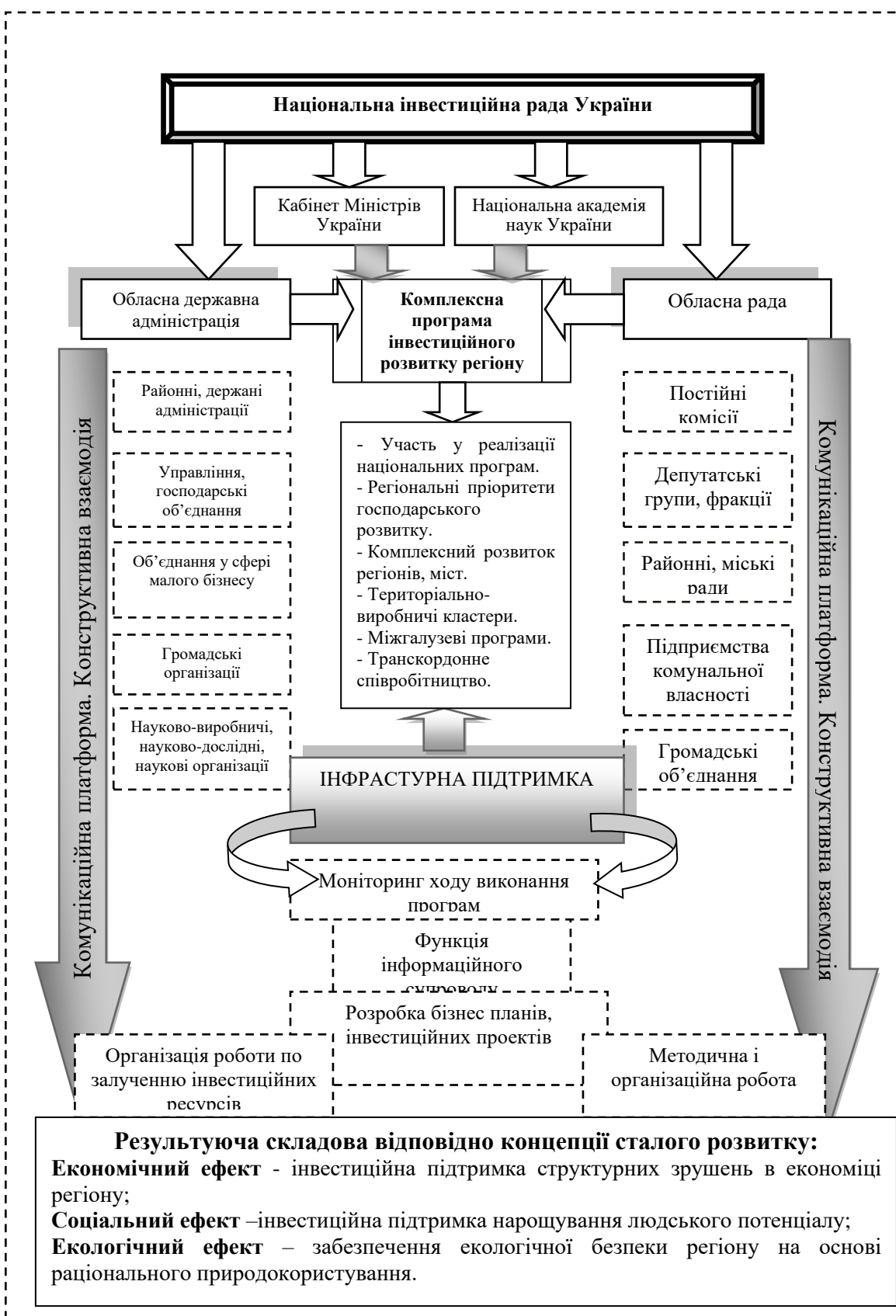

Рис. 2.8. Модель сталого розвитку регіону на основі розробки та реалізації комплексної програми інвестиційного розвитку

Значною проблемою програмування інвестиційного процесу на регіональному рівні є непослідовність у плануванні розвитку та неузгодженість стратегічного, тактичного й операційного управління. Усунення зазначеного недоліку є можливим шляхом простого, але архізнавчого ланцюга взаємоузгоджених програмних документів Концепція → Стратегія → Програма → План заходів.

Зазначене обумовлює відповідність процесу розробки обласної цільової програми інвестиційного розвитку регіону таким принципам: принцип взаємозв'язку та наступності програм (програми та проекти на кожному етапі реалізації повинні бути взаємозалежні за завданнями); принцип нарощування зусиль (необхідно забезпечити відтворення ресурсів у процесі реалізації стратегії, тобто можливість використати на наступних етапах ресурси, що були створені на попередніх етапах); принцип економії ресурсів (при розробці програми важливо, щоб ефект від її реалізації був ширше, ніж безпосереднє вирішення програмних завдань; йдеться про створення загальних сприятливих соціальних, технологічних, інституціональних та організаційних умов, що підвищують загальну ефективність економіки, соціальної сфери); принцип «середовищного впливу» (програми повинні бути спрямовані на формування умов для вирішення певного роду проблем, наприклад, міграції за рахунок створення найбільш сприятливих умов життєдіяльності та формування нових робочих місць); принцип інституціонального розвитку (ефективність програм визначається змінами в організаційній та інституціональній сферах).

Як вже зазначалося раніше, основою реалізації регіональних (обласних) цільових програм розвитку мають стати Стратегії економічного і соціального розвитку областей. При цьому, головною метою регіональних стратегій має стати поліпшення якості життя населення за рахунок ефективних структурних змін економіки та підвищення конкурентоспроможності регіональної економічної системи на основі випереджального збільшення обсягів та

вдосконалення структури інвестицій, активізації інноваційної діяльності, переходу економіки на інноваційну модель розвитку та формування сучасних високотехнологічних виробництв.

Основними цілями, на досягнення яких має бути спрямована реалізація Стратегії в частині активізації інвестиційних процесів мають бути наступні :

1. За рахунок науково обґрунтованих пріоритетів галузевого та територіального спрямування інвестиційних ресурсів:

– подолати диспропорції в соціально-економічному розвитку територій та населених пунктів області;

– забезпечити оптимальну структуру товарного виробництва, робіт, послуг для найбільш повного та ефективного використання потенціалу області;

– активно сприяти розвитку сфер та напрямків господарської діяльності, в тому числі за рахунок створення відповідних кластерів, в яких область здатна забезпечити собі провідні позиції.

2. На основі оновлення та вдосконалення виробничотехнічної бази, впровадження новітніх технологій виробництва та менеджменту, систем управління якістю, підвищення експортного потенціалу забезпечити достатній рівень конкурентоспроможності регіональної економіки в контексті світових інтеграційних процесів та національної економічної безпеки.

3. За рахунок створення стабільного та прогнозованого інвестиційного середовища в області, високоефективної системи управління та розвитку регіональної економіки, широкої популяризації інвестиційного та іноваційного потенціалів регіону, відповідних його досягнень та успіхів на зовнішніх ринках сформувати інвестиційний імідж області, що забезпечить їй здатність успішно конкурувати у змаганні регіонів за національні та світові інвестиційні ресурси.

Досягнення поставлених цілей передбачає розв'язання наступних програмних завдань:

1. Створення привабливого інвестиційного середовища для

приватного капіталу.

- переорієнтація підприємницької діяльності та активізація ділової активності.
- забезпечення прозорості процедур прийняття рішень місцевими органами виконавчої влади у сфері інвестування.
- підвищення ефективності державного управління, усунення бюрократизму та проявів корупції.
- удосконалення механізмів управління корпоративними правами, посилення захисту прав акціонерів.
- підвищення ефективності процедур банкрутства.
- створення додаткових стимулів для залучення інвестицій у пріоритетні сфери регіональної економіки.

2. Підтримка реалізації пріоритетних проектів.

- впровадження різних форм співпраці влади та інвесторів, зацікавлених у реалізації пріоритетних інвестиційних проектах.
- впровадження системи супроводження інвестиційних проектів, створення при органах місцевої та регіональної влади структур з обслуговування інвесторів.
- узагальнення та поширення передового досвіду зі стимулюванням реалізації пріоритетних інвестиційних проектів.

3. Формування привабливого інвестиційного іміджу області в Україні та за її межами.

- просування інформації про область як привабливого регіону для інвестування.
- завершення формування та забезпечення періодичного оновлення баз даних інвестиційних та інноваційних проектів, ресурсів, нерухомості, промислових майданчиків та вільних земельних ділянок, об'єктів

незавершеного будівництва, тощо;

- активізація відносин з посольствами, торговими представництвами зарубіжних країн, міжнародними організаціями, ЗМІ.

- розвиток партнерства з іншими областями та регіонами.

4. Забезпечення активної взаємодії з потенційними і діючими учасниками інвестиційного процесу.

- впровадження ефективних форм налагодження контактів між вітчизняними та зарубіжними інвесторами, підтримка активності вітчизняних підприємців у пошуку партнерів.

- активізація роботи щодо залучення на територію області організацій та програм з іноземною участю, технічної допомоги, інституційних інвесторів.

- забезпечення активної участі області в реалізації цільових державних регіональних програм та програм, які реалізуються в рамках виконання міжнародних угод.

- налагодження зв'язків, розвиток партнерства, участь підприємств області у роботі міжнародних ярмарок, виставках, презентаціях.

- активізація транскордонного співробітництва.

5. При цьому забезпечення інвестиційних потреб регіону може бути досягнутим за рахунок:

- запровадження різноманітних форм співфінансування інвестиційних проектів з боку суб'єктів господарювання;

- задіяння ефективних механізмів концентрації фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних пріоритетів області, районів, міст.

- використання можливостей місцевих бюджетів для стимулювання інвестиційної діяльності.

6. Координація зусиль всіх учасників інвестиційного процесу в містах та районах області, з метою створення найбільш привабливих умов для потенційних інвесторів:

- організація при органах місцевої влади координаційних центрів з питань інвестиційної діяльності та підвищення якості обслуговування інвесторів;

- сприяння розвитку малому і середньому бізнесу у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності.

7. Адміністративно-кадрове забезпечення регіонального регулювання інвестиційних процесів:

- підвищення фахового рівня державних службовців, які причетні до регулювання інвестиційної діяльності;

- організація тренінгів для службовців з питань забезпечення ефективного регулювання підприємницької діяльності та залучення інвестицій;

- забезпечення підбору кадрів для роботи з інвесторами за технічними та адміністративними якостями, вмінням будувати ділові відносини;

- забезпечення досудового врегулювання спорів між інвесторами та органами влади на колегіальній основі за безпосередньої участі інвестора, та незалежних фахівців.

Базуючись на наявному досвіді розробки та впровадження стратегій розвитку на рівні регіону слід наголосити на необхідності забезпечення системності зв'язків та взаємоузгодженості між складовими даного процесу (2.9.)

В практиці впровадження регіональних стратегій як інструменту управління розвитком певного територіального утворення частіше використовуються комплексні або комбіновані стратегії, які в тій чи іншій мірі акумулюють певний набір цілей та напрямів всіх чи окремо взятих стратегій, що збалансовують взаємозалежні та взаємообумовлені складові елементи.

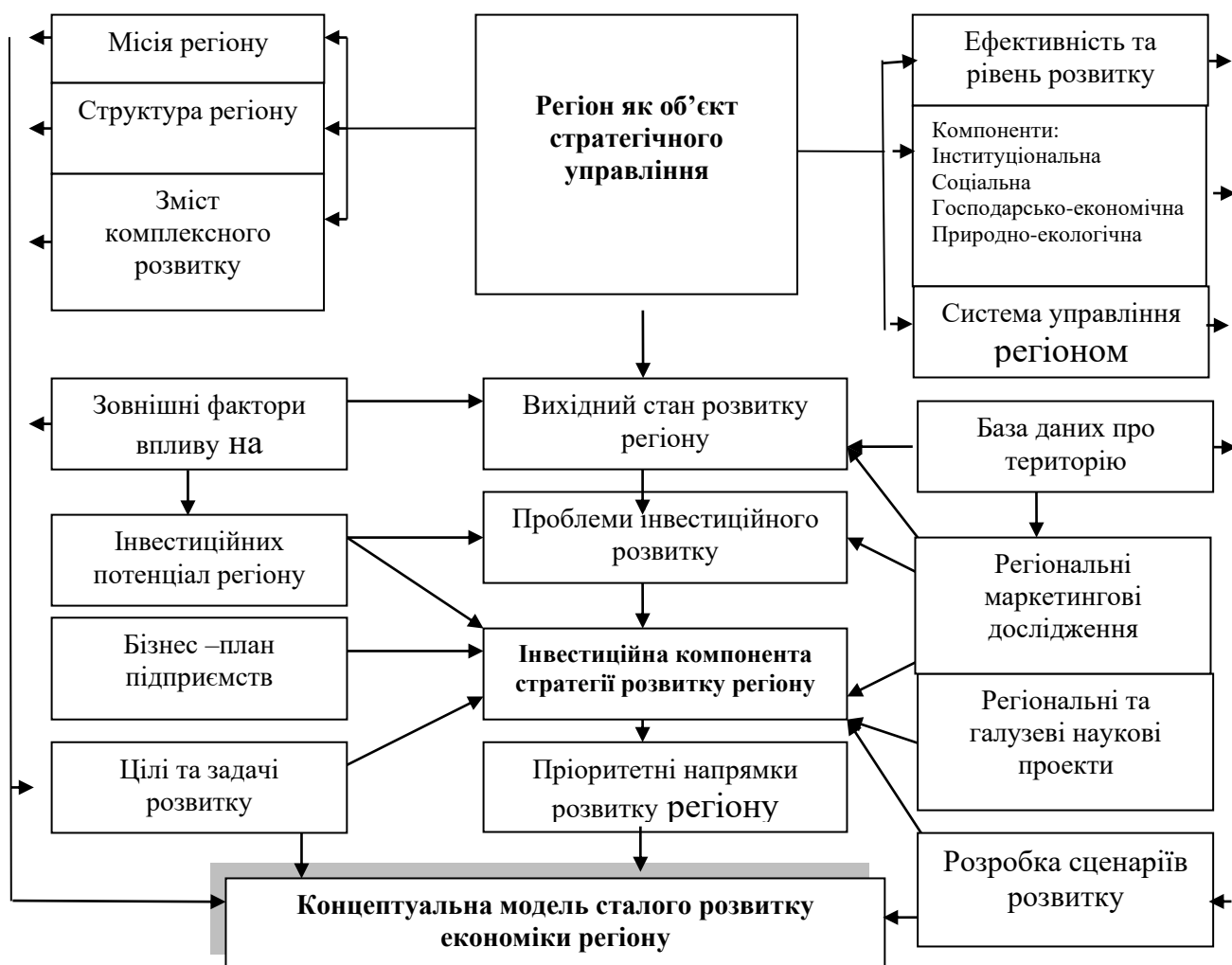

Рис. 2.9. Складові Стратегії розвитку регіону

Джерело: систематизовано автором

За результатами дослідження світового досвіду реалізації інвестиційної політики на державному та регіональному рівнях (розділ 1, пп 1.3) та моніторинг інвестиційної активності в Україні (розділ 2, пп. 2.1.) доцільно окреслити напрями вдосконалення інвестиційних механізмів, в першу чергу, на основі використання нових форм взаємодії державних і підприємницьких структур , а також залучення громадськості у вирішення проблем активізації інвестиційних процесів на регіональному рівні. З цих позицій постають два головних завдання:

- по-перше, реалізувати загальноприйняті в світовій практиці принципи розробки та реалізації інвестиційної політики на регіональному рівні;

- по-друге, прискорити впровадження прогресивних принципів і механізмів регулювання інвестиційної діяльності та удосконалити механізми стимулювання інвестиційної діяльності.

Схематично концепція вдосконалення системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні представлена на рис. 2.10.

Уточнення цілей і завдань, формулювання нових принципів та конкретизація пріоритетів системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні (СПУІПРР) має бути здійснене на основі: 1) аналізу світової практики регулювання інвестиційних процесів; 2) моніторингу міжнародних тенденцій в інвестиційній сфері; 3) моніторингу тенденцій в національній інвестиційній сфері з виявленням сильних і слабких сторін.

Серед основних рамкових цілей СПУІПРР для регіонів України слід виділити розвиток інноваційного сектора економіки і всіх його складових адекватно світовому рівню:

Особливе значення мають принципи СПУІПРР зважаючи на їх визначальну важливість для розробки правового забезпечення економічної та інноваційної діяльності.

У підрозділі 1.1 перераховані основні принципи впливу держави на здійснення інвестиційного процесу, які є основою реалізації державної інвестиційної політики на сучасному етапі. В результаті аналізу світової практики стало можливим виділити нові принципи СПУІПРР, які доповнять вже існуючі і сприятимуть підвищенню ефективності державного впливу . Серед них:

1) **принцип «мінімізації ризиків»** - з огляду на те, що характерною рисою інвестиційної діяльності є певний рівень ризику, СПУІПРР, які доповнять вже існуючі і сприятимуть підвищенню ефективності повинна

включати спеціальні систематичні заходи по мінімізації ризику в різних його проявах. Існують об'єктивні складності реалізації даного принципу, в зв'язку з чим, потрібна розробка відповідних механізмів управління та мінімізації ризику (розширення партнерства та співпраці, вдосконалення експертизи проєктів, поліпшення інформаційного забезпечення);

Рис. 2.10. Концепція вдосконалення інвестиційних механізмів системи публічного управління

Джерело: запропоновано автором

2) **принцип «емпіричної критики»** - при впровадженні інвестиційних механізмів системи публічного управління необхідно відстежувати динаміку ефектів, відповідно здійснювати систематичний моніторинг результатів. Виняток можуть становити інвестиції у сфери, що пов'язані із забезпеченням національної безпеки, що володіють суспільною значимістю;

3) **принцип «стратегічної послідовності»** - при реалізації концептуальних довгострокових програм важливо забезпечити безперервність виконання розроблених установок у всіх аспектах (ресурсному забезпеченні, політичній «волі») при зміні політичних еліт, які перебувають при владі.

При реалізації інвестиційних механізмів формується певний підприємницький клімат, система взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності між собою та з державними інститутами. При зміні політичних еліт повинна зберегтися загальна спрямованість і масштаби державної підтримки, довгострокові цілі і завдання державної інвестиційної політики, вирішення яких вимагало опанування певної кількості ресурсів;

4) **принцип «безперервного вдосконалення»** - даний принцип стосується всіх форм і механізмів системи публічного управління. Необхідність його реалізації зумовлена об'єктивними причинами, пов'язаними з інтенсивністю міжнародних процесів в інвестиційній та інноваційній сферах, перманентним розвитком і вдосконаленням міжнародної системи регулювання інвестиційних процесів, ускладненням технологічних секторів. У зв'язку з цим концептуальні складові системи публічного управління та практичні механізми реалізації її цілей повинні постійно коригуватися і вдосконалюватися адекватно змінам, що відбуваються в національній економіці та у міжнародному просторі;

5) **принцип «послідовної лібералізації»** - в умовах ринкової економіки потужної і дієвою силою регулювання економіки є конкуренція. Однак в період загострення кризових явищ вплив ринкових сил є досить нерівномірним, що враховуючи специфічні риси інвестиційної діяльності певних сфер діяльності

негативно впливає на мотивацію економічних агентів до інвестиційної діяльності. До того ж у ряді випадків державне втручання в різних формах негативно позначається на конкуренції та розвитку ринкової саморегуляції. У зв'язку з цим необхідно поступово знижувати масштаби державного втручання в тих сферах, де ефективність ринкової саморегуляції є достатньою, що дасть змогу реалізувати ринкові принципи господарювання.

Слід враховувати також пряму залежність інноваційних процесів від інноваційного сектору. А останній може функціонувати на основі ринкових принципів з мінімальним державним втручанням тільки після досягнення певного рівня розвитку і інституціоналізації. До цього моменту державне втручання є необхідним;

б) принцип «інституційного будівництва» - даний принцип тісно переплітається з принципом «безперервного вдосконалення», однак тут увага зосереджена на формуванні сприятливого інституційного середовища, в рамках якого знижуються інформаційні, трансакційні, трансформаційні витрати інноваційної діяльності. Відповідно до цього принципу інституційне середовище, що включає як формальні, так і неформальні інститути, повинна постійно вдосконалюватися на основі створення спеціальних інститутів, що забезпечують сприятливі умови інвестиційної діяльності.

Інституційне будівництво повинно включати створення «інститутів розвитку», які дозволять здійснити глибокі якісні зміни в інвестиційному середовищі і істотно поліпшити умови інвестиційної діяльності. «Інститутами розвитку» можуть, бути, наприклад, спеціальні нормативно-правові акти у сфері захисту інтелектуальної власності, венчурного інвестування, спеціальні структури, що знижують витрати інвестиційної діяльності (інформаційні центри і системи, бази даних, інкубатори технологій і бізнесу, інноваційні центри, комбіновані структури, що охоплюють виконання декількох взаємодоповнюючих функцій);

7) **принцип «прецизійності в підтримці і контролі»** - підвищення ефективності інвестиційного процесу вимагає нарощування масштабів державної підтримки. Для запобігання спекуляціям у використанні державної допомоги необхідно поряд зі збільшенням її обсягів, адекватно посилити критерії вибору реципієнтів і вимоги до них. Підвищення точності (прецизійності) забезпечить цільовий характер державної допомоги та підвищить її ефективність;

8) **принцип «диференційованості»** - даний принцип тісно пов'язаний з попереднім і полягає в необхідності впровадження диференційованих підходів при здійсненні державної допомоги. Її масштаби повинні ув'язуватися з виконанням критеріїв диференціації реципієнтів, які можуть включати рентабельність господарської діяльності, ефективність інвестиційної діяльності, ступінь важливості реалізованих інвестицій для держави і споживачів. Принцип може бути реалізований не тільки в сфері надання допомоги реципієнтам, а й у сфері підтримки певних сфер діяльності, коли необхідно розділити значимість об'єктів підтримки;

9) **принцип «диверсифікації»** - реалізація СПУПРР заснована на використанні певного набору методів та інструментів державного впливу, виборі певних напрямків підтримки інвестиційних процесів. У зв'язку з цим для підвищення результативності інвестиційних механізмів необхідно постійно диверсифікувати використовуваний інструментарій, що дозволить більш ефективно впливати на економічні та соціальні процеси;

10) **принцип «взаємодоповнення»** - в рамках СПУПРР реалізується певна кількість заходів, заходів та інструментів в різноманітних напрямках. Їх використання повинно базуватися на взаємній доповненні їх стимулюючого і обмежуючого впливу, що дозволяє домогтися необхідних результатів державного впливу.

Ці принципи повинні бути закладені і деталізовані в нормативно-правових

та програмних документах, які врегульовують застосування інвестиційних механізмів в системі публічного управління

Що стосується пріоритетів в управлінні інвестиційними процесами на регіональному рівні, то для регіонів України вони можуть бути імплементовані з досвіду інших країн, наприклад, країн ЄС, які є основними економічними партнерами України.

Визначальне значення в розробці та реалізації ПУІПРР має вибір об'єктів державного впливу. Саме селекція дозволяє більш концентровано впливати на об'єкти регулювання, оптимально використовувати ресурси і підвищувати якість впливу.

Даний підхід повинен реалізовуватися за допомогою постійної деталізації і конкретизації об'єктів впливу, що визначає конфігурацію управлінського, фінансово і соціально-економічного забезпечення в аспектах реалізації державної інвестиційної політики, вибору методів та інструментів впливу тощо.

Селекція і вибір напрямків об'єктивізації і об'єктів впливу є способом адаптації до змін у зовнішньому середовищі, механізмом гнучкого реагування на що відбуваються трансформації, але в той же час зберігає цільовий характер. Це обумовлено тим, що при змінах у зовнішньому середовищі може бути доповнений склад об'єктів державного впливу, але збережені ті об'єкти, з якими пов'язані пріоритетні завдання державної інвестиційної політики. Зміна складу об'єктів може бути тактичним (короткостроковим і ситуативним) або стратегічним (довгостроковим і системним), що відповідним чином буде впливати на інституційне забезпечення СПУІПРР.

При об'єктивізації державної інвестиційної політики важливо врахувати багатоваріантність поєднання різних об'єктів і необхідність реалізації комплексного підходу при здійсненні регуляторного впливу та застосування інвестиційних механізмів.

Слід враховувати, що існує три види державного впливу на об'єкти

інвестиційної політики:

- елементний - вплив на одиничні об'єкти або елементи блоку;
- блочне - вплив на суміжні об'єкти, пов'язані в функціональні і / або інституціональні блоки або блоки об'єкта;
- структурний - вплив на всю структуру НІС, інноваційну бізнес-середовище або певний блок.

Об'єктивізація безпосередньо впливає на вибір механізмів, які в свою чергу є різноманітними залежно від використовуваних методів та інструментів, співвідношенню централізації і децентралізації при реалізації певних програм, а також в поєднанні системного і елементного впливу. Вибір об'єктів залежить від ресурсного потенціалу, політичної «волі» до стимулювання інвестиційного розвитку та деяких суб'єктивних чинників (ролі окремих особистостей в науці, політиці, бізнесі).

Поряд з об'єктивізацією важливе значення має коригування програмних документів. Положення основоположних документів та їх коригування має визначальне значення для підвищення якості та коригування документів нижчого порядку, які реалізуються через інвестиційну інфраструктуру, державні органи влади, організації та установи. Підвищення якості інституційного забезпечення інвестиційних процесів має бути безперервним і ґрунтуватися на світовому досвіді та міжнародних угодах, в яких бере участь Україна.

Світова практика регулювання інвестиційних процесів накопичила широкий набір механізмів державного регулювання і підтримки. Функціонально системи публічного управління інвестиційними процесами являє собою сукупність декількох механізмів впливу держави на інвестиційні процеси та суб'єктів інвестиційної її діяльності. Рівень розвитку кожного з цих механізмів має відповідати поставленим цілям і масштабам розв'язуваних завдань.

Виділення таких системно-функціональних механізмів дозволяє в комплексі розглянути концептуальні напрямки по її вдосконаленню. Під інвестиційними механізмами публічного управління в функціональному плані розуміється цілісна сукупність взаємопов'язаних засобів управління (правових, адміністративних та економічних), задіяних у сфері регулювання інвестиційного розвитку, націлених на реалізацію окремих програм і заходів. По суті, такі механізми виступає відкритою, складною і динамічною системою, що взаємодіє з іншими підсистемами публічного управління і з об'єктами регулювання.

Класифікація інвестиційних механізмів публічного управління за системно-функціональною спрямованістю і напрями їх впровадження представлені в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Класифікація та напрями впровадження інвестиційних механізмів публічного управління

Функціональна спрямованість механізму	Характеристика та склад	Напрями впровадження
Механізм стимулювання активності інвестиційних процесів	Використання механізму направлено на створення додаткових стимулів для економічних агентів та підвищення їх зацікавленості.	<ul style="list-style-type: none"> • збільшення масштабу і диверсифікація фіскальних пільг; • розширення використання кредитних пільг, збільшення обсягів пільгового кредитування; • зниження тарифів на імпорт інноваційних продуктів, а також сировини і матеріалів, необхідних для здійснення інвестиційної діяльності і випуску високотехнологічної продукції; • надання земельних пільг; • спрощення адміністративних режимів отримання ліцензій, реєстрації, експертизи; • технічна та інформаційна підтримка.

Механізм організації інвестиційних процесів	Використання механізму направлено на активізацію взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності, розширення і поглиблення інтеграції різних секторів, створення спеціальних правових і економічних форм організації інвестиційних процесів.	<ul style="list-style-type: none"> • удосконалення законодавства у напрямі інтеграції різних суб'єктів інвестиційної діяльності всіх форм власності; • диверсифікація організаційно-правових форм взаємодії і їх легітимізація; • створення паркових структур різної спрямованості; • ініціювання створення та розвитку територіальних агломерацій; • створення асоціацій суб'єктів інвестиційної діяльності (по секторах економіки, формам бізнесу тощо.); • проведення заходів, спрямованих на встановлення контактів і розвиток співробітництва (ярмарків, виставок, форумів, презентацій тощо)
Механізм партнерства і державної участі	Використання механізму направлено на активізацію взаємодії державних і приватних структур у сфері, а також на створення умов спільної реалізації інвестиційних програм і проєктів.	<ul style="list-style-type: none"> • збільшення обсягів фінансування спільних інвестиційних програм та проєктів; • розвиток і нарощування масштабів державного замовлення на виконання певних робіт; • проведення різних акцій і заходів, спрямованих на розвиток співпраці державних і приватних структур; • створення спеціальних організаційно-правових форм приватно-державного партнерства.
Механізм контролю	Використання механізму направлено на перевірку виконання цільових установок, діючих юридичних норм, оцінку результатів реалізації інноваційних програм та інших заходів.	<ul style="list-style-type: none"> • підвищення якості проведення контролю; • впровадження механізмів відповідальності за невиконання норм; • перехід від «масових» методів контролю до використання індивідуальних підходів; • підвищення професіоналізму і компетенції осіб, що здійснюють контроль; • вдосконалення підходів до планування і програмування інвестиційної діяльності.

Реалізація інвестиційних механізмів публічного управління вимагає формування певного ресурсного забезпечення. В результаті створюється певна забезпечуюча система, яка представляється як комплекс підсистем управлінського, фінансово-економічного, матеріально-технічного, соціального і інформаційно-комунікаційного забезпечення. Концептуальні напрями ресурсного забезпечення представлені в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Концептуальні напрями ресурсного забезпечення інвестиційних механізмів публічного управління

Підсистеми ресурсного забезпечення інвестиційних механізмів публічного управління	Змістовна характеристика
Управлінська складова	<ul style="list-style-type: none"> • оптимізація режимів взаємодії державних інститутів між собою і з приватними структурами; • поліпшення фінансового, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення діяльності органів влади та державних установ;

	<ul style="list-style-type: none"> • вдосконалення контролю за діяльністю державних інститутів і реалізацією установок; • оптимізація програмування діяльності кожного органу влади, державної установи; • розширення і поглиблення інтеграції органів влади (по вертикалі і горизонталі) і державних установ, удосконалення механізмів спеціалізації і усунення дублювання функцій; • поширення передового досвіду в організації роботи; • забезпечення безперервного організаційного розвитку управлінського апарату ; • мінімізація бюрократизму; зниження трансакційних і трансформаційних витрат
Фінансово-економічна складова	<ul style="list-style-type: none"> • оптимізація обсягів фінансування програм, своєчасне виконання планів і підвищення гнучкості планування; • поліпшення інформаційного забезпечення діяльності органів влади та державних установ; • активізація контролю за використанням фінансових ресурсів і державного майна; • вдосконалення підходів до планування, програмування та управлінського обліку фінансових процесів.
Матеріально-технічна складова	<ul style="list-style-type: none"> • поліпшення матеріально-технічного забезпечення діяльності органів влади та державних установ; • підвищення ефективності використання державного майна; • оптимізація режимів оновлення матеріально-технічної бази; • впровадження диференційованих підходів в матеріально-технічному забезпеченні в залежності від результатів роботи; • оптимізація контролю за використанням державного майна; • забезпечення чіткого планування використання матеріально-технічних ресурсів та державного майна.
Соціальна складова	<ul style="list-style-type: none"> • підвищення компетенції та професіоналізму фахівців; • реалізація концепції безперервної освіти фахівців; • поліпшення умов праці; • впровадження диференційованих підходів мотивації і стимулювання роботи; • підвищення мобільності та мобілізованості фахівців.
Інформаційно-комунікаційна складова	<ul style="list-style-type: none"> • поліпшення інформованості щодо тенденцій інвестиційного розвитку на світовому і вітчизняному просторі; • вдосконалення режимів взаємодії співробітників, органів, установ; • нарощування інформаційної бази щодо інвестиційного потенціалу держави, регіонів; • вдосконалення механізмів пошуку, обробки та обміну інформацією; • комп'ютеризація комунікацій всередині і між органами і установами; • поліпшення матеріального забезпечення процесів інформатизації; зниження інформаційних витрат співробітників.

Важливим завданням підвищення ефективності інвестиційних механізмів публічного управління є досягнення синергетичного ефекту в результаті більш глибокого взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади при реалізації програм і заходів по інтенсифікації інвестиційного розвитку; виділення загальносистемних цілей, напрямів і механізмів, повномасштабності реалізованих на державному та регіональному рівнях; розгортання поліфункціональних макроекономічних програм; досягнення «сконцентрованості» та комплексності в результаті реалізації пріоритетних програм, методів, заходів і заходів; формування кластерів.

Таким чином, в інвестиційному бізнес-середовищі і в економіці в цілому, завдяки ефективному застосуванню інвестиційних механізмів публічного управління та відповідній активізації інвестиційних процесів, виникає своєрідний «ланцюг» ефектів, що забезпечують покращення інвестиційного клімату та вихід на траєкторію стабільного зростання

Висновки до розділу 2.

1. Проведений аналіз державної інвестиційної політики рівнях показує низьку ефективність дій органів державної влади та місцевого самоврядування щодо інвестиційної діяльності в цілому по Україні та у Рівненській області зокрема. Наголошено, що державні та регіональні органи влади повинні проводити активну регіональну політику, яка мінімізує розриви у розвитку регіонів, адже нехтування цими проблемами призведе до посилення безробіття, старіння населення, а отже значним навантаженням на місцеві бюджети та Пенсійний фонд України. Ключовою задачею уряду щодо вирішення цих проблем визначено забезпечення політико-економічної та законодавчо-правової безпеки, сприяння та заохочення приватних інвесторів, як вітчизняним так і

зарубіжним до співпраці, інвестуванні у нові проекти та напрямки, що у майбутньому сприятиме соціально-економічному, технологічному та комунікаційному розвитку окремих регіонів та країни в цілому.

2. Проведені дослідження яскраво свідчать про необхідність активізації інвестиційної політики у Рівненській області, яку доцільно проводити вживаючи наступні заходи:

- докладати зусиль по зміцненню зв'язків з міжнародними, державними та регіональними інвестиційними фондами;
- сприяти індустріалізації, діджиталізації, що дозволить спростити доступ інвесторів у регіон, сприяти забезпеченню отримання інформації для потенційних інвесторів щодо програм, проєктів;
- підвищувати інвестиційно-інноваційну спрямованість територіального розвитку на основі формування технопарків і технополісів;
- підтримувати розвиток державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері;
- сприяти покращенню інфраструктурної та організаційно - правової підтримки інвестиційної діяльності, мінімізувати тиск на інвесторів та забезпечувати додаткові гарантії.

В цілому для стимулювання і розвитку національної економіки необхідно забезпечити нарощування інвестиційних потоків шляхом: формування нормативно-правової бази інвестиційного ринку; підвищення якості управління державними інвестиціями, а також відповідальності державних органів за реалізацію інвестиційної політики; виявлення надійних джерел і нових методів фінансування інвестицій, визначення пріоритетних для капіталовкладень секторів економіки з відповідними заходами щодо їх просування; створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання з метою підвищення їх інвестиційної активності, підйому економіки, підвищення ефективності виробництва і вирішення соціальних проблем; інтенсивне проведення за

кордоном презентації інвестиційного потенціалу для стимулювання іноземних інвесторів; розробка інвестиційних проектів, що дозволяють залучити нові, нетрадиційні країни-інвестори.

3. Досліджуючи проблематику застосування інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні систематизовано дестабілізуючі чинники, а саме: у частині властивостей інституціонального забезпечення: відсутність стабільності; слабовиражений регуляторний характер і потужний фіскальний вплив; орієнтованість на види діяльності, а не на інвестиційні проекти; невідповідність реальній структурі ринкової економіки; неповна корельованість зі світовою нормативною базою; слабкі акценти із захисту вітчизняних товаровиробників на світових ринках; слабка підтримка регіональних ініціатив та ініціатив суб'єктів господарювання; надмірна централізованість нормативної бази і низька орієнтованість на регіональну специфіку; високий ступінь корумпованості регуляторних інституцій; структурна невідповідність ринковому типу господарського комплексу; загальна нерозвиненість інвестиційної інфраструктури; низька здатність ефективної роботи фінансових інституцій з учасниками інвестиційного процесу; високий рівень міжрегіональної диференціації темпів економічного зростання н у результаті несистемного розподілу інвестиційних ресурсів за сферами діяльності і регіонами; у частині ресурсного забезпечення: низька база; низькі темпи приросту капіталу; реально обмежений набір джерел для інвестування; у частині властивостей інвесторів: прагнення до надприбутків за короткий термін інвестування; недостатність кваліфікованих менеджерів; недостатність досвіду роботи на інвестиційних ринках; недостатність досвіду стратегічного інвестування; у частині властивостей реципієнтів: непривабливість об'єктів інвестування через зношеність капіталу та застарілість технологій; нестача кваліфікованих менеджерів; брак досвіду роботи на інвестиційних ринках та з іноземними партнерами.

4. Визначено основні принципи побудови методів підвищення ефективності управління інвестиційними процесами в комплексному розвитку регіонів, а саме: принцип оптимального поєднання методів державного регулювання і ринкових механізмів господарювання; принцип дотримання макроекономічних і структурних пропорцій еколого-соціально-економічного розвитку; принцип ефективного використання всіх наявних джерел фінансування та вибір найбільш ефективних форм державної підтримки пріоритетних інвестиційних програм і проектів; принцип цілеспрямованої та ефективної інституціональної підтримки рівня активності інвестиційних процесів; принцип запобігання необгрунтованій асиметрії еколого-соціально-економічного розвитку регіонів; принцип мультиплікатора; принцип інноваційності інвестиційних проектів.

Окреслено ключові напрями державного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні, а саме: моніторинг рівня економічного розвитку регіону; мінімізація ризику інвестиційного процесу; побудова системи регіонального управління інвестиційними процесами.

5. Обгрунтовано напрями вдосконалення інвестиційних механізмів публічного управління, що спрямовані на використання прогресивних форм взаємодії державних і підприємницьких структур, а також залучення громадськості у вирішення проблем активізації інвестиційних процесів. Представлено концептуальну модель модернізації системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні, що передбачає при впровадженні інвестиційних механізмів враховувати стратегічні положення антикризового державного управління та проведення структурно-динамічних зрушень у регіональній економічній системі на основі об'єктно-цільової активації системоутворювальних регуляторів і важелів впливу, що вимагає уточнення цілей та завдань, формування нових принципів, конкретизації пріоритетів, удосконалення об'єктивізації, коригування програмних документів.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

3.1. Перспективи використання індикативного управління в системі державного управління інвестиційними процесами в регіонах України

В системі державного управління в умовах децентралізації регіонів активно підтримується політика щодо зростання їх економічної самостійності, зокрема, в сфері розвитку інвестиційних процесів. Це вимагає широкого застосування в системі публічного управління індикативного планування як найперспективнішого інструменту з точки зору більш детального розроблення планових завдань та системи індикаторів з метою контролю ходу виконання програм розвитку та результативності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Ідея індикативного планування полягає в тому, що уряд впливає на економічний розвиток швидше за допомогою координації і інформування, ніж шляхом ухвалення директивних рішень і видачі вказівок [72, с. 35].

Узагальнений нами досвід щодо використання індикативного управління в світовій практиці свідчить, що серед пріоритетних механізмів регулювання інвестиційних процесів виокремлений нами механізм індикативного управління широко застосовується у демократично розвинених країнах Європи, Азії та Америки, окремих республіках СНД. Так теоретико-методологічні засади системи індикативного управління досліджували такі українські та зарубіжні учені як С. Лавлинський [88], А. Петров [126], М. Погребняк [132], Л. Пельтек [124], Т. Псарьова [147], С. Сильвестров [154] та ін.

Водночас в Україні практично відсутня єдина система індикативного управління, що була б спрямована на деталізацію головних цілей та завдань стратегічного розвитку регіонів в середньостроковій та короткостроковій перспективі та була б основою розробки бюджетів та програм

Тож актуальними в нашому дослідженні представляються питання удосконалення розробки програмних документів територіального розвитку, як інвестиційних інструментів публічного управління, через впровадження систему індикативного управління яка б задовольняла потребу в аргументації проведення тих чи інших змін у сфері правового, інституціонального, економічного державного регулювання.

Вітчизняні та зарубіжні науковці під індикативним управлінням розуміють процес формування багатовекторних управлінських заходів інформаційно-рекомендаційного характеру, спрямованих на досягнення цілей, які передбачені державним регулюванням соціально-економічного розвитку регіонів щодо та створення сприятливих ринкових умов для всіх суб'єктів господарської діяльності без використання адміністративного ресурсу (примусу). По суті, індикативне управління є сукупністю рекомендованих ринкових відносин суб'єктів господарської діяльності, характерною ознакою яких є можливість коригувати програми (плани) суб'єктів господарювання відповідно до змін економічної кон'юнктури [163, с. 150]. Тому застосування індикативного управління в системі публічного управління інвестиційними процесами в регіоні має забезпечити запровадження нових технологій в управлінні інвестиційними процесами на всіх рівнях, що спрямовані на досягнення поставлених цілей соціально-економічному розвитку регіонів через систему заходів координації інтересів таких суб'єктів інвестиційної діяльності як держава, громадянин і приватний бізнес.

Звичайно, головний контент процесу управління інвестиційними процесами в комплексному розвитку регіонів акцентується на

державоцентристському підході у відносинах між суб'єктами інвестиційної діяльності та населенням у вирішенні соціальних, економічних, екологічних проблем розвитку, а не на суспільноцентристському та людиноцентристському підходах. Тому метою використання індикативного управління інвестиційними процесами в нашій роботі є спроби автора забезпечити узгодженість дій органів влади регіону, інвесторів і користувачів об'єктів інвестицій, які мають бути спрямовані на формування сталого економічного зростання та підвищення рівня і якості життя населення.

Доцільно визначити роль держави в індикативному управлінні інвестиційними процесами в регіоні, яка полягає у створенні інституціонального та нормативно–правового забезпечення, що необхідне для сталого розвитку як держави в цілому, так і регіону, зокрема; забезпечення сприятливих соціально-економічних умов для реалізації інвестиційної політики на інноваційних засадах, спрямованих на підвищення якості економічного зростання [87, с. 8].

Розглядаючи механізм індикативного управління інвестиційними процесами, звернемо увагу на інформаційно-координаційну роль державних і недержавних суб'єктів щодо реалізації їх інтересів в інвестиційній діяльності. Структура механізму індикативного управління на всіх рівнях управління інвестиційною діяльністю – наднаціональне, національне, регіональне, місцеве, складається з таких компонентів [105, с. 114]:

- формування національних пріоритетів розвитку;
- визначення програмно-цільового завдання;
- здійснення прогнозів управління інвестиційною діяльністю;
- здійснення програмного забезпечення;
- бюджетне планування та реалізація процедури;
- здійснення контрактації й інших процедур.

Якщо акцентувати увагу на тому, що процес індикативного управління інвестиційними процесами в регіоні обов'язково включає систему заходів, спрямованих на вирішення взаємопов'язаних соціально-економічних та екологічних проблем, які сприяють економічному зростанню і підвищенню рівня і якості життя населення, то завдання індикативного управління у цьому напрямку полягають у:

ефективному комплексному використанні всіх інвестиційних ресурсів регіону (людського капіталу, природного капіталу, промислово-фінансового капіталу);

збалансованості інтересів усіх учасників інвестиційної діяльності;

збалансованості управлінських рішень у вирішенні соціально-економічних завдань і збереженні якості довкілля;

результативному функціонуванні всієї соціально-економічної та екологічної системи регіону;

підвищенні рівня і якості життя населення регіону.

Окрім зазначених завдань індикативного управління інвестиційними процесами в регіоні доцільно відзначити також ключові позиції – це система показників та індикаторів оцінки ефективності інвестиційних процесів; система індикативного планування; система координування інвестиційних процесів, що відображені на рис.3.1 (див. рис. 3.1).

Функціональне призначення кожної зі складових системи індикаторного управління інвестиційними процесами складається з показників та індикаторів, що сприяють здійснити оцінку контенту й надати характеристику інвестиційних процесів у комплексному розвитку регіонів, при тому, що поняття «індикатор» і «показник» мають різне смислове значення. Індикатори мають векторний, спрямований характер, що кількісно визначає якісні характеристики інвестиційних процесів, здійснюваних у регіонах Отже, в індикативному управлінні основою є індикатор – *інтегральний показник* [107].

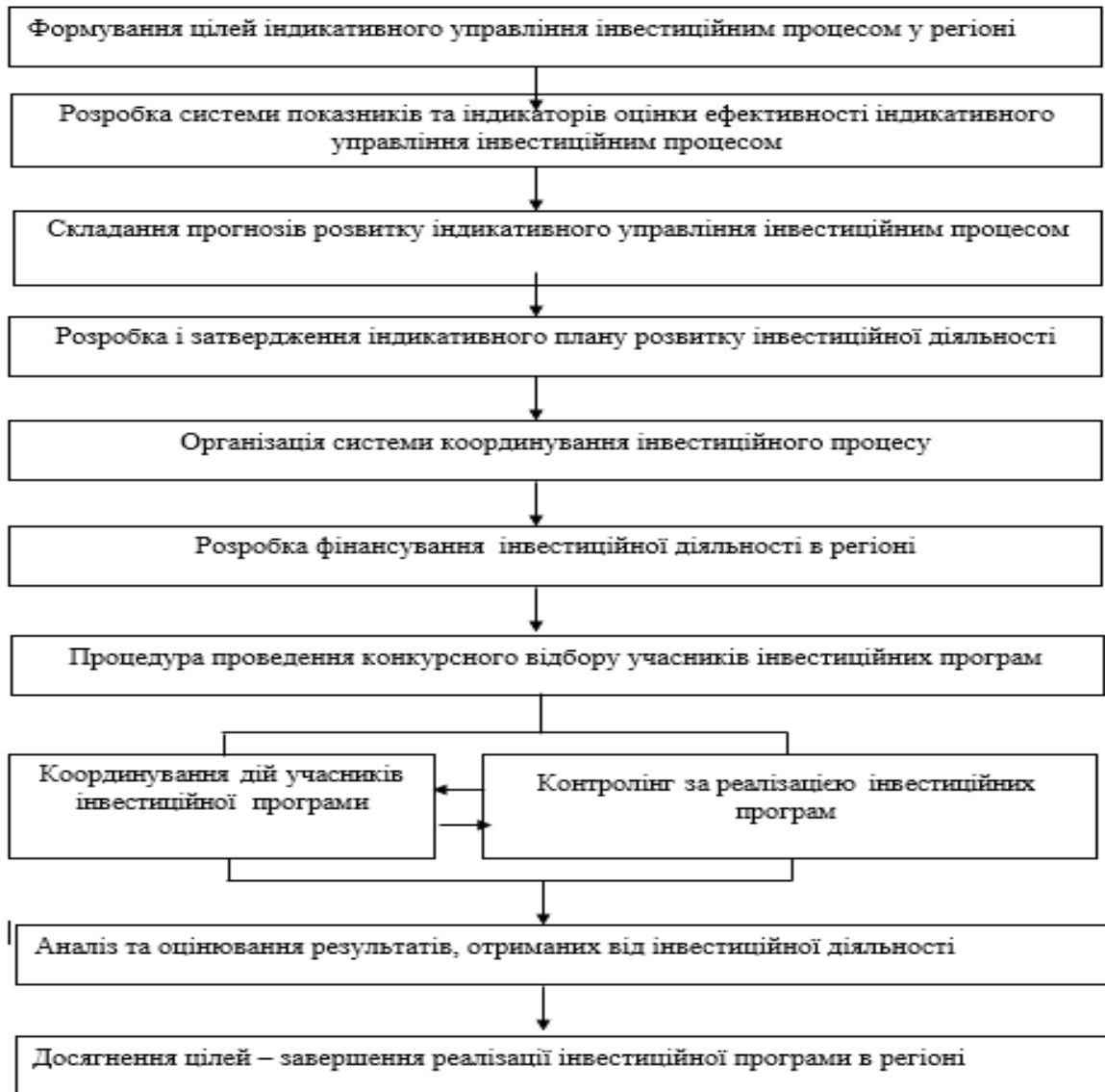

Рис. 3.1. Система індикативного управління інвестиційним процесом у регіоні [за 106, с. 226]

Однак обов'язковою умовою для застосування інтегрального показника мають бути порогові рівні режимів (*мінімальні і максимальні*) розвитку багаторесурсних систем. Розглянемо сутнісні ознаки порогових значень і їх функціональну роль у використанні. Перш за все – це призначення сигналізувати про наближення критичного стану об'єкта управління

інвестиційними процесами, що відіграє особливу роль в системі індикативного управління. Тому пропонуються такі порогові значення індикаторів: «інвестиційної кризи» - «інвестиційного буму»; «соціально-економічної кризи» - «соціально-економічного піднесення»; «екологічної кризи» - «екологічної безпеки» [105, с. 115].

Система індикаторів і показників оцінки ефективності інвестиційних процесів у регіонів має відповідати таким державним стандартам [109, с. 7]:

- єдність і обов'язковість індикаторів для управління інвестиційними процесами на регіональному і, відповідно, на загальнодержавному рівнях;
- здатність збільшуватися і зменшуватися в своїй структурі (агрегуватися і дезагрегуватися), бути складеними;
- бути вимірюваними і визначеними;
- забезпечувати комплексну соціально-економічну та екологічну характеристику інвестиційних процесів у регіонах;
- бути гнучкими, адаптивними, здатними відображати зміни, що відбуваються на кожному рівні управління;
- бути адресними і пов'язаними з функціональною діяльністю регіональних органів управління;
- має орієнтувати органи державної влади й органи місцевого самоврядування, недержавні організації в інвестиційному процесі на забезпечення якості економічного зростання і підвищення рівня і якості життя населення.

Характерною особливістю індикаторів оцінки ефективності інвестиційних процесів є визначення кількісно-якісних змін соціально-економічних та екологічних показників розвитку регіону. При тому, що якісна сторона індикаторів висвітлює суть інвестиційних процесів у певний проміжок часу, тоді як кількісна – розмір, абсолютну або відносну величину показника оцінки. Ці індикатори мають бути точними і об'єктивними показниками вимірювання

для співвідношення запланованих інвестиційних програм до здійснення з цілями розвитку регіону. Рекомендований перелік показників та індикаторів оцінки ефективності інвестиційних процесів нами наведено в табл. 3.1, що виконана за даними [147;166].

У представленій системі індикаторів є конструювання єдиної системи регіонального моніторингу. Адже зазначена система індикаторів дає змогу виокремити декілька рівнів управління інвестиційними процесами за їх функціональними особливостями – загальнодержавний, регіональний, проєктний, визначити центри відповідальності – економічні, соціальні, екологічні, встановити п'ятирічне (десятирічне) «плаваюче» планування з визначенням порогових індикаторів на кожен період, встановити систему контролю і координації [166; 147].

Як бачимо з таблиці 3.1, системою координування інвестиційних процесів передбачено, що індикативне управління має забезпечувати узгодження дій усіх учасників інвестиційної діяльності на основі взаємних зобов'язань і інтересів щодо виконання показників індикативного плану. Координування діяльності, виконання зобов'язань і відповідальність сторін регламентуються угодами і контрактами, укладеними між загальнодержавними органами влади, регіональними органами влади, приватними інвесторами. Їх рівноправна взаємодія визначає головну суть індикативного управління.

Об'єктами системи індикативного управління інвестиційною діяльністю є індикативний план, який сприяє розробити інвестиційну програму.

З метою визначення особливостей державного регулювання інвестиційних процесів в умовах запровадження індикативного управління, розглянемо суб'єктів, які забезпечують інвестиційну діяльність та державний контроль (регулювання) її в регіонах. До таких суб'єктами відносимо органи державного і муніципального управління, приватні й інші інвестори, замовники, підрядники, користувачі об'єктів інвестиційних вкладень.

Таблиця 3.1

Система показників та індикаторів оцінки ефективності інвестиційних процесів у регіонах [166; 147].

Об'єкт управління	Показники	Приватні індикатори	Інтегральні індикатори
1. Екологічний розвиток	1.1 екологічні інвестиції 1.2 введення в дію потужностей і нових технологій з охорони навколишнього середовища 1.3 обсяг викидів забруднюючих речовин до атмосфери на душу населення 1.4 обсяг викидів забруднюючих речовин до водних об'єктів на душу населення 1.5 обсяг порушених земель 1.6 обсяг скорочення лісів 1.7 обсяг небезпечних відходів виробництва	1.1 індекс забруднення повітря	1. Індекс екологічного добробуту регіону
2. Соціальний розвиток	2.1 соціальні інвестиції 2.2 середньоспискова чисельність населення 2.3 очікувана тривалість життя при народженні 2.4 фактичне кінцеве споживання 2.5 рівень грамотності дорослого населення 2.6 загальний показник осіб, які вступили до навчальних закладів 2.7 чисельність економічно-активного населення 2.8 кількість безробітних 2.9 чисельність зареєстрованих правопорушень	2.1 індекс тривалості життя 2.2 індекс освіти	2. Індекс розвитку людського потенціалу 3. Індекс гармонійного розвитку регіонів

Продовження табл. 3.1

3. Економічний розвиток	3.1 валовий регіональний продукт (ВРП) 3.2 середньорічна чисельність зайнятих в економіці 3.3 ВРП на душу населення 3.4 валове нагромадження 3.5 валове нагромадження основного капіталу 3.6 валове нагромадження основного капіталу на одного зайнятого 3.7 частка валового нагромадження основного капіталу у ВРП	3.1 індекс доходу	
4. Інвестиційні вкладення	4.1 інвестиції в основний капітал 4.2 інвестиції в основний капітал на душу населення 4.3 введення в експлуатацію основних фондів 4.4 частка профінансованих інвестицій: - за рахунок власних коштів - за рахунок запозичених коштів 4.5 інвестиційні фінансові вкладення 4.6 інвестиції в інновації 4.7 питома вага інвестиції в основний капітал у ВРП 4.8 іноземні інвестиції	4.1 індекс приросту інвестицій	4. Інтегральний Критерій оцінки ефективності інвестиційних процесів у регіонах

Координування відносин між суб'єктами та об'єктами системи управління будується на основі форм і методів державного регулювання інвестиційної діяльності у напрямі досягнення порогових значень індикаторів ефективності інвестиційних процесів і забезпечення намічених цілей соціально-економічного та екологічного розвитку регіону.

Зазначене вище сприяє нам визначити функції державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах запровадження індикативного управління інвестиційними процесами, зокрема [147, с. 310]:

- 1) розробка системи методів і механізмів;
- 2) розробка адекватної нормативно-правової бази;
- 3) розробка інвестиційних програм;
- 4) створення і припинення діяльності суб'єктів інвестиційної діяльності;
- 5) проведення інвестиційних конкурсів;
- 6) моніторинг інвестиційної ситуації та інформування учасників інвестиційної діяльності про сучасний стан справ і можливі зміни в майбутньому;
- 7) підтримка інвестиційних програм національного значення;
- 8) контроль за інвестиційною діяльністю в регіонах.

Відповідно до розглянутого автором простежується застосування державоцентристського підходу, при якому система координування інвестиційних процесів у комплексному розвитку регіонів реалізується через виконання послідовних етапів замкнутого контуру управління, зокрема, через постановку цілей, прогнозування тощо, які відображені на рис. 3.2. (див. рис. 3.2)

Рис. 3.2. Послідовність етапів індикативного управління інвестиційних процесів у регіоні [147, с. 310]

А. Мордовцевим зроблено висновок, що в індикативному управлінні система координування інвестиційних процесів включає сукупність процедур узгодження процесів відтворення людського капіталу, промислового капіталу та природного капіталу, що реалізуються на різних рівнях управління[105-109]:

- на макrorівні – це розроблені державними органами влади прогнозування, бюджетних планів і програм;

- на регіональному рівні – це розроблення органами влади прогнозування, бюджетних планів і програм;

- на мезорівні – це розробка великими корпораціями (міжгалузевими, міжрегіональними, міжнародними) планів, прогнозувань, програм розвитку галузей, видів діяльності, територіально-виробничих комплексів і промислових вузлів;

- на мікрорівні – це стратегічні плани розвитку підприємств і організацій.

Таке бачення є основоположним та корелюються з наведеними у пп. 1.1. положеннями щодо багаторівневого управління інвестиційними процесами.

Базисом у реалізації концепції індикативного управління інвестиційними процесами в комплексному розвитку регіонів є індикативне планування, що оперує установленими індикаторами оцінки ефективності реалізації інвестиційних процесів. Важливим компонентом індикативного планування інвестиційними процесами є розробка стратегії, що спрямована на вирівнювання територіальних відмінностей в умовах застосування стандартних підходів до галузевого та локального управління. При цьому кожен регіон щорічно повинен представляти свою поточну інвестиційну політику, що складається із сукупності затверджених регіональними органами влади соціально-економічних та екологічних програм розвитку. Суб'єкти інвестиційної діяльності, які беруть участь у цих програмах і успішно виконують свої зобов'язання, можуть отримувати податкові пільги або інші преференції. Стратегічна ж інвестиційна політика має формуватися на п'ять років, в її основу закладаються показники й індикатори оцінки ефективності інвестиційних процесів у регіоні. Причому по всіх індикаторах мають бути встановлені порогові значення, які відображають рівень життя населення і мають бути досягнуті в результаті ефективного здійснення інвестиційних процесів [124, с. 89].

Система індикативного планування визначається нами як процес формування значень показників та індикаторів, які характеризують стан і розвиток інвестиційних процесів у регіонах на наступний період, що відповідають соціально-економічній політиці держави. На його основі визначаються заходи державного регулювання інвестиційною діяльністю з метою досягнення встановлених порогових значень показників та індикаторів.

По суті, індикативний план є планом розвитку інвестиційних процесів у регіонах. По-суті, це комплексний документ, що відображає у вигляді конкретних показників цілі інвестиційних процесів; порогові значення параметрів інвестиційної діяльності; намічені для їх досягнення інвестиційні програми і заходи; необхідні для цього інвестиційні ресурси.

Розглядаючи структуру індикативного плану, зазначимо, що він складається з трьох частин: концептуальної, прогнозової і планово-регулюючої. Перші дві частини характеризуються рекомендаційним характером. Обов'язковою для виконання є планово-регулююча частина індикативного плану, яка включає регіональні інвестиційні програми і систему соціально-економічних регуляторів, а також показники й індикатори, їх порогові значення.

У процесі індикативного планування здійснюється розробка Плану реалізації інвестиційних програм комплексного розвитку регіонів країни, показники якого доводяться до учасників інвестиційних процесів в окремих регіонах. На його основі органи державної влади здійснюють контроль за дотриманням планових орієнтирів, а також стимулювання учасників інвестиційних процесів до дотримання у своїй діяльності показників індикативного плану.

Особливості індикативного планування полягають:

По-перше, для недержавних учасників інвестиційної діяльності показники індикативного плану не є обов'язковими, а носять рекомендаційний характер. Відповідно, державні органи влади мають розробляти і здійснювати спеціальні заходи для стимулювання інвестиційної діяльності в регіонах і досягнення порогових значень показників.

По-друге, заохочення до інвестиційної діяльності спрямоване на реалізацію таких заходів, як :

- розробка необхідної законодавчої бази, що відповідає встановленим цілям інвестиційних процесів;

- контроль за чітким і неухильним виконанням законів з боку органів управління;
- фінансово-економічні заходи заохочувального та адміністративного характеру.

Заходи заохочувального характеру є інструментом стимулювання приватних інвесторів і дають змогу орієнтувати їх на виконання показників індикативного плану, у тому числі це: пільгові інвестиційні кредити; державні субсидії; різного роду податкові пільги (наприклад, податкові канікули, зниження ставок оподаткування, зменшення оподаткованої бази на період виконання першочергових програм).

К. Ландауер уперше висвітлив ідею індикативного планування на державному рівні. У його праці “Теорія національного економічного планування” (1944 окреслено сутність процесу планування на засадах інформаційно-консультативного підходу, який полягає в тому, що уряд не повинен впливати на розвиток інвестиційних процесів шляхом директив і вказівок, а здійснювати державне регулювання тільки шляхом допомоги та координації інвестиційної діяльності суб’єктам, які її здійснюють.

Досвід України щодо запровадження індикативного планування можна вважати, що починається з 1993 року, коли вперше було введено Державну програму економічного і соціального розвитку України на короткотерміновий період (ДПЕСР). Індикативний планування виокремлено в три великих розділи:

- кон’юнктура;
- політика;
- державне регулювання.

Загальна схема організації розробки індикативних планів інвестиційних процесів має бути такою:

- на плановий період формують цілі і пріоритети інвестиційних процесів на регіональному рівні, визначають економічні та правові засоби, потребу сектора загальнодержавного управління, після чого через

міністерства й територіальні органи управління доводять до відома підприємств.

Заходи адміністративного характеру мають бути спрямовані на запобігання негативних дій учасниками інвестиційних процесів, які ведуть до невиконання показників індикативного планування.

До них належать штрафні санкції, процедура банкрутства, легалізація «тіньової» економіки, відсутність публічного інформування населення про правопорушення.

По-третє, індикативне планування дає можливість оцінити різні варіанти розвитку (оптимістичний, песимістичний) інвестиційних процесів, оперативно розробляти і проводити в плановому періоді необхідні заходи відповідно до інвестиційної ситуації, що складається в регіоні. Цільові установки соціально-економічного та екологічного розвитку регіонів, показники передпланових напрацювань (прогнозні дані, пріоритетні напрями і шляхи розвитку) переводяться в конкретні показники і бюджети, які досить детально характеризують порядок реалізації інвестиційних процесів у регіонах на майбутній період.

У процесі індикативного планування формується система параметрів (показників і індексів), що характеризують розвиток інвестиційних процесів і соціально-економічний розвиток регіону, відповідають державній інвестиційній політиці і встановлюють ступінь державного впливу на інвестиційні процеси з метою досягнення вказаними індикаторами значень, а також визначають рамкові значення, в межах яких вони можуть перебувати. Якщо індикатор виходить за рамки допустимих значень, то це сигнал для прийняття коригувальних управлінських рішень. Таким чином, базою індикативного управління інвестиційними процесами є система чітко певних параметрів, дотримання яких дає змогу досягти поставлених цілей в соціально-економічному та екологічному розвитку регіонів [126, с. 31].

Основні методичні аспекти індикативного планування регіонів України розглянуто у працях С. Козловського [72, с.35]. Автор зазначає, що

найефективнішим інструментом державного регулювання інвестиційних процесів розвитку регіону є індикативне планування, методика, технологія і організація якого залежить від ринкових відносин. Система індикативного планування інвестиційними процесами в регіоні має відповідати таким вимогам:

- 1) індикативний план інвестиційних процесів в регіоні має відображати основні функції органів виконавчої влади щодо соціально-економічного розвитку на регіональному рівні;
- 2) індикативний план інвестиційних процесів має бути основою для архітектури регіонального бюджету;
- 3) індикативний план інвестиційних процесів розвитку регіону має стати інформаційною базою для підприємців і потенційних інвесторів з позицій оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіону, переваг, які визначають його позитивний інвестиційний клімат;
- 4) в індикативному плані інвестиційних процесів розвитку регіону має віддзеркалюватися наступність.

Стратегічна форма індикативного планування інвестиційних процесів передбачає розробку на регіональному рівні стратегічного плану, структурованого на один рік, п'ятиріччя і 15-річний період. В сучасних умовах особливо необхідним стає науково обґрунтоване передбачення майбутніх тенденцій розвитку інвестиційних процесів як мінімум на п'ятирічну перспективу. Основною функцією індикативного планування є обґрунтування і вироблення способів та методів державного регулювання майбутньої траєкторії розвитку регіонів. Технологія розробки має включити екстраполяцію минулих тенденцій задля того, щоб мінімізувати або ліквідувати негативні тенденції, що вже склалися в інвестиційному процесі розвитку регіону, і таким чином стимулювати зростання нових позитивних тенденцій. Розробка індикативного плану має розпочинатися з формулювання цілей запровадження інвестиційних процесів розвитку регіону на задану перспективу та оцінки наявних ресурсів, які необхідно залучити для

їх успішної реалізації. Структурна схема організації розробки індикативного плану інвестиційного процесу (ІПП) регіону представлена на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Структурна схема розробки індикативного плану інвестиційного процесу (ІПП) регіону

Джерело: за даними [72, с. 35].

Система потреб, яка лежить в основі деталізації цілей розвитку інвестиційних процесів у регіоні, поділяється на два великі блоки.

Перший блок – це система потреб населення, а другий блок – це суспільне виробництво регіону, яке побудоване на основі інвестиційних процесів. Якщо Система потреб людини обумовлена природою, тоді як система потреб суспільства визначається такими показниками як сталість або стійкість, зростання, підйом та ефективність. У результаті виявляються планові шляхи вдосконалення інвестиційних процесів, структури виробництва, рішення соціальних завдань, реалізації зовнішньо економічної доцільності та збереження довкілля тощо.

Система пріоритетів передбачає концентрацію трудових, технічних, фінансово-економічних ресурсів задля реалізації інвестиційних процесів

щодо розвитку інвестиційної діяльності. Тому відповідно до загальних принципів сталого розвитку регіону, а також особливостей досліджуваного механізму індикативного управління розвитком інвестиційних процесів у регіоні, пріоритети мають бути направлені на посилення таких якостей управління як гнучкість, економічність, прогресивність, екологічність, гуманістичність. Розробка індикативного плану як інструменту реалізації індикативного управління інвестиційних процесів розвитку регіону найтіснішим чином пов'язана з побудовою концепції розвитку регіону, втілюваної в стратегії; з прогнозуванням, котре бажано розглядати як складову індикативного планування і інвестиційних процесів.

Аналіз інвестиційної діяльності в регіоні є основним змістом перед-планової стадії, встановлення тенденцій, які знаходять відображення в індикативному плануванні, який доцільно проводити в два основних етапи:

1. Ретроспективний аналіз і оцінка поточного стану і інвестиційних процесів у розвитку регіону.
2. Розробка прогнозів розвитку і інвестиційних процесів у регіоні.

Перший етап має передбачити аналіз стратегії розвитку інвестиційної діяльності регіону, матеріали галузевих, суспільних та інших установ і організацій щодо реального стану і інвестиційних процесів у регіоні. Головна мета цього етапу полягає в здійсненні об'єктивної оцінки ефективності стратегії розвитку і інвестиційних процесів в регіоні за минулий період.

Другий етап проведення стратегічного аналізу розвитку і інвестиційних процесів у регіоні пов'язаний з визначенням допустимого спектра можливих варіантів розвитку регіону з метою ухвалення оптимального рішення. Прогноз і інвестиційних процесів розвитку регіону, або регіональний прогноз, є комплексом аргументованих припущень, виражених в якісній і кількісній формах, що дають уявлення про майбутні параметри і інвестиційних процесів розвитку регіону. В основі регіонального прогнозування і інвестиційних процесів лежить припущення про те, що майбутній стан інвестиційної діяльності визначається лише її минулим і нинішнім станом.

Невід’ємною рисою прогнозування інвестиційних процесів є випереджувальне відображення дійсності, тобто пристосування інвестиційних процесів до майбутнього. Таке відображення дає можливість вирішити протиріччя між вихідними умовами і заданою траєкторією розвитку інвестиційних процесів. Причому сфера допустимих траєкторій розвитку регіону і можливість випереджувального відображення дійсності залежно від часового горизонту прогнозу змінюються. З розширенням горизонту прогнозування відбувається відповідне розширення сфери допустимих траєкторій розвитку інвестиційних процесів.

Індикативний план має бути збалансованим – це є найважливішою умовою стійкого розвитку інвестиційних процесів регіону, що вивчає закономірності інвестиційних процесів та окремих її ланок. Для динамічного розвитку інвестиційних процесів потрібно не лише підтримати пропорційність між окремими ланками, але й поєднати зміни самих в структурі інвестиційної діяльності. Лише така збалансованість забезпечить перехід інвестиційних процесів регіону на вищий якісний рівень.

Невід’ємною частиною індикативного плану інвестиційних процесів в регіоні взаємодія або взаємозв’язок етапів, методів і об’єктів індикативного планування розвитку інвестиційних процесів представлений на рис. 3.4.

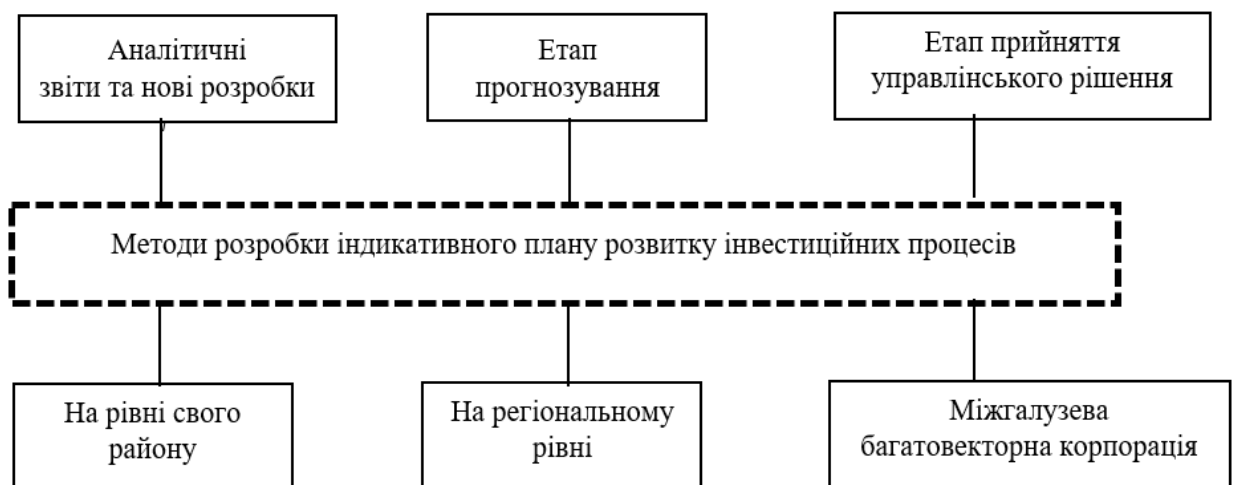

Рис. 3.4. Взаємозв’язок етапів, методів і об’єктів індикативного планування розвитку інвестиційних процесів

Джерело: за даними [72, с. 35].

Таким чином, за змістом індикативне планування розвитку інвестиційних процесів є процес розробки Плану розвитку інвестиційної діяльності регіону, галузей економіки і соціальної сфери, доведення рекомендаційних показників до суб'єктів підприємств та установ державної та приватної форм власності, контроль виконання ними планових орієнтирів, які стимулюють їх дотримуватися індикативного плану.

Індикативне планування розвитку інвестиційних процесів у регіоні має включати такі великі блоки як:

- дані про інвестиційну діяльність в регіоні;
- аналіз про соціально-економічний стан розвитку регіону
- перспективні дані про розвиток інфраструктури
- інформацію про людський потенціал регіону;
- дані про зовнішні зв'язки регіону, міжнародне партнерство;
- нормативно-правові аспекти задля застосування нових методик, технологій та моделей індикативного планування на різних етапах розвитку інвестиційних процесів у регіоні.

Також є потреба у створенні спеціалізованого блоку інформації з моніторингу реалізації індикативного плану розвитку інвестиційних процесів в регіоні. Цей блок виконує функцію оперативного управління інвестиційних процесів у регіоні.

Отже, впровадження в практику індикативного управління системи індикативного планування є інструментом для втілення стратегічних цілей розвитку інвестиційних процесів у регіонах України.

3.2. Напрями впровадження методології програмно-цільового управління інвестиційними процесами на регіональному рівні

Удосконалення системи публічного управління інвестиційними процесами в регіонах, яке ми розглядаємо на прикладі Рівненської області, пропонуємо вирішити шляхом застосування методів програмно-цільового управління. Насамперед, це стосується інвестиційних програм, які направлені на реструктуризацію економіки, покращення стану соціального розвитку та екологічної безпеки.

Програмно-цільовий принцип управління характерний для створення динамічної організаційної форми з наявними рисами саморегулювання, при якому об'єктом можуть бути декілька суб'єктів [24].

Учасники інвестиційного процесу, які працюють за програмно-цільовим управлінням, здійснюють свою діяльність в таких напрямках інвестицій як виробничо-фінансовий; соціальний; екологічний.

Доцільно відмітити, що для програмно-цільового управління, здебільшого заснованого на координації діяльності приватних вітчизняних та іноземних інвесторів, замовників, підрядників, органів державної і муніципальної влади, характерним є запровадження методологічних принципів та підходів.

До основних *методологічних основ* програмно-цільового управління в роботах вітчизняних та зарубіжних учених [29; 76, с. 90; 79; 86; 102; 147; 157, с. 259; 189, с. 57, с. 255] віднесено:

1. Застосування *програмно-цільового підходу*, який можливий лише у випадках, коли процеси ринкового саморегулювання не дозволяють вирішити конкретні проблеми і необхідне державне регулювання інвестиційного територіального розвитку країни [86, с. 8].

2. Поєднання цілей та заходів, що плануються і фінансуються за допомогою програмно-цільового підходу (методу), із стратегічними державними пріоритетами, національними програмами та національними

проектами. Це дозволить забезпечити додатковий, синергетичний ефект для державного регулювання інвестиційним процесом та забезпечити максимально ефективно використання наявних фінансових та матеріальних ресурсів.

3. Розробка та методичне забезпечення технології програмно-цільового управління, процедури якої «вмонтовані» в бюджетний процес і мають чітку організаційно-правову основу для запровадження в інвестиційному процесі [79].

4. Оцінка безпосередніх соціально-економічних та фінансових результатів використання програмно-цільового методу для вирішення конкретної проблеми, що вимагає формування системи моніторингу та використання його результатів у процесі управління видатками бюджету інвестиційного процесу в регіоні [86, с.74].

Успішне впровадження програмно-цільового підходу щодо результативності інвестиційного процесу передбачає формування системи ефективного управління бюджетними ресурсами. Особливо гостро ця проблема актуалізується в умовах обмеженості бюджетних ресурсів, зростання бідності та майнового розшарування суспільства, погіршення стану здоров'я населення, зниження якості соціально значимих послуг. За таких обставин оцінка результатів інвестиційних процесів, їх впливу на якість і рівень життя населення стають важливою передумовою забезпечення ефективного використання наявних бюджетних коштів, запобігання поглибленню соціальних ризиків у суспільстві [79].

Обмеженість бюджетних ресурсів на фоні зростання соціальних ризиків спонукають до необхідності впровадження інструментарію, який надав би можливість визначати ефективність інвестиційних процесів в усіх сферах діяльності та дозволив би коригувати обсяги фінансування інвестиційних програм розвитку регіону, не зачіпаючи інтересів суспільства.

Для оцінки ефективності інвестиційних процесів використовують два принципово різні підходи [90, с. 120]:

Перший – полягає в оцінці відхилень фактичних даних за результатами реалізації інвестиційної програми від запланованих. При такому підході досягнення планових значень показників автоматично підтверджує її ефективність;

Другий – передбачає оцінку динаміки певних показників, що характеризують рівень розвитку сфери діяльності, з формуванням на основі результатів такого аналізу висновків щодо ефективності інвестиційного процесу.

Важливим чинником є необхідність врахування зовнішнього ефекту. Мається на увазі вплив певних негативних чи позитивних факторів на ті чи інші показники певної сфери діяльності, поява яких не пов'язана з ІІ (розробка більш ефективної вакцини для лікування захворювання, поява нового штампу вірусу). Тобто даний ефект не є результатом реалізації програми і він має бути виключений із розрахунку її ефективності [90, с.121].

В Україні, відповідно до Концепції застосування програмно-цільового підходу (методу) у бюджетному процесі для оцінки ефективності використання бюджетних коштів застосовуються показники результативності – *кількісні та якісні*, які характеризують результати виконання інвестиційних програм і підтверджуються статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю, даючи можливість здійснити оцінку використання державних коштів на її виконання [41, с. 92].

СТОП

Окрім цього на сьогодні існують оціночні заходи, які фактично спрямовані на контроль за виконанням плану та аналіз відхилень фактичних значень від планових. При цьому основним об'єктом аналізу виступають бюджетні витрати, а не результати реалізації інвестиційних програм. Саме на аналіз та оцінку інвестиційного процесу у реалізації інвестиційних програм, а не на результат від їх реалізації орієнтований базовий нормативно-правовий акт «Методичні рекомендації щодо проведення оцінки економічної і

соціальної ефективності виконання державних цільових програм», затверджений наказом Міністерства економіки України від 24.06.2010 р.

При проведенні оцінки інвестиційного процесу активно використовуються експертні оцінки, які визначають вагомість того чи іншого показника при розрахунку інтегральних показників, який також використовується для оцінки і рейтингування програм, які реалізуються. В той же час в методичних рекомендаціях не конкретизується, хто може, і чи має право виступати в якості експертів, які методи індивідуальних чи групових експертних оцінок використовуються [79].

Таким чином, фактично методичні рекомендації створюють підґрунтя для вільної трактовки результатів інвестиційного процесу, оскільки оцінка напряму залежить від позиції «експертів» та обраних для оцінки програми експертів.

Принциповою проблемою існуючих методичних підходів до оцінки ефективності інвестиційного процесу в Україні є невірне розуміння терміну «ефективність» і, як наслідок, багато в чому помилковий та неадекватний алгоритм її оцінки.

Дослідження нормативно-правової бази та її практичної імплементації дозволило дійти висновків, що існуюча методологія спрямована на оцінку результативності, а не ефективності інвестиційного процесу. Різниця між даними підходами є принциповою.

Якщо *результативність* – це ступінь реалізації запланованої діяльності і досягнення запланованих показників, то *ефективність* – це міра відповідності витрат одержаним результатам [203, с. 211].

Аналіз результативності має іншу спрямованість, використовуючи для цього специфічний перелік індикаторів (показників), які не можуть одночасно використовуватись для оцінки ефективності через різну природу цілей процесу оцінки. Як результат, визначення критерію ефективності є виключно суб'єктивною та непрозорою. Це пояснює вкрай низьку

результативність бюджетних видатків [Там же].

Таким чином, виникла необхідність вдосконалення існуючих методичних підходів до оцінки ефективності інвестиційних процесів, активно запроваджуючи програмно-цільовий підхід, що сприятиме до існуючого де-факто аналізу результативності додати й аналіз ефективності, що присутній лише номінально [Там же].

Використовуючи програмно-цільовий підхід, можна поєднати переваги оцінки результативності, проконтролювавши адекватність тих чи інших бюджетних рішень, за перевагами оцінки ефективності, що дозволить спрямовувати бюджетні кошти на потреби, задоволення яких сприятиме одержанню максимальної корисності для суспільства з позиції досягнення того чи іншого соціального ефекту.

Отримавши методичні рекомендації щодо застосування даного підходу в прикладній діяльності (Методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання : Наказ Міністерства економіки України № 367 від 04 груд. 2006 р.), окремі вчені рекомендують вживати його як програмно-цільовий метод [, відмінними рисами якого є [104, с. 95]:

- націленість на вирішення різнопланових проблем, переважно міжгалузевого і міжтериторіального характеру;
- погодження інтересів, цілей і завдань під час реалізації інвестиційного процесу;
- погодження витрат бюджету на інвестиційний процес відповідно до використання бюджетних асигнувань;
- координація, терміни реалізації інвестиційного процесу знаходяться в прямій залежності від фінансової забезпеченості;
- системність щодо реалізації цілей та завдань інвестиційного процесу відповідно до проблем розвитку регіону.

Даний метод найбільшою мірою відповідає сучасним вимогам державного регулювання інвестиційного процесу в регіоні на досягнення

поставленої мети [86, с. 79].

Для програмно-цільового методу характерним є те, що він забезпечує реалізацію одночасно двох типів інтеграції:

- просторової, коли потрібно об'єднати зусилля суб'єктів інвестиційної діяльності;
- і тимчасової, коли потрібно добитися чіткої послідовності та єдності різних етапів (стадій) руху загального інвестиційного процесу до кінцевої мети.

Основа програмно-цільового методу – це органічна єдність чітко структурованої змістовної частини інвестиційного процесу з використанням системи критеріїв та індикаторів оцінки його здійснення та участі в ньому державного сегменту [Там же].

Головна особливість у використанні програмно-цільового методу – це можливість об'єднати компетенції різних органів виконавчої влади та підприємств різних сфер суспільної діяльності при чіткому розподілу повноважень та зон відповідальності для вирішення спільних проблем. Відповідно, мають існувати інструменти міжгалузевого державного регулювання інвестиційним процесом, яким передбачити застосування нестандартних управлінських процедур [203, с. 152].

Таким чином, програмно-цільовий підхід (метод) полягає в його комплексності та наявності відповідних організаційних форм оцінки ефективності програмно-цільового управління інвестиційним процесом.

Методологія оцінки ефективності програмно-цільового управління інвестиційним процесом пропонуємо здійснювати згідно з Законом України «Про державні цільові програми» (далі – Закон) (Закон України «Про державні цільові програми» № 1621-IV від 18.03.2004 р., в якому визнається комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць.

Відповідно до програмно-цільового підходу пропонуємо класифікацію інвестиційних процесів в умовах програмно-цільового управління [Там же]:

– *ординарні* – реалізуються в процесі природного функціонування системи, не мають тенденцію до загострення;

– *надзвичайні* – реалізуються в критичних ситуаціях, коли для запобігання або ліквідації явищ мають надзвичайний, масштабний характер, потрібне термінове проведення цілеспрямованого комплексу заходів, дій

Основною ознакою програмно-цільового підходу є наявність відповідних організаційних форм реалізації інвестиційного процесу: розробка, оцінка потенціалу, ініціація, оцінка результатів.

Головним аспектом у процесі реалізації інвестиційного процесу є *оцінка його ефективності*.

Методологією оцінки ефективності інвестиційного процесу передбачено, що система оцінки базується на таких показниках: соціальний ефект; бюджетний ефект.

До основних загальнотеоретичних методів оцінки ефективності інвестиційного процесу відносять [17 с. 167]: метод аналізу витрат і вигод (СВА); метод аналізу витрат і корисності (CUA); метод аналізу витрат і результативності (СЕА), а також численні його модифікації.

Іншу класифікацію оцінки ефективності інвестиційного процесу пропонують Журавка Ф.О., Овчарова Н.В [58.], називаючи його алгоритмом. При цьому важливим є поділ обраних показників на групи за ступенем важливості. Необхідність такого поділу обумовлена тим, що при розрахунку інтегрального показника варто використовувати *метод зважування для визначення рівня вкладу того чи іншого показника в загальний результат*. Оскільки очевидно, що ряд показників є другорядними, принаймні, у порівнянні їх з іншими більш важливими показниками, логічним є те, що їх вклад у загальний результат (інтегральну оцінку) буде меншим. Ступінь важливості того чи іншого показника мають визначати розробники

конкретного інвестиційного процесу [94, с. 80].

Науковцем Е. Лібановою [162] розроблено основні питання та контент оцінювання інвестиційних програм, який ми можемо адаптувати для оцінювання інвестиційного процесу (див. табл.3.2)

Таблиця 3.2.

Ключові питання та основні етапи оцінювання інвестиційного процесу [162].

Ключові питання	
1	Визначення замовника оцінювання
2	Визначення цілей оцінювання
3	Визначення обсягу ресурсів, що можуть бути використані при оцінюванні
4	Вивчення досвіду оцінювання інвестиційного процесу
5	Аналіз змісту інвестиційного процесу
6	Оцінка середовища реалізації інвестиційного процесу та його потенційного впливу на процес оцінювання
7	Розробка альтернативних стратегій оцінювання
8	Визначення інформаційних ресурсів, що є доступними, зважаючи на проблеми оцінювання, структуру інвестиційного процесу та середовище реалізації
9	Визначення найменш проблематичних із можливих стратегій оцінювання з урахуванням результатів розв'язання питань 1-8
10	Прийняття рішення щодо проведення оцінювання
Етапи оцінювання	
1	Розробка системи оцінювання та формування інформаційного забезпечення
2	Аналіз даних
3	Підготовка звіту
4	Поширення звіту
5	Внесення змін до реалізації інвестиційного процесу, ґрунтуючись на результатах оцінювання

Дослідники проблемних аспектів активізації та оцінювання інвестиційних процесів [87;108;124;132;163;166] наголошують, що система оцінки ефективності інвестиційного процесу є багаторівневою, забезпечуючи оцінку на попередній стадії з метою відбору програм, а також оцінку на проміжній і кінцевій стадії з метою аналізу процесу реалізації і результатів впливу інвестиційного процесу. Результатом оцінки інвестиційного процесу

на попередній стадії може бути складання рейтингу інвестиційних програм на підставі загальних показників.

Таким чином, можна стверджувати, що оцінка ефективності інвестиційного процесу – це періодичний ґрунтовний аналіз процесу реалізації інвестиційної програми за показниками виконання з метою визначення його ефективності та результативності, а також прийняття управлінських рішень щодо подальшої реалізації.

Незважаючи на різноманіття методів оцінки, кожен з них має низку істотних обмежень у практичному застосуванні: складність оцінки соціального ефекту в грошовому вираженні, відсутність можливості точно визначити граничні витрати на створення соціального ефекту тощо [148, с. 89].

Аналіз результатів впливу та процесу реалізації інвестиційного процесу може бути заснований на різноманітних результативних показниках, у тому числі показниках кінцевого, часткового кінцевого ефектів, а також показників безпосереднього результату. На проміжній і кінцевій стадіях результатами оцінки є визначення ступеня досягнення цілей, а також виконання завдань і заходів інвестиційного процесу.

Згідно із Концепцією застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. № 538р і Правилами складання паспортів бюджетних програм, затвердженими наказом Мінфіну України від 29.12.2002 р. № 1096 одними з складових бюджетної програми визначено показники (кількісні та якісні), які повинні характеризувати результати виконання інвестиційної програми, дати можливість здійснити оцінку використання коштів на її інвестиційного процесу для досягнення визначених мети та напрямів діяльності (Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 23.01.2014 № 63 «Про присвоєння облікових кодів державним цільовим програмам»).

Результативні показники поділяються на групи (Про затвердження

Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм: Наказ Міністерства економіки України від 24.06.2010 р. № 742.) показники затрат – визначають обсяги та структуру ресурсів інвестиційного процесу, що забезпечують виконання бюджетної програми та характеризують структуру її витрат; показники продукту інвестиційного процесу – використовуються для оцінки досягнення поставлених цілей. Це, зокрема, обсяг виробленої продукції чи наданих послуг у реалізації виконання бюджетної програми, кількість користувачів товарами (роботами, послугами) тощо;

Показники ефективності в залежності від напрямів, що реалізуються в ході інвестиційного процесу, можуть визначатися як: витрати ресурсів на одиницю показника продукту (економність); відношення максимальної кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до визначеного обсягу фінансових ресурсів (продуктивність); досягнення визначеного результату за рахунок бюджетних коштів (результативність).

Показники якості інвестиційного процесу – сукупність властивостей, які характеризують досягнуті результати якості створеного продукту, що задовольняють споживача відповідно до їх призначення та відображають послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій у наданні послуг (товарів, робіт) споживачам за рахунок бюджетних коштів [67].

Оскільки результативні показники ефективності та якості мають характеризувати кінцеві результати *інвестиційного процесу*, вказувати на необхідність і відповідність визначеній меті та ефективність використання бюджетних коштів, в НДЕІ Міністерства економіки України був проведений аналіз вказаних показників щодо впливу їх на соціально-економічний розвиток країни (Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм: Наказ Міністерства економіки України від 24.06.2010 р. № 742).

На сьогоднішній день в Україні ефективність *інвестиційного процесу*

оцінюється за допомогою Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання ДЦП, затверджених наказом Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм» за № 742 від 24.06.2010 р. [Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення оцінки економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм : наказ Міністерства економіки України від 24 черв. 2010 р. № 742. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacii-shodo-provedennj-doc33937.html>] з відповідними змінами та доповненнями від 23.січня 2014 року (наказ № 63) та від 21 січня 2020 року (наказ №25) в зв'язку з оптимізацією центральних органів виконавчої влади.

Науковцями [157] запропоновано наступну класифікацію критеріїв і показників ефективності *інвестиційного процесу*, яка передбачає їх розподіл на три групи. Зокрема, це критерії і показники, що характеризують:

- 1) *прямі результати* діяльності органів державного управління при виконанні бюджетних затрат на *інвестиційний процес*;
- 2) *кінцеві соціально-економічні результати* виконання бюджетних асигнувань *інвестиційного процесу*, наслідки для суспільства покладених на них функцій, результати надання бюджетних послуг для її отримувачів;
- 3) *ефективність внутрішньої організації інвестиційного процесу* і функціонування системи органів державного управління.

На сьогоднішній день прийнято не менше 40 методик оцінки цільових програм, більша частина з яких носить формальний характер і не має реального досвіду впровадження [84, с. 130]. Тому їх не можна застосувати для оцінки *інвестиційного процесу* в регіоні.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що сьогодні відсутня дієва багаторівнева методика оцінки ефективності *інвестиційного процесу*, яка дасть можливість комплексної та об'єктивної їх оцінки на різній стадії, що підвищить ефективність управління ним.

З метою формування ефективних інвестиційних рішень у програмно-цільовому управлінні варто напрацювати свою інформаційну базу і чіткий алгоритм дій суб'єктів, які реалізують інвестиційні програми. При використанні програмно-цільового управління можливе широке застосування сучасних ефективних технологій інформаційного забезпечення управління, економіко-математичних методів моделювання, мережевих методів, комп'ютерних технологій.

Програмно-цільове управління, яке засноване на координації дій різних суб'єктів інвестиційної діяльності, для обов'язкового досягнення поставлених цілей в економічній, соціальній або екологічній сферах відзначається ретельно розробленою ієрархією (деревом) цілей, у якій управління ресурсами повністю підпорядковане на кожному рівні досягненню поставлених цілей.

Важливою характерною особливістю при організації цільового управління є те, що органи цільового управління не повинні мати в постійній адміністративної підлеглості жодних організаційних структур. Отже, діяльність спеціалізованих органів ґрунтується на економічних та статистичних методах управління, які здатні забезпечувати управління інвестиційними процесами.

Особливістю цільового (програмного) управління є і те, що суб'єкти інвестиційної діяльності взаємодіють тільки в період планування і реалізації окремих інвестиційних програм. Як тільки програма вважається виконаною, орган, що управляє, припиняє свою діяльність [17, с. 68-70].

У ході розгляду питання реалізації цілових інвестиційних програм особливу увагу слід звернути на необхідність створення органів програмно-цільового управління на міжрегіональному рівні. Таким органом може виступати Генеральна дирекція інвестиційних програм. Залежно від статусу і напрямку програми (економічна, соціальна, екологічна), такі органи можуть бути створені на державному рівні усередині апарату Президента, на регіональному рівні в рамках діяльності місцевих органів управління. Апарат

управління цільовою інвестиційною програмою стане успішніше функціонувати, якщо він буде доповнений науково-консультативними органами, що періодично залучаються до вирішення питань цільового управління.

Таким чином, для успішного функціонування органів програмно-цільового управління необхідно передбачити організацію при них Наукових експертно-консультативних рад, які можуть функціонувати на базі наукових лабораторій провідних регіональних закладах вищої освіти. Експертні ради можуть працювати не постійно, а періодично скликатися у міру виникнення проблем, що вимагають додаткових досліджень, експертиз і консультацій.

Створення додаткових штатів для органів цільового управління інвестиційними програмами також не потрібне, зважаючи на залучення вже наявних фахівців до роботи з реалізації цільових інвестиційних програм з їх матеріальним стимулюванням залежно від рівня досягнення поставлених цілей.

Крім того, для успішної реалізації цільових інвестиційних програм доцільно було б заснувати міжрегіональні інвестиційні фонди. Причому кожна окрема інвестиційна програма повинна мати свій цільовий фонд, який формується в основному за рахунок засобів учасників інвестиційного процесу. Кошти, що направляються до цільового інвестиційного фонду для реалізації конкретної інвестиційної програми, мають бути звільнені від податкових платежів з прибутку (податку на прибуток, єдиного податку на дохід тощо). Крім того, кошти до фонду можуть залучатися і за рахунок засобів, отриманих від емісії інвестиційних цінних паперів.

Використання засобів цільових інвестиційних фондів пропонується здійснювати за системою грантів, що виділяються на певну мету конкретним учасникам інвестиційної програми на конкурсній основі. Звідси можуть бути визначені центри відповідальності за виконання цільової інвестиційної програми. Це можуть бути центри витрат, центри результатів і координаційні центри. Відповідно, для реального функціонування подібної фінансової

структури необхідно організувати фінансово-розрахунковий центр за типом централізованої бухгалтерії. Це має бути самостійна незалежна юридична особа, наприклад Розрахунково-фінансовий центр інвестиційного фонду.

Контроль за формуванням і використанням засобів цільових інвестиційних фондів має бути обов'язково державним, оскільки йдеться про міжрегіональні і загальнодержавні інтереси, а також про акумулювання колосальних інвестиційних ресурсів. Функція контролю може бути покладена, наприклад, на контрольно-ревізійне управління [79].

За своєю природою будь-які методи управління інвестиціями передбачають досягнення тих або інших цілей, у тому числі отримання прибутку. Виділяючи в особливий вид цільове (програмне) управління інвестиційними програмами, пов'язаними з вирішенням першочергових проблем розвитку регіонів, необхідно враховувати, що цілі, заради яких реалізується цей метод управління, мають конкретний характер. Вони мають бути пов'язані, передусім, з: підвищенням якості життя окремих соціальних верств населення; скороченням негативного впливу на довкілля; впровадженням нових високоефективних технологій у промисловості; реструктуризацією господарства; зниженням диференціації в соціально-економічному розвитку регіонів. Саме такою є специфіка цього методу управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні.

Характеризуючи Генеральну дирекцію інвестиційних програм як центральний міжрегіональний орган програмно-цільового управління, необхідно відзначити:

1) цей орган управління не має у безпосередньому адміністративному підпорядкуванні тільки учасників інвестиційної програми;

2) об'єктом управління є затверджені інвестиційні програми економічного, соціального або екологічного характеру;

1) цей орган повинен мати ефективну високотехнічну інформаційну базу, необхідну для координації і внутрішнього контролю діяльності всіх учасників інвестиційної програми.

Основним завданням апарату управління в даному випадку є забезпечення умов виконання цільової інвестиційної програми, з урахуванням існуючих обмежень часу й інвестиційних ресурсів.

При цьому діяльність Генеральної дирекції інвестиційних програм здійснюється при дотриманні таких основних правил:

- кінцева мета визначається гранично чітко, конкретно і точно, тобто необхідно сформулювати, який саме результат і в якому розмірі має бути отриманий при реалізації цільової інвестиційної програми;
- стратегічне планування має бути комплексним, тобто мають бути охоплені всі напрями інвестиційної діяльності, виконання яких диктується поставленою метою;
- моделювання інвестиційної програми і, відповідно, прогнозування її результатів повинне мати наскрізний характер і здійснюватись відносно кінцевої мети, поставленої перед учасниками;
- встановлюється система контролю за виконанням програми по заздалегідь встановлених центрах відповідальності.

Усі затверджені учасники інвестиційної програми, незалежно від виду діяльності, форми власності й економічного статусу, повинні виконувати вказівки Генеральної дирекції цільових інвестиційних програм, і розпорядження цього органу управління мають бути для них обов'язковими. Водночас передбачається, що стратегічні інвестиційні рішення, що приймаються Генеральною дирекцією, повинні проходити в комплексі експертну оцінку наукової експертно-консультаційної ради.

Як вже відзначалося, державна інвестиційна політика має цільову орієнтацію відповідно до прийнятої в організаційно-соціально-економічній системі концепції і принципів побудови державної інвестиційної стратегії. Сучасна інвестиційна політика держави, в умовах обмежених фінансових ресурсів, повинна мати цілеспрямований характер і бути чітким відображенням структурної політики. Відповідно, застосування методів програмно-цільового управління в інвестиційній сфері при вирішенні

першочергових програм сприятиме переходу від одного стану регіональної економіки до іншого, якіснішого.

Безумовно, в інтересах стійкого динамічного розвитку економіки регіонів необхідно розвивати всі сфери діяльності за умови стабільного попиту на їх продукцію (послуги). Пріоритетність же державної підтримки інноваційної сфери реального сектора економіки з точки зору реалізації стратегічних цілей структурних перетворень країни і її переходу на інноваційний тип розвитку не виключає, а сприяє активізації і прискореному економічному зростанню за умови приведення в дію ефекту інноваційного мультиплікатора- акселератора. Точки (полюси) зростання є складовою ланцюга взаємопов'язаних інноваційних підприємств, інвестиції в які забезпечать найбільший структурний і виробничий ефект [34, с. 59].

У свою чергу, успішна реалізація державних цільових інвестиційних програм високотехнологічних, наукоємних проектів в інвестиційному портфелі України може бути забезпечена в разі структурної зміни ставлення держави до вимог сформованих інвестиційних стратегій регіонів. У рамках такої структурної перебудови відбувається вироблення і формування конкретних заходів, інструментів, механізмів, критеріїв і організаційних форм реалізації державної інвестиційної політики. У системі цих заходів передбачається формування нових організаційних структур і форм державного управління інноваційною та інвестиційною діяльністю; впровадження нових принципів державної інноваційної й інвестиційної культури і їх адаптація до вимог, сформованих державною інвестиційною стратегією; створення ефективної системи державного стратегічного інвестиційного контролінгу.

Ефективна, науково обґрунтована, системна державна інвестиційна політика відіграє ключову роль у соціально-економічному розвитку регіонів. Будь-яка успішно діюча модель державної інвестиційної політики повинна спиратися на фундамент ринкової системи, якнайповніше використовувати сильні сторони національної економіки. При цьому деякі функції

структурної, інноваційної та інвестиційної політики повинні залишатися об'єктами державного регулювання. Наприклад, проведення фундаментальних наукових досліджень неможливе без державних інвестицій, оскільки комерційний сектор економіки не зацікавлений у їх фінансуванні через відсутність гарантованих прибутків. Висока міра ризику при цьому знижує інтерес до подібних досліджень в окремих економічних суб'єктів.

Таким чином, питання управління інвестиційними процесами в розвитку регіонів неможливо вирішувати без прямого державного втручання, яке здійснюється на основі застосування методів програмно-цільового управління і засобів бюджетної політики. \

Одним з першочергових завдань в управлінні інвестиційними процесами в регіоні – створення адекватної, достовірної інформаційної бази, інтегрованої в єдиний інформаційний простір регіонів. Це дасть змогу проводити необхідний аналіз, індикативне планування і прогнозування показників пропорцій у галузевому і регіональному розподілі праці, рівня життя і соціального захисту населення, динаміки відтворювальних процесів в економіці і природному довкіллі, структури основного капіталу, а також фінансового становища регіону для оцінки його інвестиційного потенціалу. Здійснення моніторингу означає постійний контроль за отриманням конкретних результатів, намічених у стратегічному розвитку.

Зміст ефективної регіональної інвестиційної політики регіону повинен обумовлюватися Інвестиційною стратегією, тобто цілеспрямованою діяльністю вибору пріоритетів капітального інтенсивного розвитку регіону і визначення найважливіших напрямів фінансування інвестицій. Інвестиційна стратегія окреслює найважливіші, як правило, довготермінові цілі розвитку регіону.

Інвестиційну стратегію доцільно моделювати на взаємодії всіх ресурсів у регіоні, що дає регіональним органам влади можливість встановлювати пріоритети розвитку й ефективно виконувати свою місію, домагаючись при

цьому стійких конкурентних переваг. Формування цілей інвестиційної діяльності й ефективного механізму їх реалізації на різних рівнях управління формує інвестиційну політику регіону, мета якої полягає в реалізації структурно-функціональних перетворень, спрямованих на підвищення капіталовіддачі і якості життєдіяльності в регіоні.

Успішна реалізація інвестиційної політики й активізація інвестиційного процесу в регіоні залежать від ряду передумов, таких як: регіональне законодавство, що стимулює інвестиції в регіоні; обґрунтована регіональна інвестиційна стратегія; заходи щодо зміцнення довіри інвесторів і встановлення з ними довгострокових партнерських відносин; наявність гарантійного регіонального інвестиційного фонду; розробка регіональних інвестиційних програм, сформованих на конкурсній основі, виходячи з потреб розвитку міст і районів; жорстке дотримання пооб'єктної розшифровки і програмного принципу при фінансуванні інвестицій з регіонального бюджету; наявність контролю за цільовим використанням бюджетних коштів і аналіз ефективності інвестиційних витрат; розвиток системи страхування інвестицій, аудиту й експертизи інвестиційних проєктів; наявність необхідної інфраструктури інвестиційної діяльності; адекватна відповідність структури виконавчої влади поставленим завданням.

Найближчими роками інвестиційна політика регіонів України має бути орієнтована на реалізацію програм і проєктів у наукоємних галузях промисловості, розвиток виробничої та інженерної інфраструктури, соціальної сфери, а також на забезпечення зростання житлового будівництва. При цьому щорічний приріст інвестицій в основний капітал повинен становити не нижче 8-10%.

Практична реалізація викладених стратегічних і тактичних завдань за наявності сформульованих передумов можлива в разі, якщо регіональна інвестиційна політика будуватиметься на таких принципах [79]:

- рівні умови для інвесторів при отриманні державної підтримки, відкритість і доступність інформації для всіх інвесторів;

- збалансованість державних і приватних інтересів і змішане державно-приватне фінансування високоефективних проєктів;
- максимальне використання можливостей і переваг регіональної адміністрації як суб'єкта господарювання;
- пошук усіх можливих шляхів реалізації проєкту, вигідного і необхідного регіональній економіці, а також вжиття послідовних заходів щодо підтримки інвестора з метою підвищення ефективності інвестування для нього;
- інвестиційна спрямованість бюджетної політики при дотриманні умови розумної достатності на інших напрямках витрат;
- уніфікованість публічних процедур, тобто ясність і простота процедур оформлення взаємовідносин між інвестором та органами влади, взаємної відповідальності органів влади й інвесторів;
- незмінність прийнятих рішень;
- об'єктивність і пріоритет інтегральної ефективності в прийнятих інвестиційних рішеннях;
- обов'язковість участі регіональної влади в інвестиційній діяльності у вигляді:
 - відбору проєктів для включення в інвестиційні загальнодержавні і регіональні програми розміщення централізованих ресурсів;
 - надання інвесторам гарантій від регіональних некомерційних ризиків;
 - пільгового оподаткування інвестиційної діяльності;
 - інших заходів підтримки і стимулювання інвестиційної активності в регіоні.

Загалом зміст інвестиційної політики Рівненської обласної ради і набір методів, конкретних заходів щодо її реалізації визначається як тими цілями, на досягнення яких вона спрямована, так і умовами її реалізації. Ефективність управління інвестиціями багато в чому визначається

системністю, чіткістю й обґрунтованістю пріоритетів, механізмами їх реалізації.

Отже, ефективне управління інвестиційними процесами в регіоні повинно здійснюватися на основі застосування таких методологічних принципів:

1. Поєднання двох механізмів управління: індикативно-мотиваційного і програмно-цільового, залежно від об'єкта управління. При цьому обов'язкова реалізація першого з них і рекомендаційне здійснення другого на основі системи нормативів еколого-соціально-економічного розвитку регіонів, до формування якої слід підходити з позицій оцінки відповідних характеристик ресурсів регіону.

2. Формування достовірної інформаційної бази, інтегрованої в єдиний інформаційний простір регіонів країни, що дає змогу проводити аналіз, індикативне планування і прогнозування інвестиційних процесів.

3. Експертиза інвестиційних проектів за встановленими для регіонів критеріями економічної, соціальної та екологічної ефективності і їх зберігання в інформаційному банку даних.

4. Конкурсний відбір для фінансування пріоритетних інвестиційних проектів, які повинні мати два призначення: перше – для усунення нагальних еколого-соціально-економічних проблем, друге – для підтримки «точок зростання» економіки регіону.

5. Реалізація замкнутого циклу управління інвестиційною діяльністю шляхом здійснення п'яти основних функцій: планування, організації, обліку, контролю і регулювання руху інвестицій. Це дасть змогу оптимально забезпечувати як розміщення інвестиційних ресурсів, так і їх фактичне використання в інтересах усіх учасників інвестиційного процесу, зводячи до мінімуму неефективне їх використання .

Однією з найважливіших умов удосконалення системи публічного управління інвестиційними процесами в регіоні є забезпечення легітимності

дії державних регуляторів, закріплення методів впливу на інвестиційні процеси в регіоні відповідно до чинних законодавчих актів і прийнятих програм розвитку, за обов'язкової наявності чітких умов їх реалізації.

3.3. Стратегічний підхід до розвитку інвестиційних механізмів публічного управління на основі публічно-приватного партнерства

Публічно -приватне партнерство є дієвим інструментом залучення інвестицій на створення, розвиток і модернізацію інфраструктури, підвищення ефективності управління публічними об'єктами та доступності суспільно значущих послуг [116]. Підтвердженням широкого розповсюдження ППП у світі є, зокрема, статистика European PPP Expertise Centre (EPEC), за даними якого в країнах ЄС у 2020 році сукупна вартість транзакцій ППП склала 7,9 млрд євро (рис. 3.5). Внаслідок коронакризи це мінімальне значення за останні 10 років (на 27% менше, ніж у 2019 році (млрд. 10,8 євро). Кількість транзакцій ППП, які досягли фінансового закриття, дещо знизилася до 34, порівняно з 38 у 2019 році. Це найнижча кількість транзакцій з 1997 року. Середній розмір угоди зменшився до 231 млн євро (284 млн євро в 2019р.). Шість великих транзакцій були закриті в 2020 році. Їх сукупна вартість склала 5,1 млрд. євро., що становить 65% загальної ринкової вартості (проти 55% у 2019 році). Найбільші транзакції, що досягли фінансового закриття у 2020 році, такі: розширення доріг А3 - (1,5 млрд євро) у Німеччині; автомагістраль А49 з'єднує Кассель із Швальмом-Едером-Крайсом (1 млрд євро) у Німеччині; концесія аеропорту Софія - (881 млн євро) в Болгарії; А 465 Dualling Section 5 & 6 - (716 млн євро) у Сполученому Королівстві; Маршрут Center-Europe Atlantique-(548 млн. Євро) у Франції; та Loiret FTTH Broadband PPP (500 млн євро) у Франції. В цілому з 2014 року спостерігається постійне зниження обсягів фінансування, що вибіляє держава на фінансування проектів ППП [194; 195].

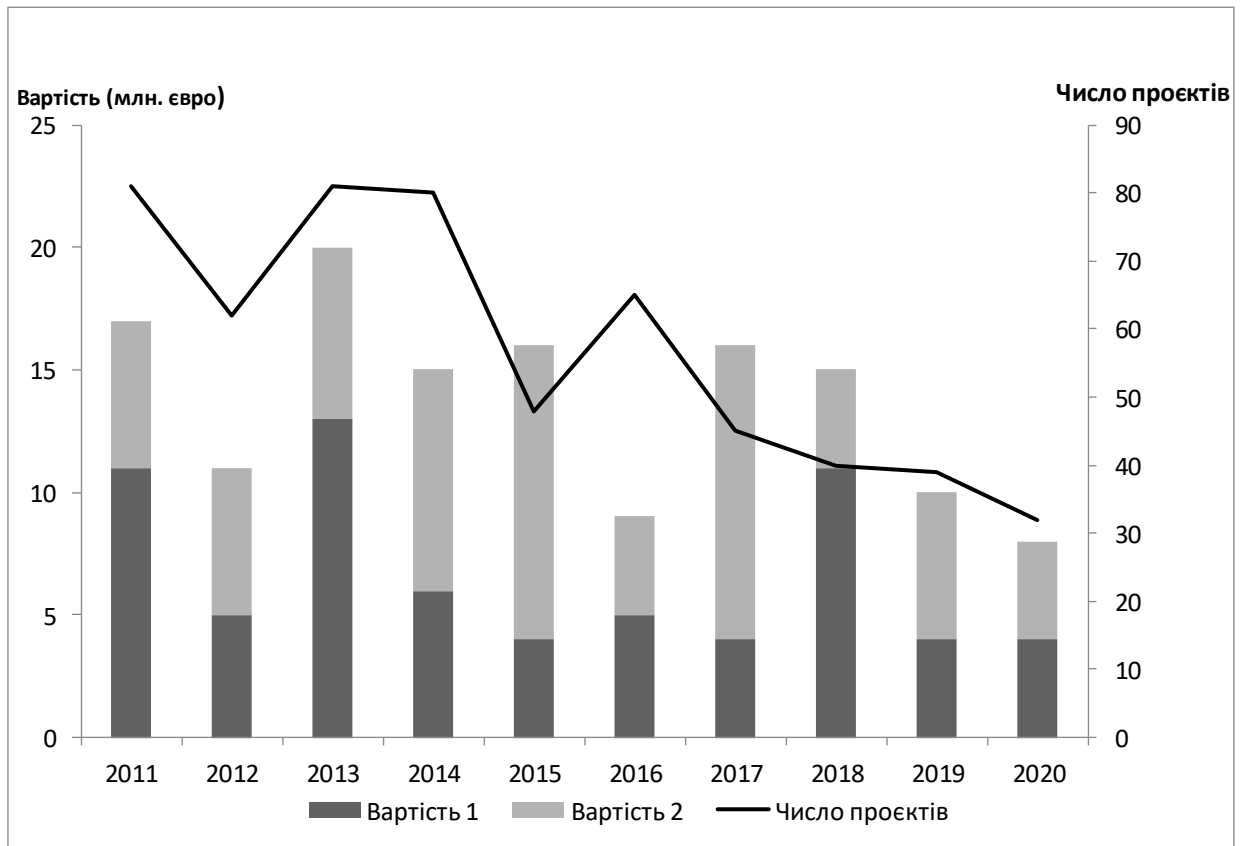

Рис.3.5. Європейський ринок ППП за вартістю та кількістю проєктів

Джерело : [195].

На даний момент Сполучене Королівство та Франція є глобальними лідерами у сфері ППП (дод. Л.). Крім того, Франція виступає лідером у фінансуванні проєктів публічно-приватного партнерства у сфері побудови магістральних газопроводів (Дод. К.)

Більшість проєктів в Європейських країнах локалізовані в соціальній сфері (Рис.3.6. , табл. 3.3).

Щодо тенденцій розвитку ППП в Україні слід зазначити, що практичне застосування даного інвестиційного інструменту розпочалося значно пізніше, ніж у світі. По-друге, перші 20 років Україна ще не мала ані бізнес-сектору, спроможного генерувати приватних партнерів, ані відповідного законодавства, ані регуляторного механізму, ані політики публічно-приватного партнерства. Саме тому протягом перших 20 років відбувався процес становлення як бізнес-сектору, так і ППП. [95, с.10].

Таблиця 3.3

Секторальні пріоритети ППП в Європейських країнах , 2006-2017 рр.

Сектор економіки	Кількість угод (проектів) ППП		Обсяг інвестицій	
	од	%	млрд. євро	%
1. Освіта	281	27,7	24,245	11,9
2. Транспорт	229	22,6	114,567	56,0
3. Охорона здоров'я	204	20,1	32,677	16,0
4. Суспільний порядок та безпека	77	7,6	6,898	3,4
5. Навколишнє середовище	78	7,7	13,324	6,5
6. Житлові та суспільні послуги	61	6,0	5,678	2,9
7. Відпочинок та культура	56	5,5	3,597	1,7
8. Суспільні послуги	29	2,8	3,328	1,6
Всього	1015	100,0	204,314	100,0

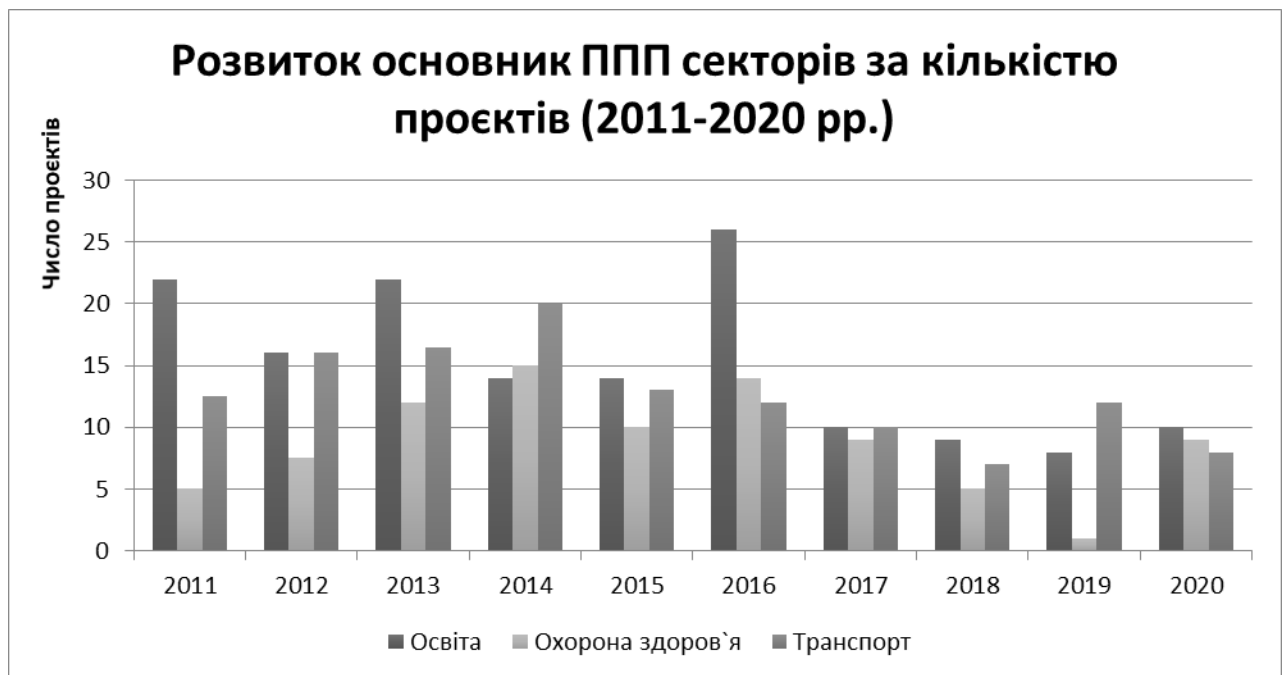
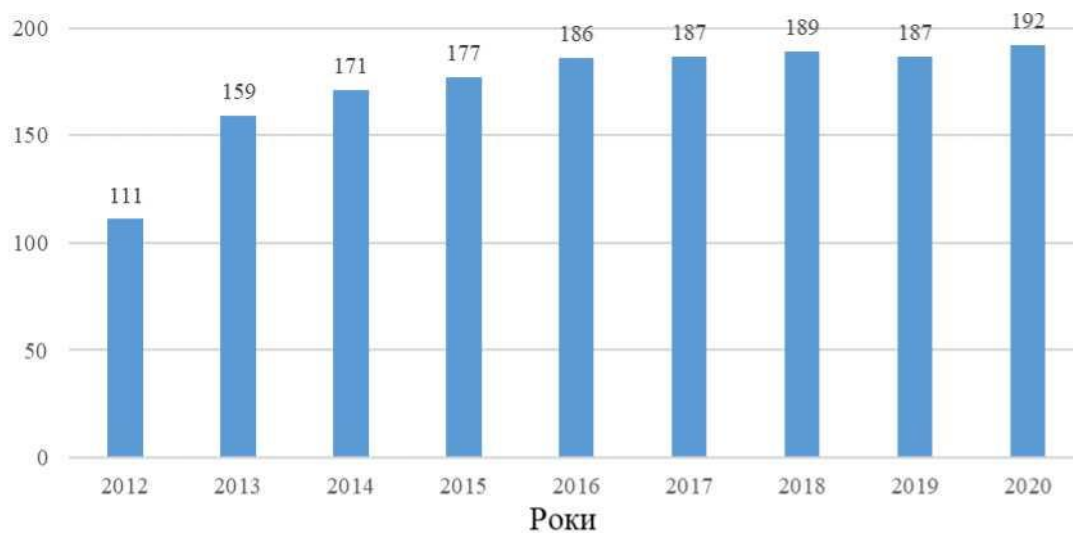

Рис. 3.6. Розвиток основних секторів ППП в Європейських країнах за кількістю проектів (2011-2020 рр.)

В Україні за даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на 01.01.2020 р. на засадах ППП укладено 187 договорів, з яких реалізується 52 договори (34 - концесії, 16 - про спільну діяльність, 2

інших). При цьому 135 договорів не виконуються, оскільки у 4-х з них закінчився термін дії, 18 - розірвано, а 113 - не виконується) [119]. Тобто 61,0% укладених угод ДПП не виконуються, залишаючись лише декларацією намірів (1% розірваних та 60,4% тих, що не виконуються).

* – попередні дані за 2020 р. (прогноз автора)

Рис. 3 6. Динаміка угод ППП в Україні, 1992-2020 рр. [119]

Географічна локація проєктів (угод) ППП в Україні демонструє на 01.01.2020 р. лідерство двох областей (рис. 3.7) - Миколаївської (15 проєктів ППП) та Київської (10 проєктів ППП).

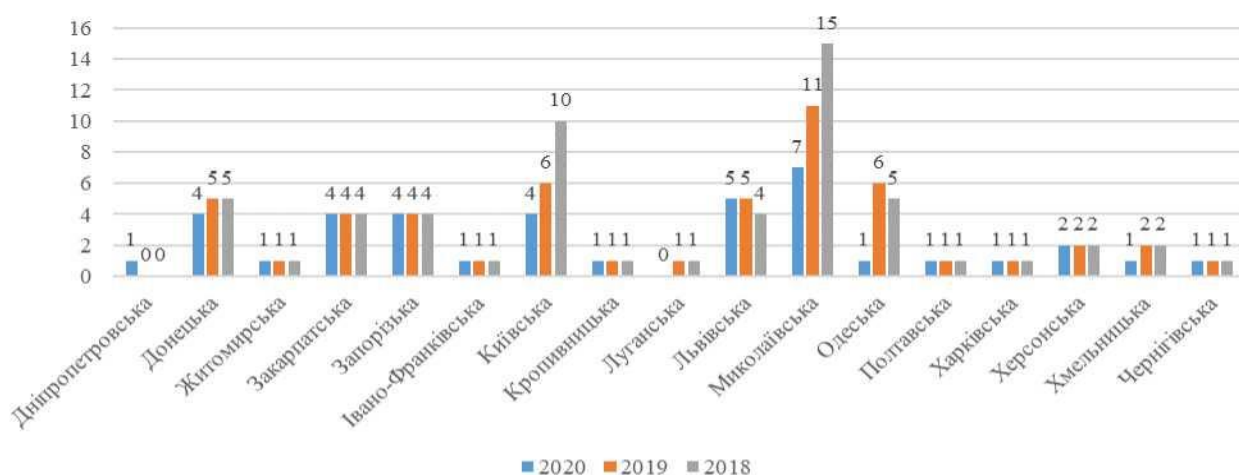

Рис.3.7. Географічна локація проєктів ППП в Україні за 2018-2020рр.

Другу групу утворюють Одеська та Донецька (по 5 проєктів ДПП), Львівська, Закарпатська, Запорізька (по 4 проєкти ДПП) області.

Аутсайдером списку є Дніпропетровська область, у якій не укладено жодної угоди про ДПП остання 2 роки (2019-2020рр.).

У кожному регіоні є особливості та рівні передумови для розвитку ДПП. Зокрема, у Харківській області актуальні проекти ДПП з будівництва дошкільних установ, у Одеській та Миколаївській - морські порти [95, с. 12].

На сьогодні існують певні проблеми, що є перешкодою активізації застосування механізму публічно-приватного партнерства в Україні. (Дод. Н.; дод. О). До них доцільно віднести наступні: недосконала регуляторна політика (оподаткування, тарифи, дозвільна система, непрозорість тощо); відсутність відповідної інституційної інфраструктури (підготовка, відбір, моніторинг реалізації проектів ППП); недосконала система державної підтримки, нерозвиненість механізмів ППП; недосконале нормативно-правове та методичне забезпечення відбору та реалізації проектів ППП

Науковці, позиціонуючи ППП як засіб модернізації економіки та підвищення якості державних послуг наголошують, що якісна підготовка проектів ППП є запорукою успішності їх реалізації, тому важливим є підвищення інституційної спроможності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. І Україна вже здійснює кроки конструктивні кроки. Так, спершу, в 2017 році, було створено під розділ ДПП при Департаменті залучення інвестицій Міністерства економіки України. Його головними завданнями є перегляд старого і впровадження нового законодавства з ДПП. У 2019 році підписано Меморандум про взаємодію між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (нині Міністерство економіки України) та Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) групи Світового Банку, що дозволило Міністерству економічного розвитку отримати експертну підтримку консультантів Міжнародної фінансової корпорації та заснувати при Міністерстві Агенцію з питань підтримки державно-приватного партнерства (далі – «Агенція ДПП»).

Метою створення Агенції ДПП є зміцнення інституційної спроможності, як на центральному, так і на місцевому рівнях шляхом

сприяння реалізації якісно нових проєктів, передусім у сфері української інфраструктури, що у свою чергу забезпечує приріст інвестицій, сформовує нові робочі місця та сприяє зростанню надходжень до бюджетів усіх рівнів. Агенція також проводить активну роботу з питань регулювання ДПП, розробляючи рекомендації з політики та просуваючи проєкти ДПП на національному та регіональному рівнях.

Основними функціями української Агенції є ідентифікація проєктів ДПП, підготовка техніко-економічних обґрунтувань для державних партнерів, допомога у підготовці конкурсної документації, проведення тренінгів та конференцій, тощо.

Водночас є значний досвід і лідерський потенціал розвитку реформ ДПП у Міністерства інфраструктури, де розташований Проєктний офіс із розвитку державно-приватного партнерства «SPILNO». Реалізація проєкту стала можлива завдяки Фонду Western NIS Enterprise Fund (WNISEF), що заснований за фінансування уряду США через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Основне завдання Проєктного офісу – запустити механізм державно-приватного партнерства в Україні через зміну українського законодавства, та підготовки і практичної реалізації трьох пілотних проєктів - Проєкт концесії залізнично-поромного комплексу ДП «Морський торговельний порт “Чорноморськ”», Проєкт концесії ДП «Стивідорна компанія “Ольвія”», Проєкт концесії ДП «Херсонський морський торговельний порт».

Тож паралельне існування двох спеціалізованих установ - Агенції ДПП при Міністерстві економіки України та Проєктного офісу із розвитку ДПП при Міністерстві інфраструктури створює певні «сірі зони» в сенсі розмежування сфер інтересів і спеціалізації кожного з цих органів.

У даному аспекті важливим постає завдання налагодження взаємодії і набуття спільного досвіду підготовки і управління проєктами ППП.

На рис. 3.7. представлено модель забезпечення інституційної спроможності розвитку ППП в Україні, в основу якої закладено

конструктивну взаємодія та належну скоординованість діяльності спеціалізованих установ.

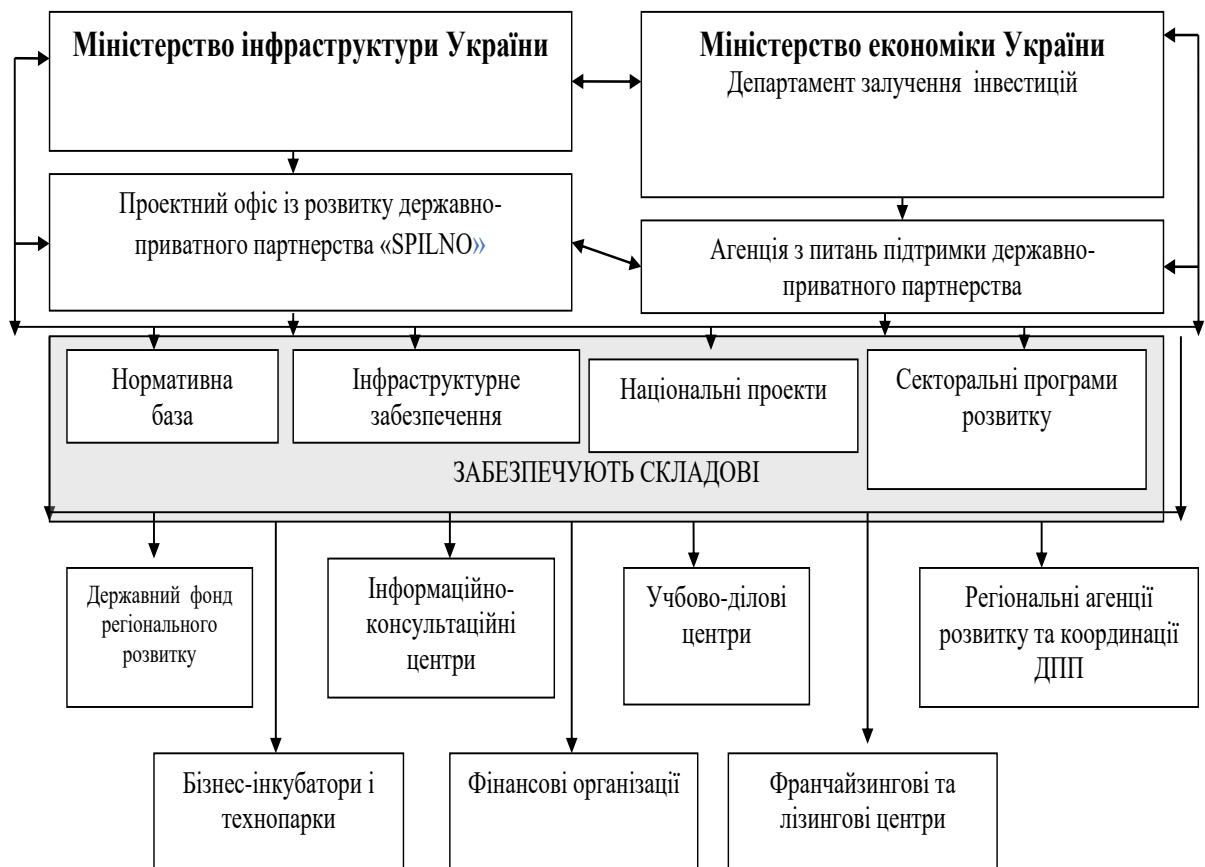

Рис. 3.7 Модель забезпечення інституційної спроможності розвитку ППП в Україні

Джерело: систематизовано автором

Важливим у даному аспекті є заснування в регіонах спеціалізованих структур з розвитку і координації ППП. Саме вони мають стати ключовим елементом системи інституційного забезпечення розвитку ППП з урахуванням цілей адміністративної реформи та забезпечення оптимального поєднання державних, регіональних та місцевих ініціатив з інтересами приватного сектору (дод.П) . Успішна реалізація проектів ППП на місцевому рівні сприятиме зміцненню довіри між державою та бізнесом, адже в умовах загострення кризових явищ саме довіра та об'єднання зусиль дозволить продовжити тренд у напрямі модернізації економіки, створення точок

ефективного інноваційного та високотехнологічного зростання і розвитку територій та забезпечити якісне життя населення.

Ґрунтуючись на нашому дослідженні, ми пропонуємо такі рекомендації щодо розбудови системи забезпечення розвитку ППП в Україні (табл. 3.4.)

Таблиця 3.4

Напрями удосконалення системи забезпечення розвитку ППП в Україні

Сфера/складова удосконалення	Напрямок удосконалення
Інституційна	Забезпечення узгодженості та скоординованості діяльності спеціалізованих установ, а також уникнення імовірності розпорошення повноважень
Організаційна	<ul style="list-style-type: none"> - Декларування довгострокових пріоритетів щодо ППП та узгодження проектів ППП з інвестиційними пріоритетами Уряду; - Розробка єдиної методологічної бази оцінювання ефективності ППП в т.ч. з питань підготовки техніко-економічного обґрунтування, ринкової оцінки проектів, моніторингу реалізації, оцінки ефективності фінансування, критеріїв пріоритетності; - Експертне обговорення альтернативних рішень
Регіональна	<ul style="list-style-type: none"> - Інтеграція принципів, завдань, цільових установок ППП в регіональні документи соціально-економічного планування та програмування; - Коригування інвестиційної стратегії регіону з урахуванням потреб і можливостей приватних інвесторів.
Кадрова	<ul style="list-style-type: none"> - Формування системи обміну досвідом в сфері ППП. - Створення системи підготовки кадрів, в т. ч. сертифікація експертів та затвердження кваліфікаційних вимог до членів конкурсних комісій
Фінансова	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення доступності позикового фінансування для реалізації проектів ППП (субсидування процентних ставок, залучення коштів пенсійних фондів і страхових компаній); - Розширення використовуваних інструментів бюджетного фінансування (державні гарантії, бюджетний кредит, цільові дотації); - Поліпшення умов інвестування і спрощення доступу до позикового капіталу.
Сфера контрактних відносин	<ul style="list-style-type: none"> - Удосконалення механізму приватної ініціативи; - Розробка і постійне вдосконалення єдиних механізмів відбору приватних партнерів для реалізації проектів ППП, особливо в частині забезпечення транспарентності процедур; - Чітке визначення відповідальності приватних партнерів за порушення умов договору

Екологічна	- Розробка методологічної бази аналізу наслідків реалізації проектів ППП для довкілля та аналізу вразливості/невразливості інфраструктурних проектів ППП до зміни клімату; - Узгодження екологічної оцінки проектів ППП з екологічними вимогами Уряду і кліматичними змінами.
Соціальна	Розробка методологічної бази аналізу соціальної значущості проектів. Вона має містити процедури прозорих і ефективних консультацій із вразливими спільнотами, врегулювання спорів, аналіз впливу з урахуванням гендерних факторів і моніторинг соціальних показників.

Незважаючи на те, що Уряд України приділяє особливу увагу розвитку та управлінню ефективними ППП в країні як на національному, так і на регіональному рівнях (переглянув низку нормативно-правових актів, а також сформував інституційну основу управління ППП, зокрема концесіями) єдиного програмного документу, який би чітко висвітлював механізми реалізації проектів в рамках державного-приватного партнерства, визначав терміни реалізації та потребу у фінансуванні з державного бюджету на даний момент не створено.

Кроком вперед в цьому напрямку стала би розробка та прийняття Загальнодержавної стратегії впровадження державно-приватного партнерства в Україні (далі Стратегія). Законом України «Про державно-приватне партнерство» передбачений широкий спектр застосування такого виду взаємодії між державою та приватним інвестором. Однак важливе значення має затвердження уніфікованого Переліку пріоритетних для держави стратегічних пріоритетів впровадження проектів ДПП, що дозволить ефективно використовувати ресурси держави та бізнесу з метою досягнення найкращого результату [99] .

Так, в Україні вже затверджено Перелік пріоритетних для держави інвестиційних проектів, як виконання пункту 56 Плану заходів з виконання Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 № 534). Однак це лише незначний крок на шляху забезпечення системності та стратегічної у питаннях розвитку ППП.

Міністерство економіки України вже тривалий час проводить системну роботу щодо вдосконалення умов для розвитку публічно-приватного партнерства, однак розробка зазначеної Стратегії дозволить встати на шлях стратегічного вирішення основних проблем ППП в Україні серед яких: занадто зарегульованість отримання дозвільних документів, непрозорість схем отримання дозволів на ведення господарської діяльності у деяких секторах економіки, недотримання принципів рівності серед учасників при проведенні конкурсу з визначення приватного партнера, відсутність реальних грошових коштів у інвесторів і надвисока вартість кредитних ресурсів, відсутність можливості відшкодування вкладених коштів інвестора з боку держави, обмеженість бюджетних коштів, низький рівень прибутковості ППП-проектів; невизначеність з точки зору прогнозування і планування економічна ситуація, низька інформованість сфери бізнесу щодо юридичних форм ППП, низька правова захищеність приватних інвесторів і кредиторів при реалізації регіональних і муніципальних інфраструктурних проектів.

Відповідно основною метою стратегії - зміцнення потенціалу публічно-приватного партнерства, включаючи вдосконалення правової бази, забезпечення транспарентності у відносинах, впровадження сучасних управлінських та фінансових інструментів в сфері ППП, реалізацію демонстраційних проектів, інституційний розвиток ППП в т.ч. інститутів підтримки державно-приватного партнерства. Стратегія має передбачати включення до Державного бюджету на відповідний рік суми видатків на підтримку проектів, що плануються реалізувати в рамках державно-приватного партнерства, або на співфінансування, якщо це передбачено відповідним договором.

Концептуальна модель розробки стратегії розвитку ППП представлено на рис. 3.8.

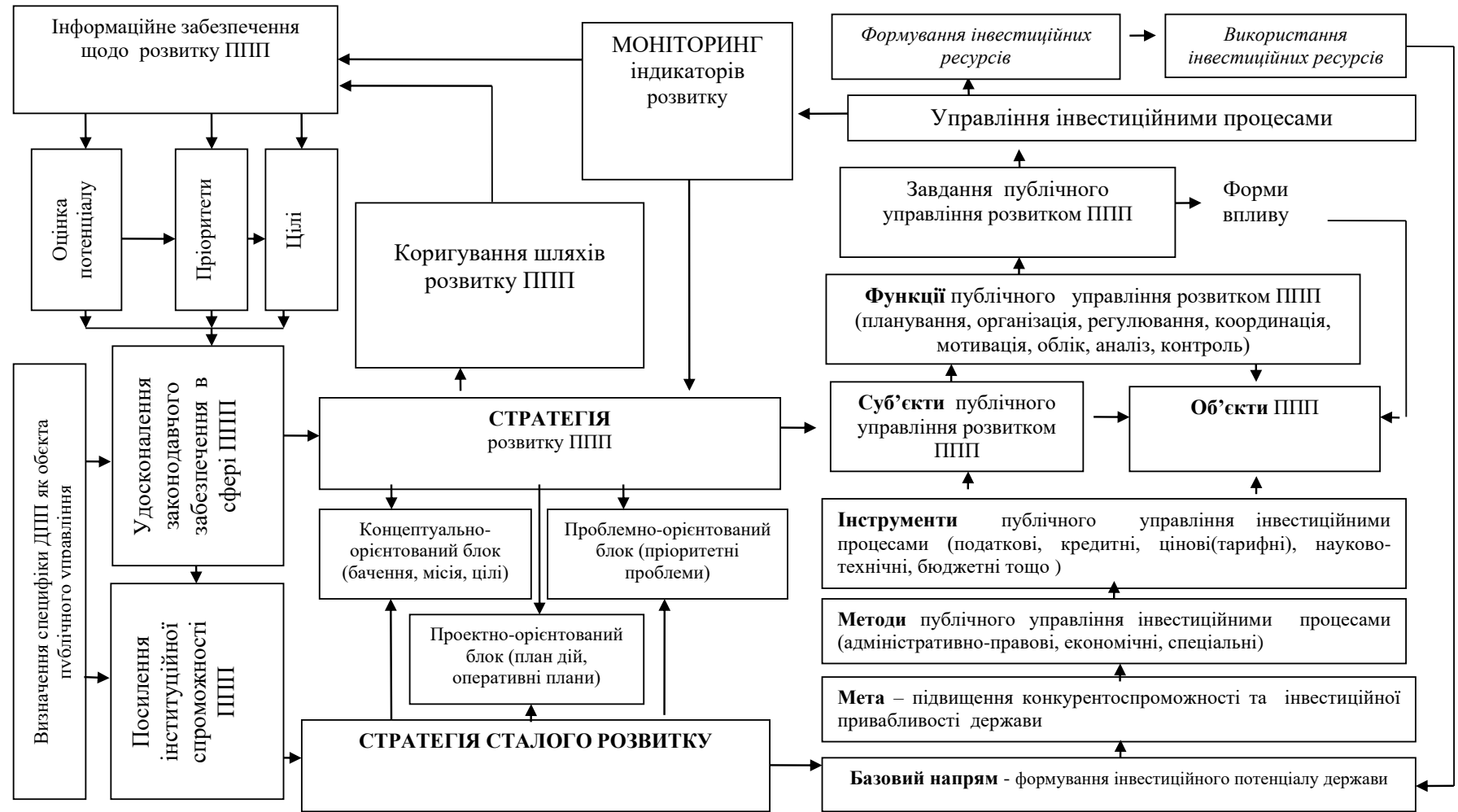

Рис. 3.8. Концептуальна модель розробки стратегії розвитку ППП

Джерело: запропоновано автором

У разі реалізації масштабних соціально-економічних завдань держава та бізнес можуть і повинні ефективно співпрацювати, особливо там, де для такої співпраці існують історично сформовані передумови. Більше того, на сучасному етапі різноманітні нові форми державно-приватного партнерства відкривають широке поле для успішної взаємодії. Таким чином, впровадження окреслених рекомендацій щодо розбудови системи забезпечення розвитку ППП як інвестиційного механізму публічного управління в Україні, а також розроблення та прийняття на державному рівні Стратегії розвитку публічно-приватного партнерства призведе до стрімкого розвитку даного виду взаємодії між державним та приватним партнерами в Україні, що в свою чергу значно покращить стан державних та комунальних підприємств та збільшить кількість інвестицій в економіку країни. Такий шлях буде сприяти протидіяти кризовим явища та надасть можливості застосовувати нестандартні заходи реагування на «інвестиційний голод» економіки.

Висновки до розділу 3

1. Визначено перспективи використання індикативного планування системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні як інструменту реалізації стратегічних орієнтирів комплексного розвитку регіону, впровадження якого дасть змогу забезпечити збалансоване використання інвестиційних ресурсів регіону (промислово-фінансових, людських, природних). Окреслено методичні положення підвищення ефективності інвестиційних механізмів публічного управління розвитком регіонів, що передбачають координування інвестиційних процесів на основі впровадження системи індексів та інтегральних індикаторів стану регіональних підсистем (соціальної, економічної, екологічної) з метою своєчасної ідентифікації загроз та вжиття коригувальних заходів в аспектах посилення інвестиційного потенціалу регіону.

2. Запропоновано використання методів програмно-цільового управління інвестиційними процесами, що дають змогу встановити ієрархію цілей інвестування і відповідності їх досягнення для конкретних учасників інвестиційних програм. Доведено необхідність формування єдиної інформаційної бази, адекватної системі індикативного управління інвестиційними процесами, з метою моніторингу комплексного еколого-соціально-економічного розвитку регіону. Обґрунтовано поєднання двох механізмів управління: індикативно-мотиваційного і програмно-цільового, залежно від об'єкта управління. При цьому обов'язкова реалізація першого з них і рекомендаційне здійснення другого на основі системи нормативів еколого-соціально-економічного розвитку регіонів, до формування якої слід підходити з позицій оцінки відповідних характеристик ресурсів регіону.

3. Представлено пропозиції щодо вдосконалення інвестиційних механізмів публічного управління, а саме: запропоновано стратегічний підхід до розвитку інвестиційних механізмів публічного управління на основі зміцнення потенціалу державно-приватного партнерства, що базується на використанні прогресивних методів і технологій управління, орієнтованих на збалансування інтересів суб'єктів партнерських відносин; забезпечення інституційної спроможності розвитку державно-приватного партнерства; вдосконалення правової бази; забезпечення транспарентності у відносинах на всіх етапах підготовки та реалізації проекту; впровадження сучасних управлінських та фінансових інструментів підтримки.

Обґрунтовано необхідність розроблення та прийняття на державному рівні стратегічного програмного документа - Стратегії розвитку державно-приватного партнерства - як інструменту налагодження ефективної взаємодії держави та приватного сектора через формування державної політики щодо розвитку державно-приватного партнерства та правового регулювання відносин у сфері реалізації проектів, заснованих на принципах державно-приватного партнерства. Стратегія виступатиме модельним каркасом стимулювання економічного та соціального розвитку через залучення

приватних інвестицій у соціально важливі інфраструктурні проекти та забезпечуватиме позиціонування приватного сектора як рівноправного партнера держави у виконанні стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни, у тому числі в розподілі економічних ефектів, ризиків та зобов'язань.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено обґрунтування теоретико-методичних положень та розробку практичних рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційних механізмів публічного управління в регіонах України, що дає підстави зробити відповідні висновки та узагальнення:

1. Узагальнено науковий доробок щодо дослідження теоретичних засад публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні. За результатами дослідження сутності інвестиційних процесів та визначення їх ролі в соціально-економічному розвитку констатовано, що в рамках державної інвестиційної політики як комплексу правових, адміністративних та економічних заходів, спрямованих на поширення та активізацію інвестиційних процесів, реалізується послідовний організаційний державно-управлінський вплив на підставі принципів, властивих розвиненій ринковій економіці, де учасники інвестиційного процесу дотримуються законів попиту та пропозиції, діючих на фінансових ринках. Зазначено, що головним завданням державної інвестиційної політики є формування сприятливого середовища, що забезпечує активізацію інвестиційних процесів, які утворюють синергетичний ефект у проведенні великомасштабних політичних, економічних і соціальних перетворень, спрямованих на створення сприятливих умов для стійкого економічного зростання.

Систематизовано принципи управління інвестиційними процесами, що враховують об'єктивні закономірності раціональної організації та здійснення державою функцій управління, а також спрямовані на формування сприятливого інвестиційного середовища та забезпечення комплексного економічного зростання. Визначено основні напрями державного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні, а саме: підвищення ефективності освоєння бюджетних інвестиційних ресурсів шляхом їх конкурсного розміщення, використання змішаного державно-приватного фінансування пріоритетних інвестиційних проектів, надання державних

гарантій, посилення державного контролю за цільовим використанням бюджетних коштів; забезпечення умов для вдосконалення корпоративних відносин, приведення рівня корпоративного управління у вітчизняних компаніях до міжнародних стандартів; зниження реальних відсоткових ставок до рівня, що відповідає ефективності інвестицій у реальний сектор економіки; формування сприятливих організаційно-правових передумов для зниження ймовірних інвестиційних ризиків і запобігання їх виникненню, що сприятиме стимулюванню внутрішніх і зовнішніх інвестицій, а також вкладів населення. Запропоновано під державною інвестиційною політикою на регіональному рівні розуміти науково обґрунтовану діяльність регіональних органів державного управління та органів місцевого самоврядування, спрямовану на поширення та активізацію інвестиційних процесів у регіоні з метою реалізації стратегічних завдань розвитку економіки регіону, підвищення його інвестиційної привабливості, створення сприятливих умов для всіх суб'єктів господарювання і вирішення соціальних та екологічних проблем.

2. За результатами дослідження зарубіжного досвіду формування системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні визначено, що успішність реалізації регіональних інвестиційних програм і проектів пов'язана зі знаходженням гнучкого співвідношення участі держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства, а також із забезпеченням належного рівня «координаційного управління», що передбачає погодженість дій усіх учасників інвестиційної діяльності в регіоні. На основі вивченого досвіду запропоновано такі напрями формування державної інвестиційної політики на рівні регіону: врахування інвестиційних ризиків; підвищення мотиваційної складової управління інвестиційним процесом у регіоні шляхом удосконалення регіонального ринку інвестиційних проектів; посилення значення й ролі фінансово-кредитних установ у залученні інвестицій у регіон; надання всебічної підтримки розвитку малого і середнього підприємництва; концентрація фінансових ресурсів у галузях, що виробляють кінцеву

продукцію, мають значний експортний потенціал, забезпечують швидкий обіг капіталу та стабільні бюджетні надходження.

3. Проведений аналіз державної інвестиційної політики на державному та регіональному рівнях показує низьку ефективність дій органів державної влади та місцевого самоврядування щодо інвестиційної діяльності в цілому по Україні та у Рівненській області зокрема. Наголошено, що державні та регіональні органи влади повинні проводити активну регіональну політику, яка мінімізує розриви в розвитку регіонів. Проведені дослідження свідчать про необхідність активізації інвестиційної політики в Рівненській області за допомогою ряду заходів, у тому числі доцільно докладати зусиль для зміцнення зв'язків з міжнародними, державними та регіональними інвестиційними фондами; сприяти індустріалізації, діджиталізації, що дасть змогу спростити доступ інвесторів у регіон, сприяти забезпеченню отримання інформації для потенційних інвесторів щодо програм, проектів; підвищувати інвестиційно-інноваційну спрямованість територіального розвитку на основі формування індустріальних парків; підтримувати розвиток державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері; сприяти покращенню інфраструктурної та організаційно-правової підтримки інвестиційної діяльності, мінімізувати тиск на інвесторів та забезпечувати додаткові гарантії.

На основі дослідження проблематики застосування інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні систематизовано дестабілізуючі чинники, а саме: у частині властивостей інституціонального забезпечення: відсутність стабільності; слабо виражений регуляторний характер і потужний фіскальний вплив; орієнтованість на види діяльності, а не на інвестиційні проекти; невідповідність реальній структурі ринкової економіки; неповна корельованість зі світовою нормативною базою; слабкі акценти із захисту вітчизняних товаровиробників на світових ринках; слабка підтримка регіональних ініціатив та ініціатив суб'єктів господарювання; надмірна централізованість нормативної бази і низька орієнтованість на

регіональну специфіку; високий ступінь корумпованості регуляторних інституцій; структурна невідповідність ринковому типу господарського комплексу; загальна нерозвиненість інвестиційної інфраструктури; низька здатність ефективної роботи фінансових інституцій з учасниками інвестиційного процесу; високий рівень міжрегіональної диференціації темпів економічного зростання внаслідок несистемного розподілу інвестиційних ресурсів за сферами діяльності та регіонами; у частині ресурсного забезпечення: низькі темпи приросту капіталу; обмежений набір джерел для інвестування; прагнення до надприбутків за короткий термін інвестування; невідповідний кваліфікаційний рівень управлінського персоналу; недостатність досвіду роботи на інвестиційних ринках; нестача досвіду стратегічного інвестування; у частині властивостей реципієнтів: непривабливість об'єктів інвестування через зношеність капіталу та застарілість технологій; брак досвіду роботи на інвестиційних ринках та з іноземними партнерами.

Визначено основні принципи побудови методів підвищення ефективності управління інвестиційними процесами в комплексному розвитку регіонів, а саме: принцип оптимального поєднання методів державного регулювання й ринкових механізмів господарювання; принцип дотримання макроекономічних і структурних пропорцій еколого-соціально-економічного розвитку; принцип ефективного використання всіх наявних джерел фінансування та вибір найбільш ефективних форм державної підтримки пріоритетних інвестиційних програм і проектів; принцип цілеспрямованої та ефективної інституціональної підтримки рівня активності інвестиційних процесів; принцип запобігання необґрунтованій асиметрії еколого-соціально-економічного розвитку регіонів; принцип мультиплікатора; принцип інноваційності інвестиційних проектів.

4. За результатами оцінювання ефективності інвестиційних механізмів публічного управління на регіональному рівні окреслено ключові напрями державного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні:

моніторинг рівня економічного розвитку регіону; мінімізація ризику інвестиційного процесу; побудова системи регіонального управління інвестиційними процесами. Наголошено, що серед наявних інструментів реалізації державної інвестиційної політики основним інструментом впливу регіональних органів управління на інвестиційний розвиток регіону є обласні цільові програми. При цьому обласні цільові програми можуть бути двох видів: спрямовані на вирішення завдання стимулювання соціально-економічного розвитку (наприклад, забезпечення прискореного економічного зростання) і спрямовані на вирішення завдання забезпечення відтворення ресурсів розвитку (у тому числі на вирішення проблем кризових територій). Реалізація обласних цільових програм через моніторинг наявної ситуації в регіоні дає змогу розглядати існуючі проблеми з технологічної, екологічної, економічної, соціальної, демографічної, культурно-освітньої та інших точок зору, а також збалансувати ресурсний і виробничий потенціал у напрямі комплексного розвитку територій.

5. Визначено перспективи використання індикативного планування системи публічного управління інвестиційними процесами на регіональному рівні як інструменту реалізації стратегічних орієнтирів комплексного розвитку регіону, впровадження якого дасть змогу забезпечити збалансоване використання інвестиційних ресурсів регіону (промислово-фінансових, людських, природних). Окреслено методичні положення підвищення ефективності інвестиційних механізмів публічного управління розвитком регіонів, що передбачають координування інвестиційних процесів на основі впровадження системи індексів та інтегральних індикаторів стану регіональних підсистем (соціальної, економічної, екологічної) з метою своєчасної ідентифікації загроз та вжиття коригувальних заходів в аспектах посилення інвестиційного потенціалу регіону.

6. Представлено пропозиції щодо вдосконалення інвестиційних механізмів публічного управління, а саме: запропоновано стратегічний підхід до розвитку інвестиційних механізмів публічного управління на основі

зміцнення потенціалу державно-приватного партнерства, що базується на використанні прогресивних методів і технологій управління, орієнтованих на збалансування інтересів суб'єктів партнерських відносин; забезпечення інституційної спроможності розвитку державно-приватного партнерства; вдосконалення правової бази; забезпечення транспарентності у відносинах на всіх етапах підготовки та реалізації проекту; впровадження сучасних управлінських та фінансових інструментів підтримки.

Обґрунтовано необхідність розроблення а прийняття на державному рівні стратегічного програмного документа - Стратегії розвитку державно-приватного партнерства - як інструменту налагодження ефективної взаємодії держави та приватного сектора через формування державної політики щодо розвитку державно-приватного партнерства та правового регулювання відносин у сфері реалізації проектів, заснованих на принципах державно-приватного партнерства. Стратегія виступатиме модельним каркасом стимулювання економічного та соціального розвитку через залучення приватних інвестицій у соціально важливі інфраструктурні проекти та забезпечуватиме позиціонування приватного сектора як рівноправного партнера держави у виконанні стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни, у тому числі в розподілі економічних ефектів, ризиків та зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акименко О.Ю. Теоретично.методологічне обґрунтування інвестиційного процесу. *Збірник наукових праць Кіровоградського державного технічного університету. Економічні науки*. 2003. Вип.5. С. 63-72.
2. Алиев Джавид Ягуб оглы Инвестиционная политика государства на современном этапе: кейс Азербайджана. *Инвестиції: практика та досвід*. 2018. № 19. С. 46-50
3. Андрюшкевич О.А. Индикативное планирование в экономиках разного типа. 2012. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.kapital-rus.ru/articles/article/199716/#a1> (дата звернення: 01.09.2021).
4. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия . СПб. : Изд.во «Питер», 1999. 416 с.
5. Антонець Т. В. Особливості сучасної державної інвестиційної політики. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки*. 2013. № 4. С. 149-154.
6. Бакуменко В.Д., Надолішній П.І. Теоретичні та організаційні засади державного управління: : навчальний посібник. К. : Міленіум, 2003. 162 с.
7. Бакуменко В.Д. Формування державно.управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: монографія. Редкол.: В. М. Князев, П. І. Надолішній, М. І. Мельник та ін. . К. : Вид.во УАДУ, 2000. 328 с.
8. Білик Р. Р. Детермінанти регіонального розвитку у вимірі економічної безпеки України : монографія. Львів : НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України», 2016. 352с.
9. Білоус А. Державно-приватне партнерство в Україні: чи буде інакше цього разу. Офіційний сайт незалежної аналітичної платформи «Вокс Україна». – URL: <https://voxukraine.org/derzhavno-privatne-partnerstvo-v-ukrayini-chi-bude-inakshe-tsogo-razu/> (дата звернення: 01.09.2021)

10. Бова Т. В. Державна інноваційно-інвестиційна політика України : теорія, методологія, напрями розвитку : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 452 с.
11. Бондарчук Н. В. Державне регулювання інвестиційної діяльності в сільському господарстві. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Вип. 17. С. 36-40. – URL: <http://pag-journal.iei.od.ua/17-2020> (дата звернення: 01.09.2021)
12. Бондарчук Н. В. Інвестиції та економічна безпека: виклики сьогодення// *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону* : науковий журнал. Івано-Франківськ : Вид-во ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, 2020. Вип. 16. Т. 1. . С.94-101. . – URL:<http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10120/1/4525-Article%20Text-9946-1-10-20201217.pdf> (дата звернення: 01.09.2021)
13. Бударна В.О. Інвестиційна політика держави: стан законодавчого забезпечення. *Економічна теорія і право*. 2016. №3. С. 176-186. – URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp.content/uploads/2017/01/3.176.187.pdf> (дата звернення: 01.09.2021)
14. Буркинський Б.В., Лайко О.І. Сучасні напрямки регіональної інвестиційної політики. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 3 (107). – URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20143\(107\)/sep20143\(107\)_029_BurkinskyBV, LaykoOI.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20143(107)/sep20143(107)_029_BurkinskyBV, LaykoOI.pdf) (дата звернення: 01.09.2021).
15. Бутко М.П. Акименко О.Ю. Методологічні засади формування інвестиційного потенціалу регіональних господарських систем. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 5. С. 3-7.
16. Бутник О. О. Специфіка державного управління інвестиційною діяльністю в регіоні. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. К.: ВПЦ АМУ, 2010. Вип. 4(10). С. 380-385.

17. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: у 6 т. Т. 4: Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі. Ф. О. Ярошенко, О. І. Амоша та ін. К.: НДФІ, 2004. 364 с.

18. Бучинський О. Державне регулювання розвитку інвестиційних процесів в регіонах в умовах сталого розвитку. *Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за між-нар. участю (Київ, 2020 р.) За заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2020. С. 267-269. – URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/8c3484cc-59f7-44b8-8c3d-72b97dca98a5.pdf> (дата звернення: 01.09.2021)

19. Бучинський О. Посилення ролі держави в управлінні інвестиційним розвитком регіонів. *Публічне управління XXI століття: синтез науки і практики* : збірник тез XIX Міжнародного наукового конгресу 19 квітня 2019 р. Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2019. С. 386-390. – URL: https://kbuara.kh.ua/wp-content/themes/kbuara/filesforpages/publications/2019_01.pdf (дата звернення: 01.09.2021)

20. Бучинський О. Принципи управління інвестиційними процесами в регіонах. *Становлення публічного адміністрування в Україні* : матеріали X Конф. студентів та молодих учених за міжнар. участю (Дніпро, 10 травня, 2019) / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. : ДРІДУ НАДУ, 2019. С. 49-52. – URL: http://www.dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2019_05_10_fsdu_stud.pdf (дата звернення: 01.09.2021).

21. Бучинський О.А. Категорійний апарат дослідження інвестиційним розвитком регіонів. *Теорія і практика державного управління*. Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр». 2020. №3. С. 138-146. – URL: <http://tpdu.journal.kharkiv.ua/index.php/tpdu/article/view/225/201> (дата звернення: 01.09.2021).

22. Бучинський О.А. Методи підвищення ефективності управління інвестиційними процесами в комплексному розвитку регіонів. *Навчання публічних службовців: новітні тенденції та технології* : матеріали щоріч.

Всеукр. наук.-практ. конф. за між-нар. участю (Київ, 31 жовтня, 2019 р.). За заг. ред. А. П. Савкова, І. Я. Дегтярьової. . Київ : НАДУ, 2019. Т. 1, 24-27 с. – URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/223/files/e2d2ad40-3668-4dd8-8ff1-ac664df93ff2.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

23. Бучинський О.А. Підвищення ефективності державної довгострокової політики у сфері інвестиційної діяльності. *Інституціоналізація публічного управління в Україні в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних викликів* : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за між-нар. участю (Київ, 24 трав. 2019 р.) : у 5 т. / за заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білинської, О. М. Петроє. . Київ : НАДУ, 2019. Т. 5. С.20-21. – URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/9711c7bc-f17e-4abd-8110-180b6a3f5d4f.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

24. Бучинський О.А. Посилення ролі держави в управлінні інвестиційним розвитком регіонів: теоретичний аналіз. *Аспекти публічного управління*. Т. 9, № 1, 2021. С.82-89.

25. Бучинський О.А. Реалізація державно-регіональної інвестиційної політики в Україні: тенденції та особливості. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. № 4. С.63-69. – URL: <https://graniprint.dp.ua/index.php/dridu/article/view/449/365> (дата звернення: 01.09.2021).

26. Бучинський О.А. Роль інвестиційних ресурсів у регулюванні регіонального розвитку. *Науково-практичне забезпечення надання публічних послуг в умовах децентралізації*: збірник матеріалів доповідей та тез інтернет-конференції, Київ, 18 квітня 2019 року / за заг. ред. Р. В. Войтович, П. В. Ворони. Київ, ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2019. С.150-153. – URL: <http://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/konferentsiia-18.04.2019.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

27. Бучинський О.А. Світовий досвід формування системи державного управління інвестиційними процесами в регіоні. *Право та державне управління* : Зб. наук. праць. 2018. № 2 (28). С. 28-35. – URL:

http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2018/tom_2/25.pdf (дата звернення: 01.09.2021).

28. Бучинський О.А. Умови забезпечення управління інвестиційним розвитком регіонів. Модернізація професійної підготовки державних службовців в умовах глобальних викликів та сучасних змін в суспільстві : зб. тез міжнар. круглого столу, Україна. Литва, 08 липня 2021 р., м. Київ . С. 112-113. – URL: <http://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1850/files/1231.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

29. Вайс Керол Г. Оцінювання: Методи дослідження програм та політики / Керол Г. Вайс ; [пер. з англ. Р. Ткачука та М. Корчинського, наук. ред. пер. О. Кілієвич]. К. : Основи, 2000. 671 с.

30. Василенко В. Технологические уклады в контексте стремления экономических систем к идеальности. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2013. Вип. 1 (8). С. 65-72. – URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13vvoski.pdf>. (дата звернення: 01.09.2021).

31. Ворсовський О. Л. Шляхи покращення інвестиційного клімату в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 12. С. 95-98.

32. Гаврилова, Н. В. Напрями зниження інвестиційних ризиків підприємства / Н. В. Гаврилова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр. - Кіровоград: КНТУ, 2012. - Вип. 22, ч. 1. - С. 302-308.

33. Гаврилова Н. В. Удосконалення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємстві / Н. В. Гаврилова // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2012. - Вип. 8(2). - С. 143-148.

34. Гаман М.В. Державне регулювання інноваційного розвитку України: монографія. К.: Вид.во НАДУ, 2005. 388 с.

35. Геєць В.М., Семіноженко В.П. Інноваційні перспективи України : монографія. Х. : Константа, 2006. 272 с.

36. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку.. К: Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. 2009. 864 с
37. Герасименко І.С. Теоретичні засади державного управління інвестиційними процесами в комплексному розвитку регіонів. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. №7. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=442>. (дата звернення: 01.09.2021).
38. Гітман Л.Дж., Джонки М.Д. Основи інвестування. М.: Дело, 1997. 567 с..
39. Горник В. Г. Державна політика забезпечення конкурентоспроможності національної економіки : важелі та механізми : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 400 с.
40. Гриценко Л. Л. Державна інвестиційна політика: сутність, цілі та завдання / Л. Л. Гриценко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22(2). С. 89-95. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22%282%29__17 (дата звернення: 01.09.2021).
41. Грицишен Д.О., Свірко С.В., Супрунова І.В. Бюджетна безпека як об'єкт аналітичних досліджень в умовах реформування системи управління місцевими бюджетами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 24. С. 129-134. – URL:<http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6959&i=20> (дата звернення: 01.09.2021).
42. Гусєв В. О. Виміри поступу України за пріоритетними напрямками світового розвитку. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. спеціальний випуск. С. 53 . 59.
43. Гусєв В. О. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 624 с.
44. Гуляєва Н. М., Бедрєковський П. М. Системна єдність фінансування і використання фінансових ресурсів в інвестиційному процесі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 7. С. 32–36.

45. Данилишин Б. М., Микитенко В. В. Визначення ефективності макроекономічного регулювання розвитку каскадів регіональних соціально-економічних систем в ресурсних обмеженнях. Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. 2016. № 3. – URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_3_5
46. Данилишин Б.М., Корецький М.Х., Дацій О.І. Інвестиційна політика в Україні: монографія. Донецьк : «Юго.Восток, ЛТД». 2006. 292 с.
47. Дацій Н.В. Державна інвестиційна політика на національному та галузевому рівнях: теорія, методологія, практика : монографія. Донецьк: Юго.Восток ЛТД, 2010. 427 с.
48. Дацій Н.В., Корецька С.О. Соціальні засади інвестування національної економіки: монографія. Донецьк: Юго.Восток ЛТД, 2007. 328 с.
49. Державне управління : навчальний посібник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко за ред. Л. Ф. Мельник. . 2-ге вид., випр. і доп.. К. : Знання, 2004. 324 с.
50. Денисенко М.П. Організаційно-економічний механізм інвестування: [монографія]. К.: Науковий світ, 2001. 414 с.
51. Децентралізація в Україні. – URL: <https://decentralization.gov.ua/areas> (дата звернення: 01.09.2021).
52. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. / [Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. та ін.] ; за наук. ред. Я. А. Жаліла. . Київ : НІСД, 2019. 192 с.
53. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / [Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук Я. А. Жаліла. . Київ : НІСД, 2020. 153 с.
54. Долішній М. І. Актуальні завдання інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіонів України. *Регіональна економіка*..2005. № 2. С. 7-14.
55. Дутко Н. Г. Державно-приватне партнерство: перспективи розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 4. С. 109.114.

56. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П.Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М.Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. . К.: НАДУ, 2010. 820 с.
57. Ємельянов В.М., Сокирко М.С. Ризики реформи децентралізації та способи їх вирішення. *Публічне управління та регіональний розвиток*, 2020. Вип. 10, С. 1106-1139. – URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/223> (дата звернення: 01.09.2021).
58. Журавка Ф.О., Овчарова Н.В. Оцінка ефективності реалізації державних цільових програм в соціальній сфері. Режим доступу : <https://shag.com.ua/ocinka-efektivnosti-realizaciyi-derjavnih-cileovih-program-v-s.html> (дата звернення: 01.09.2021).
59. Жовнірчик Я.Ф. Інституційні процеси в Україні на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 20. С. 64-67.
60. Жовнірчик Я.Ф. Концептуальні засади державної політики комплексного і збалансованого розвитку регіонів. *Економіка та держава*. 2010. № 11. С. 93-97.
61. Журавель Ю. Инвестиционные ресурсы для модернизации национальной экономики. *Журнал европейской экономики*. 2015. Т. 14. № 1. С. 98-115. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jeer_2015_14_1_9 (дата звернення: 01.09.2021).
62. Задорожний В.П. Державне управління інвестиційним процесом як об'єкт дослідження в науковій літературі. *Наукові праці МАУП*. 2010. Вип. 2(25). с. 28.33.
63. Ігнатенко М. В. Удосконалення інвестиційної привабливості економіки України. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 31(1). С. 22-29. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2016_31%281%29__5 (дата звернення: 01.09.2021).
64. Інвестиційна діяльність в Україні. Інформаційно-аналітичні матеріали. Міністерство економіки України. Департамент інвестиційної та інноваційної

діяльності. 2020. 72 с. – URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lan> (дата звернення: 01.09.2021).

65. Інвестиційна політика в Україні: досвід, проблеми, перспективи : монографія. М.Г. Чумаченко, С.С. Аптекарь, М.Г. Білопольский та ін. . Донецьк : Юго.Восток Лтд, 2003. 292 с.

66. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід. монографія. Денисенко М.П., Михайлова Л.І., Грищенко І.М., Гречан А.П. та ін. : за ред. д.е.н., проф. Денисенка М.П. та д.е.н., проф. Михайлової Л.І. . Суми. ВТД «Університетська книга». 2008. 1050с.

67. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша, Л.В. Рожкова, О. В. Коваленко . К.: УкрІНТЕІ, 2020. 45с. – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

68. Інвестування : Навч. посіб. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда; Харк. держ. екон. ун-т. - Х. : ВД "ІНЖЕК", 2003. - 319 с.

69. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія. К. : КНЕУ. 2005. 232 с.

70. Кириченко О. А. Фінансово-економічні механізми інноваційно-інвестиційного розвитку України: монографія / за ред. О.А. Кириченка. К.: НАУ. 2008. 345с.

71. Ковтун Н.В. Статистичне дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: ІМЕКС. 2005. 418 с.

72. Козловський С.В. Методичні основи розробки системи індикативного планування в регіоні. *Регіональна економіка*. 2010. №1. С. 32-38.

73. Комарницька Г.О. Вітчизняний досвід державно-приватного партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип.44. С.43-48.

74. Кондратов С. І. Про деякі актуальні проблеми розвитку державно-приватного партнерства у сфері захисту критичної інфраструктури. Аналітична записка Серія «Національна безпека». Національний інститут стратегічних досліджень. 2019. № 3. – URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-08/ANALIT%20KONDRATOV%20NATIONAL%20SECURITY%20%23%203%202019.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

75. Кононенко О.Ю. Регіональна структурно-інвестиційна політика України. – URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/5299/%D0%9E.%20%D0%AE.%2> (дата звернення: 01.09.2021).

76. Корецький М. Х. Реалізація регіональних програм демонополізації економіки та розвитку конкуренції. Вісник Академії митної служби України. Сер.: Державне управління. 2011. № 1. С. 88-92. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2011_1_14 (дата звернення: 01.09.2021).

77. Корнєєва Ю. Чи здатні «інвестняні» покращити інвестиційний клімат в Україні? Економічна правда – URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/05/7/673652/> (дата звернення: 01.09.2021)

78. Косач І. А., Дегтярьов А. В. Розвиток державно-приватного партнерства в умовах децентралізації влади в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 3. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1589> (дата звернення: 01.09.2021)

79. Котіна Г. М., Степура М. М., Гиренко Х. В. Програмно-цільове бюджетування та ефективність бюджетних програм в Україні: проблеми та протиріччя в імплементації. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8055> (дата звернення: 01.09.2021).

80. Круглов В. В. Розвиток державно-приватного партнерства в Україні: механізми державного регулювання : монографія. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. 252 с

81. Крупка І.М. Формування макроекономічного інвестиційного середовища в Україні. *Фінанси України*. 2004. № 4. С. 87-96.
82. Кудрявцева В.В. Механізм реалізації державної інвестиційної політики. Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку. – URL: <https://ndipzir.org.ua/wp.content/uploads/2018/03/Kudriavtseva.pdf> (дата звернення: 01.09.2021)
83. Кулініч О. В., Белявцева В. В., Гнатенко А. І., Зінченко О. С. Основи грантрайтингу та управління проєктами в публічній сфері: метод. рек. для органів влади та недержавних організацій. Харків: Золоті сторінки, 2017. 148 с.
84. Корнієвський С. В. Реалізація інноваційного проєкту як цілеспрямована зміна складових елементів регіонального системного утворення. *Вісн. Акад. митної служби України. Сер. «Державне управління»*. - Дніпропетровськ : Вид-во Академії митної служби України, 2014. Вип. 1(10). С. 127 - 132
85. Купрійчук В.М., Шатило О.А. Успіхи та проблеми регіональної інвестиційної політики на Жиромирщині. – URL: http://academy.gov.ua/ej/ej8/doc_pdf/kuprijchuk.pdf (дата звернення: 01.09.2021).
86. Куспляк Г.І. Запровадження програмно-цільового методу в Україні. *Actual problems of public administration*. 2016. № 3(67). С. 73-82
87. Кучерова Г.Ю., Кравец О.В. Імітаційне моделювання рівня соціально-економічного розвитку як індикатора стану безпеки країни. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 5. С. 4-13.
88. Лавлинский С.М. Модели индикативного планирования социально-экономического развития ресурсного региона. Югорский науч.-исслед. ин-т информ. технологий. – Новосибирск: Изд-во СО РАН. 2008. 247 с.
89. Ладонько Л.С., Орлова Н.С., Чечель А.О., Мірко Н.В., Калінько І.В. Фінансування державних та місцевих програм і проєктів в Україні та

Польщі. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2021. №36. Вип.11. С. 58-67.

90. Латишева О. В. Відбір критеріїв оцінки інвестиційних проектів з урахуванням екологічного фактору. *Проблеми раціонального використання соціально- економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*. 2013. № 1. С. 119 - 127 , с. 119

91. Латинін М.А, Гнатенко А.І. Особливості функціонування фінансово-економічного механізму державного управління стратегічним плануванням регіонального розвитку в Україні. Держава та регіони. Серія : Державне управління. 2014. № 3. С. 51-56. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drdu_2014_3_13 (дата звернення: 01.09.2021).

92. Латинін М.А., Чернятін А.С. Особливості механізму державного регулювання розвитку депресивних регіонів в Україні. *Теорія та практика державного управління: Зб. наук. пр. Х.:* Вид.во ХарPI НАДУ «Магістр», 2007. Вип. 4 (19). С. 90-98

93. Лепьошкін І. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: практичний посібник. Київ: Проєкт міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2020. 104 с.

94. Литвин О. В. Вдосконалення методики комплексного оцінювання та моніторингу ефективності інвестиційної політики держави. *Вісник Львівського торговельно.економічного університету*. Економічні науки. 2016. Вип. 51. С. 79-85.

95. Малін О.Л. Аналіз розвитку державно-приватного партнерства в Україні та світі: якісні зміни та головні тренди 2020 року : Аналітичний звіт. Одеса, 2020. 31 с.

96. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: монографія. К.: Вид-во НАДУ, 2005. 296 с

97. Марчук Р.П. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів у сфері економіки. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія «Право». Вип. 1. К., 2014. С. 299-304.

98. Марчук Р.П. Сучасні аспекти реалізації антикорупційного закону в органах влади : метод. посіб. К. : Вид-во КМЦППК, 2014. 36 с.
99. Масленніков О.М. Проблеми розвитку державно-приватного партнерства в Україні . – URL: <http://eprints.kname.edu.ua/32291/1/106.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).
100. Мельниченко, О. А. Інвестиційний клімат: сутність та напрямки його покращення в Україні. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2012. 14(185). Ч. 1. С. 292-295.
101. Мерзляк А. Сучасні проблеми державного управління в інвестиційній сфері. *Державне управління в Україні: реалії та перспективи* : Зб. наук. пр. / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. . К. : НАДУ, 2005. . С. 136-142.
102. Можливості для розвитку громад: довідник міжнародних проєктів і програм у сфері децентралізації та регіональної політики, що реалізуються в Україні. Київ: Пульс, 2020. 13 с.
103. Мордань Є. Ю., Гуща А. В. Інвестиційний клімат України та шляхи його поліпшення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17. С. 33-38. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_17_8 (дата звернення: 01.09.2021).
104. Методичні підходи до оцінки державних цільових програм і проєктів / Т. Г. Затонацька, О. А. Шиманська. *Фінанси України*. 2012. Вип. 11. - С. 94 – 101.
105. Мордовцев А.С. Прогнозирование индикаторов цели в рамках регионального мониторинга социально-экономического развития. *Экономика Крыма*. 2013. № 3 (44). С. 112-116.
106. Мордовцев О.С. Методологія територіального індикативного планування. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. Дніпропетровськ: ТОВ «Роял Принт». 2013. № 1 (6). С. 223-226.

107. Мордовцев О.С. Основи формування індикативного плану адміністративного району. *Ефективна економіка*. 2014. № 7. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=7&y=2014> (дата звернення: 01.09.2021).

108. Мордовцев О.С. Сутність та цілі індикативного планування соціально- економічного розвитку регіону. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2013. №1 (64). С. 201-206.

109. Мордовцев О.С., Андренко О.А. Використання моделі інтегрального індикатора для оцінки рівня соціальної напруженості адміністративного району. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. Харків: НТУ «ХПІ», 2011. № 62. С. 3-8

110. Музиченко А. С. Державне регулювання інвестиційної діяльності : монографія. К. : Наук. світ, 2001. 345 с.

111. Національна економічна стратегія 2030. Аудит економіки України. – URL:<https://nes2030.org.ua/docs/doc-audit.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

112. Національна економічна стратегія 2030. Вектори економічного розвитку 2030. – URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

113. Нехайчук Д. В. Концептуальні підходи щодо реформування інвестиційної політики в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 20. С. 128-131.

114. Олійник Д.І. Ресурсне забезпечення інвестиційної діяльності в Україні. Одеса : ВМВ, 2005. 410 с.

115. Орлова Н. С., Максимова Т. В. Формування інвестиційної політики країни в умовах сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 24. С. 166-170.

116. Офіційний сайт Агенції з питань підтримки державно-приватного партнерства. – URL: <https://ppragency.me.gov.ua/uk/>. (дата звернення: 01.09.2021).

117. Офіційний сайт Головного управління статистики у Рівненській області. – URL: <http://www.gusrv.gov.ua/> (дата звернення: 01.09.2021).

118. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/ibd/kin/kin_ed/arh_kin_ed_reg2021_u.htm (дата звернення: 01.09.2021).

119. Офіційний сайт Міністерства економіки України. – URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 01.09.2021).

120. Офіційний сайт Офісу із залучення та підтримки інвестицій (UkraineInvest). – URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/services-team> (дата звернення: 01.09.2021).

121. Офіційний сайт Проектного офісу із розвитку державно-приватного партнерства «SPILNO». – URL: <https://mtu.gov.ua/timeline/Spilno.html> (дата звернення: 01.09.2021).

122. Офіційний сайт Рівненської обласної державної адміністрації . Підсумки роботи господарського комплексу Рівненської області та виконання місцевих бюджетів за 2019-2020 рік. – URL: <https://www.rv.gov.ua/ekonomichnij.ta.socialnij.rozvitok.oblasti> (дата звернення: 01.09.2021).

123. Офіційний сайт Центрального статистичного офісу Польщі. URL: <https://stat.gov.pl/> (дата звернення: 01.09.2021).

124. Пельтек Л. В. Індикативне планування як напрям підвищення ефективності державного управління інвестиційними ресурсами в промисловості. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». 2010. Вип. 2/2010. Державне управління та місцеве самоврядування. С. 85- 92.

125. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні. К. : Лібра, 1998. 392с.

126. Петров А.Н. Индикативное планирование: теория и пути совершенствования: монография / А.Н. Петров, Л.Г. Демидова, С.М. Климов, Г.З. Щербаковский, Н.Г. Ананов]. СПб: Знание. 2000. 96 с.

127. Петроє О. М., Даниленко Л. І., Ларіна Н. Б. Впровадження європейських стандартів суспільного розвитку в Україні : навч.-метод. матеріали / О.М. Петроє, Л. І. Даниленко, Н. Б. Ларіна. . К. : НАДУ, 2015. 113 с.

128. Пілевич Д. С. Теоретичні аспекти формування інвестиційної політики в Україні Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2012. № 4. С. 50-57. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcndtue_2012_4_10 (дата звернення: 01.09.2021).

129. Пісьмаченко (Івашова) Л.М. Стан та пролеми розвитку регіональної інвестиційної політики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 2. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=96> (дата звернення: 01.09.2021).

130. Пітель Н.Я., Дяченко М. І. Вплив інвестиційного клімату на зовнішньоекономічну діяльність в аграрному секторі. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_3_30 (дата звернення: 01.09.2021).

131. План дій з реалізації у 2020-2022 роках стратегічного плану розвитку міста Кривого рогу на період до 2025 року. Криворізька міська рада. URL: https://kr.gov.ua/ua/st/pg/100415583959267_s/ (дата звернення: 01.09.2021).

132. Погребняк М. Індикативне планування як основа вдосконалення системи державного регулювання економіки України. Ринкова трансформація економіки України: проблеми регулювання : кол. Монографія. За ред. В. Ф. Беседіна, А. С. Музиченка. К. : НДЕІ, 2005. С. 141 - 145

133. Портер М. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. . К.: Основи, 1998. С.359-361.

134. Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів : постанова Кабінету

Міністрів України від 11.11.2015 р. № 932. – URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.09.2021).

135. Про державно - приватне партнерство: закон України від 01.07.2010 №2404-VI. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17.1> (дата звернення: 01.09.2021).

136. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17.12.2020 р. № 1116-IX. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (дата звернення: 01.09.2021).

137. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.09.2021).

138. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. – URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 01.09.2021).

139. Про затвердження програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні: постанова Кабінету Міністрів України від від 02.02.2011 р. № 389. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.09.2021).

140. Про захист іноземних інвестицій на Україні: закон України від 05.10.1991 р. № 1540а-XII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%> (дата звернення: 01.09.2021).

141. Про інвестиційну діяльність»: закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII .– URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 01.09.2021).

142. Про Концепцію державної регіональної політики: Указ Президента України від 25 травня 2001 р. № 341/2001. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001#Text> (дата звернення: 01.09.2021).

143. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави : Указ Президента України від 08.11.2019 р. № 837/2019. – URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.09.2021).

144. Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 р.р.: розпорядження Кабінету Міністрів України № 739 від 14.08.2013 р. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80> (дата звернення: 01.09.2021).

145. Про утворення державного підприємства «Національний фонд інвестицій України» : постанова Кабінету Міністрів України від 31.03.2021 р. №295. – URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorennya-derzhavnogo-pidpriyemstva-nacionalnij-fond-investicij-ukrayini-i310321-295> (дата звернення: 01.09.2021).

146. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. №722/2019. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 01.09.2021).

147. Псарев В.И., Псарёва Т.В., Сушенцева Н.В., Гончаров И.А. Методика формирования и анализа комплексных программ социально-экономического развития муниципальных образований. Под общ. Ред. В.И.Псарёва, Н.В. Сушенцевой. Новосибирск, 2010. 511 с.

148. Саричев Д. О. Алгоритм оцінювання бюджетної цінності соціально орієнтованих інвестиційних проектів. Стратегія економічного розвитку України. 2013. № 32. С. 89 – 95с.

149. Пшенична В.П. Формування моделі реалізації державної інвестиційної політики економічного зростання України. *Ефективна економіка*, 2010. №9. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=328> (дата звернення: 01.09.2021).

150. Савіцька О. П., Бай Т. В. Особливості залучення прямих інвестицій в економіку України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.1. С. 277-284.

151. Савіцька О. П., Щур О. М., Савіцька Н. В. Активізація інвестиційних процесів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. № 10. С. 69-77.
152. Самуельсон П.А. Экономика / Пол А. Самуельсон, Вильям Д. Нордхаус; [пер. с. англ.]. . М.: БИНОМ, 1997. 800 с
153. Сержанов В. В. Державна інвестиційна політика як інструмент модернізації національної економіки. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 5(1). С. 73-78.
154. Сильвестров С. Экономическая политика развития и индикативное планирование. *Общество и экономика*. 2007. № 11/12. С. 119-137
155. Сімак С. В. Інституційний розвиток публічно-приватного партнерства в системі державного управління : автореф. дис. ... д-ра. наук з держ. упр. : 25.00.02. Миколаїв, 2017. 36 с.
156. Слободянюк Н. О. Концептуальні засади удосконалення інвестиційних стратегій розвитку національної економіки та механізмів їх реалізації . *Економіка та держава*. 2017. № 5. С. 85-88.
157. Солнцев С. О., Жигалкевич Ж. М. Програмно-цільове планування розвитку квазіінтеграційних структур. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2018. № 15. С. 253-262. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2018_15_31
158. Стан здійснення державно-приватного партнерства в Україні. Офіційний сайт Міністерства економіки України – URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkrain> (дата звернення: 01.09.2021).
159. Стан фінансування проектів регіонального розвитку за бюджетними програмам Міністерства розвитку громад та територій України. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/08/rozpodil-koshtiv-dfrr-na-2020-rik.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

160. Стратегия развития Харькова 2030. Харківська міська рада. URL: <https://www.city.kharkov.ua/ru/index/strategiya-rozvitku-xarkova/strategiya-rozvitku-xarkova-2030.html> (дата звернення: 01.09.2021).

161. Стратегічний план розвитку міста Полтави до 2025 року. Нова Полтава. URL: <http://www.nova.poltava.ua/wp-content/uploads/2016/05/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B8-v0.6.pdf>

162. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та прикладні аспекти оцінювання: монографія / за ред. Е. М. Лібанової; Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. – Умань: Видавець «Сочинський», 2012. – 312 с..

163. Тимошук М.Р. *Індикативне планування як інструмент управління соціально-економічним розвитком муніципальних підприємств. Науковий вісник НЛТУ України*, 2017. С. 150-154.

164. Транскордонне співробітництво як інструмент місцевого та регіонального розвитку : аналіт. доп. / [Химинець В. В., Головка А. А., Мірус О. І.]. . Київ : НІСД, 2021. 47 с.

165. Управлінські інновації : соціально-економічний аспект : монографія / авт. кол. : В. С. Куйбіда, О. М. Петроє, Л. І. Федулова [та ін.] ; за ред. В.С. Куйбіди, О. М. Петроє, Л. І. Федулової. . Київ : НАДУ, 2018. 304 с.

166. Федоренко І. А., Мордовцев О. С. Формування індикативного плану соціально-економічного розвитку . Економіка та держава. 2013. № 12. С. 10-14. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2013_12_4 (дата звернення: 01.09.2021).

167. Федоров Г. О. Напрями удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання залучення інвестицій.

Державне будівництво. 2018. № 1. – URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2018-1/index.html>. (дата звернення: 01.09.2021).

168. Штулер І. Ю., Сержанов В. В. Державна політика залучення інвестицій у стратегії розвитку національних економік. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 16(2). С. 162-166.

169. Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. Инвестиции / Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 1028 с

170. Ярмолюк О. Ф., Дмитренко О. М. Особливості ідентифікації капітальних інвестицій в бухгалтерському обліку. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8184> (дата звернення: 01.09.2021).

171. Beglytsia V. P. Tsyplitska O. O. (2018) Corruption and economic development: the role of state . *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 1 (13). Ч. 1. С. 135-141. – URL: <http://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/16208> (дата звернення: 01.09.2021).

172. Beglytsia V., Stoian O. (2019) Problems of ukrainian management and functioning of socio-economic system during the transformation period. *Public Administration and Regional Development*, 2019. 1(3), p. 7-22. – URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/100> (дата звернення: 01.09.2021).

173. Beglytsia, V., Tymofeev, S., Gozhyj, A. (2020) Cognitive analysis and modeling of the investment situation in Ukraine CEUR Workshop Proceedings, 2762, стр. 235-243. . – URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2762/short5.pdf> (дата звернення: 01.09.2021).

174. Berezhna K., Yuzikova N, Maistro S, Paliukh V, Antonova L. (2020)The importance of public administration in administrative and legal regulation/ *Revista Gênero & Direito* V. 9 -Nº 05-Ano 2020.Special Edition, pp.742-760/. – URL:

<https://www.periodicojs.com.br/index.php/ged/article/view/63/61> . (дата звернення: 01.09.2021).

175. Buchynsky Oleksiy Research of public administration for investment development of regions: theoretical aspects. PNAP» Том 41 № 4. 2020. 107-115 s. PNAP . Scientific Journal of Polonia University is admitted to the following international scientific databases. 2020. 4 (41). 94-100 s. – URL: <http://pnap.ap.edu.pl/index.php/pnap/issue/view/48/32> (дата звернення: 01.09.2021).

176. Chechel A., Orlova N. The Determinants Of Ukraine’s Sustainable Development. *MIND Journal*, 2019, №8, pp. 1-15.

177. Clean Energy for All Europeans, COM (2016) 860 final, 30.11.2016 / Європейська Комісія. – URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/COM-2016-860-F1-EN-MAIN.PDF> (дата звернення: 01.09.2021).

178. Ebinger, F., Kuhlmann, S., Bogumil, J. (2019). Territorial reforms in Europe: effects on administrative performance and democratic participation. *Local Government Studies*. No. 45 (1) (p. 3).

179. EU Funds in Poland 2014–2020. Rödl & Partner. URL: https://www.roedl.net/pl/en/services/state_aid_advice/eu_funds_in_poland_20142020.html (дата звернення: 01.09.2021).

180. Global Economic Prospects and the Developing Countries. 1995. . Washington. “The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank”, 1995. .195 p.

181. Global Leasing Report: From strength to strength: Nine years of Continuous. White Clarke Group. URL: https://pages.whiteclarkegroup.com/rs/187-PFS-866/images/WCG%20Global%20Leasing%20Report_2020.pdf?mkt_tok=eyJpIjoiTjJNM01EaGxOVFprTIRBNSIsInQiOiIreFAzUjR2T2VYRWRzTkNCY1wvbXZ5OVJJVERJeEtsbTVSVFdVQ2NwWjRjWHBUMWJINU13RVR5T3VWsk51aUdVb1wveVwvWXdpREpJOGhcL2p0OXRDNEpMSXBMTCtqMUFOVDRoOVpPNkE

0dzdTK2pNeGVtXC91aVAzOUFybmRQVHZpS0hGIIn0%3D(дата звернення: 01.09.2021).

182. Ievdokymov V., Ostapchuk T., Lehenchuk S., Grytsyshen D., Marchuk G. Analysis of the impact of intangible assets on the companies' market value. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2020. 2020(3). P. 164-170. – URL: https://nvngu.in.ua/jdownloads/pdf/2020/03/03_2020_Ievdokymov.pdf (дата звернення: 01.09.2021).

183. Ievdokymov V., Grytsyshen D., Oliinyk O., Dziubenko O., Yukhymenko-Nazaruk I. Financial Potential Analysis of Forestry Enterprises of Ukraine on the Taxonomy Method Basis. *Management Systems in Production Engineering* (March 2021). Volume 29. Issue 1. P. 3-13 – URL:<https://sciendo.com/de/article/10.2478/mspe-2021-0001> (дата звернення: 01.09.2021).

184. Ivan Gerasymenko. Ways of Investment Activity Promotion in Regional Economic Systems *Public Policy and Economic Development: scientific and production journal*. . Issue 1. . Mykolayiv : Publisher Yemelyanova T. V., 2012. . P.41-46.

185. Joseph Parilla and Sifan Liu. Examining the Local Value of Economic Development Incentives: Evidence from four U.S. cities. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/02/report_examining-the-local-value-of-economic-development-incentives_brookings-metro_march-2018.pdf (дата звернення: 01.09.2021).

186. Krajowy program reform. Europe 2021. Council of Ministers of Poland. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2020-european-semester-national-reform-programme-poland_en.pdf (дата звернення: 01.09.2021).

187. Kvitka, S., Borodin, Y., Yemelyanov, V., Moskalets, M., & Zubchenko, V. (2021). The principle of subsidiarity and the legal and economic aspects of decentralization in Ukraine. *Political Questions*. 2021. 39 (68), pp.356-368. – URL:

<https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/35420> (дата звернення: 01.09.2021).

188. Ladonko , L., Orlova , N., Chechel , A., Mirko , N., & Kalinko, I. Financing of public and local programs and projects in ukraine and poland. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2021. 1(36), pp.58-67

189. Modigliani F. and M.Miller. The Cost of Capital, Corporation Finance and Theory of Investment. *American Economic Review*, 48, 1958.

190. Orlova N. S., Diegtiar O. A., Kozureva O. V., Shapovalova A. M., Prykazka S. I. Financial capacity of territorial communities: european experience and ukrainian case. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol.4. №31. pp. 516-526

191. Orlova N., Mokhova J. The Ukraine`s competitiveness enhancement in conditions of sustainable economic development. Transformational processes the development of economic systems in conditions of globalization: scientific bases, mechanisms, prospects: collective monograph. Riga: «Landmark» SIA, 2018. 348 p. (pp. 69 - 80).

192. Paul Krugman. How Did Economists Get It So Wrong? / The New York Times, September, 2009. – URL: <http://www.slideshare.net/PeterPHo/how-did-economist-get-it-so-wrong-paul-krugman>. (дата звернення: 01.09.2021).

193. Rafał Cieślak, Beata Marczevska. Introduction to Hybrid Public Private-Partnerships in Poland. *Financial Law Review*. 2016. №1(1). p.39-51.

194. Review of the European PPP Market in 2019. European PPP expertise centre. URL: https://www.eib.org/attachments/epec/epec_market_update_2019_en.pdf (дата звернення: 01.09.2021).

195. Review of the European PPPMarket in 2020. Market Update . Official site The European Investment Bank. – URL: <https://www.eib.org/en/publications/epec-market-update-2020> (дата звернення: 01.09.2021).

196. Roman I. Blahuta, Zoriana Ya. Kovalchuk, Nataliia Bondarchuk, Oleksandra Kononova, Hanna Ilchenko. Financial Resources and Organizational Culture as Determinants for Competitive Strategy of Enterprises International Journal of Economics and Business Administration Volume VII, Issue 4, 2019 pp. 471-482. – URL: <https://www.ijeba.com/journal/359> (дата звернення: 01.09.2021).

197. Sergy Kvitka, Yevgeniy Borodim, Volodymyr Yemelyanov, Liumyla Ivashova, Oleksii Bohachov. The foresight of national economy's digital development. Revista inclusiones. Volume 7 (Special Issue), April - June 2020, pp. 112-125. – URL: <https://revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/305> (дата звернення: 01.09.2021).

198. Sharp W. Investments. New York, Prentice Hall. 985. 229 p.

199. Sharp W.F. Capital Asset Prices: A Theory of Market Equilibrium under Conditions of Risk. Journal of Finance, 3. 1964-378 p.

200. Stimulation of investment processes in renewable energy sector Savina, N., Sribna, Y., Yemelyanov, V., Dombrovska, S., Mishchenko, D. E3S Web of Conferences, 2021, 255, 01048. – URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2021/31/e3sconf_iscmee2021_01048.pdf (дата звернення: 01.09.2021).

201. Thomas Carothers, Mark Freeman, Cale Salih & Robert Templer. Navigating International Aid in Transitions: A Guide for Recipients. Institute for Integrated Transitions. URL: https://carnegieendowment.org/files/IFIT-Navigating_International_Aid-1September20136.pdf (дата звернення: 01.09.2021).

202. The government has allocated a subvention for social and economic development of certain territories for 2020. *kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-rozpodiliv-subvenciyu-na-sosekonomrozvitok-okremih-teritorij-na-2020-rik> [in Ukrainian].

203. Каплан Р. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Роберт С. Каплан, Дейвид П. Нортон ; пер. с англ. М. Павлов. - М. : Олимп - Бизнес, 2004. 320 с.

Рис. 1.3. Система принципів впливу держави на здійснення інвестиційного процесу

Джерело: за даними [1, с. 65]

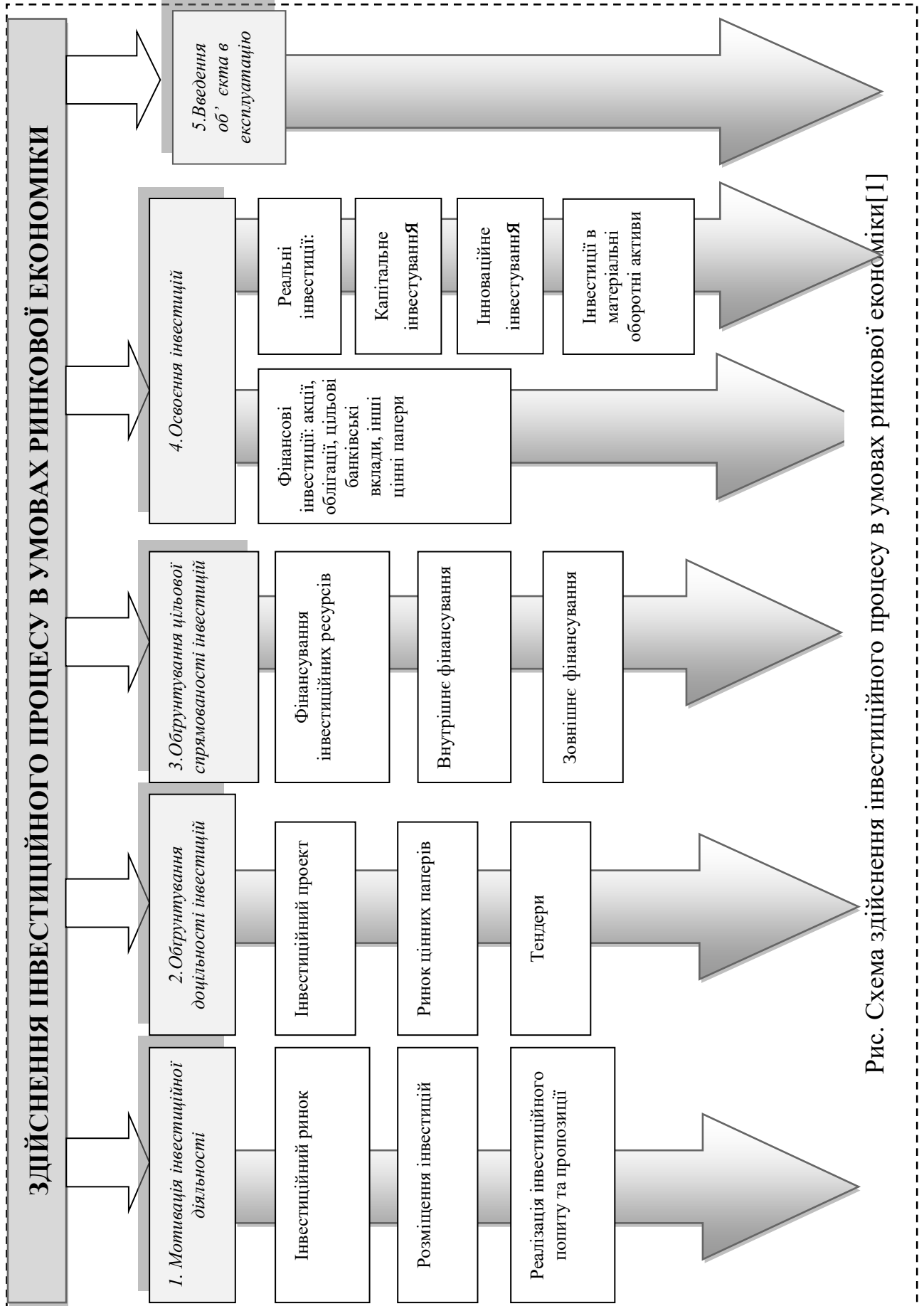

Рис. Схеми здійснення інвестиційного процесу в умовах ринкової економіки [1]

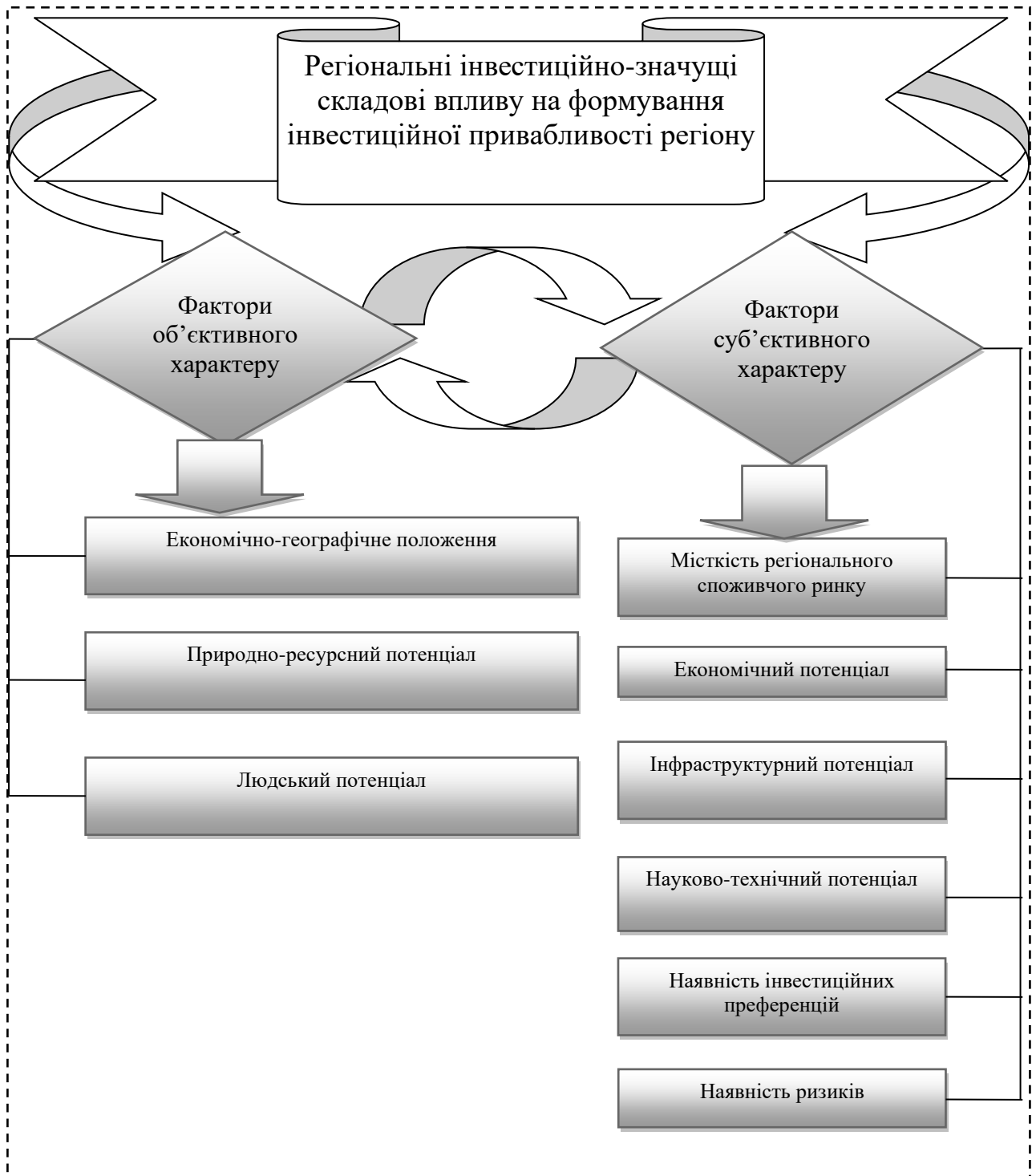

Рис. . Регіональні складові, що формують інвестиційну привабливість території [1]

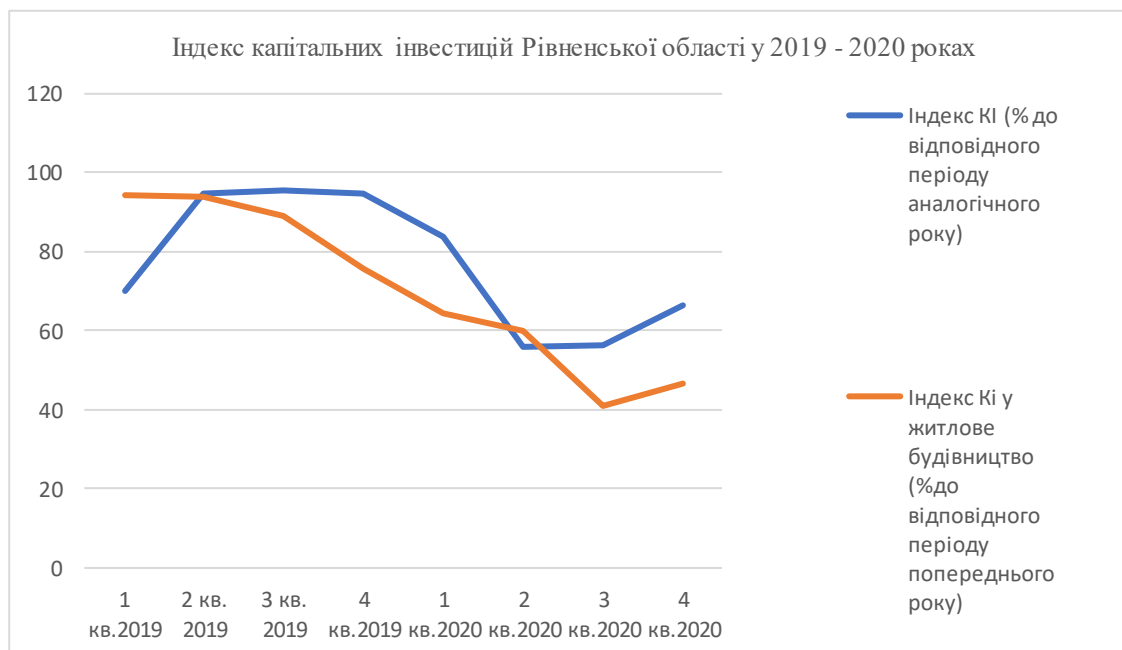

Рис. Індекс капітальних інвестицій Рівненської області
у 2019 - 2020 роках

Капітальні інвестиції за видами активів Рівненської області за 2011–2020 роки
(млн. грн.)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Усього	2565,8	2770,9	2837,7	2804,5	4334,2	4324,1	6126,7	7227,9	6729,2	5650,6
інвестиції в матеріальні активи	2547,6	2752,2	2803,9	2746,2	4251,2	4292,9	6070,9	7166,5	6671,3	5561,1
будівлі житлові	747,4	832,0	958,2	870,1	1200,5	1356,7	1417,0	1789,9	1496,4	804,6
будівлі нежитлові	436,8	435,5	41,2	441,5	581,9	645,8	1027,8	1102,4	1371,6	1004,7
інженерні споруди	280,6	291,8	279,9	341,6	1109,8	370,5	533,5	910,3	883,1	753,0
машини, обладнання та інвентар	782,4	911,5	765,9	826,3	984,2	1360,1	2198,6	2282,3	2026,9	2016,3
транспортні засоби	210,2	207,2	314,9	202,0	250,4	414,8	731,2	881,8	657,9	595,9
земля	11,4	9,8	6,4	12,1	11,3	11,9	12,5	15,8	22,5	65,4
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	42,2	19,2	21,4	14,4	32,8	36,6	34,2	48,9	60,7	145,1
інші матеріальні активи	36,6	45,1	37,9	38,1	80,3	96,3	116,2	134,8	152,1	176,2
інвестиції в нематеріальні активи	18,2	18,7	33,3	58,3	82,9	31,2	55,8	61,5	57,9	89,6
програмне забезпечення та бази даних	8,7	9,8	8,5	4,4	15,9	16,4	9,9	13,2	12,0	38,1

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності Рівненської області за 2011–2020 роки (млн. грн.)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Усього	2565,8	2770,9	2837,3	2804,5	4334,2	4324,1	6126,7	7227,9	6729,2	5650,6
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	337,9	214,1	288,2	315,9	456,5	563,5	1481,2	1193,1	869,3	1092,0
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	319,8	188,9	255,8	284,6	400,1	491,9	1433,9	1092,2	818,5	1064,4
Лісове господарство та лісозаготівлі	17,2	24,3	32,0	30,8	53,8	70,1	40,4	92,8	к	к
Рибне господарство	0,9	0,7	0,3	0,5	2,7	1,4	6,9	8,8	к	к
Промисловість	546,8	696,9	677,4	980,1	1869,4	1282,3	1547,8	2077,3	1918,2	1630,1
Будівництво	908,9	1098,8	1311,8	973,1	1154,9	1167,7	1516,6	1828,5	1637,6	863,4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	137,8	109,9	78,2	100,0	132,0	182,0	367,7	343,0	250,9	242,4
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	5,8	9,1	4,6	4,9	25,8	11,3	21,9	30,2	38,3	46,2
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	89,2	73,7	50,3	68,2	67,7	130,7	267,3	257,1	163,8	141,3
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	42,7	27,1	23,4	26,8	38,5	40,0	78,4	55,7	48,8	54,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	153,1	183,1	114,6	102,3	75,2	144,7	189,9	351,2	260,0	391,1
Наземний і трубопровідний транспорт	144,5	107,1	66,1	33,9	55,7	131,6	168,8	327,4	210,2	к
Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	к	к	48,5	67,4	19,4	13,8	20,1	23,8	49,9	275,6
Тимчасове розміщення й організація харчування	20,1	6,4	3,6	5,7	3,8	4,5	7,7	5,4	2,6	1,5
Тимчасове розміщення	10,6	2,1	1,9	3,6	2,1	1,9	2,4	2,1	к	к
Діяльність із забезпечення стравами та напоями	9,4	4,8	1,9	2,1	1,8	2,5	5,3	3,3	к	к
Інформація та телекомунікації	5,4	9,2	14,7	7,5	4,1	11,3	8,2	5,4	12,1	1,6
Видавнича діяльність, радіомовлення, телебачення	0,3	1,0	3,7	1,5	1,9	3,6	0,7	1,1	6,1	к
Телекомунікації (електрозв'язок)	4,9	6,0	1,7	2,8	0,8	3,9	6,7	2,9	5,3	0,7
Комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг	0,5	2,2	9,3	3,1	1,3	3,8	0,8	1,4	0,7	к
Фінансова та страхова діяльність	0,3	0,1	0,1	к	к	0,1	0,187	0,1	к	к
Операції з нерухомим майном	45,7	65,1	42,6	71,3	79,3	81,8	75,1	61,3	97,3	35,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	7,5	5,1	6,3	3,9	6,8	7,6	5,9	24,5	10,4	8,5

Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку, архітектури та інжинірингу, технічні випробування та дослідження	4,8	4,3	5,1	3,6	6,2	6,8	4,4	20,6	6,1	6,9
Наукові дослідження та розробки	1,9	0,3	к	–	к	к	к	к	к	–
Інша професійна, наукова та технічна діяльність	0,8	0,5	к	0,3	к	к	к	к	к	1,5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	41,4	39,2	12,4	10,3	64,5	162,0	13,4	20,9	19,6	13,7
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	299,2	263,1	237,6	178,2	408,6	620,2	720,2	1013,5	1399,9	1037,7
Освіта	30,9	31,6	32,9	33,9	29,8	36,1	67,3	150,0	106,9	48,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	27,8	42,7	12,1	17,6	37,6	51,2	114,6	128,3	131,9	249,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2,4	2,9	2,8	3,4	9,2	6,9	9,7	16,8	8,9	10,6
Надання інших видів послуг	0,5	2,3	1,7	к	к	2,1	1,3	8,4	к	к

Додаток Ж

Капітальні інвестиції по Україні за джерелами фінансування за 2015-2019 роки
(млн.грн.)

	2015	2016	2017	2018	2019
Усього	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9
у т.ч. за рахунок					
коштів державного бюджету	6919,5	9264,1	15295,2	22814,1	30834,5
коштів місцевих бюджетів	14260,0	26817,1	41565,5	50355,5	56480,0
власних коштів підприємств та організацій	184351,3	248769,4	310061,7	409585,5	408275,7
кредитів банків та інших позик	20740,1	27106,0	29588,9	44825,4	67232,6
коштів інвесторів-нерезидентів	8185,4	9831,4	6206,4	1795,5	4663,9
коштів населення на будівництво житла	31985,4	29932,6	32802,5	34645,7	32422,0
інших джерел фінансування	6674,7	7495,5	12941,3	14704,7	24070

Додаток 3

Капітальні інвестиції по Рівненській області за джерелами фінансування за 2015–2019 роки (млн. грн.)

	2015	2016	2017	2018	2019
Усього	4334,2	4324,1	6126,8	7227,9	6729,2
у т.ч. за рахунок коштів державного бюджету	127,7	134,1	213,1	304,7	446,4
коштів місцевих бюджетів	355,7	580,9	704,4	1024,3	1183,7
власних коштів підприємств та організацій	2472,9	2113,1	3432,2	3332,8	3371,1
кредитів банків та інших позик	115,1	165,8	257,9	763,1	138,4
коштів інвесторів-нерезидентів	62,1	4,8	46,9		
коштів населення на будівництво житла	1049,9	1198,8	1149,4	1400,4	1197,8
інших джерел фінансування	150,7	126,6	322,7		

Розподіл регіональних економік за технологічними укладами

Технологічний уклад	Характеристика	Питома вага у структурі виробництва	Основні представники
1	2	3	4
III	Низькотехнологічні галузі промисловості: виробництво та переробка	49–53%	Донецька, Луганська, Полтавська, Запорізька, Львівська
IV	Середньо-/низькотехнологічні галузі промисловості: гумові і пластикові вироби, інші неметалічні мінеральні продукти, суднобудування, базові вироби, машинобудування (без виробництва електричного та електронного устаткування)	40%	Майже всі області (крім Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Херсонської, Чернівецької, Чернігівської)
V	Середньо-/високотехнологічні галузі промисловості: виробництво електричного та електронного устаткування, машинобудування, фармацевтична	6–8%	Київська, Харківська, Львівська
VI	Високотехнологічні галузі промисловості: біотехнології, системи штучного інтелекту, глобальні інформаційні мережі та системи	1–3%	Київська, Харківська, Львівська

Додаток К

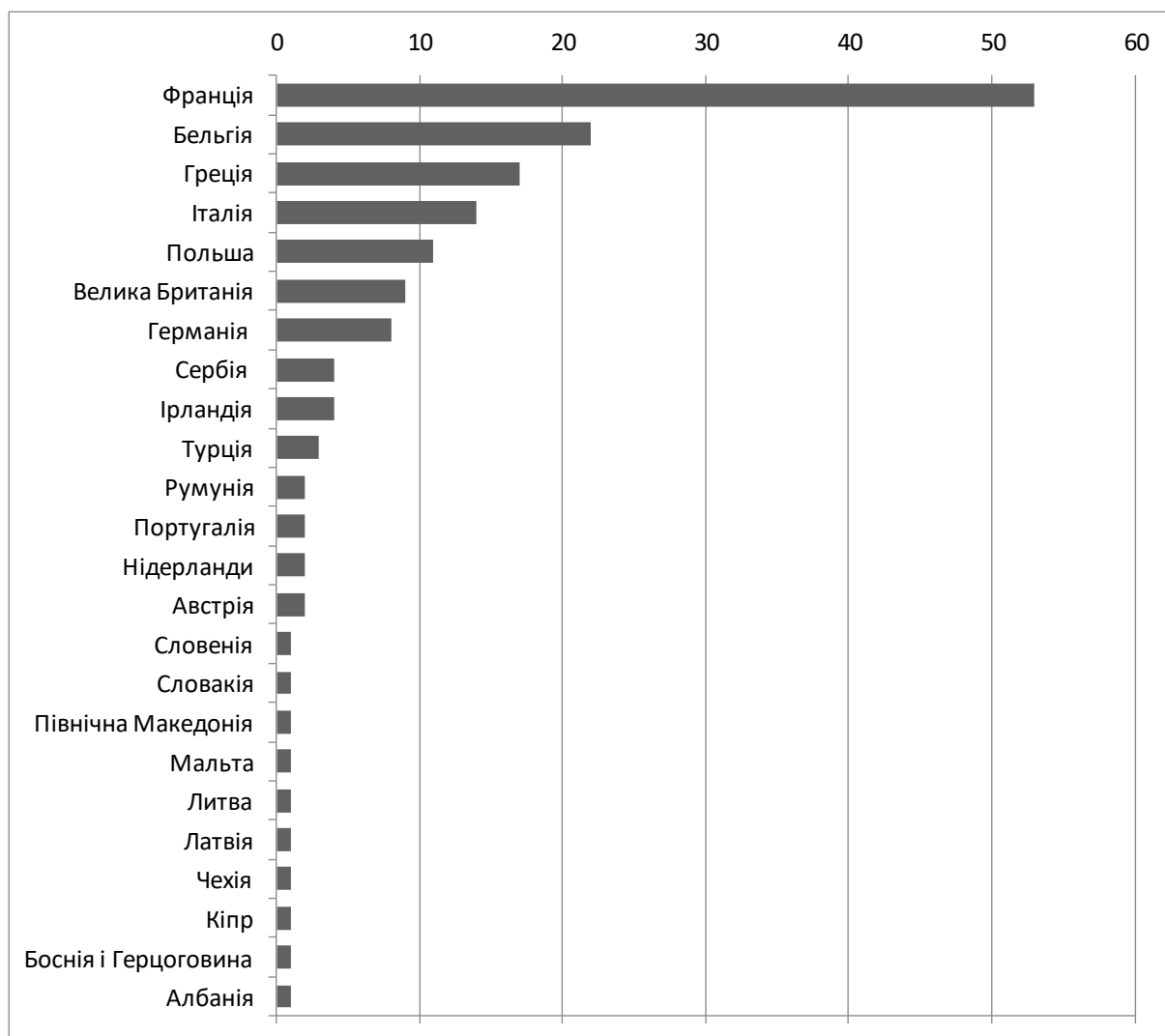

Рис. Кількість проєктів публічно-приватного партнерства у сфері побудови магістральних газопроводів по Європейським країнам

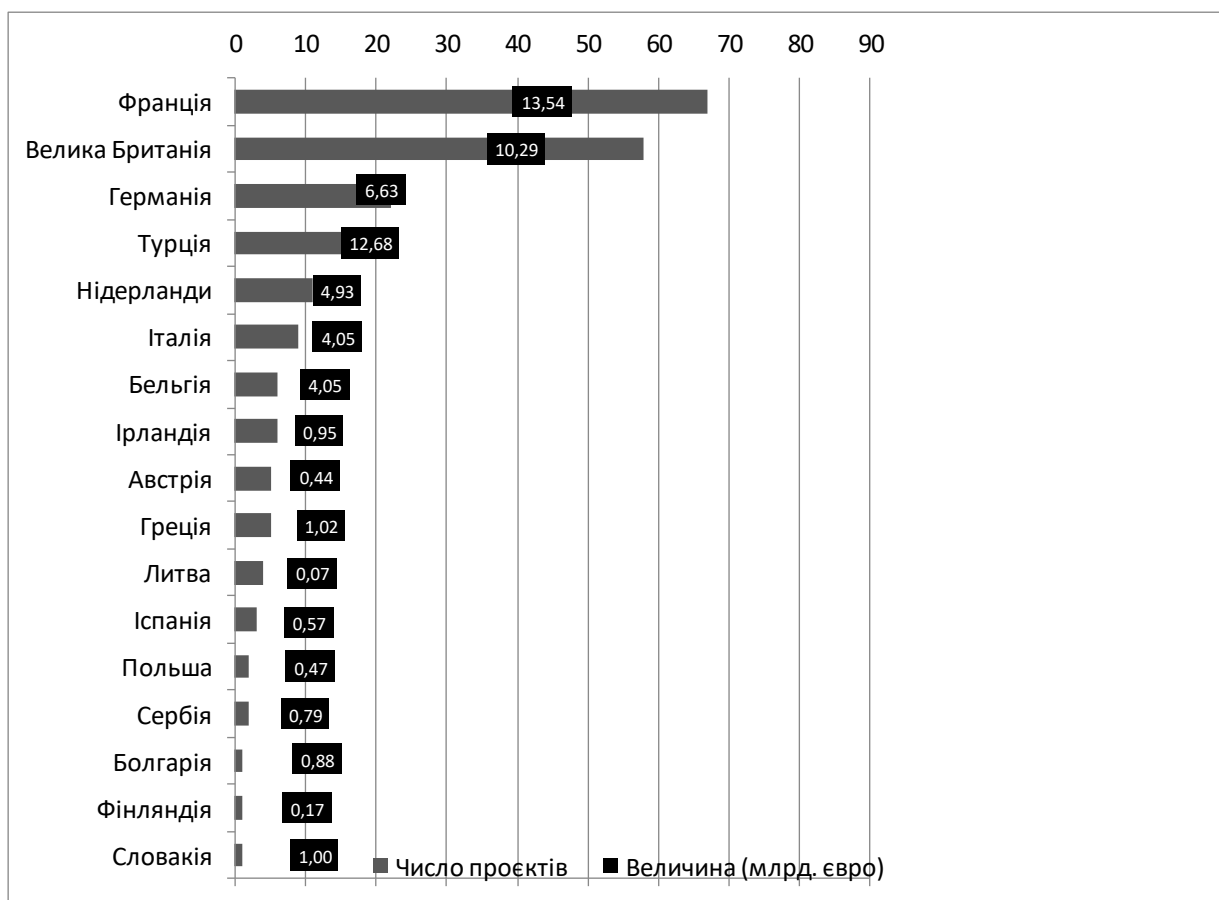

Рис. Розвиток Європейського ППП ринку по країнам (2016-2020 рр.)

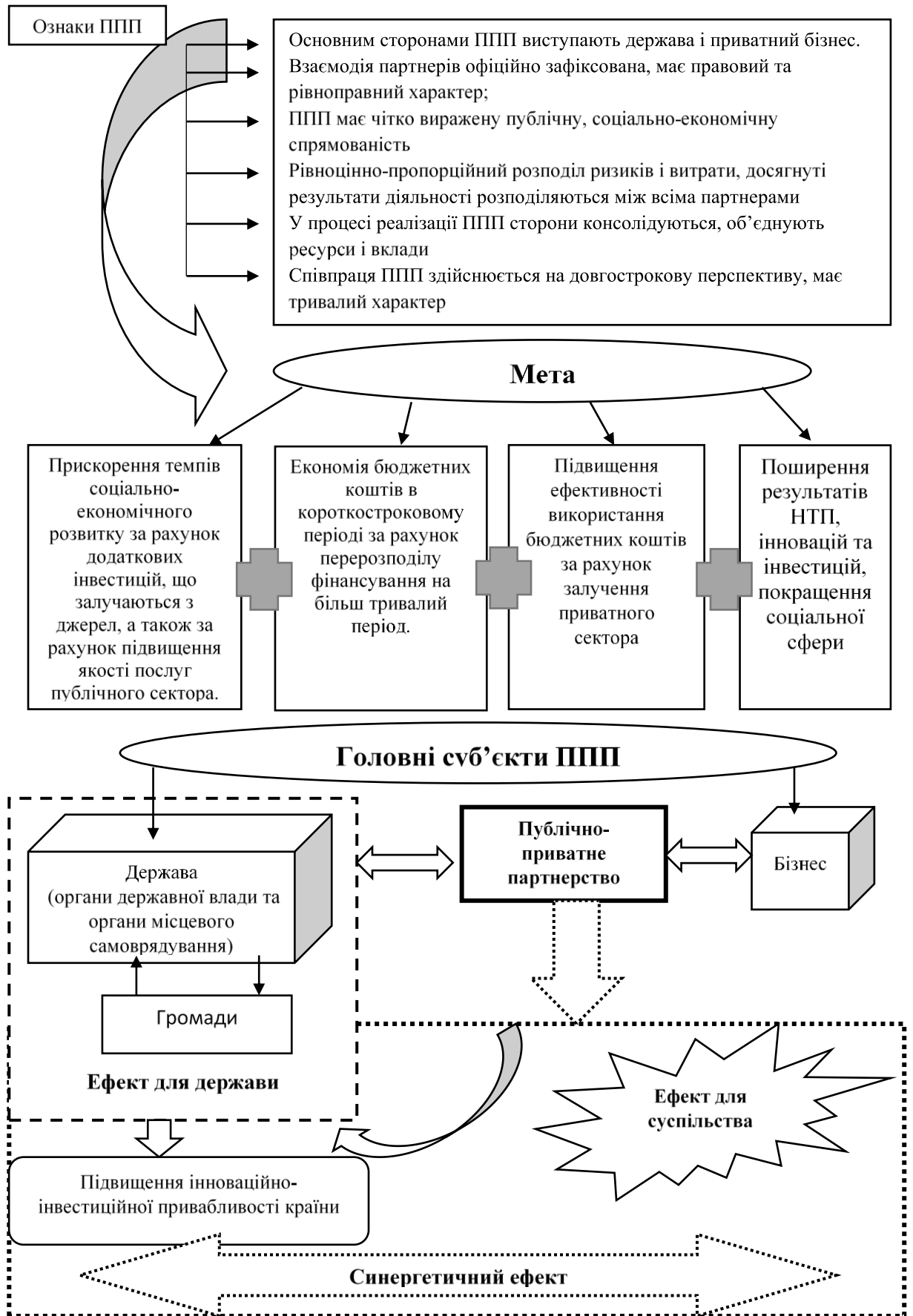

Рис. Модель реалізації ППП

Перешкоди впровадження ППП та їх основна характеристика

Перешкоди	Характеристика
Юридичні перешкоди	слабка політика сприяння з боку держави, відсутність або низька якість нормативної бази, неякісне правозастосування, слабка інституційна спроможність, недостатні можливості захисту інтересів у судовому порядку;
Економічні перешкоди	неготовність країни до здійснення ППП з економічної точки зору, нездатність місцевих фінансових установ забезпечити довгострокове фінансування, відсутність внутрішнього ринку капіталів, труднощі з отриманням іноземного фінансування, наявність валютного ризику
Соціально-культурні перешкоди	громадська опозиція, культурні перешкоди, невдоволення суспільства приватним сектором, обурення населення через зростання тарифів, відсутність довіри до ППП:
Політичні перешкоди	політична боротьба, тривалі затримки через політичні дебати, відсутність сильної політичної прихильності щодо ППП. Крім того, відмічено неадекватну участь та нездатність урядів керувати проектами ППП;
Технологічно-інтелектуальні перешкоди	відсутність досвіду та компетенцій у публічному секторі та у приватних інвесторів, неузгоджена оцінка ризиків, нестача професіоналів для управління проектами ППП, незабезпеченість всебічного попереднього розгляду проекту, зокрема, через відсутність інформації від публічного сектору.
Інституційні перешкоди	Відсутність чіткої організаційної структури органів влади, влади, що відповідають за реалізацію державної політики в сфері ППП, відсутність незалежного експертного середовища до процедур прийняття рішень стосовно реалізації проектів ППД

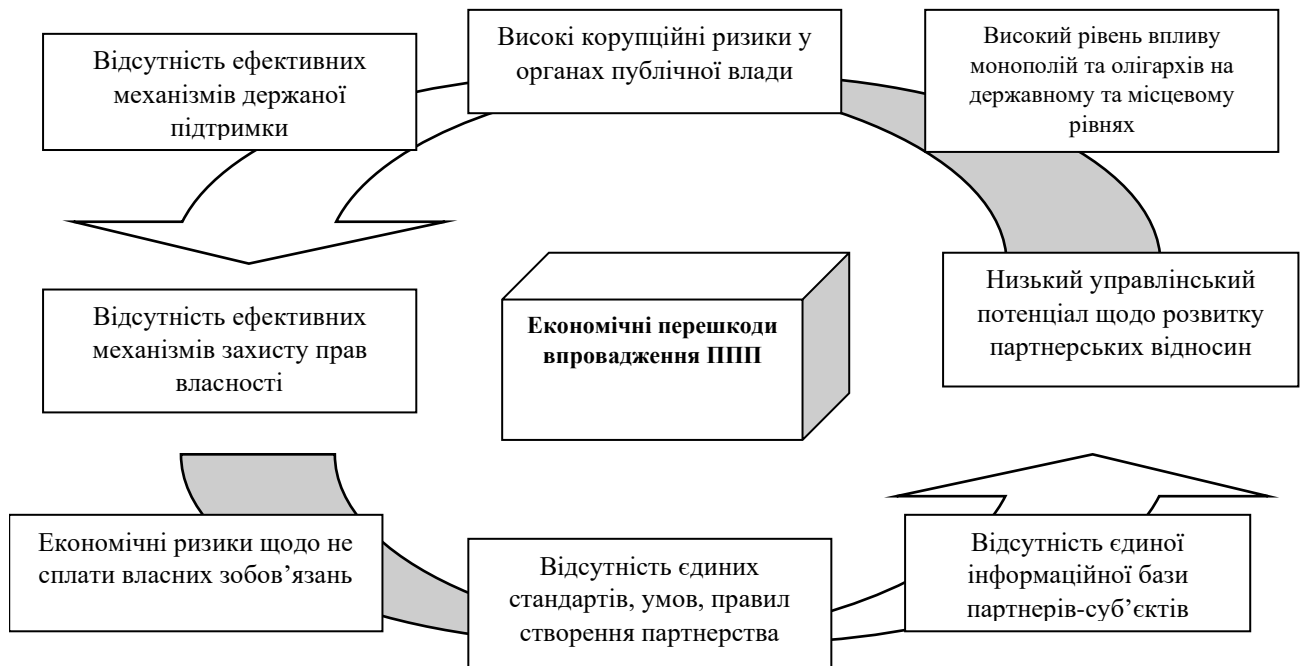

Рис. Економічні перешкоди впровадження ППП

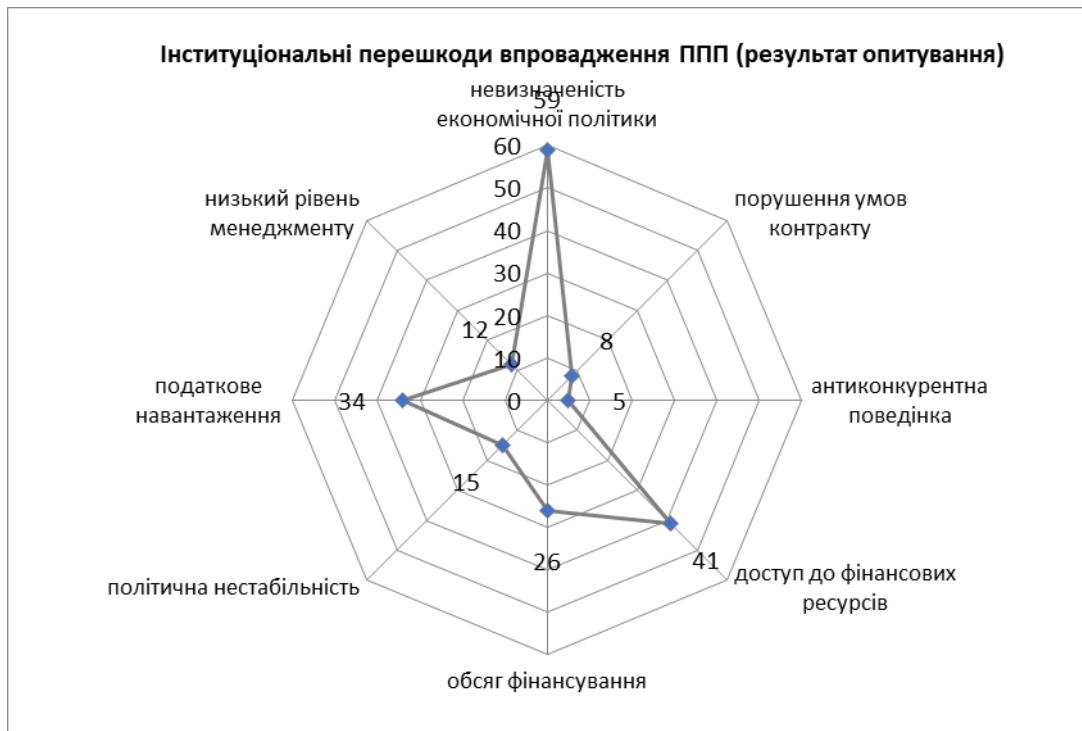

Рис. Інституціональні перешкоди впровадження ППП (результат опитування)

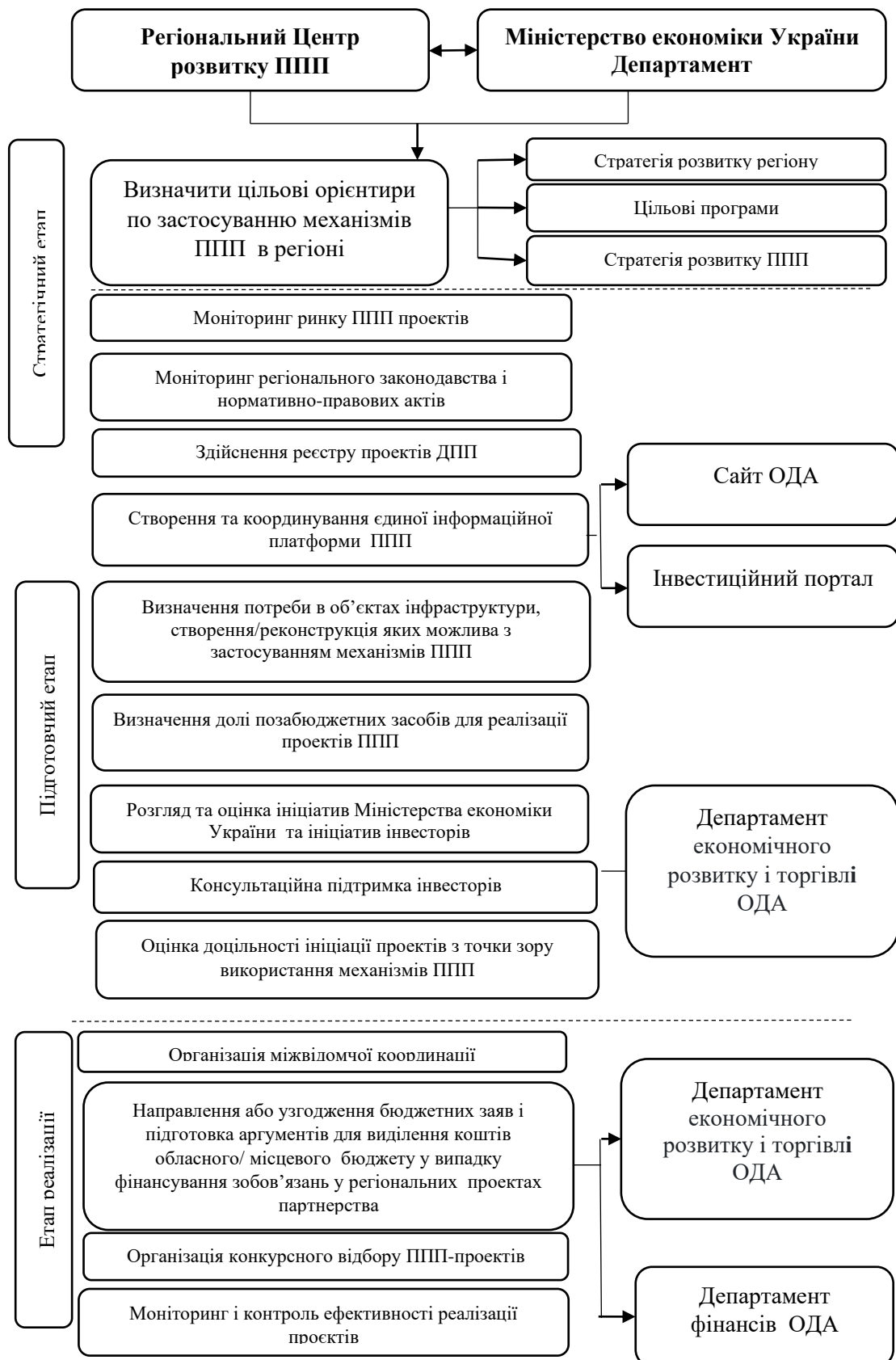

Рис. Модель формування інституційної складової розвитку ППП регіону